N. 13. 1828

39180|B

III. P. 200

L.LXVI.

19/0

[illegible] 15

NIEUWE BIJDRAGE

TOT DE

WAARDE DER KOEPOK-INENTING.

NIEUWE BIJDRAGE

TOT DE

WAARDE DER KOEPOK-INENTING,

BEHELZENDE

DE ONTWIKKELING VAN SOMMIGE VOORNAME PUNTEN EN DERZELVER BEVESTIGING DOOR DAADZAKEN,

OF

HET VERVOLG

OP DE VACCINE, AAN DE BEGINSELEN VAN GODSDIENST, REDE EN WARE GENEESKUNDE GETOETST,

DOOR

C. G. ONTIJD,

MED. DOCT. TE 'S GRAVENHAGE.

Te *AMSTERDAM*, BIJ
JOHANNES VAN DER HEY en ZOON.
1828.

Koninklijke Bibliotheek te 's Hage.

Verwijderd K. B.

42600

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

AAN MIJNE

DRIE WAARDIGE OUDSTE VRIENDEN,

DEN HOOGGELEERDEN HEER

E. J. THOMASSEN À THUESSINK,

A. L. M. EN PHIL. DOCT.,

HOOGLEERAAR IN DE GENEESKUNDIGE FACULTEIT TE GRONINGEN,

Ridder van de Orde van den Nederlandschen Leeuw, Lid van het Koninklijk Instituut van Kunsten en Wetenschappen en andere geleerde Maatschappijen, en President van de Provinciale Commissie van Geneeskundig Onderzoek en Toevoorzigt, residerende te Groningen, enz.

DEN WEL-EDELEN ZEER GELEERDEN HEER

A. VAN STIPRIAAN LUÏSCIUS,

MED. DOCT. CHEM. LECT.,

Ridder van de Orde van den Nederlandschen Leeuw, President van de Provinciale Commissie van Geneeskundig Onderzoek en Toevoorzigt, residerende te 's Gravenhage, Lid van de Eerste Klasse van het Koninklijk Instituut en van onderscheidene andere Geleerde Genootschappen, en Raad der stad Delft,

EN

DEN WEL-EDELEN GESTRENGEN EN HOOGGELEERDEN HEER

J. C. B. BERNARD,

Med. Doct. Lijfarts van Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden, Ridder van de Orde van den Nederlandschen Leeuw, Inspecteur Generaal van den Geneeskundigen Dienst der Land- en Zeemagt, Hoogleeraar in de Geneeskunde aan 's Rijks Universiteit te Leyden, Lid van het Koninklijk Instituut van Kunsten en Wetenschappen en van verscheidene Geleerde Genootschappen, enz.

WORDT,

UIT ERKENTENIS VAN DERZELVER VERDIENSTEN, IN HET VAK DER GENEESKUNDE IN HET ALGEMEEN, EN IN DE VOORTPLANTING EN BESCHERMING DER KOEPOK-INENTING IN HET BIJZONDER,

DIT WERK

WELWILLEND OPGEDRAGEN

DOOR

DERZELVER VRIEND,

DEN SCHIJVER.

In der That: wenn es schon schlimm ist, das der Irrthum auch des vorsichtigsten Arztes Menschenleben kosten kann; wenn der Werth der ganzen Medizin für die Menschheit, durch die vielen unerfahrnen und unvorsichtigen Aerzte gegen die wenigen guten problematisch wird, so ist die Medizin in Gefahr, zum Fluch für die Menschheit zu werden, wenn Rasende Eingang finden, die das Wohl und die Erhaltung ganzer Völker auf die Spitze eines Arguments zu stellen kein Bedenken tragen, die die Stirn haben, ihre närrische Meinung der evidentesten Wahrheit und der Erfahrung aller Jahrhunderte entgegen zu stellen. Wenn wir aufgefordert werden zu nennen, was die Arzneywissenschaft der Menschheit Groses und Gutes geleistet hat, so nennen wir die Quarantaine gegen die Pest und die Vaccine. Und es giebt Aerzte, die diese wolthätigen Institute mit ihren Lügen, ihrer Aberweisheit bestreiten! Gesetze ahnen solche gefährliche Narrheit nicht, aber Mit-und Nachwelt belastet sie mit Verachtung und Schande!

So ist gewiss nie nöthiger gewesen, als jetzt, dass der besonnene und competente Theil der Aerzte sich gegen die verderbliche Meinung vereinige, dass alle Epidemien ohne Ansteckung, durch blose allgemein wirkende Schädlichkeiten entstehen." Barcellona *giebt ein schauderhaftes Beispiel des*

des Schadens, der durch ſolche Meinungen entſtehen kann. Hätte das Gouvernement dieſer Stadt gleich beim Ausbruch der Epidemie im Herbst 1821 *die Aerzte zwiſchen vier Mauern ſetzen laſſen, die die Anſteckung leugneten, die inficirten Perſonen iſolirt, die verdächtigen Waaren und Effecten verbrannt, die verdächtigen Häuſer entleert und geſchloſſen, alle Unſauberkeit vernichtet und durch mineralſaure Dämpfe die Luft gereinigt, ſo wären* 50,000 *Menſchen erhalten worden, die vor allen Dingen die Aberweisheit der alle Polizei-Maasregeln verachtenden Aerzte gemordet hat.*

Hufeland, *Bibliothek der Pract. Heilk.* 3 Stück. März 1824.

IN-

INLEIDING.

Sedert de uitgave onzer *Bijdrage over de waarde der Koepok-inenting*, zijn er niet minder dan drie geschriften van den Med. Doct. A. CAPADOSE tegen de Koepok-inenting in het licht gekomen (*), bevattende de eerste, onder den titel van *Nieuwe Bijdrage tot de Bestrijding der Vaccine*, eene zoogenaamde, op 's mans kennelijke wijze en trant geschrevene, wederspraak van onderscheidene recensiën en tegenschriften, tegen zijne *Bestrijding der Vaccine*. Daar dit geschrift slechts korten tijd vóór on-

(*) Er bestaat nog eene vierde brochure van den Heer A. CAPADOSE, onder den titel: *De Koepok-inenting, of eenige vraagstukken nopens de Vaccine, onpartijdig onderzocht, tot heil des menschdoms, door een' vele jaren gepraktiseerd hebbende Geneesheer*; doch daar hetzelve slechts eene bloote vertaling is uit het Hoogduitsch, van een geschrift, hetwelk reeds voor eenige jaren te *Hamburg*, zonder naam des Schrijvers, en zonder jaarteeken is in het licht verschenen; en de daarin geopperde bedenkingen sedert dien tijd, inzonderheid door het klassiek werk van D. KRAUSS *ad liquidum* wederlegd zijn, zoo zullen wij ons met dit naamloos prulschrift niet verder onledig houden; maar hetzelve aan de zoo wel verdiende vergetelheid prijs geven.

onze *Bijdrage over de waarde der Vaccine* is uitgekomen, zoo konden wij van hetzelve in onze *Bijdrage* geen gewag maken; echter zijn wij naderhand, door de lezing van dit geſchrift overtuigd geworden, dat wij, met het niet kennen van hetzelve, op dat tijdſtip niets verloren hebben; want vruchteloos zoude men in hetzelve naar eenig nieuw bewijs tegen de heilzame Koepok-inenting zoeken, zekere ſchijnbewijzen, betrekkelijk de relative ſterfte aan bijzondere ziekten, te *Londen* en elders, uitgezonderd; in den loop dezer Bijdrage zullen wij intusſchen overvloedige gelegenheid hebben, dezelve aan den toetsſteen der gezonde rede en ervaring te beproeven, en derzelver ongegrondheid en valschheid in het helderst daglicht te plaatſen.

Onze *Bijdrage tot de waarde der Koepok-inenting*, volgens de getuigenis van Dr. C. zelfs, en 's mans getuigenis laat ons ten dezen opzigte wel geen den minſten twijfel over, door het Publiek met eene algemeene goedkeuring ontvangen zijnde, moest zulks de voorſtanders van het rijk der duisternis natuurlijk zeer leed doen, en deed dit Dr. C. het beſluit nemen, om in een geſchrift, groot 87 bladzijden, en getiteld: ONTIJD's *Ja* en *Neen*, te betoogen, dat wij ſteeds met ons zelven in weêrſpraak waren, en in onze vroegere ſchriften, welke Dr. C., N.B. met genoegen en niet zonder nut gelezen had, juist het tegendeel geleerd hadden, maar thans door den verderfelijken geest des tijds, in den algemeenen maalſtroom van het krom en verdraaid geſlacht dezer diep bedorven negentiende eeuw,

wa-

waren weggefleept, en geheel het regte fpoor bijster geraakt. — Daar dit gefchrift intusfchen geene enkele nieuwe drogrede zelfs tegen de Vaccine bevatte, maar flechts perfoneel tegen ons gerigt was, en het ons tamelijk onverfchillig is, hoe en op wat wijze Dr. C. *cum fuis*, over ons denkt, zoo was een verachtend ftilzwijgen het eenige antwoord, hetwelk wij zulk een gefchrijf waardig oordeelden. Dan dit ftilzwijgen, in plaats van den man tot kalmte en bedaardheid te brengen, fchijnt integendeel zijne verbittering uitermate vermeerderd te hebben; en deze verbittering, gevoegd bij de algemeene aanmerking, dat ONTIJD's *Ja en Neen* van Dr. CAPADOSE, in geenen deele de bewijzen, door Dr. ONTIJD, in zijne *Verhandeling over de waarde der Koepok-inenting*, te berde gebragt, wederlegde of ontzenuwde, gaf aanleiding tot de geboorte van het derde gefchrift van Dr. CAPADOSE, ten titel voerende: *Ernftige en herhaalde waarfchuwing aan allen, die de waarheid lief hebben, tegen de ongeoorloofde en verderfelijke Koepok-inenting, of de waarde der Koepok-inenting van den Med. Doct.* C. G. ONTIJD, *volledig wederlegd.* Toen dit werkje in het licht verfcheen, lagen wij aan eene zenuwziekte gevaarlijk krank, waardoor wij hetzelve niet dan zeer laat hebben kunnen lezen; en federt hebben veelvuldige omftandigheden, waaronder drukke beroepsbezigheden, welke ons fchier dag noch nacht eenigen tijd overlaten, het fchrijven van dit werkje zoo zeer vertraagd, dat wij hetzelve, niet dan nu, voor de pers heb kunnen afwerken. De Heer C. is in dit zijn laatfte gefchrijf niet flechts

zich zelven gelijk gebleven, wat namelijk 's mans kenbaar doel betreft, om, gelijk dit reeds te regt door den kundigen Utrechtschen Hoogleeraar N. C. DE FREMERY is aangemerkt: „ Zijn geschrijf, door „ het listig inmengen van systhematisch Godgeleerde, „ ter zaak niets afdoende en verkeerdelijk aangebragte „ begrippen, bij sommige zwakke en bevooroordeel- „ de lezers ingang te doen vinden (*)", en mogen wij er bijvoegen, door, als het ware, tot ergernis van alle ware Christenen, in een geneeskundig onderwerp met Gods Woord te koop te loopen, en het huichelen van eene buitengewone mate van vroomheid en regtzinnigheid, zoo mogelijk, sommige eenvoudige menschen te verschalken, en dezelve zijne wangedrogtelijke, tegen de gezonde rede en ervaring beide strijdende, denkbeelden, als een voortbrengsel van den onfeilbaren Goddelijken Geest op te disschen; maar heeft ook in schelden en razen, niet slechts op ons, (de Heer C. kan ons, natuurlijk, naar zijne wijze van zien, nooit vergeven, dat wij hem de mom van geveinsde Godsvrucht hebben geligt, en in zijne ware gedaante bij het Publiek doen kennen) maar op de Geneeskunst-oefenaren in het algemeen, en op het verlicht gedeelte derzelven in het bijzonder, zijn' leermeester BILDERDIJK, en zijn' vriend DA COSTA, verre overtroffen. Zelfs de, door zijne geneeskundige schriften en uitstekende talenten, zoo zeer beroemde THOMASSEN à THUESSINK, een man, aan wiens onuitputtelijke vlijt en werkzaamheid de

Ge-

(*) *Vaderl. Letteroefeningen*, 1824. Mengelwerk, bl. 117.

Geneeskunst zoo veel verſchuldigd is; een' man, op wiens bezit *Nederland* met regt trotsch is, en wiens naam, door de buitenlandſche Geleerden, niet dan met den grootſten eerbied genoemd wordt, werd door hem op de alleronbeſchaamdſte manier verguisd (*).

Daar ook dit werkje geene nieuwe bewijzen tegen de heilzame Vaccine bevat, daar de groote invloed der Vaccine op het maatſchappelijk geluk, en het weldadig voorbehoedmiddel, hetwelk ons de aanbiddelijke goddelijke Voorzienigheid naar zijne grenzelooze barmhartigheid in de inenting der koepokken geſchonken heeft, thans door de ervaring, de beste leermeesteresſe in het ondermaanſche, reeds boven allen twijfel verheven zijn; daar dit voor ons liggend werkje in een' ſtijl en trant geſchreven is, welke hetzelve beneden alle kritiek plaatſen, en alle wederſpraak ten eenemaal onwaardig maken; daar eindelijk dit 'smans geſchrijf hier en daar heimelijke blijken draagt van zijne, naar het ſchijnt, ſteeds toenemende geestverbijstering, zoo zouden wij het een en ander waarſchijnlijk onbeantwoord gelaten hebben; te meer, daar, volgens de eenparige getuigenis van de door ons deswege geraadpleegde voornaamſte vaderlandſche geneeskundigen, dit geſchrijf van D^r. CAPADOSE geene wederlegging waardig is, of ook behoeft, dewijl het zich zelf bij alle deskundigen wederlegt, ware het niet, dat eene vrij hevige, in de jaren 1824 en 1825 in *'s Gravenhage* geheerscht hebbende epidemie der Kinderpokken ons in ſtaat geſteld had, om omtrent eenige voorname punten der

(*) l. l. bl. 176.

der Vaccinatie zeer belangrijke waarnemingen te doen, en dezelve daardoor verder te ontwikkelen. Ter gelegenheid derhalve van de mededeeling dezer waarnemingen, en derzelver voor de Vaccine belangrijke resultaten, hebben wij het niet ongepast geoordeeld een blik te werpen op de beide laatst uitgekomene schriften van Dr. C. — Wij zullen deze Verhandeling in twee afdeelingen splitsen, waarvan ieder twee hoofdstukken bevatten zal. In de eerste afdeeling zullen wij ons onledig houden met een beknopt overzigt over de twee laatste tegen ons en de Vaccine in het licht gezondene schriften, en dus in het eerste hoofdstuk ONTIJD's *Ja en Neen*, en in het tweede 's mans ernstige en herhaalde waarschuwing tegen de ongeoorloofde en verderfelijke Koepok-inenting!!! aan de gezonde rede en ervaring toetsen; terwijl wij in de tweede afdeeling in het eerste hoofdstuk eene beschrijving zullen geven van de binnen deze residentie geheerscht hebbende epidemie der kinderpokken, als van derzelver oorsprong, loop, aard en toevallen, en in het tweede of laatste hoofdstuk eenige belangrijke waarnemingen zullen mededeelen, omtrent eenige voorname punten betreffende de Vaccinatie, welke wij zoo wel in deze epidemie der kinderpokken als in die van het jaar 1818 in de gelegenheid geweest zijn van te doen, dezelve hier door verder ontwikkelen, en eindelijk zoo uit deze als uit al de tot dus verre door de beroemdste geneeskundigen, met opzigt tot de Vaccine in het licht gegevene waarnemingen, eenige algemeene resultaten trachten af te leiden,

1°. Met

1°. Met betrekking tot de zekerheid, welke de Vaccine verſchaft tot beveiliging tegen de kinderpokken; en ter dier gelegenheid zullen wij nogmaals onderzoeken, of deze door de Vaccine tegen de kinderziekte verſchafte voorbehoeding ſlechts voor een' zekeren bepaalden tijd, dan wel voor het geheele leven waarborgt?

2°. Met opzigt tot de ware oorzaken, waarom niettegenſtaande de tot dus verre in het werk geſtelde Vaccinatie, echter de kinderziekte niet heeft opgehouden niet ſlechts ſporadisch, maar zelfs epidemisch te woeden, en tevens de beste middelen aan de hand zullen geven, om onder den Goddelijken zegen deze epidemiën in het vervolg voor te komen, en de kinderpest, even als de gele koorts en overige pestziekten, uit *Europa* te verbannen.

Daar wij, door geenerlei zucht voor het een of ander geliefkoosd ſtelſel verblind, de verſchijnſelen der lijdende Natuur ſteeds onbevooroordeeld hebben kunnen waarnemen, en het ons enkel te doen is, om door de uitbreiding van het rijk der waarheid het ligchamelijk heil onzer evennaasten, of van het menſchelijk geſlacht, zoo veel onze zwakke pogingen dit gedoogen, te bevorderen, zoo hebben wij ook niets onbeproefd gelaten, om de waarheid in deze op alle mogelijke wijzen na te ſporen, en ons volgaarne alle moeite getroost, om onze naſporingen zoo veel mogelijk naauwkeurig en volledig te maken, gelijk wij al de ter onzer kennisſe gekomene gevallen of waarnemingen met de ſtriktſte onpartijdigheid en de zui-

verſte waarheidsliefde aan het Publiek zullen mededeelen.

Voor het overige zullen wij in deze onze wederlegging, in zoo verre dit tegen zulk een wezen, en tegen zulk een geſchrijf als dat van Dr. C. mogelijk is, die bezadigdheid trachten te bewaren, welke den waren geneeskundigen kenſchetst, en het edel doel, hetwelk hem ſteeds bezielen moet, het heil, namelijk, van het algemeen waardig is; wij zullen dus 's mans razen en ſchelden, logentaal en drogredenen met beſcheidenheid wederleggen, indachtig aan de les van den wijsten der ſtervelingen: *Antwoord den dwaas niet naar zijne dwaasheid, opdat gij hem niet gelijk wordt.* — SALOMO.

EER-

EERSTE AFDEELING,

BEHELZENDE

EEN KORT OVERZIGT OVER DE TWEE LAATSTE GESCHRIFTEN VAN Dr. ÇAPADOSE, TEGEN ONS EN TEGEN DE VACCINE.

EERSTE HOOFDSTUK,

BEVATTENDE

ONTIJD's *Ja en Neen.*

Dr. CAPADOSE begint ONTIJD's *Ja en Neen* met eene voorrede, waarin de man zeer zedig zegt: „ons „ tot in onze laatſte verſchanſingen te zullen naja- „ gen en ter overgave noodzaken," en eindigt met de aanbeveling: „ om toch dit kostelijk geſchrift „ met alle aandacht en ernst te lezen, zijnde hij „ verzekerd, dat zoodanig een onderzoek niet onge- „ zegend zal blijven, en dat hij, die eenmaal op aar- „ de de blinde ziende gemaakt heeft, magtig is door „ zijnen Heiligen Geest de blindheid onzes verſtands „ weg te nemen, het licht der waarheid ook in deze „ zaak door de duisternis der logen heen te doen „ ſchitteren," en let wel op, geachte lezer! hier

 komt

komt de man in zijne ware gedaante te voorſchijn, „ ons in de diepſte afhankelijkheid van zijnen al- „ magtigen wil te gebruiken, als werktuigen in zijne „ hand, ter zijner eer, ter onzer heiligmaking en tot „ het wezenlijk nut onzer evennaasten.”

Wij zullen ons voor het tegenwoordige van alle aanmerkingen omtrent het ondoelmatige, onzedelijke en geheel onchristelijke van zoodanig een openbaar te koop loopen met Gods Heiligen Geest in een geneeskundig geſchrift onthouden, zoo omdat dezelve ter beſlisſing van de zaak in geſchil niets afdoen, als omdat een naauwkeurig onderzoek van dit 's mans geſchrijf ons overvloedig zal leeren, in hoe verre Dr. C. in den loop van hetzelve aan zijne belofte beantwoord en welk een geest den ſchrijver bezield heeft.

De eerſte tegenſpraak jegens ons zelven in onze vroegere geſchriften is door Dr. C. ontleend uit onze Verhandeling *de Morte et varia moriendi ratione. Leyden* 1797, alwaar wij bladz. 6, § 7, letterlijk geſchreven hebben, dat het wezen van iedere ziekte beſtaat in eenen ſtrijd, dien de natuur ter eigen behoudenis voert tegen de oorzaak der ziekte, terwijl wij in onze *Verhandeling over de waarde der Koepok-inenting*, bl. 20, duidelijk geleerd hebben, dat de grootſte voorſtanders der *vires Naturae medicatrices* nimmer in ieder ziekteverſchijnſel eene poging ter herſtelling van het verbroken evenwigt als grondoorzaak erkend hebben, dat de Geneesheer, die zich in een aantal ziekten en, onder anderen, in de rot- en zenuw-koortſen, en bij kwaad-

aar-

aardige intermitterende koortſen, waarvan, indien dezelve niet onverwijld door de kunst op de krachtdadigſte wijze geſtuit worden, een enkel acces ſoms doodelijk is, vooral bij den zoo ligchamelijk als zedelijk vervallen ſterveling, alleen als een dienaar van die inwendige geneeskracht der Natuur zoude willen beſchouwen, vaak door de meesteresſe ellendig zoude te leur geſteld worden, en dat de dood des lijders niet zelden het gevolg van zoodanig eene handelwijze zijn zoude, dewijl er een aantal ziekten (zie *Waarde der Koepok-inenting*, bl. 218,) beſtaan, waarin men niets dan nadeel van deze, zoo het heeten moet, heilzame werking der Natuur te wachten heeft, en waarin het leven of de dood des lijders van de al of niet active geneeswijze van den Arts af hangt. Zonder thans te willen onderzoeken, of onkunde bij gebrek van genoegzame ervaring bij het ziekbed, (want de praktijk ſchijnt den man nog niet zeer te overloopen, immers hem genoegzamen tijd over te laten tot het behandelen zelfs van godgeleerde geſchilpunten,) dan wel opzettelijke kwaadaardigheid en zucht tot tegenſpraak zijne pen in deze beſtuurd hebben, zullen wij ons vergenoegen met aan te merken, dat beide deze gevoelens geenszins tegenſtrijdig, en zeer wel met elkander beſtaanbaar zijn; dat wij altoos geloofd hebben en nog gelooven, dat het wezen der ziekte in het algemeen, de zaak uit een pathologisch gezigtspunt beſchouwd, beſtaat in eenen ſtrijd der natuur ter eigen behoudenis tegen de ziekte-oorzaak, doch dat hieruit geenszins volgt, dat wij in ieder ziekteverſchijnſel eene poging ter herſtelling van het

ver-

verbroken evenwigt als grondoorzaak hebben te erkennen, en dat integendeel de ervaring aan het ziekbed ons duidelijk leert, gelijk zulks ook door de grootste Pathologen altoos erkend is, dat ook de Natuur in den ziekelijken staat hare dwalingen heeft, en vaak of door de hevigheid der ziekteprikkels, of door den reeds voor de ziekte aanwezig geweest zijnde abnormalen staat der vaste en vloeibare deelen, zoodanig kan gewijzigd worden, en niet zelden gewijzigd wordt, dat dezelve aan zich zelve overgelaten, in plaats van het gebroken evenwigt te herstellen, den dood des lijders zoude veroorzaken; men hebbe dus, onzes oordeels, in iedere ziekte de Natuur te beschouwen als in strijd met eenen ziekelijken prikkel, en de ware Geneesheer, als commanderende de reserve armée, welke de bewegingen der beide partijen aandachtig gadeslaat; blijkt het hem nu uit de plaats hebbende verschijnsels, dat de natuurkrachten ter voltooijing der genezing voldoende zijn, wel dan laat hij of de zaak geheel aan haar over, of tracht slechts, door het wegruimen van alle beletselen, de goede zaak te ondersteunen, en haar de overwinning zoo gemakkelijk mogelijk te maken; schiet daarentegen de Natuur te kort of bespeurt de Geneesheer, dat dezelve door al te hevige tegenwerkingen, in plaats van den vijand te verdrijven, haar eigen ondergang berokkenen zoude, nu dan laat hij de reserve armée oogenblikkelijk aanrukken, en redt door deze nog tijdig aangebragte hulp, vaak des lijders leven.

Met deze, op de ondervinding bij het ziekbed gegron-

gronde, verklaring, komen ook de gevoelens der grootſte Geneeskundigen volkomen overeen; ter ſtaving derzelve zal het kortheidshalve voldoende zijn, het gevoelen van drie beroemde Geneeskundigen hieromtrent te berde te brengen. „ Falluntur tamen, „ qui ex hoc fonte non niſi ſalutifera proficisci exis„ timant. Patitur ſuos et natura errores impetusque „ concipit, qui quod modum excedant justove debi„ liores ſint, aut minus congruentes in partes directi, „ plurimum ſaepe damni et vel exitium quoque in„ ferunt. Ut adeo prudentis Medici ſit, non mira„ bundum modo ἀυτοκρατείας naturae spectatorem „ agere, sed et praecipitem refrenare, excitare torpi„ dam, errantem in viam reducere," (*) is de krachtige taal van den grooten GAUBIUS. Wijlen onze hooggeachte leermeester, de beroemde Leydſche Hoogleeraar PARADIJS, een man, door en door ervaren in de kennis der oude geneeskundige ſchriften, en wiens nagedachtenis zeker niemand zal bezwalken, met hem eene te overdrevene zucht voor nieuwe geneeskundige ſtelſels aan te tijgen, beſtempelde in zijne klasſiſche lesſen, de *ſalutifera* namelijk, met de benaming van *conamina naturae*, en de tweede met die van *ſymptomata morbi activa*, en vermaande ons, zijne leerlingen, dikwerf ten ſterkſte, om toch nimmer, door de laatſten voor de eerſten te nemen, den kostelijken tijd te verſpillen, en door het juiste oogenblik ter redding te laten voorbijgaan, de ziekte zelve onherſtelbaar te maken (†).

De

(*) *Inſtit. Pathol.* §. 104, bladz. 46.

(†) C. G. ONTIJD, *Waarde der Koepok-inenting*, bl. 219.

De koninklijke Pruisſiſche Lijfarts, de vermaarde C. W. HUFELAND, veronderſtelt in zijne ſchriften de door ons voorgedragene ſtelling niet ſlechts, als een onder de Geneeskundigen aangenomen *Axioma*, maar rangſchikt zelfs de uitbreiding derzelve onder de voortgangen, welke onze edele kunst in deze eeuw gemaakt heeft, en zegt met zoo vele woorden: „ Das Reich des Wisſens ist durch recht ſchätzbare „ faktiſche Entdeckungen bereichert worden, ſowohl „ in Kenntniss des Organismus, als der Heilmittel „ und Methoden. Die ausübende Gewalt, die Macht- „ vollkommenheit der Kunst, ist unſtreitig grösſer „ geworden" (*). Duidelijker bewijs, dat ons gevoelen dat van regtſchapenen Geneeskundigen ſinds lang geweest is, kan toch wel niemand verlangen, weshalve wij GREGORY, en een aantal andere geneeskundige Schrijvers, wier ſchriften wij hier insgelijks zouden kunnen aanvoeren, met ſtilzwijgen zullen voorbijgaan.

Het tweede bewijs van tegenſpraak, door Dr. C. tegen ons aangevoerd, is, dat wij namelijk, in onze *Verhandeling, over de waarde der Koepok-inenting*, in hetzelfde Hoofdſtuk, twee elkander vlak tegenovergeſtelde denkbeelden, over den aard der Vaccine, zouden verdedigd hebben; want, dat wij aldaar, bl. 107 en 108, geſchreven hebben, dat, wanneer perſonen, te gelijker tijd op den eenen arm gevaccineerd en op den anderen arm geïnoculeerd worden, alsdan

(*) C. W. HUFELAND, *Ein Blick auf die Lage der Heilkunst*, I. Stück. Januar 1822.

dan beide deze ziekte-procesſen hun' gang gaan, ofſchoon zij op elkander zeer veel invloed uitoefenen, en derzelver werking wederzijds modificeren, en dat dit een niet onduidelijk bewijs is van beider gelijkaardige natuur, terwijl wij bl. 136 en 137 daarentegen gezegd hebben: wie zou ooit uit louter beſpiegeling hebben durven beweren, dat eene ſmetſtof oorſpronkelijk van een dier, dat met den mensch zoo weinig gemeen heeft, ons menſchen voor eene ziekte zoude kunnen beveiligen, waarvan de aard zelve zoo zigtbaar verſchilt van diegene, welke tot hare voorbehoeding wordt aangewend? Deze tegenwerping te maken, pastte zekerlijk niemand minder dan Dr. C., immers, indien, volgens 's mans redeneertrant en uitmuntende *Logica*, om eene tegenſpraak geheel te doen vervallen en te wederleggen, de eenvoudige aanmerking genoegzaam is, dat ter aangehaalde plaats niet zijne eigene woorden ſtaan, maar die van wijlen Dr. DAVIDS van *Rotterdam* (*), zelfs, offchoon in de door den *Recenſent*, *ook der Recenſenten*, aangehaalde plaats zijner *Beſtrijding der Vaccine*, bl. 141, geen enkel woord van dien Geneesheer gerept is, en Recenſent dus natuurlijk deze plaats, wilde hij den Dr. niet van letterdieverij verdenken, als een eigen product moest beſchouwen. Welk een graad van onbeſchaafdheid van Dr. C. en van de overhaasting, waarmede hij onze *Verhandeling over de waarde der Koepok-inenting* gelezen heeft, zal dus

(*) *Nieuwe Bijdrage tot de Beſtrijding der Vaccine*, bl. 146.

dus deze tegenfpraak bij nadere overweging in zijne eigen oogen wel moeten opleveren, daar het uit de aldaar, bl. 137, geplaatfte noot immers ten duidelijkfte blijkt, dat het niet onze eigene woorden zijn, maar dat wij aldaar den Hoogleeraar VROLIK fprekende hebben ingevoerd, doch dergelijke ellendige uitvlugten mogen, om zich uit het gedrang te redden, Dr. CAPADOSE genoegzaam zijn, zij zijn verre beneden ons karakter. Wat gefchreven is, dat hebben wij gefchreven; wij nemen dus beide gezegden voor onze eigene munt aan, en verwonderen ons alleen, dat de zoo natuurlijke oplosfing dezer fchijnbare tegenfpraak aan den in zijne eigen oogen zoo verlichten fchrijver ontfnapt is, daar men flechts gezond verftand behoeft te bezitten, om bij de eerfte lezing te begrijpen, dat wij bl. 107 en 108 van de werking van de Vaccine fpreken *a posteriori*, of van de Vaccine als eene op de ervaring fteunende daadzaak, waardoor de gelijkaardigheid harer natuur, *quo ad effectum*, met het natuurlijk pokgift op het menfchelijk ligchaam bewezen wordt, terwijl wij daarentegen bl. 136 en 137 van den verfchillenden aard der koepokken met de menfchenpokken *a priori* gefproken hebben, en hierdoor bewezen, hetgeen door ons, bl. 161 onzer *Verhandeling over de waarde der Vaccine* breeder uit elkander gezet is, dat, namelijk, de Vaccine, niet gelijk te ftellen is met die voortbrengfels van het menfchelijk vernuft, die te voren uitgedacht en daarna beproefd, een geftreng onderzoek verdienen, maar dat zij zich zelve, als eene op de ondervinding rustende waarheid, van den eerften aanvang heeft doen ken-

kennen. — Of met andere woorden, dat er tusſchen de *Vaccine* en *Variolae* met betrekking tot derzelver aard *a priori* of *theoretice* beſchouwd, een zigtbaar verſchil plaats heeft, doch dat beide deze ſmetſtoffen met opzigt tot derzelver werking op het menſchelijk ligchaam, door de inenting, als voorbehoedmiddel tegen de kinderziekte gebezigd, *a posteriori* eene groote gelijkvormigheid aan den dag leggen.

De *derde tegenſpraak* vermeent Dr. C. te vinden, bl. 46 onzer *Waarde der Vaccine*, waar wij gezegd hebben, dat ieder mensch eene hem eigene gezondheid, en dat iedere zieke eene hem eigene ziekte heeft, ſtrijdt tegen de gezonde rede en ervaring, als welke ons leeren, dat er maar een ſtandaard, gezondheid, een normale ſtaat gevonden wordt, dat dezelve, wel is waar, in ieder voorwerp ſoortelijk gewijzigd is, doch dat alle deze wijzigingen echter altoos de algemeene karakterteekenen van den normalen ſtaat bezitten moeten, dewijl anders de normale ſtaat of gezondheid zoude ophouden, en door een' abnormalen ſtaat of ziekte vervangen worden. Uit deze zinſnede, welke, vooral in verband met Dr. C. *Beſtrijding der Vaccine*, wel voor geen' Geneeskundigen iets duisters bevat, heeft Dr. C. drie tegenſpraken, in eene *phyſiologiſche*, *pathologiſche* en *therapeutiſche* betrekking geoordeeld te kunnen afleiden, en getracht dezelve te bewijzen door, *more ſolito*, onze gezegden uit hun verband te rukken en te iſoleren. Want, indien 's mans voorgeven waarheid is, dat

wij, namelijk, ons zelven, in eene en dezelfde zinsnede, op eene voorbeeldelooze wijze zouden wederspro-ken hebben, *cui bono*, *brevitatis ergo* zekerlijk niet meer dan zes bladzijden besteed, om uit onderscheidene onzer vroegere schriften diverse gezegden aan te halen, ten einde tot staving dezer gewaande tegenspraak te dienen? Immers is hier de vraag niet, wat wij in vroeger tijd gedacht of geschreven hebben, maar welke bewijsgronden wij thans, in onze *Waarde der Vaccine*, hebben aangevoerd; daar toch een van beiden het geval moet zijn, of namelijk deze zes, uit onze vroegere schriften getrokkene, bladzijden zijn overeenkomstig met hetgeen wij in onze *Verhandeling over de Vaccine* geschreven hebben, dan heeft Dr. C. een overtollig werk verrigt met dezelve aan te halen, of dezelve bevatten een verschillend gevoelen van hetgeen wij in voornoemd geschrift geleerd hebben, en dan nog bewijzen zij niets, dewijl ieder mensch, en dus ook een Geneeskundige, van gevoelen veranderen kan. Men denke intusschen niet, dat wij, door deze gegronde aanmerking te maken, de beantwoording zijner tegenspraken zoeken te ontwijken; neen, dit zij verre, integendeel, Dr. C. heeft, tegen 's mans kennelijk oogmerk, ons met de aanhaling dezer bladzijden eene groote dienst bewezen, daar het uit dezelve ten klaarste blijkt, dat wij steeds in onze geschriften ons zelven gelijk gebleven zijn, en altoos geleerd hebben, dat er maar een normale staat van gezondheid bestaat, maar dat dezelve in ieder voorwerp soortelijk gewijzigd is. De zaak in geschil bepaalt zich dus

een-

eenvoudig tot de volgende vraag: behelst de ſtelling, dat er maar een normale ſtaat van gezondheid beſtaat, doch dat dezelve, in ieder voorwerp, ſoortelijk gewijzigd is, eene tegenſtrijdigheid? En wij aarzelen niet deze vraag volmondig met *neen* te beantwoorden, daar de ervaring deze verſchillende wijzigingen ten duidelijkſte leert, en, zonder dezelve aan te nemen, het onmogelijk zijn zoude, om in de verſchillende temperamenten, geſlachten en leeftijden van den mensch de tot de gezondheid vereischten normalen ſtandaard te bewaren, gelijk hieruit ook de *latitudo ſanitatis* van den grooten GAUBIUS te verklaren is (*), doch dat daaruit geenszins volgt, in dien zin, namelijk, zoo als het Dr. C. in zijn geſchrijf wil doen voorkomen, dat ieder mensch eene hem eigene gezondheid bezitten zoude, daar de ervaring leert, dat de verſchillende *contagia's* en *miasma's* op alle individu's, hoezeer ook overigens in ouderdom, leefwijze, geſlacht en temperament van elkander verſchillende, indien zij ſlechts de vereischte vatbaarheid voor de aangebragte ſmetſtof bezitten, want anders is derzelver werking nul, op eene gelijkſoortige wijze werken, en bij allen eene gelijkaardige ziekte voortbrengen.

De *vierde tegenſpraak*, eigenlijk even als de vijfde, een gedeelte der derde uitmakende, is, dat wij bl. 46 onzer *Waarde der Koepok-inenting* verklaard hebben, dat Dr. C. in een zeer verkeerd denkbeeld verkeert, met aan iedere zieke eene hem eigene ziekte te

(*) l. l. §. 12.

te willen toefchrijven, want dat ook de zieke natuur hare vaste wetten heeft, en er vaste bepaalde ziektevormen beftaan, welke, wel is waar, door de individuele omftandigheden des lijders gewijzigd zijn, en daarom ook niet op dezelfde wijze, in alle gevallen, door den Geneesheer moeten behandeld worden; doch dat echter deze individuele omftandigheden nimmer het wezen der ziekte of derzelver grondvorm veranderen kunnen, want dat, indien dit het geval ware, indien, namelijk, de individuele gefteldheid van den patiënt het wezen der ziekte veranderen kon, het er voorwaar met de geneeskunst allerellendigst zoude uitzien, dewijl er dan geene zekerheid meer in dezelve zoude beftaan, als welke, gelijk dit door den onfterfelijken GAUBIUS te regt is opgemerkt, hierin gelegen is, dat de menfchelijke natuur onder dezelfde of gelijke omftandigheden ook altoos op dezelfde of gelijke wijze werkt en lijdt (*). Daar nu deze daadzaak op de gezonde rede en ervaring fteunt, en er omtrent derzelver waarheid bij de geneeskundigen geen de minste twijfel beftaat, maar zij integendeel bij alle geneeskundigen als een *axioma* befchouwd wordt, welke alleen een C. de onbefchaamdheid kan hebben van tegen te fpreken, zoo zoude men zekerlijk vermoed hebben, dat hij thans, na onze teregtwijzing, ten minste dezelve verder zoude hebben ongemoeid gelaten; doch neen, hij beweert, dat onze geheele wederlegging, door de bijvoeging van „ wel is waar," wordt omver geftooten, en dat wij in onze vroe-

(1) l. l. § 20, bl. 8.

vroegere ſchriften het tegendeel geleerd hebben. Het eerſte bewijs is ons de ſchrijver ſchuldig gebleven; de man heeft het bij eene bloote verzekering laten berusten, en ons hierdoor de moeite eener wederlegging beſpaard, zoodat wij ten dezen opzigte Dr. C. *cum ſuis* naar bl. 47 onzer *Waarde der Vaccine* gerustelijk verwijzen kunnen, alwaar deze zaak breeder ontwikkeld is. Het tweede, door C. uit onze vóór 29 jaren geſchrevene Verhandeling *de Morte*, ontleend, bewijs, kan in alle gevallen bij niemand van gezonde herſenen iets ter zake afdoen, daar er toch geene questie is of ook zijn kan, wat wij vóór 29 jaren geloofd, maar wat wij in onze *Waarde der Vaccine* geleerd hebben, en in hoe verre de daar ter plaats bijgebragte bewijsredenen al of niet in het groote boek der Natuur geſchreven ſtaan en met de dagelijkſche ervaring overeenſtemmen; doch wij zullen den man de maat vol meten en hem zijne tegenſpraak gaaf laten behouden, zonder er iets op te willen afdingen, wanneer het bij nader onderzoek den lezer blijken zal, dat het hier ter plaatſe door Dr. C. aangehaald verſchil van gevoelen ſlechts ſchijnbaar en niet wezenlijk is, indien men, namelijk, in aanmerking neemt, dat wij in gezegde Verhandeling, *de Morte*, de ziekten ter zoo veel mogelijke bepaling van de naaste oorzaak des doods, uit een louter pathologisch gezigtspunt beſchouwd hebben, daar dezelve daarentegen in onze *Waarde der Vaccine* meer therapeutisch behandeld worden; want dat wij ter, door C. aangehaalde, plaatſe onzer Verhandeling *de Morte*, nimmer beweerd hebben of heb-

ben willen beweren, hetgeen Dr. C. door dezelve geïsoleerd af te ſchrijven, het geletterd Publiek heeft willen diets maken, blijkt ontegenzeggelijk uit de daar ter plaatſe, bl. 6, door ons ter voorkoming van alle verkeerde uitlegging geplaatſte noot; doch welke Dr. C., bij overijling waarſchijnlijk, ongelukkig over het hoofd gezien heeft, en welke wij thans woordelijk zullen laten volgen. „ Quum cuique „ notum ſit, diverſitatem morborum pendere a ſtimu- „ lorum diverſitate, et quum morbos hic ſolum „ conſideremus in gratiam cauſae proximae mortis, „ hinc de varietate potentiarum nocentium nil dixi- „ mus.” En daar dus hier in den volſten zin de bekende Latijnſche ſpreuk geldt: „ ubi rerum tam „ perſpicua adſunt testimonia, non amplius opus est „ verbis,” zoo zullen wij het hiermede laten berusten, en tot de *vijfde tegenſpraak* overgaan; deze nu beſtaat, volgens C., hierin, dat er, volgens de gronden eener redelijke geneeskunst, geen middel, „ het zij „ dan genees- of voorbehoed-middel beſtaan kan, dat „ op alle individu's zonder onderſcheid en op de- „ zelfde wijze en met hetzelfde oogmerk zou mogen „ aangewend worden, en dat dus ook alle ſpecifica „ of univerſele middelen door den waren Practicus „ moeten verworpen worden. Daar nu,” dus vervolgt de man, „ het geſtel van ieder individu ſoortelijk onderſcheiden is, zoo volgt hier uit, dat „ men ook bij ieder eene hem eigene, eene ſpecifieke „ vatbaarheid voor deze of gene bepaalde ziekte, „ voor de pokken b. v. moet aannemen, en dat er „ dus (eens toegegeven, dat men de vatbaarheid

„ zou

„ zou kunnen uitroeijen) geen middel beſtaan kan, „ hetwelk in ſtaat is, die vatbaarheid onaangezien „ hare bijzondere wijziging in onderſcheidene geſtel- „ len weg te nemen, daar er geen prikkel denkbaar „ is, die dezelfde uitwerkſelen heeft op alle indivi- „ du's, hoe ook in ouderdom, temperament, enz. „ onderſcheiden (*)."

Vervolgens worden er door Dr. C. niet minder dan vier bladzijden beſteed ter ſtaving dezer tegenſpraak uit onze vroegere ſchriften. Wij moeten den lezer alweder naar bl. 47 onzer *Waarde der Vaccine* verwijzen, alwaar wij ten duidelijkſte hebben aangetoond het zoo ongerijmde als dwaze der voordragt van Dr. C., welke de inenting der kinderpokken of der vaccine vergelijkt met een' Geneesheer, die de koorts zou willen vernietigen, door aan al zijne patiënten, zonder onderſcheid, eene bepaalde doſis, b. v. vier of vijf drachmen kina-extract, te doen gebruiken (*), en betuigen naauwelijks te kunnen begrijpen, hoe zulk een denkbeeld aan een' geneeskundige, die NB. nog wel eenige aanſpraak op den naam van beoefenaar der echte Geneeskunst wil maken, in het hoofd hebbe kunnen komen, en wij herhalen hier evenmin te kunnen begrijpen *cui bono* de Heer C. zich wel de moeite heeft willen getroosten, om uit onze vroegere ſchriften geheele bladzijden af te ſchrijven; immers twijfelt heden geen geneeskundige meer aan de waarheid van ons gezegde, dat

(*) Ontijd's *Ja en Neen*, bl. 28 en 29.

(†) *Beſtrijding der Vaccine*, bl. 40 en 41.

dat er in eenen pathologifchen zin eigenlijk geen algemeene prikkel beftaat, welke op alle individu's, zonder onderfcheid, dezelfde uitwerking voortbrengt, evenmin als dat men, om over de uitwerking van eenen prikkel met juistheid te kunnen oordeelen, niet flechts de natuur van den prikkel A, maar ook die van de prikkelbare ftof of van het geprikkelde ligchaam B in aanmerking te nemen hebbe, daar de refultaten of uitwerkfels noodwendig altoos ftaan in de zamengeftelde rede tot den aangebragten prikkel A en tot de terugwerking, welke het geprikkelde ligchaam B op dezelve uitoefent. — Wij beamen dus van ganfcher harte beide deze door Dr. C. uit onze vroegere fchriften aangehaalde ftellingen als door de ondervinding geftaafde waarheden; doch ongelukkig voor Dr. C. is, blijkens dezelfde ondervinding, de door hem uit deze ftellingen afgeleide toepasfing valsch; daar de ervaring ons duidelijk leert;

Vooreerst, dat men ten dezen opzigte onderfcheid behoort te maken tusfchen de ziekten in het algemeen en tusfchen de zoodanige, welke aan eene bijzondere of fpecifieke fmetftof derzelver aanwezen verfchuldigd zijn; de koorts b. v. kan uit een aantal verfchillende oorzaken ontftaan, en vereischt dus in onderfcheidene gevallen verfchillende, ja vaak tegenftrijdige geneeswijzen ter harer beftrijding; de *fyphilis* daarentegen, als door eene bijzondere of fpecifieke fmetftof te weeg gebragt, wordt, fommige idiofyncrafiën en individuele omftandigheden itgezonderd, doorgaans met een gewenscht gevolg, door het aanwenden van mercuriaal-middelen, beftreden.

Ten

Ten tweede, dat men voorts de genezing van eene door eene ſmetſtof veroorzaakte ziekte en de voorbehoeding voor dezelve, niet met elkander behoort te verwarren, daar de ervaring ten allen tijde geleerd heeft, dat voor de eerſte geen ſpecifiek middel, de ſyphilitiſche ſmetſtof uitgezonderd, beſtaat, doch dat ten aanzien van de voorbehoeding het tegendeel plaats heeft, en het ook uit den aard der zake, volgens den op de ervaring gegronden regel van den grooten GAUBIUS, dat de menſchelijke natuur, onder gelijke omſtandigheden geplaatst, ook altoos gelijke reſultaten oplevert, noodwendig volgen moet, dat de aanwending van het *miasma varioloſum*, of dat der *Vaccine* of van eenige andere ſmetſtof op het menſchelijk ligchaam, onverſchillig of het individu, waarop hetzelve wordt aangewend, oud of jong, ſterk of zwak, gezond of ziek zij, altoos een eigenaardig pathologisch product voortbrengt, indien er, namelijk, bij het voorwerp, waarop de ſmetſtof wordt aangewend, ſlechts de vereischte vatbaarheid voor hetzelve beſtaat; dat overigens bij alle individu's, zonder eenige uitzondering, deze vatbaarheid aanwezig zoude zijn, heeft wel nooit een' geneeskundige beweert; van daar immers, van deze onderſcheiden vatbaarheid, namelijk, dat, even gelijk enkele perſonen, nimmer door de kinderziekte worden aangetast, zoo ook er ſommige gevonden worden, op welke de *Vaccine* geene werking ſchijnt uit te oefenen, en de uitwerking harer aanwending nul is; van daar, dat de zachte prikkel der *Vaccine* bij individu's van een' meer gevorderden leeftijd, b. v. boven

de 50 jaren, zoo dikwerf niet vat; van daar eindelijk, dat de Vaccine in ſcrofuleuſe en andere ziekelijke geſtellen, uit hoofde van eene onvolkomene terugwerking van het geſtel, dikwerf ook ſlechts onvolkomen werkt, de vatbaarheid voor het kinderpokgift niet volkomen uitroeit, en er naderhand, vooral bij ſterke pok-epidemiën, bij zulke individu's zoogenaamde *mitigated ſmall-pox* geboren worden, doch daar deze geïſoleerde gevallen, de zaak uit een algemeen practisch gezigtspunt beſchouwd, ſlechts als uitzonderingen van den algemeenen regel kunnen beſchouwd worden, zoo komen dezelve ook meer in eenen pathologiſchen dan in eenen therapeutiſchen zin in aanmerking, dewijl het den practiſchen Geneesheer genoeg is te weten, dat, blijkens de ervaring, ſchier alle individu's in eenen vroegeren leeftijd de vereischte vatbaarheid voor de kinderziekte bezitten, en men dezelve (eene ondervinding van 28 jaren heeft ons dit in verſcheidene oorden proefondervindelijk bewezen) door de Vaccinatie kan wegnemen, en dus door eene algemeene Vaccinatie, even als in *Beijeren* bij de wet te bevelen, de noodlottige gevolgen van de kinderpokken voor het menschdom zoude kunnen voorkomen, en deze ſmetſtof, even als de pest en de gele koorts, wanneer men ſlechts wil, uit *Europa* verbannen.

De *zesde tegenſpraak* vindt de Heer C. hierin, dat wij in onze Verhandeling *de Morte*, § 164, bl. 157 en 158, uitdrukkelijk gezegd hebben, dat alle uitſlagziekten, geene uitgezonderd, ten allen tijde eene ziekte daarſtellen, zoo al niet goedaardig, althans van alle levensgevaar verwijderd; alsmede dat de

kin-

kinderpokken, uit haren aard zonder complicatie met de epidemifche conftitutie of met de bijzondere ziekelijke gefteldheid des lijders, eene ziekte daarftellen, die nog al goedaardig is, en zonder eenig gevaar, terwijl wij daarentegen in onze *Waarde der Vaccine* de kinderpokken eene alvernielende pest en eenen geefel, onder welks verfchrikkelijke uitwerkfelen het menfchelijk geflacht in ons werelddeel reeds zes eeuwen gezucht heeft, genoemd hebben, en voorts openlijk verklaard, volkomen in te ftemmen met den Hoogleeraar REIL *cum fuis*, welke het daarvoor houdt, dat er op den aardbodem geene zoo moordende pestziekte beftaat; en hieruit trekt Dr. C., volgens 's mans voortreffelijke *logica*, het befluit, dat de kinderpokken uit haren eenvoudigen aard in lang zoo kwaadaardig niet zijn als de *Inoculatores*, en vooral de *Vaccinatores* beweerd hebben, dat dezelve veeleer als eenen weldadigen ftrijd ter ontwikkeling des geftels moeten aangemerkt worden; dat de groote fterfte aan de kinderziekte meestal het gevolg is van de verkeerde, ja moordende behandeling van onkundige Geneesheeren, die door hunne werkzame methode de Natuur niet onderfteunen, maar dwingen, en dat onder de Jezuïtifche middelen, waardoor men de *inoculatie*, en vooral de *vaccinatie*, getracht heeft algemeen te bevorderen en voort te planten, ook deze valfche voorftelling der kinderpokken in de eerfte plaats behoort in aanmerking genomen te worden, want dat de befchrijving der ziekte bij de koepokinenters van die der oude beroemde Geneeskundigen zeer onderfcheiden is. — SALOMO zegt: *Er is niets*

nieuws

nieuws onder de zon; echter willen wij volmondig belijden niet geweten te hebben, dat er ook onder Geneeskundigen, en dat, let wel, lezer! zelfs onder de Protestanten, Jezuïten gevonden worden, alsmede, dat wij nog nimmer bij eenig schrijver zoo vele onwaarachtige verhalen hebben aangetroffen, met de onbeschaamde verzekering van derzelver echtheid; de man is hieromtrent eenig in zijn soort! — Wij zullen thans de zaak eens van naderbij op de keper beschouwen, ten einde het den onpartijdigen lezer blijke, wie van beide, of de *Vaccinatores* of wel de Heer C., onder de geneeskundige Jezuïten of liever onder de Farizesche huichelaren behooren gerangschikt te worden, en dit onderzoek zal 's mans diepe onkunde in het vak der geneeskundige litteratuur, Farizesche handelwijze in het listig verdraaijen van een anders begrippen, en valsche voorstellingswijze der zaak in geschil bij het onpartijdig Publiek in het helderst daglicht stellen.

Doch om ter zake te komen, in onze Verhandeling *de Morte* dan, hebben wij gezegd, en herhalen dit gezegde nogmaals, dat alle uitslagziekten, geene uitgezonderd, ten alle tijde *per se* eene ziekte daarstellen, zoo al niet goedaardig, althans van alle levensgevaar verwijderd, maar dat derzelver smetstoffen door veelvuldige bijkomende omstandigheden vaak zoodanig worden veranderd, dat zij zeer gevaarlijk worden en groote sterfte te weeg brengen, terwijl wij in onze *Waarde der Koepok-inenting* de kinderpokken eene alvernielende pest en eenen geesel, onder welks verschrikkelijke uitwerkselen het menschelijk

ge-

geſlacht in ons werelddeel reeds zes eeuwen gezucht heeft, genoemd hebben, en voorts verklaard, volkomen in te ſtemmen met hen, die van begrip zijn, dat er op den aardbodem geene zoo moordende pestziekte beſtaat als de kinderpokken. Indien de voorbedachte kwade trouw van den Heer C. ons niet reeds zoo dikwijls gebleken ware, indien wij ſlechts een oogenblik konden gelooven, dat de Heer C. hier waarlijk ter goeder trouw dwaalde, zoo zouden wij zekerlijk onze verwondering betuigen, dat een man, die zich laat voorſtaan zoo buitengewoon verlicht te zijn, niet begrepen heeft, hetgeen elk Geneesheer met ſlechts gewoon menſchenverſtand niet zoude ontſnapt wezen, dat, namelijk, deze ſchijnbare tegenſtrijdigheid zich zelve volkomen oplost, door de zaak in zijn verband te beſchouwen, en het verſchillend oogmerk, waarmede de zaak in questie in beide geſchriften behandeld is, niet uit het oog te verliezen, namelijk, dat wij in onze Verhandeling *de Morte*, ons voornamelijk onledig gehouden hebben met de eigenlijke oorzaken, waaruit de dood in iedere ziekte ontſtaat, na te ſpeuren; en dus de zaak uit een zuiver pathologisch gezigtspunt te beſchouwen, en dat het reſultaat dezer onzer naſporingen geweest is, dat niet de uitſlagziekten *per ſe*, maar derzelver wijzigingen, door een aantal bijkomende omſtandigheden veroorzaakt, noodlottig zijn, en dat ons gevoelen wordt door de ervaring van alle Geneeskundigen, ten volle bevestigd. Waaruit anders zouden b. v. de waarnemingen van den voortreffelijken HUXHAM te verklaren zijn, dat de epidemie der kinderpokken, welke in het jaar

1740

1740 en voornamelijk in 1741 en 1745 te *Plymouth* geregeerd heeft, onder de matrozen, ſoldaten en gevangenen eene zeer groote ſlagting aanregtte, en als eene pestziekte woedde, terwijl dezelve bij overigens gezonde menſchen, welke met de gevangenisſen geene gemeenſchap hadden, daarentegen van eenen goedaardigen aard was. (*) Zoo heeft de groote STOLL eene gevaarlijke gastriſche complicatie der kinderpokken waargenomen (†)? en de onſterfelijke ſchrijver *de cognoscendis et curandis hominum morbis* insgelijks opgemerkt, dat eene gastriſche complicatie vaak de eenigſte oorzaak der kwaadaardigheid van de kinderziekte uitmaakt (§)? Van waar anders de door den, aan het Vaderland en de Leydſche Univerſiteit, helaas, te vroeg ontrukten, VOLTELEN gemaakte aanmerking in zijne *Beſchrijving van de Epidemie der Kinderpokken*, welke in het jaar 1778 en 1779 te *Utrecht* gewoed en een aantal menſchen in het graf geſleept heeft: „ Zonderling was het, dat in deze en „ gene huizen, alle ſoorten van kinderziekte te gelijk „ heerschten, zoodat ſommigen op de ijsſelijkſte wij- „ zen werden weggerukt, anderen, hoewel door deze „ beſmet, de ziekte allergemakkelijkst doorrolden, „ en dat de kinderziekte aan den noordkant, maar „ voornamelijk in het midden derzelve lang en hevig „ woedde, en daarentegen de oostzijde of geheel niet „ of

(*) HUXHAM, *Opera Phyſico-Medica curante* REICHEL. *Leipzig* 1764. *Disſertatio de Variolis*, p. 125.

(†) *Prax. Med.*, pars II, p. 153 et ſeqq.

(§) l. l. Tom. II, p. 178, §. 333.

of immers weinig en goedaardig aantastede." (*) Leert eindelijk niet de gezonde rede, dat uit deze veelvuldige bijkomende omſtandigheden, het zoo groot verſchil der epidemiën, en derdelver zoo verſchillende uitwerkſelen op de onderſcheiden individu's moeten verklaard worden? Wij hebben dus in onze Verhandeling *de Morte*, niets gezegd, dan hetgeen met de gezonde rede en de dagelijkſche ervaring overeenſtemt, en waaromtrent onder de Geneeskundigen geen de minſte twijfel beſtaat; doch hetgeen ten volle bewijst, dat de Heer C. deze tegenſpraak ter kwader trouw heeft ter neder geſteld, is, dat het aan hem, welke zich ter vinding van tegenſpraken zoo vele moeite gegeven heeft, om ſchriften onderling te vergelijken, bij het lezen onzer Verhandeling niet wel kan ontſnapt zijn, dat wij deze ſtelling, niet van de kinderziekte alleen, maar van alle uitſlagziekten in het algemeen, de pestziekte niet uitgezonderd, beweerd, en uit dien hoofde de nuttigheid van derzelver inenting betoogd hebben (†), een gezigtspunt, hetwelk, vooral in verband gebragt met het klasſiek werk van den beroemden HUFELAND (§), hetgeen wij

(*) *Verhandelingen van de Natuur- en Geneesk. Correspondentie, opgerigt te* 's Hage. I^e^. Deel, 3^e^. ſtuk, bl. 513, 514 en 515.

(†) l. l. §. 175, bl. 172.

(§) *Bemerkungen über die naturlichen und inoculirten Blattern. Berlin* 1798, waar, in het tweede Hoofdſtuk der tweede Afdeeling, de wezenlijke goedaardigheid der in-

wij toen nog niet kenden, alle onbevooroordeelde lezers van de nuttigheid der *inoculatie*, en bijgevolg ook van die der *vaccinatie*, volkomen overtuigen zal; immers, dat wij overigens de zaak uit een therapeutisch gezigtspunt beschouwd, de kinderziekte altoos als eene soort van pestziekte hebben aangemerkt, blijkt toch wel ontegenzeggelijk uit § 167, bl. 159, onzer voornoemde Verhandeling, welke woordelijk aldus luidt: „ Exinde quod pestis si „ grassatur, ingentes edat strages, nullum peti po„ test argumentum, quum variolae antequam illarum „ insitio esset inventa, ex vulgari calculo septimam „ hominum partem e medio tollerent, atque istae, si „ prima vice interit aliquam regionem, pestis actioni „ non multum cedant, tanta enim vi illae saevierunt „ inter Siberiae incolas, ut ingentes illius regni trac„ tus fere, incolis fuerint orbati." Doch daar deze zinsnede eene volkomene wederlegging der door hem geopperde tegenspraak bevat, zoo heeft Dr. het raadzaam geoordeeld, omtrent dezelve, als ten eenemale ongepast, een diep stilzwijgen te moeten in acht nemen. Om derhalve het tot dus verre gezegde tot eene hoofdstelling te brengen, herhalen wij: dat de kinderpokken, even als alle andere uitslagziekten, de

pest

ingeënte kinderpokjes onwederlegbaar betoogd wordt, onder anderen, hierin te bestaan, dat, bij natuurlijke besmetting, de smetstof van binnen, en door de inenting daarentegen van buiten wordt aangebragt, en niet, dan nadat dezelve reeds tot zekere hoogte geassimileerd is, aan het menschelijk ligchaam wordt medegedeeld.

pest niet uitgezonderd, *per se* eene ziekte daarstellen, nog al goedaardig en van geen levensgevaar vergezeld, is eene door de inenting der kinderpokken, alsmede door de dagelijksche ervaring in elke epidemie der kinderziekte bevestigde waarheid; doch niet minder waar is, volgens dezelfde ondervinding, dat de kinderziekte, zoo als dezelve epidemisch grasseert, den naam van alvernielende pest en geesel, onder welks verschrikkelijke uitwerkselen het menschelijk geslacht in ons werelddeel reeds zes eeuwen gezucht heeft, in den volsten zin dubbel verdient, en dat er, blijkens de sterflijsten, op den aardbodem geene zoo moordende pestziekte bestaat, als de kinderpokken, en dat dus beide deze gezegden met elkander geenszins strijden, maar integendeel onderling volkomen overeenstemmen, ter aanprijzing der inenting en bijgevolg ook der *Vaccinatie*, daar toch, blijkens de ervaring, al de menigvuldig genomene proeven, om het *miasma variolosum*, zonder bijkomende omstandigheden, op het menschelijk ligchaam te appliceren, en hierdoor de ziekte goedaardig te maken, uitgenomen de mededeeling van die smetstof door de inenting, geheel en al mislukt zijn, en het, de zaak beide uit een therapeutisch en geneeskundig politisch gezigtspunt beschouwd, zoo wel den lijder, als den Arts en den Staat tamelijk onverschillig is, of de door de kinderpest veroorzaakte sterfte eigenlijk aan het *miasma qua tale*, dan wel aan bijkomende, van hetzelve niet af te zonderen omstandigheden is toe te schrijven, daar toch het resultaat hetzelfde is, en de

patiënten hun leven, de Geneesheeren hunne zieken, en de Staat zijne burgers kwijt zijn.

Even zoo valsch als deze voorgewende zesde tegenſpraak, zijn des Schrijvers paradoxe ſtellingen, dat de kinderziekte uit haren aard in lang zoo kwaadaardig niet is, als de *Inoculatores*, en vooral de *Vaccinatores*, haar hebben willen beſchrijven, alsmede, dat de beſchrijving dier ziekte bij de Koepokinenters van die der oude beroemde Geneeskundigen zeer veel verſchilt, en dat de kinderziekte integendeel uit haar eenvoudigen aard weleer als een weldadigen ſtrijd ter ontwikkeling des geſtels moet aangemerkt worden; dat de groote ſterfte aan de kinderziekte meestal het gevolg zou zijn van de verkeerde, ja moordende behandeling van onkundige Geneesheeren, die door hunne werkzame methode de Natuur niet onderſteunen, maar dwingen; en dat wijders de ſterfte, door de kinderziekte veroorzaakt, meestal aan eene *diaeta calida* moet worden toegeſchreven; dat juist weinige jaren, nadat zich eenige mannen van naam, waaronder onze BOERHAAVE in de eerſte plaats moet genoemd worden, tegen deze behandeling verzet, en proefondervindelijk bewezen hadden, dat hieraan de doodelijke uitwerkſelen der kinderpokken grootelijks moesten worden toegeſchreven, de *Inoculatie* uit het ſerail naar *Engeland*, en van daar over den geheelen aardbodem werd overgevoerd, en men dus zich beijverde, om het noodwendig nut eener min prikkelende behandeling der kinderziekte, te onregt aan de inenting toe te ſchrij-

ven

ven (*). Onbeschaamder logentaal heeft wel nooit iemand aan het Publiek opgedischt, daar deze geheele voorstellingswijze van den Schrijver valsch is, en er zelfs geen eene enkele zinsnede in gevonden wordt, welke geene openlijke logen bevat en door de ervaring als valsch gewraakt wordt. Doch komen wij ter zake: natuurlijk zoude men uit 's mans gezegden moeten opmaken, immers zijn het zijne eigene woorden, dat de Geneeskundigen vóór de uitvinding der Inenting en der Vaccinatie de kinderziekte op verre na niet zoo kwaadaardig beschouwd hebben, en dat men derzelver voorgewende kwaadaardigheid slechts als een Jezuïtisch of Farizeesch hulpmiddel gebezigd heeft, om door deze valsche voorstellingswijze de *Inoculatie*, maar vooral de *Vaccinatie*, algemeen te bevorderen en voort te planten. Hoogstwaarschijnlijk dacht de Heer C. hier straffeloos te kunnen liegen, daar hij zekerlijk vermeende de eenparige getuigenis van alle beroemde geneeskundige schrijvers als partijdig ten opzigte der zaak in questie te kunnen wraken, vermits alle verlichte Geneeskundigen, geen een enkele dan DE HAEN uitgezonderd, voorstanders geweest zijn beide der *Inoculatie* en der *Vaccinatie*; intusschen vinden wij bij LAZARUS RIVERIUS, wien toch wel niemand onder de *Inoculatores* of *Vaccinatores* zal willen rangschikken, de navolgende beschrijving dezer ziekte: „Ad febres „malignas et pestilentes merito referenda est, quae „va-

(*) ONTIJD's *Ja en Neen*, bl. 34, 35 en 36.

„ variolas et morbillos concitari solet, cum epide„ mica et contagiosa sit, plurimosque pueros, qui„ bus praecipue solet accidere, de medio tollat," (*) en de in zijnen tijd vermaarde Engelſche Geneeskundige LISTER, een man, die insgelijks bij geene mogelijkheid kan verdacht gehouden worden, van door eene valſche voorſtellingswijze der kinderpokken de *Inoculatie* of de *Vaccinatie* te hebben willen bevorderen, heeft niet minder dan twee en twintig geheele bladzijden beſteed, om over de kwaadaardigheid der kinderpokken te handelen, en plaatst deze ziekte onder de hevig werkende dierlijke vergiften; hij begint zijne *Exercitatio Medicinalis de Variolis* aldus: „ Disquisitionem hanc de variolis lubenter aggredior, „ quod morbus, 1694, jam popularis est, etsi non „ ita esset in hac tamen longe maxima totius Euro„ pa urbe semper, (ut ex mortuorum rationibus pu„ blice hebdomatim editis constat) grassatur; quam„ vis nunc temporis multo infestior sit, quam a de„ cem retro annis." (†) Voorts legt de Heer C. juist geene zeer groote belezenheid in de geneeskundige litteratuur aan den dag, met te ſchrijven, dat de groote BOERHAAVE zich, in de eerſte plaats, tegen deze verkeerde behandeling der kinderziekte

zou-

(*) *Opera omnia Praxeos Medicae*, Lib. XVII, ſect. III, cap. II, p. 461. *Lugdun.* 1698.

(†) M. LISTER, *Octo Exercitationes Medicinales de quibusdam morbis chronicis. Exercit. Octava*, a. p. 150 ad 172. *Amſtelodami* 1698.

zoude hebben verzet, en proefondervindelijk bewezen, dat de doodelijke uitwerkfelen der kinderpokken aan dezelve grootendeels moesten worden toegefchreven. Deze voorftellingswijze van den Heer C. is *more solito* in beide opzigten valsch, want niet onzen grooten BOERHAAVE, maar den onfterfelijken SYDENHAM, komt, buiten kijf, de eerfte plaats toe van het nadeel van de kinderziekte met heete prikkelende en fterke zweetdrijvende middelen te behandelen, met de levendigfte kleuren te hebben afgemaald, gelijk ook zijne voortreffelijke geneeswijze der kinderpokken, niettegenftaande er federt meer dan anderhalve eeuw verloopen is, echter nog altoos door de ware Geneeskundigen als de beste en in de meeste gevallen als fchier voor geene verbetering vatbaar, befchouwd wordt, en deze beroemde Geneesheer, welke zoodanig een voorftander der verkoelende methode was, dat hij zelfs door zijnen tijdgenoot en antagonist, den beroemden MORTON, befchuldigd is van de zaak hieromtrent wel eens te verre te trekken (*), ftemt echter met MORTON hierin overeen, dat beide deze vermaarde mannen, wier waarnemingen omtrent 50 jaren, en dus bijna eene halve eeuw vóór de eerfte invoering der *Inoculatie* in *Groot-Bretanje*, gemaakt zijn, zoo wel vrij goedaardige als zeer gevaarlijke, met zware fterfte verzelde, pokepidemiën hebben waargenomen (†). Daar het dus mid-

(*) R. MORTON, *Oper. Med.* Tom. III. Cap. VII. *de Apparatu Variolarum.* a. p. 86 ad 89.

(†) SYDENHAM, *Oper. Omnia, passim et praesertim* p.

middagklaar blijkt, dat beide deze Geneeskundigen de aangeprezene verkoelende geneeswijze niet ſlechts kenden, maar dat dezelve ook door hen, vooral door SYDENHAM, in den volſten zin van het woord, werd in het werk geſteld, zoo kan het ook niet twijfelachtig zijn, dat de kwaadaardigheid der kinderziekte en derzelver groote ſterfte, door hen in onderſcheidene epidemiën der kinderziekte waargenomen, geenszins aan eene verkeerde of ſlechte behandeling der ziekte moet worden toegeſchreven; ook is, voor zoo verre ons bewust is, noch bij BOERHAAVE, noch bij eenig ander Geneeskundige, ooit het denkbeeld geopperd, dat de door de kinderziekte veroorzaakte ſterfte grootendeels aan eene *diaeta nimus calida* moet worden toegeſchreven, maar wel, dat de ſlechte, de te heete en prikkelende behandeling der ziekte, welke thans echter ten minſte onder de Geneeskundigen gelukkiglijk geheel en al in onbruik geraakt is, onder de, den dood te weeg brengende, oorzaken moet worden opgeteekend (*).

Dat voorts de kinderpokken niet ſlechts grootendeels door eene verkeerde, moordende geneeswijze van onkundige Geneesheeren, die de Natuur willen dwingen, maar uit den aard der zaak doorgaans, wanneer zij epidemisch heerſchen, kwaadaardig zijn, blijkt onwe-

p. 130 et seqq. *Variolae regulares* A°. 1667, 1668 et 1669, et p. 235 et seqq. *Variolae anomalae* A°. 1770, 1771 et 1775. Et MORTON, l. l. a. p. 55 ad p. 318.

(*) ONTIJD, *de Morte*, p. 170, §. 474.

wederſprekelijk uit derzelver loop en wijze van werking bij vreemde, en bijna nog ten eenenmale onbeſchaafde volkeren. Reeds boven hebben wij SAMOILOWITZ aangevoerd, ten bewijze, dat de kinderpokken, wanneer zij zich in eenig Gewest voor de eerſte maal openbaren, even als de Pest, zoo vreesſelijk woeden, dat zij aanzienlijke landſtreeken van *Siberië* geheel van inwoners ontbloot hebben (*). En in TURNER's *Gezantſchapsreize naar Thibet en Boutan* leest men het volgende omtrent de jammerlijke uitwerkſelen der kinderpokken, welke ziekte de Thibetanen niet weten te behandelen, en bij welke dus eene moordende geneeswijze de ſterfte niet kan veroorzaken: „ Wij trokken voorbij de puinhoopen „ van onderſcheidene dorpen, welke men verlaten „ had wegens de verwoestingen, die de kinderpokjes aanrigten; eene ziekte, waarvoor de *Thibetanen* zoo bang als voor de pest waren. Inderdaad „ is dezelve ook zoo noodlottig voor hen, als de „ pest ooit konde zijn, dewijl zij niet één geneesmiddel aanwenden noch kennen, om de uitwerking daarvan tegen te gaan. Zoo ras als men „ weet, dat dezelve zich in eenig dorp heeft beginnen te openbaren, maken die inwoners, welke „ nog niet daardoor zijn aangetast, allen ſpoed, om „ hunne huizen te verlaten, en laten de anderen geheel en al aan de uitwerkſelen der ziekte, en aan „ hun

(*) *Mémoire ſur l'inoculation de la Peste*, p. 14 & 15. *Argentorati* 1782. 8vo.

„ hun noodlot, over. Ter zelver tijd fluit men al
„ de wegen, die op dat dorp loopen, opdat de
„ vreemdelingen niet zouden trachten daar binnen te
„ geraken, en de zieken daar niet uit zouden ko-
„ men. Volgens dit alles moet men zich geenszins
„ verwonderen, dat de voorbeelden van genezing
„ der kinderpokjes in deze landftreeken zoo verba-
„ zend zeldzaam zijn. Toen, onder de regering
„ van den laatften TESCHOU-LAMA de kinderpokjes
„ zich bij de *Gylongs* begonnen te openbaren, ver-
„ legde deze Vorst zijne hofhouding naar *Cham-*
„ *namning*, en *Tefchou-Lombou* bleef gedurende drie
„ jaren onbewoond, te weten, zoo lang, tot dat
„ men geloofde, dat men hetzelve zonder gevaar
„ zou kunnen bewonen. De TESCHOU-LAMA had
„ de kinderpokjes nog niet gehad, toen hij zich
„ naar *Peking* begaf, alwaar de Keizer van *China*
„ hem had laten komen; hij werd aldaar door deze
„ ziekte aangetast, en ftierf daaraan." (*) Kan men nu wel duidelijker en bondiger bewijzen verlangen dan deze twee door ons aangevoerde, ten betooge van de valschheid der befchuldiging van den Hr. C., alsof, namelijk, de *Inoculateurs* en de *Vaccinateurs* ten onregte de kinderziekte als zoo kwaadaardig hadden opgegeven, om daardoor hunne *Inoculatie* en *Vaccinatie* des te gereeder algemeenen ingang te doen vinden, en overal voort te planten, want deze volkeren waren immers nooit met de *Inoculatie*, noch met de *Vaccinatie* bekend, en echter

(*) Deel I, Hoofdft. 11, bl. 396—397.

ter maakte deze ziekte, door dén Hr. C. als eenen weldadigen ſtrijd ter ontwikkeling des geſtels aangemerkt!!!, zoodanige verwoestingen onder hen, dat deze natuurmenſchen, uit de, den mensch ingeſchapene, zucht tot zelfbehoud, op allerlei wijzen deze heilzame *criſis*, zoo het heeten moet, trachtten te ontloopen, en zich aan derzelver alvernielende woede te onttrekken. — Voorts zal het wel geen betoog behoeven, dat de, door den grooten HALLER zoo klasſiek beſchrevene, *Historia conſtitutionis Varioloſae* 1735, welke zoo doodelijk was, en waarin de campher zulk een voortreffelijk plegtanker verſchafte ter redding van menig een' poklijder uit eenen allergevaarlijkſten en bijna hopeloozen toeſtand, bij geene mogelijkheid als eene Jezuïtiſche kunstgreep ter voortplanting der *Inoculatie* kan worden beſchouwd (*). Zal het eindelijk wel aan iemand van eenigzins gezonde herſenen kunnen invallen, om ſlechts een oogenblik te veronderſtellen, dat de kwaadaardigheid der kinderziekte, en de door dezelve veroorzaakte ſterfte, welke door eenen BURSERIUS, FRANK, LENTIN, VOGEL, REIL, RICHTER, HUFELAND en THUESSINK, alle mannen van den eerſten rang in de praktijk der Geneeskunde, en welke in de beoefening derzelve zijn grijs geworden, in zoo vele verſchillende *epidemiën* zijn waargenomen, aan derzelver verkeerde, ja moordende behandeling grootendeels zou

(*) *Opuscula Pathologica.* Obſ. XXXIV, p. 111 et ſeqq. Edit. Oct. *Lauſannae* 1755.

zou zijn toe te schrijven, en dat niet deze boven onzen lof verre verhevene Geneeskundigen, maar alleen een jong, in de praktijk der Geneeskunde nog onervaren, Geneesheer, welke, tijdens zijne bestrijding der Vaccine, de kinderziekte waarschijnlijk slechts bij naam kende, in staat zoude zijn de kinderziekte behoorlijk te behandelen, en derzelver noodlottige uitwerkselen voor te komen? En zie hier intusschen woordelijk hetgeen de beroemde P. FRANK, ruim zeven jaren voor de invoering der Vaccine, en voor dat dezelve in de Oostenrijksche monarchie bekend was, omtrent deze ziekte in zijn klassiek werk, *de cogn. et curandis hominum morbis*, schreef: „Ad funesti Mortalibus, ac solo jam aspectu horrendi morbi *variolarum* scilicet descriptionem pervenimus, quae solae strages, quam pestes simul omnes, majores, et quo semel Europam invasere, tam pridem ediderunt quam edere huc usque continuant." (*) Inderdaad, alle verdere wederlegging zoude hier niet slechts overbodig zijn, maar eene beleediging voor het lezend publiek uitmaken. — En dit geldt ook ten aanzien van 's mans voorgeven, dat men het nut, hetwelk eene min prikkelende geneeswijze der kinderpokken noodwendig moest te weeg brengen, ten onregte aan de inenting hebbe toegeschreven, dewijl wij boven hebben aangetoond, dat deze minder prikkelende of verkoelende geneeswij-

(*) Lib. III, *de exanthematibus.* Ord. II, Gen. II, p. 151, §. 227. *Manhemii* 1792. 8vo.

wijze, ten naasten bij 50 jaren voor de invoering der Inenting in *Europa* reeds is in het werk gesteld en aanbevolen, en dus, beider uitwerkselen bij geene mogelijkheid met elkander konden verward worden.

Na dus den Hr. C, welke juist geene zeer groote kunde in de geschiedenis der Geneeskunst aan den dag legt, met de voordeelen der Inenting aan eene juist op dat tijdstip, NB. omtrent 50 jaren te voren, en dus een tijdstip van eene halve eeuw, ingevoerde, minder prikkelende of verkoelende, geneeswijze te willen toeschrijven, de lezing en herlezing van het klasiek werk van den beroemden HUFELAND, *over de Natuurlijke en Ingeënte kinderpokken*, welmeenend aangeraden te hebben, daar in hetzelve dit onderwerp zoo voortreffelijk behandeld is, dat wij er niets weten bij te voegen, (*) en wijders onze lezers, ter voorkoming van alle overbodige herhaling, ten opzigte van des Schrijvers beschouwing der kinderziekte, als eene ontwikkelingsziekte, eene weldadige *crisis* der Natuur, naar onze *Waarde der Vaccine* verwezen hebben, alwaar wij niet met uit de lucht gegrepene bewijsredenen of magtspreuken, maar met onwederlegbare daadzaken, het dwaze, bespottelijke en ongerijmde van des Schrijvers gevoelen in deze, in het breede hebben aangetoond, en tevens bewezen, dat het ellendig denkbeeld, om, namelijk, de pokken als eene ontwik-

(*) Zweyter Abtheilung, zweyter Capitel. §. 186 & seqq.

wikkelingsziekte te beſchouwen, niet nieuw is, en dus den Schrijver nog niet eens origineel toekomt, gelijk ook het herſenſchimmige dezer door eenen Duitſcher uitgevondene *Hypotheſe* reeds door den grooten RICHTER is aangewezen (*), zoo zullen wij thans tot de beſchouwing der volgende of zevende tegenſpraak overgaan.

Zevende tegenſpraak. Deze ſtaat met de zesde in een allernaauwst verband, daar zij uit dezelve voort vloeit en als het ware een gevolg daarvan uitmaakt, en is hierin gelegen, dat wij, zegt C., op bl. 167 van de Verhandeling *de Morte*, onze eigene historie der kinderziekte hebben bijgebragt, en daaruit aangetoond, dat de kinderpokken bij ons uit den aard niet kwaadaardig waren, maar doodelijk hadden kunnen worden door eene ſlechte behandeling, terwijl wij in onze *Waarde der Vaccine* de onbeſchaamdheid gehad hebben van dezelfde *Historia morbi* te gewagen, ter onderſteuning der thans door ons verdedigde ſtelling, dat de kinderziekte, namelijk, uit haren aard zeer gevaarlijk en kwaadaardig is. Ter oplosſing nu dezer ſchijnbare tegenſpraak, zullen wij ons bepalen, om den lezer te verzoeken de beide aangehaalde plaatſen uit onze Verhandeling *de Morte*, en uit *de Waarde der Vaccine* met elkander te vergelijken, wanneer het blijken zal, dat wij in het eerſte Werk de kinderziekte uit een pathologisch gezigtspunt beſchouwd hebben, ten opzigte van de ware en eigenlijke oorzaak des doods in de kin-

(*) l. l. bl. 143 & 144.

kinderpokken, terwijl wij daarentegen in de *Waarde der Vaccine* de zaak meer therapeutisch behandeld hebben; doch dat er overigens geen de minste tegenspraak tusschen beide plaatsen bestaat, daar het toch uit § 172, bl. 163, *de Morte*, ten klaarste blijkt, dat wij groot levensgevaar geloopen hebben, en daaruit niet dan door het doen van eene ruime aderlating, gedurende de ettermaking, gered zijn, gelijk het ook overigens iedereen, die slechts eenigzins bedreven is in de voornaamste geneeskundige werken over de praktijk der Geneeskunst, niet onbekend kan zijn, dat men in dat tijdperk der kinderziekte nooit dan *urgente periculo* aderlaat, en eindelijk het daar ter plaatse uit BONNETUS aangehaald voorbeeld van eenen onder soortgelijke omstandigheden overleden vorst, geen den minsten twijfel overlaat, dat indien of de in het werk gestelde aderlating verzuimd ware, of dezelve onverhoopt het bedoelde nut niet te weeg gebragt had, mijne taak op deze wereld ware afgedaan geweest, want de Heer C. zal immers met ons moeten instemmen, dat in de Geneeskunst het, helaas, er verre af is, dat doelmatig aangewende hulpmiddelen altoos de gewenschte uitwerking hebben, en zoude het dus, de zaak uit een zuiver therapeutisch gezigtspunt beschouwd, voor ons of voor eenen lijder, onverschillig wie ook, wel een groot verschil geweest zijn, of wij aan de kwaadaardigheid van het *miasma variolosum qua tale*, dan wel aan de kwaadaardigheid van derzelver *complicatio phlogistica seu inflammatoria* waren komen te overlijden, daar wij toch in beide gevallen het slagtoffer der

kin-

kinderpokken zouden geweest zijn. — Voorts moeten wij den Heer C. onder het oog brengen, dat eene dergelijke behandeling van zaken in de Geneeskunst niet nieuw is, of ons bijzonder eigendommelijk, en dat andere beroemde Geneeskundigen zulks ook ten aanzien van andere ziekten hebben in het werk gesteld, zoo zegt b. v. wijlen de beroemde Amsterdamsche Geneesheer MICHELL, in zijne, met den gouden eerprijs, door het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen bekroonde Verhandeling, bij het onderzoek, welke de veilige en zekere genezing zij van eene eenvoudige zinkingkoorts, dat in sterke en gezonde gestellen de pogingen der Natuur meest altoos genoegzaam zijn, om deze ziekte ten einde te brengen. (*) MICHELL heeft dus van de zinkingkoortsen bewezen, dat dezelve, uit haren eenvoudigen aard, niet kwaadaardig zijn, en bijna door de natuurkrachten alleen kunnen genezen worden; doch is het wel ooit eenen Geneeskundige in de gedachten gekomen, om hieruit het gevolg te trekken, dat, volgens MICHELL, de zinkingkoortsen, in derzelver gewone beteekenis, in eenen therapeutischen zin beschouwd, eene goedaardige ziekte uitmaken? Leert ons de ervaring, de beste leermeesteresse in het ondermaansche, beide met opzigt tot de kinderpokken, en ten aanzien der, in ons Vaderland zoo vaak voorkomende, zinkingkoortsen, niet vlak uit het tegendeel? — „*sed claudite jam rivos pueri sat nata* „*biberunt.*"

De

(*) l. l. Elfde Deel, bl. 224. *Middelburg* 1786.

De *achtste tegenspraak* is, volgens C., dat wij in onze *Waarde der Vaccine* gezegd hebben, om thans stilzwijgend voorbij te gaan, dat elk vergift zijne bijzondere eigenschappen heeft, en men dus, in alle gevallen, nog geenszins uit de *analogie*, van de werking van het eene tot die van het andere, eenig stellig besluit zoude kunnen opmaken; terwijl wij intusschen in onze Verhandeling *de Morte*, pag. 96, uit de *analogie* met het pok- en mazelgift besloten hebben, dat het speeksel-gift, bij den dollen hondsbeet, even als het pok-gift bij de *inoculatie* door de watervaten wordt opgenomen.

Het schrijven van eene wederlegging tegen menschen van zoodanig eenen stempel als Dr. C. gaat altoos nog al met eenige moeijelijkheid gepaard; wel niet uit hoofde van 's mans bondigen redeneertrant en stevige bewijsgronden, maar omdat men, wegens zijne valsche voorstellingswijze, van zaken en begrippen en listig verdraaijen van een anders denkbeelden, ja niet zelden uit hoofde van openlijke logentaal, met onbeschaamde verzekering van waarheid, zich nimmer op de echtheid van 's mans aanhalingen verlaten of daaraan eenig geloof hechten kan, en dus verpligt is de aangehaalde geschriften en plaatsen altoos bij de hand te hebben, opdat het door eene naauwkeurige vergelijking van dezelve zoude kunnen blijken, of en in hoe verre de door den Heer C. gebezigde aanhalingen, al of niet overeenkomstig de waarheid zijn. Immers zoude men, uit het gezegde van den Heer C., natuurlijk moeten besluiten, dat wij, in onze Verhandeling *de Morte*, de analogische werking

der

der dierlijke vergiften voorgestaan, en in de *Waarde der Vaccine* daarentegen dezelve gewraakt hebben, wijl anders de *analogie* hier geen punt van onderlinge vergelijking of tegenspraak zou kunnen opleveren; intusschen zal eene naauwkeurige vergelijking der aangehaalde plaatsen, den onpartijdigen lezer al weder spoedig de valschheid van 's mans voorgeven, ten dezen opzigte, overtuigend bewijzen. Het is zoo, in onze Verhandeling *de Morte* onderzoekende, of het speekselgift primitif op de watervaten, dan wel op de zenuwen werkt, hebben wij, uit eene vergelijking der verschijnselen bij de inoculatie, met die, welke zich na den dollen hondsbeet opdoen, tot eene analogische opneming van beide giftsoorten, door middel der watervaten, besloten, terwijl wij, in onze *Waarde der Vaccine*, gezegd hebben, dat elk vergif zijne bijzondere eigenschappen heeft, en men dus, in alle gevallen, geenszins uit de analogie van de werking van het eene tot die van het andere een stellig besluit zoude kunnen opmaken. Doch strijdt dit tegen elkander? Immers neen; want ieder een, die de zaak in geschil onpartijdig nagaat, ontwaart dadelijk, dat de Heer C. hier ter kwader trouw de twee zeer onderscheidene begrippen van eenig besluit, en van een stellig besluit, met elkander verward heeft; immers hebben wij niet gezegd, dat men, uit de analogie van de dierlijke huishouding, niet vermag eenig besluit af te leiden, maar alleen, dat men uit de analogie alleen *a priori* geen stellig besluit opmaken kan, van de werking van het eene gift tot die van het andere, en welk

ge-

geneeskundige beaamt niet met ons de waarheid van dit, door de dagelijksche ervaring gestaafd, gezegde? Hetgeen dus hierop nederkomt, dat men zeer geregtigd is, om, ter verklaring van de werkingen der dierlijke huishouding, ook de analogie aan te wenden ter verdere staving onzer uit proeven en waarnemingen afgeleide meening, en dezelve, ten dezen opzigte, vaak met groot nut bezigt; doch dat de analogie nimmer de hoofdgrond onzer bewijsredenen behoort te zijn, want dat men uit de analogie in alle gevallen nog geenszins eenig stellig besluit trekken kan van de werking van het eene gift tot dat van het andere, uit hoofde, dat elk vergift zijne bijzondere eigenschappen heeft. Dat is, men kan, en is ten vollen geregtigd, om uit eene vergelijking der verschijnselen bij de inoculatie, met die, welke zich na den dollen hondsbeet opdoen, tot eene analogische opneming van beide giftsoorten, of tot derzelver primaire werking op het dierlijk ligchaam, door middel van het systema der watervaten te besluiten, zonder daarom tevens verpligt te zijn, eene, door de ervaring ten eenenmale gewraakte, analogische werking der verschillende dierlijke giftsoorten, ten opzigte namelijk van derzelver uitwerkselen op de dierlijke huishouding aan te nemen. Doch eene voortgezette vergelijking der aangehaalde plaatsen zal ons, over 's mans verregaande onbeschaamdheid, doen verbaasd staan. Dr. C. namelijk, heeft, in zijne *Bestrijding der Vaccine*, beweert, dat er door de Vaccinatie eene ondermijnende werking in het dierlijk organisme plaats grijpt; en ter staving van deze zijne stelling, vol-

gens 's mans eigene bekentenis, op loutere bespiegeling gegrond, aangemerkt, dat het eene niet ongewone eigenschap is van dierlijke vergiften eene geheime werking uit te oefenen, en ten bewijze hiervan het venus-gift en het speeksel-gift eens dollen honds aangevoerd, hetwelk laatste hij zegt, dat, volgens ROUGEMONT, zelfs tot 40 jaren toe, in het ligchaam kan verholen blijven, zonder dat zich, in dien tusschentijd, eenig verschijnsel openbaart. (*) In onze *Waarde der Koepok-inenting* nu, na alvorens te hebben aangetoond, dat de, door den Heer C. ter staving zijner stelling, bijgebragte voorbeelden nul of van geene waarde zijn, dat de primitive werking van het venus-gift zich doorgaans, binnen weinige dagen, en, op het langst genomen, binnen zes weken openbaart, dat GIRTANNER en RICHTER zeer juist hebben aangetoond, dat de, door den goeden ROSEN VAN ROSENSTEIN en anderen, beschrevene gevallen, waarin de ziekte zich eerst 20, ja zelfs 30 jaren na de besmetting openbaarde, geneeskundige sprookjes zijn, welke bij den denkenden arts geen het minste geloof verdienen, hebben wij, door eene woordelijke aanhaling uit het klasiek werk van ROUGEMONT, te vinden op bl. 135 van het Achtste Deel van het Utrechtsch Provinciaal Genootschap, in zijne, met den gouden eerprijs bekroonde, Verhandeling klaar en duidelijk bewezen, dat die voortreffelijke Schrijver juist het tegengestelde leert van hetgeen Dr. C. beweert, want, dat, volgens zijn begrip, men nimmer „ aan iemand, die de waarnemingen van DAVID HART-

„ LEY,

(*) *Bestrijding der Vaccine*, bl. 118.

„ LEY, CARL PETERS, NOUSSE, BOUTEILLE,
„ BONET, en meer andere Schrijvers aandachtig gelezen heeft, zal kunnen diets maken, dat deze
„ gevallen van watervrees door den beet, die zoo
„ veel tijds te voren geschied is, veroorzaakt zijn,"
en hebben geëindigd met de aanmerking, dat, behalve dat men, daar elk vergift zijne bijzondere eigenschappen heeft, in alle gevallen nog geenszins, uit de analogie van de werking van het eene gift tot dat van het andere, eenig stellig besluit zoude kunnen opmaken, het speekselgift bij den dollen hondsbeet in de wonde werkeloos blijft, tot tijd en wijle het zijne noodlottige werking op het menschelijk ligchaam begint uit te oefenen, en dat daarentegen bij de Vaccine, na het afloopen der Vaccinatie, en dus, nadat het geheele ligchaam door de koepokstof is aangedaan geworden, naar de getuigenis van Dr. C. zelven, geen beangstigend verschijnsel wordt waargenomen. (*) En deze man, dien wij, te dier gelegenheid, uit liefde voor de waarheid, als een openbaar logenaar hebben moeten aan de kaak stellen, durft thans niet slechts een ander van kwade trouw en tegenspraak beschuldigen, maar drijft zelfs de onbeschaamdheid zoo verre, om deze plaats, eene schandzuil zijner openbare kwade trouw en schaamtelooze logentaal, ter staving zijner zoo ongegronde beschuldiging, nogmaals te berde te brengen!! — *Sed eheu jam satis est.*

De *negende tegenspraak* vermeent den Heer C. hierin te vinden, dat wij, in onze *Waarde der Vacci-*

(*) *Bestrijding*, bl. 117.

cine, bl. 56, over den weldadigen invloed der Vaccine op de ſterfte der kinderen ſprekende, gezegd hebben, dat, wel is waar, berekeningen van dien aard zeer moeijelijk te maken zijn, en terwijl ieder een dezelven, volgens zijne eigene denkbeelden, vervaardigt, de opgegevene getallen dikwijls zeer uiteen loopen, en uiteen moeten loopen, doch, dat het daaruit echter geenszins volgt, dat derzelver opſtellers naar de beſchuldiging van den Heer C., hieromtrent ter kwader trouw zijn te werk gegaan, en dat, hoezeer wij dezelve als eenigzins overdreven beſchouwen, het uit beide de te berde gebragte berekeningen ontegenzeggelijk blijkt, dat de Vaccine eenen zeer weldadigen invloed heeft uitgeoefend op het verminderen van de, door de kinderpokken in de eerſte levensjaren veroorzaakte, ſterfte onder de kinderen, en hierin zal wel niemand, behalve Dr. C., eenige tegenſpraak vinden; immers blijkt het uit onze voordragt middagklaar, dat wij beide de daar ter plaatſe aangewende berekeningen als overdreven beſchouwen, doch tevens van begrip zijn, dat dezelve, hoezeer ook min naauwkeurig en uiteenloopende, echter voldoende zijn ter ſtaving van de ſtelling, dat de Vaccine eenen weldadigen invloed op het verminderen van de ſterfte onder de kinderen, in de eerſte levensjaren, uitoefent. Wij zullen, ter vermijding van alle overbodige herhaling, ons voor het tegenwoordige van alle verdere wederlegging van 's mans ongerijmde denkbeelden hieromtrent onthouden, en ter beſchouwing van de volgende tegenſpraak overgaan; uit hoofde, dat, door de ondervinding, de-

deze ſteeds voortdurende weldadige invloed der Vaccine reeds buiten allen twijfel geſteld is, en men de vermeerdering der bevolking, door middel der Vaccine, thans voor een *axioma*, dat is, voor eene onbetwistbare, onwederlegbare waarheid houden kan, te meer, daar wij in ſtaat zijn, om deze vermeerdering der bevolking, door middel der Vaccine, met naauwkeurige, boven alle bedenking van partijdigheid verhevene, lijsten te ſtaven, en daarenboven, in den loop dezer *Bijdrage*, dit gewigtig punt nogmaals *ex professo* moeten behandelen, en eindelijk, omdat de Heer C., offchoon zeer tegen 's mans kennelijk oogmerk, ons hieromtrent een beſlisſend bewijs verſchaft heeft, door zijne getuigenis, dat, volgens de opgave ons door MORRIS, SÜSSMILCH, GRAUNT en anderen nagelaten, opdat men de relative ſterfte aan bijzondere ziekten in *Londen* zoude kunnen nagaan en onderling vergelijken, het zeer opmerkelijk is, hoe in 70 jaren, het tijdſtip, waarin de kinderziekte het meest gewoed heeft, ſlechts 90 van iedere 1000, en dus nog geen tiende gedeelte, aan de kinderziekte geſtorven is. Een duidelijk bewijs, vervolgt C., dat de pokken, op verre na, zoo doodelijk niet zijn als men algemeen denkt. (*) — Offchoon de Heer C. dus het verlies van 90 kinderen van de 1000 als van geen groot belang voor de maatſchappij ſchijnt te beſchouwen, omdat het zelve nog geen tiende gedeelte bedraagt, zoo zouden wij voor ons, en elk regtſchapen Geneesheer zal hieromtrent met ons inſtemmen, genomen wij dat de door Dr. C.

(*) *Nieuwe Bijdrage tot de Beſtrijding der Vaccine*, bl. 85.

C. aangevoerde tabellen als algemeen geldig beſchouwden, dan nog in deze opgave een afdoend bewijs vinden, om den weldadigen invloed der Vaccine op de vermeerdering der bevolking te ſtaven, en om de Goddelijke Voorzienigheid te danken, dat dezelve ons in de Vaccine een zoo voortreffelijk hulpmiddel heeft geſchonken, om zulk een aanzienlijk aantal kinderen in het leven te behouden.

De *tiende* en *laatſte geneeskundige tegenſpraak*, is, volgens den Heer C., hierin gelegen, dat wij, in onze *Waarde der Vaccine*, op bl. 103, beweerd hebben, dat behoorlijk doorgeſtane Koepok-inenting, voor het geheele leven, tegen de kinderziekte beveiligt, en daarentegen in onze Verhandeling *de Morte*, op bl. 170, gezegd hebben, dat er geen *specificum* beſtaat, hetwelk in ſtaat is, de ziekte voor te komen, maar alleen zulke middelen, die het karakter van eene reeds aanwezig zijnde ziekte kunnen veranderen. Indien de zucht tot tegenſpraak niet reeds tot zulk eene hoogte bij den Heer C. geklommen was, dat hij er op uit is, om overal, zoo veel mogelijk, tegenſpraak te vinden, zoo zoude hij zelf de oplosſing dezer voorgewende tegenſpraak buiten twijfel gevonden hebben, niet ſlechts hierin, dat wij op zeer vele plaatſen, in onze *Waarde der Vaccine*, klaar en duidelijk hebben aangetoond, de ongegrondheid en ongerijmdheid van de handelwijze van den Heer C., om, namelijk, in zijne *Beſtrijding*, de *Vaccine* beſtendig met ziekten te verwarren, en onder anderen op bl. 32 uitdrukkelijk gezegd hebben, dat, bij het aanwenden der *Vaccine*, de zaak in geſchil niet is, de uitroeijing eener reeds aanwezig zijnde ziekte,

maar

maar alleen de wegneming der vatbaarheid van het menſchelijk ligchaam voor de kinderziekte, door de weldadige Koepok-inenting, maar voornamelijk, in de door hem aangehaalde plaats *de Morte*, welke, woordelijk vertaald, aldus luidt: Daar er geen ſpecifiek middel is, hetgeen in ſtaat is, ziekten voor te komen, maar dezelve alleen het karakter eener reeds aanwezig zijnde ziekte wegnemen, en daar de uitſlagziekten al hare kwaadaardigheid aan toevallige oorzaken verſchuldigd zijn, en naar gelang van zeer onderſcheidene omſtandigheden, ook op zeer verſchillende wijzen moeten behandeld worden, zoo kan er ook nooit een middel uitgedacht worden, dat de uitſlagziekten zou kunnen tegengaan; want wie kan er een middel uitdenken, bezittende te gelijker tijd eene gal temperende, rotting werende en ontſteking verminderende kracht? Intusſchen zoude zoodanig een *specificum* al de gemelde hoedanigheden moeten bezitten, daar er vele gevallen zijn, waarin de ganſche geneeswijze op eene van deze drie aanwijzingen ruſt. Is het nu, vragen wij den onpartijdigen lezer, uit het geheele verband der zaak niet middagklaar, dat wij daar ter plaatſe niet bedoelen of tegenſpreken, het beſtaan van een ſpecifiek middel ter wegneming der vatbaarheid des menſchelijken ligchaams voor deze of gene uitſlagziekte, want anders hadden wij immers de Inenting vóór 29 jaren niet kunnen aanprijzen, maar alleen ontkennen de mogelijkheid van het beſtaan van middelen, in ſtaat, om de reeds aanwezig zijnde kinderpokken, of eenige andere uitſlagziekte, in alle gevallen een zeker bepaald karakter te ge-

 ven,

ven, en hierdoor aan dezelve eenen goedaardigen aard mede te deelen, hoedanig een middel het bekend is, dat, ten aanzien der kinderpokken, wijlen de Haagſche Geneesheer VAN DEN BOSCH en meer andere beroemde Geneeskundigen, ten onregte beweerden, te hebben uitgevonden, en daarvan, ter aangehaalder plaatſe, uit den aard der zake, de onmogelijkheid hebben aangetoond, en dat bij gevolg deze plaats geene de minſte tegenſpraak bevat tegen de uitroeijing der kinderziekte door de *Vaccine.*

De *elfde tegenſpraak* vindt de Heer C. daarin, dat wij, na in onze ſchriften de aanvangers der Geneeskunst ernſtig te hebben aangemaand, om zich niet, dan na alles naauwkeurig gewikt en gewogen te hebben, als verdedigers van nieuwe theoriën in de praktijk op te doen, en na hem, C., den raad aan den beroemden Schrijver van *Geist und Kritik*, door zijnen vader Dr. KAUSCH *Senior* gegeven, om, namelijk, over geen gedeelte der praktiſche Geneeskunst te ſchrijven, voor dat hij zelf, gedurende tien jaren, de praktijk der Geneeskunst zoude hebben uitgeoefend, te hebben medegedeeld, intusſchen reeds in het jaar 1800, toen wij naauwelijks drie jaren gepromoveerd waren, als een verdediger van de, nog geene zes jaren bekende, Vaccine bij het publiek zijn opgetreden, en zelfs reeds in het jaar 1798, en dus ſlechts één jaar na onze promotie, het praktisch *Systhema* van BROWN beoordeeld hebben; de Heer C. had hier nog kunnen bijvoegen, (hetgeen de man ſchijnt ontſnapt te zijn, en wij het dus onzen pligt achten, ter dezer gelegenheid, voor hem te verrigten,) en in het jaar 1799, al weder

ſlechts

ſlechts twee jaren na onze promotie, onze waarne_ mingen over de werkingen en het nut van onderſcheidene zuren, en vooral van het verdund ſalpeterzuur, in de genezing der Venus-ziekte, alsmede over de wijze, waarop de verſchillende anti-veneriſche geneesmiddelen het venus-gift tegengaan en vernietigen, aan het publiek hebben medegedeeld. (*) De Heer C. ziet dus, dat hij, met een', met open vizier ſtrijdenden, man te doen heeft, welke, verre van daadzaken te willen verbloemen, zijn geheugen nog ter hulpe komt; het komt er dus nu maar op aan, of zijne toepasſing waar of valsch is; immers, wanneer men de, door den Heer C., aangehaalde plaatſen, met de vereischte aandacht, in derzelver verband naleest, zoo zal het weldra blijken, dat noch de Heer KAUSCH *Senior*, noch de Schrijvers van het *Geneeskundig Magazijn*, ooit het oogmerk gehad hebben, om de Geneeskundigen te raden, in de eerſte tien jaren van hunne praktijk, volſtrekt geene praktiſche waarnemingen in het licht te geven, dewijl wij daardoor vele zeer belangrijke ſchriften zouden misſen, maar alleen, om geene nieuwigheden in de praktijk te willen invoeren, of dezelve aan het publiek op te disſchen, voor en aleer eene tienjarige praktijk, hun bij voortduring van de waarheid hunner ſtelling overtuigd, en in de gelegenheid geſteld heeft, zulks door een aantal waarnemingen te ſtaven, en dat wij in dienzelfden geest de aanvangers der kunst

(*) *Nieuwe Scheikundige Bibliotheek.* Zesde Stuk, bl. 166 en volgg. *Amſterdam* 1799.

kunst geraden hebben, zich niet, dan na alles naauwkeurig gewikt en gewogen te hebben, als verdedigers van nieuwe theoriën, bij het publiek op te doen; doch dat wij, zonder deze aan anderen gegeven welmeenenden raad voor ons zelven te vergeten, na gedurende een geheel jaar, op eene ruime schaal, in de onderscheidene Londensche hospitalen, de uitwerkselen van de aanwending van het *systhema* van BROWN op het menschelijk ligchaam naauwkeurig te hebben gadegeslagen, en hetzelve, ten aanzien der onderscheidene zuren, in de genezing der Venus-ziekte verrigt te hebben, vermeend hebben, ten vollen geregtigd te zijn, zoo wel om ons oordeel over het *systhema* van BROWN te mogen vellen, als om onze waarnemingen, in hoe verre, namelijk, de onderscheidene zuren, vooral het verdund salpeterzuur, als *succedanea* der verschillende kwikbereidingen te beschouwen zijn, aan het geneeskundig publiek mede te deelen, en dat, met opzigt tot het laatste, wij het genoegen hebben mogen smaken, dat wijlen onze waarde, het Vaderland, den Monarch, en der Nederlandsche jeugd, helaas! te vroeg ontrukte leermeester, de beroemde BRUGMANS, na in zijne betrekking als *Inspecteur-Generaal* der Bataafsche land- en zeemagt, door de Chirurgijn-Majoors, onze proeven in onderscheidene hospitalen te hebben doen herhalen, ons verzekerd heeft, dat het hem, uit het algemeene resultaat der, door deze Geneeskundigen, herhaalde proeven, overtuigend gebleken was, dat onze waarnemingen, ten dezen opzigte, bij het ziekbed, volkomen proef hielden, en in alle opzigten

met

met de waarheid overeenſtemden. En wat wijders de Heer C., ten opzigte der *Vaccine*, zegt, dat wij als een verdediger der Koepok-inenting zijn opgetreden, in het jaar 1800, toen de *Vaccine* NB. nog geene zes jaren bekend was, is al weder een blijk van 's mans kwade trouw, of van zijne onkunde in de geneeskundige litteratuur, wijl het hem anders niet onbekend zou kunnen zijn, dat de boeren in *Denemarken*, reeds, ſedert het jaar 1768, aan de Vaccine en derzelver beveiligend vermogen tegen de kinderziekte, kennis gehad hebben, alsmede, dat de onſterfelijke JENNER, reeds in het laatst van het jaar 1775, het beveiligend vermogen der koepokken voor de kinderziekte ontdekte, doch dat 's mans naauwgezetheid, omzigtigheid en waarheidsliefde zoo groot was, dat hij deze ontdekking twee en twintig jaren vervolgde, alvorens hij dezelve in het jaar 1798 bekend maakte, en dat dus de Vaccine, in het jaar 1800, geene drie, maar ruim vijf en twintig jaren, of het kwart eener eeuw, was bekend geweest, een tijdvak, zekerlijk lang genoeg, om het al of niet nuttige eener nieuwe uitvinding te kunnen beoordeelen. Doch kan dit nu, vragen wij op onze beurt, eenigzins gelijk geſteld worden met het waagſtuk van een jong, in de praktijk nog onervaren Geneesheer, die de ligtvaardigheid, waanwijsheid en onbeſchaamdheid tot zulk eene hoogte drijft, om, in zijne *Beſtrijding der Vaccine*, tegen de algemeene meening der geheele geneeskundige wereld, door tallooze, gedurende eene reeks van 29 jaren gemaakte, waarnemingen gerugſteund, openlijk aan te druiſchen, en die zich

niet

niet ontziet, om tot zijn oogmerk te geraken, zelfs de Heilige Schriftuur te misbruiken, door flecht begrepene, of ten minfte kwalijk toegepaste aanhalingen uit dezelve? — Het zoude inderdaad beleedigend voor het lezend publiek zijn, ons met de wederlegging van zoodanige wartaal verder onledig te houden.

Thans zijn wij dus tot de *twaalfde tegenfpraak* gekomen, welke, volgens den Heer C., daarin beftaat, dat wij, in onze *Waarde der Koepok-inenting*, aan het Gouvernement de magt toegekend hebben, om ter afwering en uitroeijing van de, voor het maatfchappelijk welzijn vaak zoo noodlottige, kinderpest, iemand te noodzaken, de onfchuldige kunstbewerking der Vaccine, in weerwil van overtuiging en geweten, of liever van onkunde en halftarrigheid, aan zijne kinderen te laten verrigten, terwijl daarentegen de Schrijvers van wijlen het *Geneeskundig Magazijn*, waarvan wij in der tijd een der Redacteurs geweest zijn, uitdrukkelijk verklaard hebben, ter gelegenheid van de beoordeeling der geneeskundige ftaatsregeling van wijlen den beroemden VAN GEUNS, dat de, door dien Hoogleeraar voorgeftelde, maatregelen, alle burgerlijke vrijheid den bodem zouden inflaan; dat men voorts onmogelijk in eenen vrijen ftaat de ingezetenen aan zulke ondragelijke ketenen zoude kunnen leggen, en dat dezelve alleen, door de daarftelling van een Gerigtshof van Medicinale Inquifitie, zoude uitvoerbaar zijn. (*) Ten einde de

(*) *l. l.* III Deel, Derde Stuk, bl. 277 en 278.

de Heer C. ook deze tegenſpraak te gunnen, zoo zullen wij beginnen met de aangehaalde recenſie voor de onze te erkennen, en openlijk te verklaren, dat wij er de ſteller van geweest zijn, want anders zou het toch niet zeer overeenkomſtig met de regels eener gezonde *logica* zijn, om een der Schrijvers van een periodiek Tijdſchrift nog twintig jaren daarna aanſprakelijk te willen ſtellen, voor de bijzondere gevoelens zijner mede-redacteurs; *Habes ergo* CAPADOCE, zoude CICERO gezegd hebben, *quod accusatori maxime est optandum confitentem reum, sed quid inde?* — Zoude het wel, vragen wij het letterkundig, geneeskundig publiek, iemand anders dan den Heer C. in de gedachten gekomen zijn, om de, door wijlen den Hoogleeraar VAN GEUNS voorgeſtelde, maatregelen, als: de huwelijken der zoodanigen te verbieden, die, verdacht zijnde van de ſmette der teringziekte, aan de Overheid geen getuigſchrift van hunne gezondheid, door 's Lands- of Stads-Geneesheeren hun gegeven, konden vertoonen. — Niemand tot het aangaan van een huwelijk toe te laten, voor dat men ter regter plaats, door een onwraakbaar getuigſchrift, had getoond, vrij te zijn van alle Venusſmette, met die bepaling, dat al wie hier tegen aandruiſchende bevonden werd, onreine liefkozingen, wetens en willens, geoefend, en dus een ander beſmet te hebben, ſchuldig zoude gehouden worden aan de misdaad en de ſtraffen van vergiftiging. — Het waaghalzend betreden van het ijs, alvorens deszelfs dikte en ſterkte beproefd en goedgekeurd ware, niet ſlechts bij wetten te verbieden, maar ook, door boeten en voorbeel-

beeldige ſtraffen te beteugelen, om, herhalen wij, deze en ſoortgelijke maatregelen te willen vergelijken, met de zoodanigen, door de Gouvernementen, ten aanzien der Vaccine, ten algemeenen nutte en voor het maatſchappelijk belang daargeſteld? — En bij nadere inzage ontwaart men weldra, dat daarenboven deze gewaande tegenſpraak ſlechts haar aanwezen verſchuldigd is aan eene Jezuïtiſche of Farizeſche kunstgreep van den Heer C., om, *more ſolito*, door eene valſche voorſtellingswijze: „ mag een Geneesheer, door middel van het Gouvernement, de ingezetenen dwingen, zich en de zijnen aan hem te onderwerpen?" (*) de zaak in geſchil onder een verkeerd gezigtpunt te plaatſen, daar er immers geene questie is, of ook ten minſte onder eenen monarchalen conſtitutionelen regeringsvorm zijn kan, of het Gouvernement het regt heeft om alle burgerlijke vrijheid den bodem in te ſlaan, en eene medicinale Inquiſitie in te voeren, maar ſlechts, of ingevolge den bekenden regel: „ *ſalus populi, ſuprema lex esto*," het Gouvernement het regt heeft, om in dringende gevallen, conſtringerende maatregelen te nemen, een geſchilpunt, waarvan wij, met opzigt der Vaccine, beide de regtvaardigheid en de doelmatigheid in onze *Waarde der Koepok-inenting* volkomen bewezen hebben.

De *dertiende tegenſpraak* behelst eene aanklagt van

(*) ONTIJD's *Ja en Neen*, bl 79.
(†) *l. l.* bl. 173, 174, 175 en 176.

van den Heer C. jegens ons, dat wij, na in de Inleiding onzer *Waarde der Vaccine* beloofd te hebben, in deze wederlegging, zoo veel de menſchelijke zwakheid toelaat, dien geest van zachtmoedigheid en verdraagzaamheid te zullen bewaren, welken den waren Christen kenſchetst, intusſchen hieromtrent ons woord niet gehouden, maar integendeel, hem in den loop derzelve, verregaande perſonaliteiten gezegd hebben, ter ſtaving daarvan onderſcheidene gezegden uit onze *Waarde der Koepok-inenting* aanvoerende. — Wij antwoorden, met den wijsten der ſtervelingen: „ die „ de eerſte is in zijne twistzake, ſchijnt regtvaardig te „ zijn; maar zijn naaste komt, en hij onderzoekt „ hem. Van ieders monds vrucht zal zijn buik ver- „ zadigd worden, hij zal verzadigd worden van de „ inkomſten zijner lippen. (*) Om, namelijk, over het al of niet gegronde dezer aanklagt van den Heer C., naar onpartijdigheid en billijkheid te kunnen beſlisſen, zoo moet men onze *Waarde der Koepok-inenting* in aanraking brengen met zijne *Beſtrijding der Vaccine*, en beide deze ſchriften onderling vergelijken, wanneer de valschheid dezer beſchuldiging of gewaande tegenſpraak zich weldra in het helderst daglicht zal vertoonen. Immers zal het wel geen betoog behoeven, dat de wederlegging en teregtwijzing van en nopens de zaak in questie grootendeels gewijzigd wordt en af hangt van de manier en wijze, waarop dezelve door den aanvaller, in zijne beſtrijding of beſchuldiging, behandeld is. — En is het

(*) SALOMO, *Spr.* XVIII: 17 en 20.

het, dus vragen wij, onze ſchuld, dat de Heer C. verkozen heeft, zijne *Beſtrijding der Vaccine*, aan te vangen met, in zijne Inleiding, zonder eenig bewijs, de Geneeskundigen dezer eeuw af te ſchilderen, als eene bende van menſchen, welke, zonder eenig beſef van redelijke of godsdienſtige pligten, met het leven en de gezondheid hunner medemenſchen naar hunne grilligheden ſpelen, en bij welke de menschlievendheid, die edele en den Geneesheer zoo bij uitſtek noodzakelijke, deugd, voor de gevloekte geldzucht moet wijken? — Dat hij zich, in den loop zijner *Beſtrijding*, hevige, hoogst onbeſcheidene uitvallen jegens zijne kunstbroeders in het algemeen, en in het bijzonder jegens de meestberoemde en algemeen hoogst geachte Geneeskundigen, zoo in dit land, als elders, veroorloofd heeft? Dat hij, bij gebrek van ſtellige bewijzen en beſlisſende daadzaken tegen de Vaccine, dezelve heeft getracht te beſtrijden met bloote veronderſtellingen, loutere beſpiegelingen, herſenſpoken, ijdele vrees voor de toekomst, en allerlei drogredenen, dat geene kunstgrepen of ſophisterijen hem ter beſtrijding derzelve, te gering of te onedel geweest zijn, en dat hij zich, ten dien einde, zoo als wij zulks op vele plaatſen, in de *Waarde der Vaccine*, proefondervindelijk hebben aangetoond, voornamelijk van eene valſche wijze van voorſtelling, het listig verdraaijen van eens anders woorden of begrippen, ja ſoms van openlijke logentaal bediend heeft? Dat hij eindelijk de zwakheid en onvolledigheid zijner geneeskundige bewijsredenen gevoelende, getracht heeft, zijn geſchrijf, door het listig

tig inmengen van ſysthematisch Godgeleerde, ter zake niets afdoende en verkeerdelijk aangebragte begrippen, bij ſommige zwakke en bevooroordeelde lezers ingang te doen vinden? Dit alles is immers 's mans eigen gewrocht, en niet het onze, en waren wij dus, als verdediger der Vaccine in het publiek optredende, ter liefde van de waarheid, niet verpligt, dit alles in het helderst daglicht te plaatſen, en het dwaze, ongerijmde en beſpottelijke van 's mans begrippen, daaromtrent den lezer onder het oog te brengen?

Dat wij echter in dezen de palen van beſcheidenheid niet zijn te buiten gegaan, en integendeel, in zoo verre de aard der zaak ſlechts gedoogde, hem met zachtmoedigheid en alle mogelijke inſchikkelijkheid voor zijne jeugd behandeld, en altoos, in zoo verre dit met eenen man als den Heer C., en met eenen redeneertrant, als den zijnen, doenlijk ware, tegen zijn geſchrijf, en, zoo min mogelijk, tegen den perſoon des Schrijvers, onze redekavelingen gerigt hebben, dit een en ander zullen wij thans met eenige weinige proeven ſtaven. — Zoo worden er b. v. in geene der ſchriften van den Heer C., nieuwe bewijzen tegen de Vaccine aangetroffen, zoo dat hij, die ons ſlechts in een derzelven, één enkel nieuw bewijs tegen de heilzame Koepok-inenting kan aanwijzen, *magnus nobis erit Apollo*, maar alle 's mans bewijzen zijn door hem uit de ſchriften der vroegere beſtrijders der Vaccine ontleend; wij hadden dus, naar alle regt en billijkheid, van de beſtrijding van den Heer C., kunnen zeggen, dat de-

zelve, uit eenige hier en ginds, de vorige bestrijders der *Vaccine* ontstolene fragmenten was zamengeflanst, en derhalve niet anders, dan als eenen zoogenaamden bedelaarsdeken konde beschouwd worden, intusschen hebben wij ons vergenoegd met de algemeene aanmerking te maken, dat er in de geheele *Bestrijding* geen enkel nieuw argument wordt aangetroffen, en het al te maal dezelfde denkbeelden en dezelfde bewijzen zijn, welke, door de vele tegenstanders, waarmede de Vaccine in het begin, in *Engeland*, *Frankrijk*, *Duitschland* en *Holland* te worstelen had, als: MOSELY en ROWLY, VAUMES CHAPON, MOULES, GOËTZ, LE MAIRE, TERNANTE, MARKUS HERZ, LE FRANK VAN BERKHEY, DOORNIK en MORAAS reeds in het jaar 1801 en 1802 aan het publiek zijn opgediseht, en die, sedert lang, door de ervaring als logenachtig gewraakt, aan de verdiende vergetelheid waren overgegeven, doch thans door Doctor CAPADOSE uit hunne schriften ontleend, en in een mystiek kleed gestoken, wederom waren opgewarmd. En wanneer de Heer C., in zijne *Bestrijding der Vaccine*, op bl. 72, zich zulk eene beslissende uitspraak veroorloofde nopens de identiteit der ware en valsche pokken, dat hij elk Geneeskundige uitdaagde, om hem een enkel kenmerk op te geven, om in alle voorkomende gevallen met juistheid te bepalen, of men de ware of valsche koepokken voor zich heeft, en dit, *more solito*, deed, zonder de minste melding te maken van de bron, waaruit hij, CAPADOSE, zijne bewijzen geput had, zoo hebben wij ons vergenoegd met slechts het publiek te doen opmer-

merken, dat al de door den Heer C. hieromtrent bijgebragte bewijzen op de waarnemingen van den Edinburgſchen Hoogleeraar THOMSON ſteunden, en van een tot allen uit deszelfs ſchriften ontleend waren, en zonder hem, gelijk hij zoo zeer verdiend had, zijne letterdieverij te verwijten, hebben wij, uit loutere inſchikkelijkheid voor hem, als nog eenigermate een aanvanger in de praktijk der Geneeskunst, omtrent dit geſchrijf verder een diep ſtilzwijgen in acht genomen, en ons dadelijk onledig gehouden, om door bewijsgronden, uit het werk zelve ontleend, de ongegrondheid dezer ſtelling van den Hoogleeraar THOMSON te betoogen, en middagklaar te bewijzen, dat dezelve beide tegen de gezonde rede en ervaring ſtrijdende is. — Duidelijker bewijs kan men toch niet verlangen, dat wij, wars van alle perſonaliteiten, waardoor de goede zaak ſlechts benadeeld wordt, niet de perſoon, maar de zaak op het oog hebben gehouden, en de eerſte, zoo veel mogelijk, verſchoond. — Zelfs in die gevallen, waarin de Heer C. de onbeſchaamdheid zoo verre gedreven heeft, van, ter ſtaving zijner meening, de autoriteit van den beroemden Schrijver over den dollen hondsbeet aan te halen, ter plaatſe, waar de Heer ROUGEMONT juist vlak het tegengeſtelde geleerd had, en wij dus indachtig aan de ſpreuk: *amicus Plato sed magis amica veritas*, verpligt waren, den Heer C. openlijk als eenen logenaar aan de kaak te ſtellen, hebben wij dit echter met alle mogelijke beſcheidenheid verrigt, en wel door eene woordelijke overneming van de door den Heer C. aangehaalde plaats uit het

klasſiek werk van den Hr. ROUGEMONT, en ons vergenoegd met aan te merken, dat men op zoodanige wijze weinig geloof aan 's mans aanhalingen hechten kan (*). Insgelijks hebben wij ten aanzien der noodlottige gevolgen, welke uit het herſenſchimmig ſtelſel der vatbaarheid van Dr. CAPADOSE, volgens hetwelk er geen onderſcheid tusſchen beſmettelijke en niet beſmettelijke ziekten beſtaat, en alle gevaar ten dezen opzigte in de oorſpronkelijke vatbaarheid van elk individu, met de gelegenheids-oorzaak vereenigd, en niet in den aard der ziekten ſchuilen zoude, noodwendig zoude voortvloeijen, ons vergenoegd met de noodlottige gevolgen eener zoodanige ſtelling met de levendigſte kleuren af te malen, en wijders de ganſche zaak uit het oogpunt beſchouwd eener verregaande onvoorzigtigheid van eenen jeugdigen *Collega*; al weder een duidelijk bewijs, dat wij den Heer C. niet hebben getracht te benadeelen, maar integendeel zijne geneeskundige reputatie zoo veel doenlijk te bewaren. Met hetzelfde oogmerk zijn wij de beſchrijving van eene epidemie der kinderziekte, welke in het jaar 1819 te *Norwich* in *Engeland*, geheerscht heeft, van Dr. CROSS, door den Hr. C. als een te *Noorwegen* geheerscht hebbende pok-epidemie verkeerdelijk opgegeven, (†) en dergelijke onnaauwkeurigheden; alsmede 's mans zoutelooze, niets tot de

zaak

(*) *l. l.*, bl. 152.

(†) *Beſtrijding der Vaccine*, bl. 79 en 167.

zaak afdoende, ſpotternijen tegen de Vaccine, met diep ſtilzwijgen voorbijgegaan, daar het toch niets af- of toedeed tot de *Waarde der Vaccine*, en wij den jeugdigen Schrijver gaarne zoo veel mogelijk wilden ſparen. Waarlijk! om zich hiervan ten volle te overtuigen, behoeft men ſlechts na te gaan de wijze, waarop wij den Heer C. in onze *Waarde der Vaccine* behandeld hebben, en dezelve te vergelijken met de manier, waarop hij niet ſlechts ons, maar ook al wat eerwaardig is in de Geneeskunst, in het algemeen, en inzonderheid den grijzen THUESSINK, CAMPER en anderen, behandeld heeft, en elk onpartijdig lezer zal zich in gemoede verpligt vinden te erkennen, dat wij jegens een' man van zulk eenen ſtempel, in zoo verre, namelijk, dit zijne ſchotſchriften gedoogden, beſcheiden, zachtmoedig en toegevend zijn te werk gegaan, en een aantal dwaasheden des Schrijvers met den wijden mantel der Christelijke liefde bedekt hebben.

En dus zijn wij thans tot de beſchouwing der *veertiende* of laatſte *tegenſpraak* van Doctor CAPADOSE gevorderd; dezelve behelst eene aanklagt, dat wij in onze *Verhandeling over de Waarde der Koepok-inenting* gezegd hebben, dat zijn geſchrijf uit den booze is, en de daarin doorſtralende geest uit den vader, den duivel, en dat hij C., zich volkomen veilig wanende, door zijnen hoogmoed in de ſtrikken des boozen vervallen is, en dat wij daarentegen in onze Inleiding van gezegde Verhandeling den duivel al ſpottende een oud perſonaadje genoemd hebben, en op bl. 19 uitdrukkelijk verklaard, veel meer beducht

 te

te zijn voor de nadeelige uitwerkſelen van *Venus* en *Bacchus*, dan voor den vereenigden invloed van alle onzigtbare krachten te zamen; hierin meent de Hr. C. een treffend bewijs te vinden onzer vreemde en elkander ſteeds tegenovergeſtelde Godsdienſtige begrippen. Waarlijk! wij hadden van iemand als den Heer C., die zich toch zoo gaarne als keurmeester van de naar zijne verwarde en geëxalteerde begrippen echte orthodoxe Christelijke leer zou willen opwerpen, meer kunde en bedrevenheid in de Heilige Schriften van het Nieuwe Testament verwacht. Ei lieve, Doctor! hoe kunt gij den bal al weder zoo deerlijk misſlaan? Vooreerst bedriegt gij u geweldig, indien gij waarlijk gelooft, dat wij den duivel al ſpottende een oud perſonaadje genoemd hebben. Neen, mijnheer! offchoon wij, indachtig aan de vermaning van den heiligen PAULUS, niet, gelijk gij en uws gelijken, het Woord Gods te koop dragen, zoo hebben wij echter te veel eerbied voor het Heilig Evangelie, hetgeen wij als den waren grond van ons tijdelijk en eeuwig geluk beſchouwen, dan dat ooit het denkbeeld in ons zou kunnen opkomen, om met de Heilige Schrift te ſpotten; doch daar, volgens het Heilig Evangelie, de duivel het hoofd of de Prins is der afgevallene Engelen, zoo is hij bij gevolg geen piep jong, maar wel een zeer oud perſonaadje, welke reeds vóór of ten minſte te gelijk met de Schepping der Wereld beſtond. Overigens behoeft men ſlechts de aangehaalde plaatſen onzer *Waarde der Vaccine* na te ſlaan, om zich te overtuigen, dat wij in het eerſte Hoofdſtuk den duivel als invloed hebben-

bende op onze ligchamelijke werkingen, en daarentegen in het derde als invloed hebbende op onze ziels- en gemoedsverrigtingen hebben beschouwd, en volgens onze, door Gods onfeilbaar Woord gestaafde, ervaring beweerd, dat de duivel in het eerste geval ten opzigte onzer dierlijke huishouding of ligchaamswerkingen, niets, in het tweede, daarentegen, ten aanzien zijner invloed op onze ziels- of gemoedsbewegingen, onder de Goddelijke toelating, veel vermag, zoodat er dus ook hier geene de minste tegenspraak plaats heeft.

En met deze *veertiende tegenspraak* loopt dit geschrift van Dr. C., in welks Inleiding hij verzekerd ons tot in onze laatste verschansingen te zullen najagen en tot de overgave noodzaken, ten einde. Van deze veertien zoogenaamde tegenspraken nu, loopen de tien eerste slechts over geneeskundige onderwerpen. Wij hadden dus de vier laatste als geheel en al vreemd aan de zaak in geschil kunnen weigeren. Alleen uit loutere barmhartigheid, en uit zuiver mededoogen met des Schrijvers heerschende zucht tot tegenspraak, hebben wij dezelve maar gaaf weg zoo opgenomen, zoo om den Heer C. te toonen, dat hij met eene tegenpartij te doen heeft, die op geene kleinigheid ziet, als omdat, wanneer wij ons toch verledigen om tegen eenen man als C. te schrijven, het oplossen van eene gewaande tegenspraak meer of minder voor ons eene tamelijk onverschillige zaak is. — Daar er echter in dit gansche geschrift geen een enkel bewijs tegen de *Vaccine* gevonden wordt, en hetzelve overigens ook niets medicinaals behelst,

uitgenomen eene hier volſtrekt niet te pas komende, vrij breedvoerige declamatie van den Heer C., op bl. 19, in eene noot, tegen het aanwenden der uitrekkende Machina, onderſteund door den krachtig werkenden ſtoom bij kinderen en ook bij meer bejaarde perſonen, die krom van geſtalte zijn, om dezelve, namelijk, door verweeking en zachtwording der beenvezelen regt van lijf en leden te maken, alsmede tegen het gebruik der levertraan, hetwelk Dr. C. insgelijks en wel beiden op eenen zeer beſlisſenden toon geheel en al afkeurt, welk een en ander wij intusſchen, daar het niet blijkt, dat de Schrijver in het doen dezer beſlisſende uitſpraak door eigene ondervinding is geleid geworden, maar dat hij alleen uit vooringenomenheid tegen al wat nieuw is, met eene enkele penneſtreek beide deze middelen verwerpt, al weder den Heer C. moeten tegenſpreken, en proefondervindelijk verzekeren, dat beide deze middelen, met de vereischte omzigtigheid en onder de noodige bepalingen gebruikt, waarlijk in vele gevallen zeer veel nut te weeg brengen, en dat wij, onder anderen, van de levertraan in *Rachitide* vaak de heerlijkſte uitwerkſelen ondervonden hebben; voorts het waarlijk vernuftig denkbeeld van den Heer C. om de *Vaccine*, van welker, door hem voorgewende, nadeelige werking op het menſchelijk ligchaam, men, na verloop van ruim een vierde eener eeuw, nog geen ſpoor ondervindt, *o, dementia!* op bl. 57, onder de *Veneficia Chronica* te rangſchikken, zoo begonnen wij reeds de 120 Nederlandſche centen, die dit 's mans geſchrijf ons gekost heeft, te beklagen. Wij veran-

der-

derden echter ſpoedig van meening; want bij nadere inzage bleek het ons overtuigend, dat de Heer C., offchoon blijkbaar tegen zijn oogmerk, door ONTIJD's *Ja en Neen*, beide ons en de *Vaccine* eene groote dienst bewezen heeft. Wij zullen dit denkbeeld eenigzins nader ontwikkelen en in een meer helder daglicht plaatſen.

Het is bekend, dat een Geneesheer, welke eene uitgeſtrekte praktijk heeft, zeer weinig tijds om te ſchrijven overſchiet, en dat hij zulks meestal, als het ware, ter loops, in de hem van zijne drukke bezigheden nu en dan overſchietende ſnipperuren, of ook wel voornamelijk des nachts, verrigten moet, en dat hem bij gevolg doorgaans noch tijd noch lust overſchiet, om den geregelden voortgang zijner denkbeelden over verſchillende geneeskundige onderwerpen ſedert zijne bevordering tot de Doctorale waardigheid in de Geneeskunst tot op heden naauwkeurig na te gaan en onderling te vergelijken. De Heer C. heeft echter, door het in de wereld zenden van ONTIJD's *Ja en Neen*, ons, onzes ondanks, verpligt niet alleen om een algemeen overzigt over onze vroegere ſchriften te houden, maar ook, daar wij uit zijne *Beſtrijding der Vaccine* hem reeds hadden leeren kennen, als een perſoon, voor welken geene listen, kunstgrepen, of drogredenen te gering of te onedel zijn, om, ware het mogelijk, zijnen geest van tegenſpraak de overwinning te verzekeren, derzelver inhoud *a capite ad calcem* na te gaan; en indien deze moeite al in den beginne voor ons niet zeer aangenaam geweest is, het reſultaat van dit onderzoek viel echter

 hoog-

hoogstens gelukkig uit, daar het ons mogt gebeuren de aangename zelfvoldoening te smaken, welke toch wel zelden den Geneeskundigen te beurt valt, van, namelijk, te ontwaren, dat wij in een tijdvak van 29 jaren in den grond der zaak, wat onze geneeskundige schriften aanbelangt, steeds onze denkbeelden getrouw gebleven zijn, zoodat, alleen de meer opgeklaarde denkbeelden van den grooten HUFELAND, over de goedaardigheid der ingeënte kinderpokken, afgetrokken van alle andere voordeelen, door het eerst veroorzaken eener locale ziekte door de inenting zelve, welke wij toen nog niet kenden, uitgezonderd, wij nog heden alle onze in vroegere schriften over verschillende geneeskundige onderwerpen geopperde denkbeelden voor onze kinderen erkennen, en bereid zijn dezelve tegen een ieder te verdedigen. Om thans slechts ter loops te gewagen van nog andere mindere voordeelen, welke de Heer C. ons door dit zijn geschrijf verschaft heeft, als daar zijn, het doen van eene kleine dienst aan een aantal aanzienlijke lieden uit onze praktijk, door hun ONTIJD's *Ja en Neen* ter lezing te geven, zoo om aan dit kostelijk hersenproduct van den Heer C. alle mogelijke publiciteit te verschaffen, als om hen in de gelegenheid te stellen, om het door den Heer C. van ons opgehangen portret met het origineel te kunnen vergelijken, voorts de voor den mensch zoo hoogstnoodzakelijke zelf kennis; want wat ook overigens het gevoelen omtrent ONTIJD's *Ja en Neen* van Dr. C. zijn moge, een ieder toch zal met ons moeten instemmen, dat hij ons portret juist niet met de vleijendste kleuren heeft afgemaald, en hierdoor eene

ge-

geſchikte aanleiding gegeven heeft, tot eene voor den perſoon in questie altoos hoogst nuttige zelf beſchouwing, ten einde het, na een naauwkeurig onderzoek, blijke, of en in hoe verre 's mans aantijgingen al of niet in de waarheid der zaak gegrond zijn.

Niet minder heeft de zaak der *Vaccine* door ONTIJD's *Ja en Neen* van C. aanmerkelijk gewonnen; bevorens waren er nog altoos eenige brave, eenvoudige menſchen, die, door den uitwendigen ſchijn verblind, en zich aan zijne uiterſte naauwgezetheid in het waarnemen der Godsdienstpligten, en voorgewende ongekreukte regtzinnigheid vergapende, dit alles voor goede munt aannamen, en uit een verkeerd begrepen godsdienſtig beginſel, of eenigzins huiverig waren, om hun kroost de weldaad der Vaccine toe te dienen, of ten minſte geloofden, dat de Heer C. offchoon de zaak overdrijvende, echter ter goeder trouw handelde, doch ONTIJD's *Ja en Neen* heeft hun de ſchellen van de oogen geligt; eene vlaag van woede en kwaadaardigheid heeft dus den Doctor onvoorzigtiglijk het masker doen opligten, en hem bij ieder in zijne ware gedaante doen kennen. — Men heeft gezien, dat de Heer C. zich in dit geheel geſchrift niet bij de zaak, maar bij den perſoon, die haar verdedigt, bepaald heeft, en dat hij zich in den loop van hetzelve alle listen, valſche voorſtellingen en Jezuïtiſche kunstgrepen veroorloofd heeft, om ons, zoo veel mogelijk, van tegenſpraak te overtuigen, en dat de bekende Jezuïtiſche ſtelregel: het doel namelijk, wettigt de middelen, in hetzelve van het begin tot het einde zoodanig is in acht genomen,

dat

dat vader PASCAL, indien hij uit het graf konde opzien, bij de lezing van dit geschrift, den Heer C., buiten kijf, voor eenen vermomden Jezuït zoude houden, en dat intusschen de Heer C., op deze onedele manier te werk gaande, in plaats van zich de overwinning te verzekeren, integendeel zijne eigene onkunde en de waarlijk verachtelijke roersels, hoogmoed, nijd en kwaadaardigheid jammerlijk heeft ten toon gespreid, daar toch, gelijk dit door de geachte Schrijvers der algemeene *Vaderlandsche Letteroefeningen* te regt wordt aangemerkt, „ door zulke „ onedele schermutselingen de zaak in geschil niet be„ slist wordt, en het hier de vraag niet is, wie iets „ zegt, maar wat, en op welken grond iets gezegd „ wordt." (*) En dus genomen, het ware eens den Heer C. gelukt, ons inderdaad van tegenspraak te overtuigen; welk voordeel dan nog zou hem deze tegenspraak voor zijne zaak hebben opgeleverd; het ware immers zeer mogelijk geweest, dat wij in een tijdvak van 29 jaren op goede gronden nopens onderscheidene geneeskundige onderwerpen van gedachten veranderd waren; ja verondersteld, dat de Heer C. zelfs in onze *Waarde der Vaccine* herhaalde tegenspraken had kunnen aanwijzen, *cui bono* dan nog voor zijne *Bestrijding der Vaccine.* Daar het immers aan den Heer C., indien hij waarlijk, volgens zijn voorgeven, enkel uit zucht om de waarheid te leeren kennen, de zaak der Vaccine onderzocht heeft,

(*) N°. VI. 1825. bl. 242.

heeft, niet onbewust kan zijn, dat de beslissing over de waarde of onwaarde der Vaccine, niet van de eeuw, waarin zij is uitgevonden, noch van de personen, die haar voorstaan, maar van de zaak zelve, van hare uitwerkselen, en van haren hoogst gewigtigen invloed op het maatschappelijk geluk afhangt. De Heer C. konde dus nimmer voor zijne zaak iets winnen met ONTIJD's *Ja en Neen*, maar slechts aan den dag leggen, dat geene waarheidsliefde of zucht voor het algemeen welzijn, maar alleen nijd en kwaadaardigheid, door gekrenkten hoogmoed en onmatige eigenliefde in werking gebragt, zijne pen in dezen bestuurd hebben. Doch, offchoon het niet twijfelachtig is, door welken geest de Heer C. in dit zijn geschrijf is gedreven geworden, daar de boom aan zijne vruchten duidelijk te kenbaar is, om zich hieromtrent eenigzins te kunnen vergissen, en zelfs 's mans sprake hem, zijns ondanks, openbaar maakt, zoo heeft de Heer C. echter de verregaande onbeschaamdheid gehad, om de Voorrede van zoodanig een geschrift te eindigen met den wensch, dat de Heere deze zwakke pogingen ter zijner eere, ter onzer heiligmaking, en tot het wezenlijk nut onzer evennaasten, met zijnen alleen vruchtbaarmakenden zegen moge bekroonen. Waarlijk! bij het lezen van zulk eene taal, in den mond van zulk een' persoon, en bij zoodanig een geschrijf, noopt ons de eerbied voor Gods Heilig Woord, in de dubbele betrekking van mensch en van Christen, den Heer C. den welmeenenden, broederlijken raad te geven, dat, indien zijn ongelukkige *esprit de contradiction* hem

noopt,

noopt, om bestendig met de publieke opinie in strijd te treden, en een ieder, die zich tegen hem durft overstellen, en hem zijne grilligheden en dwaasheden in het openbaar onder het oog brengen, op de verregaandste wijze te schenden en te lasteren, hij zich ten minste voortaan onthoude van de Heilige Schrift tot zijne lage oogmerken te misbruiken, en zijn verregaande hoogmoed en onmatige eigenliefde onder de mom van Godsvrucht te bedekken; want, *dat de Heere niet zal onschuldig houden, dengeen, die zijnen heiligen naam ijdelijk gebruikt.* Hem dus de naleving van het, beide voor Jood en Christen geldig, derde gebod der zedelijke wet ernstig op het hart drukkende, maken wij een einde.

TWEE

TWEEDE HOOFDSTUK,

BEHELZENDE

CAPADOSE'S *ernſtige en herhaalde Waarſchuwing tegen de ongeoorloofde en verderfelijke Koepok-inenting, of de* Waarde der Vaccine *van den Med. Doct.* C. G. ONTIJD *volledig wederlegd.*

De Dr. begint dit werkje met een Voorberigt, waarin de man zegt, dat de uitgave van deze zoogenaamde volledige wederlegging onzer *Waarde der Koepok-inenting* door veelvuldige omſtandigheden eenigen tijd vertraagd zijnde, hij het niet ondienſtig geoordeeld had, de menigvuldige zich zelven wederſprekende ſtellingen, welke hij in onze ſchriften had aangetroffen, te verzamelen, de meest afdoende uit anderen uit te kiezen, in eene zekere orde te ſtellen, en aldus in zijn geſchrift: ONTIJD'S *Ja en Neen* te laten voorafgaan, ten einde aan te toonen, hoe wij ſteeds met ons zelven in ſtrijd zijn, en zelfs in een en hetzelfde werk de ongerijmdſte, zich zelven omverre ſtootende ſtellingen hebben verdedigd; doet ver-

vervolgens eenen hevigen uitval tegen den Recensent, van dit zijn geschrift in de *Vaderlandsche Letteroefeningen*, welke te regt aan ons zelven de verdediging onzer eigene woorden overlatende, voorts de zekerlijk allezins juiste aanmerking gemaakt heeft, dat alleen de titel bewijst, dat de Heer C. zich niet bij de zaak, maar bij den persoon, die haar verdedigt, bepaald heeft, en zich dus van eene niet ongewone, dikwerf met vrucht gebruikte kunstgreep, als waardoor de eigenliefde van den geschilvoerder van de zaak afgeleid, en bij zelfverdediging bepaald wordt, bediend heeft; merkt voorts aan, dat sommigen der door hem uit onze werkjes aangehaalde ongerijmdheden, ons niet uitsluitend eigen zijn, maar ook op iederen *Vaccinator* betrekking hebben; en zegt wijders, *more solito*, zeer zedig van zich zelven, dat de Recensent in de recensie van het thans voor ons liggend werk, ter zijner beschaming of althans wederlegging, eene breedvoerige en met verscheidene nieuwe aanmerkingen vermeerderde verdediging en ontwikkeling van de *Bestrijding der Vaccine* vinden zal, zoodat al hetgeen de Recensent over die kunstgreep, enz. aanmerkt, als van zelve vervalt. De behandeling van dit werkje intusschen zal voor elken onpartijdigen meer dan proefvoldoende bewijzen opleveren, hoe slecht Dr. C. ten dezen opzigte al weder zijn woord gehouden heeft, ten ware het bezigen van loutere magtspreuken en schelden en lasteren, in de Bilderdijksche spraakleer, voor de ingewijden dezelfde beteekenis hebbe, als eene breedvoerige, met verscheidene nieuwe aanmerkingen vermeerderde verde-

dediging en ontwikkeling van de *Bestrijding der Vaccine*. Immers, volgens 's mans voordragt zoude men natuurlijk des Schrijvers ONTIJD 's *Ja en Neen* moeten beschouwen als uitmakende de ligte troepen of de voorhoede van de groote vijandelijke armée; en daar nu de eersten door den Schrijver in eene behoorlijke orde geschaard waren, en wij hierdoor in staat gesteld werden, om dezelve geregeld te kunnen wederleggen, en (wij durven ons hier gerustelijk op het letterkundig publiek beroepen) dezelve, zonder er iets in het minste op te hebben afgedongen, in hare nietigheid, valschheid en ongerijmdheid in het helderst daglicht te stellen, zoo vleiden wij ons, dat ook eenigermate, ten minste ten opzigte van het gros der armée, eene zekere orde door den Schrijver zoude zijn in acht genomen; doch hoe jammerlijk vonden wij ons in deze verwachting te leur gesteld! In plaats van eenen door ons verwachten geregelden aanval, zoo vonden wij in dit voor ons liggend geschrift door den Heer C. den oorlog tegen de Vaccine *à la Guerilla's* zonder de minste orde of regelmatigheid, gevoerd. Inderdaad, het verder beloop der Voorrede leert ons reeds, welke kostelijke en allesafdoende bewijsgronden wij in dit voor ons liggend product van den Schrijver te wachten hebben; wij zullen, om alle mogelijke verdraaijing van 's mans gezegden en denkbeelden voor te komen, hem zelven hier sprekende invoeren, en de moeite nemen, een aanzienlijk gedeelte van zijne Voorrede af te schrijven, ten einde den

 man

man en zijne fprake nader aan het letterminnend publiek naar waarheid te doen kennen.

„ Terwijl nu in de dagen, die wij beleven, de
„ Almachtige met zijne roede fchijnt te naderen, ter-
„ wijl alom de ziekte, die men den Regeerder van
„ het heelal in vermetele trotschheid uit de handen
„ meende gerukt te hebben, weder begint het hoofd
„ om hoog te fteken, en met eenen ontzagverwek-
„ kenden vasten tred alle landen van het Oosten tot
„ het Westen fchijnt te willen doorwandelen, om te
„ toonen, dat zij nog beftaat, die de hemeltergen-
„ de hoogmoed reeds voorgaf uitgeroeid te hebben;
„ ja, dat zij door des Heeren langmoedigheid en de
„ terughoudende kracht zijner genade voor eenen tijd
„ nog eenigermate bedwongen wordt, om aldus den
„ Godvijandigen mensch nog gelegenheid te geven
„ zich te bekeeren, en den harden *nek onder het*
„ *houten juk te krommen*, voor dat de Heere *met*
„ *het ijzeren juk* verfchijne, terwijl eindelijk overal
„ eene ruifchende ftemme wordt gehoord uit den he-
„ mel, die ons aankondigt, dat de *Heer der heir-*
„ *fcharen het krijgsheir monftert, en met de in-*
„ *ftrumenten zijner gramfchap aankomt als eene*
„ *verwoestinge*, wat doen de tegenwoordige hemel-
„ beftormers? Wat beraadflagen de trotfche Babel-
„ ftichters? „ *De tichelfteenen zijn gevallen,*
„ „ *maar met uitgehouwene fteenen zullen wij*
„ „ *wederom bouwen; de wilde vijgeboomen zijn*
„ „ *afgehouwen, maar wij zullen ze in cederen*
„ „ *veranderen.*" Zoo fpreken ook de hardnekkige
„ Vaccinatores, in hoogmoed en grootschheid des
„ her-

„ herte; *toonen ons*, zeggen zij, *de ter onzer*
„ *beschaming in* Europa *opkomende epidemiën*,
„ *dat ook gevaccineerden de kinderziekte krijgen;*
„ *welaan! wij zullen hen op nieuw besmetten, en*
„ *het gift in de aderen versterken.* Ziedaar! de
„ trotsche taal der werkers dier duivelskunstenarije in
„ alle landen, en het hart bloedt mij als ik bere-
„ ken, hoe vele onnoozele kinderen daaglijks, door
„ de monsterachtigste dweeperij, aan den Moloch
„ worden opgeofferd! Intusschen gaat de verbaste-
„ ring in onze dagen zelfs zoo verre, dat er nog
„ onlangs in een onzer dagbladen naast elkander ge-
„ vonden werden, de aanprijzing der beestpokinen-
„ ting, en de openbare lof toegezwaaid aan den
„ duivelskonstenaar VAN DER LEE, wien geen Chris-
„ tenland een verblijf moest vergunnen, zoo lang hij
„ het gevloekte magnetismus, dat hemeltergend mid-
„ del ter genezing der kwalen, maar ter ondermij-
„ ning, ter verwoesting der levensbeginsels van lig-
„ chaam en ziel, op ongelukkige personen uitoefent,
„ die door onvertrouwen op God tot het verschrik-
„ kelijkste wangeloof vervoerd zijn, en aldus plaats
„ geven aan den listigen vijand van het menschelijk
„ geslacht. Die zelfde vijand is het, die zoo menig
„ gemoedelijk en geloovig vader, in zijne beraadsla-
„ gingen over het al of niet vaccineeren zijner kin-
„ deren op de listigste wijze verleidt, door hem
„ eene volkomene gehoorzaamheid aan den Genees-
„ heer te doen bewijzen, en met de woorden: „ Ik
„ „ heb mij eenen Doctor gekozen, in welken ik
„ „ vertrouwen stel, en aan wien ik ook het lot

 „ „ mij-

„ „ mijner kinderen zonder eenige vrees overgeef,"
„ met deze inderdaad schoonschijnende reden acht hij
„ zich of gerechtigd alle onderzoek der zaak af te
„ wijzen, of zelfs verplicht de inwendige stemme,
„ die zich soms in zijn hart tegen de kunstbewer-
„ kingen stelt, met kracht uit te dooven. Aan deze
„ brave maar zwakke ouders, die ik wel eens gele-
„ genheid gehad heb aan te treffen, moet ik nog-
„ maals hunne verblindheid (*) met hartelijke deel-
„ neming en ernst onder 't oog brengen en hun
„ herinneren, dat, zoo zulk eene slaafsche gehoor-
„ zaamheid en gewetensonderwerping de gemoederen
„ bevangen hadden ten tijde van LUTHER, nimmer
„ het gezegend licht der Reformatie uit de dikke
„ duisternisse der Roomsche kerk zich zoo verre had
„ uitgestrekt, daar men met de woorden: „ Ik stel
„ „ in mijn Pastoor vertrouwen, en die zegt, dat
„ „ LUTHER een ketter is," aan alle overtuiging
„ der waarheid den weg had afgesneden. Maar
„ neen, wat deed men? onder het herhaald gebed
„ on-

(*) „ Men zegge niet dat men een geneeskundige
„ zijn moet, om te weten of de Vaccine geoorloofd zij
„ of niet! Neen, evenmin als men een theologant be-
„ hoefde te zijn, om zich van de Roomsche afgoderijen
„ af te zonderen, maar alleen de beproeving aan het ge-
„ loof hiertoe genoeg was, zoo moest ook ieder Chris-
„ ten, zoo hij al niet in staat is de wetenschappelijke
„ gronden te onderzoeken, voor zich zelven nagaan,
„ hoe hij de Koepok-inenting met het geloof aan, en
„ het vertrouwen op den hoogen God kan in overeen-
„ stemming brengen! dit onderzoek bedoel ik."

„ onderzocht men en weldra ontſtond er eene talrij-
„ ke ſchare, die den Heere in geest en waarheid
„ aanbaden, en het is dit zaad, hetwelk ſedert dien
„ tijd onder de vroege en ſpade zegen des Hemels
„ zoo krachtig is ontwikkeld en uitgebreid."

Waarlijk! men moet een adept van de Bilderdijkſche ſchool zijn, om in een tijdſtip, waarin de gelukkige gevolgen van de Koepok-inenting, en den heilzamen invloed van dat onwaardeerbaar geſchenk des hemels op het menſchelijk geſlacht, in de Oostenrijkſche en Deenſche Staten, proefondervindelijk bewezen zijn (*), waarin de Hoogleeraar KRAUSS, door zijne geſchiedenis der Koepok-inenting, en de daardoor bewerkte geheele uitroeijing der menſchenpokken, van 1801 tot 1818, in het voormalig vorſtendom *Ansbach*, en in het Reſatſiſche district van het Koningrijk *Beijeren*, welke te zamen eene bevolking van een half millioen menſchen bevatten, derzelver grooten invloed op de bevolking proefondervindelijk en boven alle bedenking geſtaafd, en hierdoor de groote vraag opgelost en onwederlegbaar bewezen heeft, dat, ſedert God in zijne vaderlijke barmhartigheid den mensch de voorbehoedende kracht der koepok tegen de kinderziekte heeft leeren kennen, er ook om *Europa* van dezen geduchten geeſel van het menschdom, even als van de pest en de ge-

(*) HUFELAND, *Journal der Practiſche Heilkunde.* 1820. Sechster Stück. Junius. §. 43 bis 60.

gele koorts, te bevrijden, niets meer benoodigd is, dan eene overeenkomst tusſchen de hooge magten van dit werelddeel, ten einde, door eene eenparige Vaccinatie, door de wet te bevelen, de vatbaarheid voor deze ſmetſtof met wortel en tak uit te roeijen, en hierdoor deze vreesſelijke ziekte voor altoos uit dit werelddeel te verbannen, (*) waarin ons de gewezene Nederlandſche volkplanting aan de *Kaap de Goede Hoop*, en de Pausſelijke Staten, onder het vaderlijk beſtuur van wijlen Zijne Heiligheid PIUS DEN VII, beide treffende voorbeelden opleveren, hoe men, zoowel door eene algemeene, door de wet te bevelene, Vaccinatie, als door eene afſluiting, de kinderziekte kan voorkomen, en het beſtaan der kinderziekte, reeds aanwezig zijnde, vernietigen. — Waarin door den beroemden KAUSCH de weldadige invloed der Vaccine op de bevolking naauwkeurig berekend, en na aftrek van alle andere daartoe medewerkende daadzaken, jaarlijks op $\frac{2}{5}$ percent, of op 4000 zielen op één millioen menſchen bepaald is; (†) waarin, eindelijk, iedere epidemie der menſchenpokken de waarde der Koepok-inenting, en derzelver heilzamen invloed op het algemeen welzijn, op het voortreffelijkſte, proefondervindelijk bevestigd heeft, (§) om in zulk een

(*) HUFELAND, *Bibliothek der Practiſchen Heilkunde.* 1820. Fünfter Stück.

(†) HUFELAND, *Journal der Practiſchen Heilkunde*, Sechster Stück. Junius. 1819. §. 61.

(§) HUFELAND, *Journal der Pract. Heilk.*, 10 St. 1824. *Die pocken-epidemie in den Jahren* 1823 *und* 1824. a. S 1 bis 46. Door dien grooten man de Triumf der Vaccinatie genaamd.

een tijdvak, herhalen wij, tegen alle rede en ervaring te blijven aandruifchen, en om de oogen van eenvoudige lieden, door voorgewende Godsvrucht, te verblinden, ter ftaving zijner excentrike gevoelens, uit hun verband gerukte, hier volftrekt niet te pas komende Schriftuurteksten aan te voeren, ten einde aldus zijne kwade zaak, als het ware, onder de befcherming van Gods Heilig Woord te plaatfen. Immers zal het wel aan niemand, die den naam van Christen draagt, onder welke afdeeling van het groot, Christelijk huisgezin hij ook moge te huis hooren, in het hoofd komen, om flechts een oogenblik het ongerijmde denkbeeld te koesteren, dat de vereeniging van alle mogelijke aardfche magten eenigzins zoude kunnen opwegen tegen den wil van den almagtigen Maker van het onmeetbaar heelal; maar zullen al de redelijke wezens met ons gereedelijk inftemmen, dat, trots alle menfchelijke pogingen, Gods raad zal beftaan, en Hij zijn welbehagen zal doen. Indien het nu eene uitgemaakte daadzaak is, waaraan niemand twijfelt, dat, naarmate de Geneeskundige Policie in een land een' minder' of meerder' trap van vol-

(*) LUDER's *Verfuche einer Kritifchen Gefchichte der bei Vaccinirten beobachteten Menfchenblattern*, *nebst Unterfuchungen über die Natur*, *die Urfachen und die Verhütung diefer Krankheit.* Altona 1824. S. 226. 8°., en Dr. WENDT, *Beiträge zur Gefchichte der Menfchenpocken*, *Kuhpocken und modificirten Menfchenpocken im Dänifchen Staate.* Kopenhagen 1824.

volkomenheid bereikt heeft, ook in dienzelfden trap de zoogenoemde gemodificeerde kinderziekte meer of minder voortkomt, zoodat, uit dien hoofde, deze ziekte in het Koningrijk *Beijeren* en in de Oostenrijksche Staten niet dikwerf plaats heeft, en dezelve, volgens Dr. CARRO, zelfs in de, 275,000 zielen tellende, hoofdstad der Oostenrijksche Monarchie, als eene zeldzaamheid kan worden aangemerkt. (*) Indien de *variolae vaccinicae* in de Russische Staten, waarin de Geneeskundige Policie ten opzigte der Vaccine op verre na niet denzelfden trap van doelmatigheid bereikt heeft, als in de Oostenrijksche en Beijersche Monarchiën, oneindig menigvuldiger worden aangetroffen, dan in de beide laatstgenoemde; indien in *Groot-Brittanje*, de wieg en bakermat der Vaccine, alwaar, zoo als algemeen bekend is, uit hoofde van kwalijk begrepene denkbeelden van zoogenaamde nationale vrijheid, de Geneeskundige Policie over het geheel op eenen zeer lagen trap staat, en alwaar de Vaccinatie niet altoos met de vereischte omzigtigheid wordt uitgeoefend, vooral zich een aantal stemmen verheffen wegens de onwerkzaamheid der koepokken tegen de kinderziekte in sommige gevallen, indien eindelijk in iedere epidemie der menschenpokken de kinderen van hen, welke door halsstarrigheid of onachtzaamheid verzuimd hebben hun kroost te laten vaccineren, voornamelijk de slagtoffers dier ziekte en de prooi des doods geworden

zijn,

(*) Dr J. DE CARRO, *Lettre sur la Vaccination en Autriche adressée aux Redacteurs de la Bibliothèque Universelle.* Vienne. 30 Juillet 1825.

zijn, terwijl daarentegen de gevaccineerden betrekkelijk zeldzaam zijn besmet geworden, en dan nog doorgaans de pokziekte slechts in eenen ligten graad gekregen hebben, dan vereischt het ook verder geen het minste betoog, maar is het uit den aard der zaak middagklaar bewezen, dat de hevige epidemie der menschenpokken, welke in de jaren 1823 en 1824 in geheel Noordelijk *Duitschland*, *Holland*, *Denemarken*, *Zweden*, *Frankrijk*, en zelfs in *Noord-Amerika* gewoed heeft, moet beschouwd worden als eene roede in Gods hand ter tuchtiging van die onverlaten, welke, het zij uit onkunde en vermetelheid, of wel uit onvergeeflijke achteloosheid verzuimd hadden, hun kroost de weldaad der Goddelijke Voorzienigheid, de koepokken namelijk, deelachtig te maken, ten einde hun door de geduchte straffe van de geheele of gedeeltelijke berooving hunner kinderen proefondervindelijk te leeren, aan welk eene zware misdaad tegen de Goddelijke Voorzienigheid zij zich hebben schuldig gemaakt, door ondankbaar weigeren van gebruik te maken van het naar zijne Vaderlijke barmhartigheid geschonkene redmiddel, de Vaccine, ter behoeding van het leven en de gezondheid van hun kroost, zoodat dus deze epidemie der menschenpokken vlak uit het tegendeel bewijst van hetgeen de Heer C. de eenvoudige lieden van het Godsdienstig Christelijk genootschap, waartoe hij zegt thans te behooren, in dit zijn geschrijf heeft willen diets maken; en tevens vinden wij hier de reden, waarom de apostelen van het rijk der duisternis zoo hevig gebeten zijn tegen de Geneeskundige Policie, vermits

zij bij zich zelven wel overtuigd zijn, dat iedere geneeskundige verordening ter bevordering der Koepok-inenting, eenen ſtap nader tot de waarheid brengt, en dus de vrienden der waarheid een geducht wapen te meer verſchaft, ter verbreking van hun zamenweefſel van drogredenen, logen en laster. — Wat voorts des Schrijvers uitboezeming betreft tegen het door hem gevloekte Magnetismus, en den duivelskonſtenaar VAN DER LEE, wien, naar zijn inzien, geen Christenland eenig verblijf moest vergunnen, gaan wij, als niets gemeen hebbende met de zaak in questie, met ſtilzwijgen voorbij. Alleen zij het ons vergunt in het voorbijgaan aan te merken, dat, volgens onze manier van zien, het welligt doelmatiger zijn zoude, dan de Magnetiſeurs uit het land te verbannen, hen onder Geneeskundig beheer te ſtellen, en hen, geene Geneeskundigen *ex profesſo* zijnde, te verpligten, hunne bewerkingen niet dan volgens het voorſchrift van den Geneesheer en onder zijn onmiddellijk toevoorzigt, op de lijders in het werk te ſtellen; immers zoude men, op zulk eene wijze te werk gaande, van de magnetiſche kracht dezer duivelskonſtenaren in ſommige gevallen nog vrij wat partij kunnen trekken ter genezing van velerlei kwalen, en dus dezelve dienstbaar maken ten nutte van het algemeen. — Wat wijders de Heer C. zegt nopens het licht der Reformatie van LUTHER, de dikke duisternis der Roomſche kerk en de Roomſche afgoderijen, en dat alles NB. in een Geneeskundig werkje, hieromtrent zullen wij ſlechts met een enkel woord den lezer opmerkzaam maken, op het kennelijk oogmerk van den

Schrij-

Schrijver en zijne gewone kunstgreep, om door het listig inmengen van systhematische, hier zekerlijk niet te pas komende, Godgeleerde begrippen de menschen van de zaak zelve af te leiden, en zijne tegenpartij als niet orthodox in de leer, bij de eenvoudige lieden van zijn kerkgenootschap, te doen voorkomen; dezelve verraadt intusschen niet zeer veel oordeel van den kant des Schrijvers, want, behalve dat de Heer C., indien hij een oogenblik, op hetgeen hij schreef, had nagedacht, het ongerijmde zoude gevoeld hebben, om zich in een geneeskundig geschrift niet alleen met Godsdienstige geschillen onledig te houden, maar zelfs andersdenkenden, de belijders der Christelijke moederkerk, zonder eenige reden, enkel uit zucht tot tegenspraak, te schelden en te lasteren, zoo had hij behooren te begrijpen, dat dergelijke handelwijze voor zijn eigen systhema niet dan nadeelige gevolgen konde hebben, daar dezelve natuurlijk onze zeer talrijke Roomsche medechristenen tegen hem moest voorinnemen. Eindelijk kan de Heer C. van deze kunstgreep ook ten onzen opzigte in het geheel geene partij trekken; want wij moeten den man onder het oog brengen, dat wij in het derde gedeelte onzer *Verhandeling over de Waarde der Vaccine, of de Vaccine aan de beginselen der Christelijke Godsdienst getoetst*, al, wat systhematische leerbegrippen van het een of ander bijzonder Christelijk genootschap betreft, met opzet zorgvuldig vermijd hebben, en alle onze bewijzen uit de algemeene beginselen of grondwaarheden van de Christelijke Godsdienst en uit de Christelijke Zedekunde, waaromtrent het alle bijzondere afdeelin-

gen

gen van het groot Christelijk huisgezin volkomen eens zijn, ontleend hebben. Wil nu de Heer C. trachten te bewijzen, dat de Vaccine tegen de algemeene beginselen of grondwaarheden van het Christendom ſtrijdt, dan zijn wij volkomen tot zijne dienst, en bereid, om de nietigheid en valschheid zijner drogredenen aan te toonen, doch met LUTHER en de Reformatie, of met de bijzondere leerbegrippen van het een of ander Christelijk kerkgenootſchap hebben wij Geneeskundigen hier niets te maken. Wij zijn Christenen, en ſchrijven zoo wel voor onze Roomſche als Onroomſche medechristenen; ons oogmerk is, beiden nuttig te zijn. Ook kan zulks den Heer C. geenszins verwonderen, daar ons beider zoo verſchillend doel noodwendig zulk eene verſchillende behandeling der zaak in questie moet te weeg brengen. Immers het kennelijk oogmerk van den Heer C. is, *divide et impera*, om, namelijk, door overal zoo veel mogelijk twist en tweedragt te zaaijen, niet ſlechts tusſchen de menigvuldige kerkgenootſchappen, waarin ongelukkig het groot Christelijk huisgezin, hetgeen zich volgens de uitdrukkelijke taal des Bijbels als leden van een en hetzelfde ligchaam behoorde te beſchouwen, verdeeld is; maar ook tusſchen de leden van het bijzonder Christelijk kerkgenootſchap, waartoe de man tegenwoordig zegt te behooren, om, namelijk, door al wat verlicht en edel onder hetzelve gevonden wordt, en wat maar eenigzins verdraagzaamheid ademt, als heterodox bij het publiek aan te klagen, en hierdoor zich zelven *cum suis*, in de oogen van het min verlicht gedeelte der Natie

eene

eene zekere reuk van heiligheid en orthodoxie te bezorgen. Het onze daarentegen is, om, zoo veel doenlijk, algemeen nuttig te zijn, en dus onze bewijzen zoodanig in te rigten, dat dezelven met een even gerust geweten kunnen aangenomen worden door de voorvechters van het Concilie van *Trente*, en de onfeilbaarheid van den Paus, door de voorſtanders van de regten der Gallicaanſche kerk, door de Oud-Roomsch Catholijken of de navolgers van JANSENIUS, door de kinderen van LOYOLA, door de echte afſtammelingen van het Proteſtantsch Synode Nationaal, gehouden te *Dordrecht*, in de jaren 1618 en 1619, door de Remonſtranten, Mennoniten, Socinianen, en eindelijk door de navolgers der oude Oosterſche kerk, de Grieken, Armeniërs, Copten, St. Jans- en St. Thomas-Christenen, en hoedanig zij ook anders mogen genaamd worden; want niet alleen alle deze zoo verſchillende afdeelingen van het groot Christen-huisgezin, maar zelfs de oude geloofsgenooten van den Schrijver, de Joden, kunnen elk in den zijnen vermeenen, den waren weg naar het hemelsch Jeruzalem te bewandelen, en echter allen hierin overeenſtemmen, dat zij, ter behoeding van het leven en de gezondheid van hun kroost, van het weldadig geſchenk der Goddelijke Voorzienigheid, de Vaccine, een dankbaar gebruik maken. Wijders zal de Schrijver ons, naar zijne bekende zachtmoedigheid, wel ten goede houden, dat wij ons verpligt rekenen hier aan te merken, dat hij als een jong Christen, nog niet grondig ſchijnt bekend te zijn met den inwendigen ſtaat van het groot Christelijk

huis-

huisgezin, dat er, namelijk, in alle afdeelingen van hetzelve duizenden en duizenden belijders zijn, welke, offchoon zij ieder in het zijne bij hun kerkgenootfchap blijven, omdat zij ter goeder trouw wanen, dat hunne leerbegrippen het naast aan de waarheid komen, en met den Bijbel het best overeenftemmen, echter met ons de verdeeling van het groot Christelijk huisgezin in zoo vele verfchillende afdeelingen diep betreuren, die gaarne alles, zoo verre, namelijk, hun geweten hen zulks niet ftellig verbiedt, zouden opofferen, om het Christendom tot den ftaat van eenheid in ééne Gemeente terug te brengen, en die, ftaande de onmogelijkheid der vervulling van hunne *pia defideria* ten dezen opzigte, intusfchen alle andersdenkende afdeelingen van hetzelve in Christelijke liefde omvatten, en zoo veel doenlijk met de hun door de Goddelijke Voorzienigheid gefchonkene talenten ten nutte van het algemeen trachten te woekeren, zoo pogen wij b. v., voor zoo verre zulks de menfchelijke zwakheid gedoogt, deze grondregelen ten rigtfnoer onzer handelingen te maken, en diensvolgens is het in onze uitgeftrekte praktijk nimmer onze gewoonte, te onderzoeken, wat onze patiënten gelooven, of tot welke afdeeling van het Christendom zij behooren, maar welke de aard hunner ongefteldheid is, komende het eerfte alleen te pas in tijd van gevaar, om hen, namelijk, in geval zij Roomsch-Catholijk zijn, nog in tijds de heilige Sacramenten der Christelijke moederkerk te doen toedienen, want indachtig aan de les van onzen grooten Meester: *handelt een' ander, even als gij, in zijne omftan-*

ſtandigheden, *zoudt wenſchen gehandeld te worden*, zoo eerbiedigen wij altoos met de uiterſte naauwgezetheid de Godsdienſtige begrippen van anders dan wij denkende medechristenen, daar niet ons, maar God alleen het oordeel over denkwijze en leerbegrippen toekomt; wij allen ſtaan of vallen onzen eigen Heer, en moeten ieder voor zich zelven maar trachten in den grooten rekendag geene onnuttige arbeiders in den wijngaard onzes Heeren bevonden te worden. En dit doel kunnen wij zekerlijk het best bereiken, door te pogen onzen evenmenſchen nuttig te zijn, en onze geringe talenten zoo veel doenlijk ten algemeenen nutte te beſteden. Kluchtig is het intusſchen, hoe de Heer C. zich zelven in dit werkje tegenſpreekt; zoo beſchuldigt hij ons b. v., op bl. 59, het Papismus in de hand te werken, terwijl hij in eene op het einde van dezelfde bladzijde geplaatſte noot uitroept: welk eene eeuw is de onze, daar men gewetensvrijheid in *Rome* moet gaan zoeken!! Wijders, het gevoelen van den Weener Hoogleeraar HARTMANN met zeer veel lof aanhalende; intusſchen is die Hoogleeraar een praktiſerend Geneesheer te *Weenen*, zoo wij vermeenen, een Roomsch-Catholijk Christen, endus naar des Heeren C. wijze van zien, een afgodendienaar, en een door den boozen bezeten Vaccinateur. — Inderdaad, het zoude ons vrij gemakkelijk vallen uit het voor ons liggend werkje van den Heer C. een CAPADOSE's *Ja en Neen* daar te ſtellen; doch daar wij zoo min mogelijk tegen den perſoon, maar alleen tegen de buitenſporige gevoelens van den Schrijver te velde

trek-

ken, zoo zullen wij ons hiervan zoo veel doenlijk onthouden, en ons alleen vergenoegen met ter plaatse, waar het behoort, het belagchelijke, bespottelijke en ongerijmde van 's mans gevoelen ten dezen opzigte beknoptelijk aan te toonen.

Dan, ter zake:

De Heer C. begint zijne inleiding met eene soort van betoog, ten bewijze zijner, in de *Bestrijding der Vaccine* gedane, beschuldiging, of liever zonder eenig bewijs, *more solito*, beslissende uitspraak, dat, namelijk, de Geneeskunst dezer eeuw, wat het praktische gedeelte betreft, is achteruit gegaan, en diep vervallen van haren vroegeren luister. Deze beschuldiging nu, verzekert de Heer C., zal hij thans door onloochenbare bewijzen staven, en voert hierop eenige feilen en voorbeelden aan, die ons, zegt hij, zullen strekken ten bewijze van de buitengewone vorderingen in onkunde, namelijk, en dartelheid der nieuwmodische Geneeskunde in *Engeland*, *Duitschland* en *Frankrijk*, kunnende dus, vervolgt de Schrijver, deze drie landen om hunne uitgestrektheid en determinerenden invloed ons met het karakter der hedendaagsche Geneeskunde nader bekend maken, en trekt voorts hieruit het besluit, dat de Geneeskunst tot eenen diepen trap van verval gekomen is. — Dat zij iets duivelachtigs gekregen heeft; want, dat alles aantoont, dat de jammerlijk verleide Geneesheeren dezer eeuw door den Vorst der duisternis en logen als zijne satelliten gebezigd worden, om de gezondheid en het leven van hen, die zich aan hunne zorgen toevertrouwen, te ondermijnen, of wel aan

de

de Molochsdienst toe te wijden, zoodat de *ars curandi* in eene *ars nocendi*, ja *necandi* veranderd is; waarna Dr. C. ons beschuldigt, dat wij in onze roekelooze maar onmagtige pogingen het door God zelven daargestelde naauw verband tusschen Godsdienst en Geneeskunst hebben getracht te verbreken, en beweert wijders in eene noot, dat niet alleen de oorsprong van alle beoefening eener wetenschappelijke Geneeskunst, maar zelfs de grondregelen van alle tot het wezenlijk nut der menschen uitgevondene kunsten en wetenschappen, eenig en alleen bij het van God uitverkoren volk, de Joden, te zoeken zijn. Dat wij dit niet inzien, „ is," zegt de Heer C., „ van „ zulk eenen halsstarrigen verdediger der Vaccine niet „ te verwonderen, en bewijst, hoe de mensch uit „ zich zelven, helaas! geneigd is te juichen, wan„ neer hij slechts kans ziet de eene of andere waar„ heid, de eene of andere nuttige kennis van die „ eenige waarachtige waarheid af te scheuren, door „ wiens genade hij het licht des levens mag genie„ ten!! „ Een ding," zoo sprak eens de rijkgeze„ gende LUTHER, „ kan God van den mensch niet „ verkrijgen: dat hij Hem God laat zijn;" en waar„ lijk! de regtschapene man sprak waarheid. Maar „ gij, menschen! die in deze vijandige, hemeltergen„ de gemoedsgesteldheid zijt: o! valt uwen Schep„ per biddende te voet, opdat Hij door zijnen Geest „ de oogen moge openen en het harte vernieuwen; „ want, ik bezweer het u, den weg, dien gij bewan„ delt, is de weg des doods." De Heer C. eindigd zijne Inleiding, „ met in de neêrbuigende lief-

„ de des Heeren te juichen, die hem onwaardige de
„ eer vergunt, een adept genaamd te worden van
„ die ſecte, die ook 18 eeuwen vroeger overal te-
„ gengeſproken werd.”

Zie daar, geachte lezer! den korten inhoud van 's mans Inleiding, uit welke wij ons de moeite getroost hebben van hier en daar geheele volzinnen af te ſchrijven, dewijl dezelve ons 's mans kennelijk doel, en welke geest hem in zijne ſchriften bezield heeft, ten duidelijkſte leert kennen. Thans zullen wij 's mans Inleiding en ſchijnbewijzen eens van naderbij en op de keper beſchouwen, wanneer het ons twijfelachtig zal voorkomen, of men zich meer over de verregaande onbeſchaamdheid van den Schrijver te verwonderen, dan wel over zijne jammerlijke naaktheid in ware kennis en beoefening van de geſchiedenis der Geneeskunst te bedroeven hebbe. — Dan, ter zaak. Schoon het zekerlijk eenigzins moeijelijk is, om met menſchen als den Heer C., welke beſtendig met het algemeen gevoelen in wederſpraak zijn, een punt van aanraking te vinden, waaromtrent wij, namelijk, met hen eenſtemmig denken, zoo hebben wij echter gelukkig zoodanig een punt van overeenſtemming tusſchen ons beiden aangetroffen, in den eerbied, die de Heer C. heeft, immers voorgeeft te hebben, voor Gods heilig Woord. Hij houdt dus met ons de H. Schrift voor de hoofdbron van Godsdienst en Zedelijkheid, en de Christelijke Godsdienst als het onwaardeerbaar geſchenk der Goddelijke Voorzienigheid, juist naar 's menſchen behoefte geſchikt en berekend, om hem, beide in

den

in den tijd en hier namaals eeuwig gelukkig te doen zijn; wel nu, zoude het wel moeijelijk vallen, met onloochenbare bewijzen te ſtaven, dat juist door de belijders van die Christelijke Godsdienst niet alleen, maar zelfs voornamelijk door dezulken, welke zich boven hunne medechristenen als bijzonder begenadigd beſchouwen, onder de mom van de Christelijke Godsdienst, en onder het huichelen van eene bijzondere godsvrucht, meer kwaad bedreven is, dan ooit de geſchiedenis onder de Heidenſche Godsdienst ons geboekt heeft. Het zal meer dan overbodig zijn, om, ter ſtaving van dit ons gezegde, de menigvuldige onzalige twisten in de Christenkerk over punten, die vaak geene van de twee hinkende partijen regt verſtonden, in het algemeen, de menigvuldige zoogenaamde religie-oorlogen en de beruchte *St. Bartholomeüs*-nacht in *Frankrijk*, en de Inquiſitie in *Spanje* in het bijzonder aan te voeren; doch zal wel een verſtandig wezen hieruit eenig bewijs willen afleiden tegen onze gezegende Godsdienst, welke de barmhartige Vader van het onmeetbaar heelal ons in zijne onpeilbare goedertierenheid geſchonken heeft, en die men te regt als het laatſte plegtanker te beſchouwen hebbe, om den zondigen mensch met deszelfs Maker te verzoenen? zekerlijk niet. Het verſchaft alleen het voor redelijke wezens, waarlijk! niet zeer vereerend bewijs, dat, namelijk, de mensch het ongelukkig vermogen bezit, om alle goede giften en volmaakte gaven, hem door den Vader des lichts in zijne ondoorgrondelijke barmhartigheid geſchonken, niet zelden tot zijn eigen verderf te misbruiken, en een ieder,

die zich door den uiterlijken ſchijn niet laat misleiden, zal van ganſcher harte met het gevoelen des Schrijvers van de *Nouvelles lettres provinciales* inſtemmen: „ c'est dans des causes différentes et dans un style „ différent, le même esprit de fureur, le même ser„ ment de haine, le même cri de vengeance, la „ même soif de sang. Ainsi, Monsieur, la méchan„ ceté de l'homme est toujours la même, quoiqu'elle „ se serve d'attributs divers. Elle croit être bien „ cachée quand elle est couverte de noms magnifi„ ques, comme le venin qui se croirait inconnu „ sous le vêtement d'une fleur! Ainsi sous ces „ noms si vantés de *guerre sainte*, de *rigueurs* „ *salutaires*, de *morale vengée*, de *royalisme pur*, „ de *vengeance divine* ou *royale*, je ne vois et ne „ puis voir que les détestables passions des hom„ mes. Je n'ai point oublié que les exécuteurs de „ la Saint Barthélemy se nommaient les catholiques „ zélés, pour se distinguer des *catholiques politi*„ *ques*, qui étaient les hommes humains et modérés „ de ce temps-là." (*)

Indien dus het misbruik van eene zaak derzelver gebruik niet wegneemt, indien men de Christelijke religie niet kan verantwoordelijk ſtellen voor al die dwaasheden, ongerijmdheden, ja wreedheden en gruwelſtukken, welke helaas! onder het masker van de Christelijke Godsdienst, en onder ſchijn van buiten-

ge-

(*) *Nouv. lett. Provinc., ou lettres écrites par un Provincial à un de ses amis, sur les affaires du temps, par l'auteur de la Revue Politique de l'Europe en* 1825. *Bruxelles, chez* GRIGNON, 1825. (pag. 148, lettre VI.)

gewonen ijver voor dezelve door valschelijk zoogenaamde Zeloten bedreven zijn, en men dus dezelve naar derzelver aard en redelijke en Godsdienstige strekking, en niet naar derzelver misbruik moet beoordeelen, zoo spreekt het van zelve, dat men evenmin de Geneeskunst dezer eeuw uit enkele feiten en voorbeelden van sommige dwaze en geëxalteerde Geneeskundigen, kan beoordeelen.

Immers zullen wij zulk een uitmuntend logicus, als Dr. C. zich in zijnen hoogmoed waant te zijn, wel niet onder het oog behoeven te brengen, dat men met geen' schijn van regt van sommige geïsoleerde daadzaken tot den staat van het algemeen eenig besluit kan opmaken, en dat bij gevolg de door hem aangehaalde voorbeelden geenszins tot eenen maatstaf kunnen strekken omtrent den tegenwoordigen staat der Geneeskunst in *Engeland*, *Duitschland* en *Frankrijk* in het algemeen, veelmin daaruit afleiden, dat de staat der Geneeskunst dezer eeuw, wat het praktische gedeelte betreft, zoude zijn achteruitgegaan en diep vervallen van haren vroegeren luister; integendeel aarzelen wij geen oogenblik, om het in onze *Waarde der Vaccine* gezegde, gestand te doen, en herhalen dus, en elk Geneeskundige, die niet door vooroordeelen verblind, en tevens *au courant* is, met de buitengewone vorderingen zijner kunst, zal hierin buiten kijf met ons instemmen, dat in eene eeuw, welke ons een' BURSERIUS, SCARPA, PORTAL, CABANIS, QUARIN, S. G. VOGEL, FRANK, MURSINNA, TISSOT, LODER, KAUSCH, HUFELAND, FORMEY, SELLE, REIL, LENTIN, HORN, RICH-

 TER,

TER, RUST, HARTMAN, CAMPER, VAN DOEVEREN, VAN GEUNS, OOSTERDIJK, THUESSINK en BRUGMANS, benevens nog een aantal anderen door hunne fchriften te regt vereeuwigde Geneeskundigen heeft opgeleverd, de Geneeskunst verre van achteruitgegaan te zijn, integendeel in kennis en vermogen aanmerkelijk gewonnen heeft.

Immers had de Schrijver, indien hij in plaats van te trachten den oppervlakkigen lezer door fchijnbewijzen en een zamenweeffel van drogredenen te misleiden, ter goeder trouw ware te werk gegaan, de fchriften der door ons aangehaalde Schrijvers in verband behooren te brengen, met de Geneeskundige Schrijvers der vroegere eeuwen en uit derzelver onderlinge vergelijking het, zijns oordeels, diep verval van de Geneeskundige praktijk dezer eeuw met daadzaken te bewijzen; doch de Heer C. heeft zeer juist het gevaarlijke, om zich aan zoodanig een onderzoek bloot te ftellen, ingezien, en hierom er zich zorgvuldig van onthouden. Waarlijk! om zich volkomen te overtuigen, wie van beiden, of de Geneeskunst der vorige eeuwen, of die van onzen leeftijd den voorrang toekomt, zoo behoeven wij flechts het tweede deel van BURSERIUS, *de morbis exanthematicis*, de klasfifche werken van HUFELAND, over de kinderpokken en over de fcrofulen of klierziekten, en de overige door ons aangehaalde Schrijvers, over den waren aard der ziekten in het algemeen, en over de Chronifche ziekten in het bijzonder, te vergelijken met hetgeen door de Schrijvers der vorige eeuwen, hieromtrent gefchreven is, en ieder Geneeskundi-

dige, die zijne vijf gezonde zinnen heeft, zal gereedelijk ons gevoelen omhelzen, nopens den bloeijenden ſtaat der Geneeskunst in onze eeuw. Doch genomen zelfs, dat wij, zonder eenige bedenkingen in het midden te brengen, ons bepaalden tot een naauwkeurig onderzoek van des Schrijvers eigene gezegden, dan nog zouden dezelve doorſlaande blijken opleveren van zijne valſche wijze van voordragt, verdraaijing en verwarring van zaken en begrippen, om zoo veel mogelijk door ſpitsvinnigheden en drogredenen zijn gevoelen ten koste der waarheid te doen zegevieren. — Want

1°. Kan men immers uit den ſtaat der Geneeskunst in *Engeland*, *Duitschland* en *Frankrijk* nog geen ſtellig beſluit opmaken tot den ſtaat der Geneeskunst in geheel *Europa*, en in de andere werelddeelen, en zoude ook nog tot dat einde de ſtaat der Geneeskunst in *Italië*, *Zwitſerland*, in het Noorden en in ons Vaderland, hetwelk, naarmate van zijne uitgeſtrektheid, ten allen tijde een aantal beroemde Geneeskundigen heeft opgeleverd, in aanmerking moeten komen.

2°. Is het letterlijk onwaar, hetgeen, indien men eenigen klem aan 's mans beſchuldiging hechten wilde, uit dezelve noodwendig zoude moeten voortvloeijen, dat men, namelijk, de door den Heer C. hier opgegevene voorbeelden als de algemeen gevolgde geneeswijze in *Engeland*, *Duitschland* en *Frankrijk* te beſchouwen hebbe, ten minſte, wat *Duitschland* betreft; wij beroepen ons ten dezen opzigte op de Hoogduitſche Journalen in het algemeen, en in het

 bij-

bijzonder op HUFELAND'S *Journal* en *Bibliothek*, op HORN'S *Archif*, en op RUST'S *Magazijn*, ja, wat ſterker is, op Dr. C. zelven, daar al de door hem het publiek opgedischte feiten en voorbeelden van de onkunde, namelijk, en dartelheid der nieuwmodiſche Geneeskunde in *Engeland*, *Duitschland* en *Frankrijk*, uit HORN'S *Archif* en HUFELAND'S *Bibliothek* ontleend zijn, (beiden intusſchen zijn, even als wij, ijverige voorſtanders der Vaccine en Geneeskundigen dezer zoo diep gevallene negentiende eeuw,) zoodanig zelfs, dat de Heer C. het ten naasten bij woordelijk uit het Hoogduitsch heeft overgezet, en zonder er bij te denken, alles zoo maar voetſtoots voor goede munt heeft aangenomen. Zoo heeft b. v. de Heer C. uit HUFELAND woordelijk nageſchreven, dat men in *Frankrijk* het zuiver blaauwzuur, dat allerhevigst bedwelmend vergift, bij opklimming tot de vreesſelijke doſis van 120 druppels heeft aangewend. — Het is zoo; er ſtaat in HUFELAND'S *Bibliothek* vermeld van een' zekeren beruchten Parijſchen Geneesheer, FOUQUIER: „Die reine Blauſaure hat er, *incredibile dictu* —, durch allmähliges ſteigen bis zu 120 Tropfen bei Convulſionen, Tetanus u. s. w. angewendet." (*) Eilieve, Collega! als gij in het vervolg weder uit de werken van de Geneeskundigen dezer, zoo door u, *atro carbone*, geteekende negentiende eeuw, geheele bladzijden tot bewijs uwer ſtelling overneemt, draag dan ten minſte zorg van dezelve alvorens behoorlijk te verſtaan, ten einde u bij het publiek in geen belagchelijk daglicht

(*) B. IV. ſt. 1824. April S. 238.

licht te ſtellen, door hetzelve met fouten en al over te nemen. Het is namelijk, *lippis et tonsoribus notum*, dat HUFELAND nimmer het blaauwzuur bezigt, maar in plaats van hetzelve altoos het *aqua lauro-cerasi* aanwendt, en echter heeft hij er toch nog bijgevoegd, *incredibile dictu*, hetgeen dan ook met opzigt tot het oogmerk, waartoe die groote man het wilde gebruiken, om, namelijk, het groot contrast tusſchen de ſchool van FOUQUIER en HAHNEMANN aan te toonen, en zijne lezers hierdoor op beider dwalingen opmerkzaam te maken, voldoende was; wanneer men, echter, het door HUFELAND hier te berde gebragte tot een ander doelwit wil gebruiken, en hetzelve doen dienen, ten bewijze van het diep verval der Geneeskunde in onze dagen, dan behoort men ten minſte de zaak behoorlijk te onderzoeken, alvorens men met zoodanige bewijzen te velde trekt. Doch Dr. C., zonder hierop eenigzins te hechten, heeft het maar woordelijk nageſchreven; een ſprekend bewijs, dat de goede man hoogst waarſchijnlijk noch het *acidum hydro-cyanicum* ooit in zijne praktijk gebruikt, noch gelegenheid gehad heeft, om dit zuur in deszelfs zuiveren ſtaat te leeren kennen, want anders zoude hij zekerlijk zulk eene blijkbare onwaarheid niet letterlijk nageſchreven, en met ons geweten hebben, dat men voor het geneeskundig gebruik onderſcheidene bereidingen van het zuiver blaauwzuur heeft uitgedacht, waaronder die van SCHEELE en die van VAUQUELIN en MAGENDIE het meeste in gebruik zijn, en dat het van de laatſte veel ſlappere, met zes deelen gezuiverd water ver-

 meng-

mengde bereidingswijzen van het blaauwzuur, waarvan de Franschen zich schier bij uitsluiting bedienen, alleen mogelijk is, dat men bij opklimming, daar de menschelijke natuur zich allengs bijna naar alles schikt en aan alles gewent, tot de echter nog altijd buitengewone dosis van 120 druppels, zonder den onmiddellijken dood des lijders te veroorzaken, heeft kunnen opklimmen.

Maar indien de voorbeelden en feiten, door den Heer C., ten betoog van het diep verval der Geneeskunst dezer eeuw aangevoerd, voor zoo verre dezelve waarheid bevatten, uit de aangehaalde schriften van HUFELAND en HORN ontleend zijn. Indien 's mans gezegde met betrekking tot het onoordeelkundig en roekeloos gebruik der *Alcaloiden*, welke de Heer C. zoo maar met ééne pennestreek als hoogst nadeelig voor het menschelijk ligchaam afkeurt, grootelijks overdreven en bezijden de waarheid is. Indien inderdaad de *Sulphas Quininae*, de *Sulphas Cinchonine*, de *Quinine*, de *Cinchonine*, het *acidum Hydro-cyanicum*, en zelfs de *Morphine*, wij spreken bij ervaring, in sommige gevallen met zeer veel vrucht voor den lijder gebezigd worden, en dus als zoo vele nuttige uitvindingen ter uitbreiding onzer kunst te beschouwen zijn, mits dezelve slechts in handen van een' ervaren Geneesheer, en met de vereischte omzigtigheid, worden aangewend, want de algemeene regel voor alle Heroïca geldt ook ten hunnen opzigte, *abstine si methodum nescis*, behoorende de Geneeskundige dezelve niet algemeen, maar alleen in bijzondere gevallen aan te wenden, daar in het algemeen de Geneeskundige den

den regel: *pauca sed selecta et usu comprobata remedia*, bij het ziekbed nimmer uit het oog moet verliezen. Indien eindelijk de door CAPADOSE zelven zoo zeer geprezene Dr. SIMON, *Junior*, en de Weener Hoogleeraar HARTMANN, beiden insgelijks onder de hedendaagsche uitoefenaars der Geneeskunst behooren, dan zal wel ieder onpartijdige met ons moeten bekennen, dat in een land, alwaar onze kunst op zoodanig eene wijze geleerd en beoefend wordt, de Geneeskunst voorwaar niet achteruitgegaan is, en men dezelve in het algemeen als bloeijende beschouwen moge; te meer, daar het sedert 25 jaren aldaar in zwang geweest zijnde *Browniasmus*, en vervolgens de Natuur-Philosophie bij den Duitschen arts, thans weder vrij algemeen uit de mode geraakt zijn, en men, wij spreken in het algemeen, wars van alle overdrevene begrippen en systhemazucht, dagelijks meer en meer tot de gezonde rede en ervaring begint terug te keeren. Wat nu den hedendaagschen staat der Geneeskunst in *Engeland* en *Frankrijk* betreft, zoo moeten wij hieromtrent aanmerken, dat dezelve gelijk staat met ONTIJD's *Ja en Neen*; 's mans beschuldiging behelst waarheid en leugen, doch zijne wijze van voorstelling is, *more solito*, valsch. Bekend is het, dat de Geneeskundige wetenschappen op de Engelsche Universiteiten slechts gebrekkig geleerd worden, en dat hunne Geneeskundigen derzelver medicinale educatie doorgaans of op de Schotsche Universiteiten, of ook wel op eene Buitenlandsche Universiteit, voleindigen; dat, uit hoofde van de duurte van de geordende Priesters der kunst — men betaalt daar den Geneesheer voor iede-

iedere viſite eene Guinje — het gros der bevolking niet door gegradueerde artſen, maar door zoogenaamde *Apothecaries* en *Surgery-men* behandeld wordt, zoo dat in de Britſche rijken de tegenwoordige ſtaat der Geneeskunst en de algemeene beoefening derzelve twee zeer verſchillende begrippen opleveren; men treft, namelijk, in *Groot Brittanje* en *Ierland* een aantal mannen van uitſtekende talenten en beproefde kunde aan, door welke alle takken der Geneeskunst op eene allezins wetenſchappelijke wijze worden uitgeoefend. In *Londen*, *Dublin*, *Edinburg*, enz. heeft men artſen, op wier bezit die Natie met regt zich beroemen kan, en die voor geene Geneeskundigen van eenig ander beſchaafd volk, het zij in wetenſchappelijke kennis, het zij in praktiſche ervaring bij het ziekbed behoeven onder te doen; doch de waarheid boven al liefhebbende, zoo moeten wij tevens erkennen, dat de Geneeskunst over het algemeen in *Groot Brittanje* juist niet altoos op eene zeer wetenſchappelijke wijze wordt uitgeoefend, en in vele gevallen niet geheel en al is vrij te pleiten van eene zekere roekeloosheid en onkunde met de algemeene wetten der dierlijke huishouding in derzelver gezonden en zieken ſtaat, en dat men, helaas! in geen ander beſchaafd rijk, zulk eene ellendige Geneeskundige Politie aantreft dan daar, zoodat er geen land in *Europa* gevonden wordt, waar de kwakzalverij, zelfs onder de Geneeskundigen, zoo algemeen is, en waar dezelve op zulk eene verregaande onbeſchaamde wijze openlijk wordt uitgeoefend, dan juist in de verlichte Britſche rijken. Doch daar dit kwaad echter

in

in de vorige eeuwen even zoo zeer aldaar bestaan heeft dan thans, zoo kan men hetzelve ook geenszins als een product der diep bedorvene negentiende eeuw aanmerken, maar het moet veeleer beschouwd worden als een zamengesteld gewrocht, voortvloeijende uit het eigendommelijk karakter dier Natie, en derzelver in vele opzigten overdrevene volksvrijheid.

Ten opzigte van *Frankrijk* eindelijk, is het eene bekende zaak, dat dat Rijk van oudsher, immers sedert eenige eeuwen, wat de Chirurgie en Verloskundige praktijk betreft, vaak boven andere Natiën heeft uitgemunt, doch dat hetzelve daarentegen betrekkelijk naar zijne grootte en bevolking, zeer schaars door beroemde Geneeskundigen is bedeeld geweest, en ten dien opzigte steeds bij andere Natiën verre achterlijk gebleven is. Hetzelve heeft echter ten allen tijde enkele uitmuntende Geneeskundigen voortgebragt, waaronder men onder de vroegeren LORRY en BAUMÉS, en onder de nieuwere PORTAL, CABANIS, CORVISART, enz. gerustelijk ten bewijze kan aanvoeren. Overigens is het onderscheid tusschen de oude en nieuwe Geneeskundige Fransche praktijk hierin gelegen, dat de pasfive geneeswijze van Dr. PINEL, om, namelijk, maar alles blindelings aan de natuur over te laten, en met de handen in den schoot den al of niet gelukkigen uitslag der ziekte bedaard af te wachten, thans bij het gros der Fransche Geneesheeren schijnt uit de mode geraakt te zijn, en door de sterkste bloedontlastingen *à la* BROUSSAIS, door het toedienen van purgeermiddelen als universeele *Panacée* à la methode van Dr. LE

ROI,

ROI, door het univerfeel elixer van Dr. GUILJE, of, eindelijk, door eene ftoute, of liever roekelooze aanwending van narcotifche vergiften van Dr. FOUQUIER, en, in het algemeen, door eene buitengewone neiging, om allerlei proeven bij het ziekbed in het werk te ftellen, vervangen is. Zekerlijk heeft hierdoor: „ ruit semper in extrema gens humana, et in„ cidit in scyllam cupiens evitare charybdim," noch de Geneeskunst, noch de lijdende menschheid gewonnen; doch daar het echter geheel bezijden de waarheid is, dat alle Franfche Geneeskundigen het fysthema van BROUSSAIS zouden omhelzen, of tot de voorftanders van eene of andere vermelde geneeswijze zouden behooren, en, integendeel, de ftrijd tusfchen de *Brousfaisfisten* en *non Brousfaisfisten* aldaar fteeds met de grootfte levendigheid onafgebroken voortduurt, zoo verfchaft dezelve ons, in verband met het levendig, eenigzins wispelturig karakter dier Natie, welke zich beftendig door nieuwigheden van allerlei aard zeer gemakkelijk laat wegflepen, en altoos tot uiterften overflaat, doch bij welke even fpoedig de vroegere indrukfelen, door latere geheel en al worden uitgewischt, eenen zekeren waarborg, dat deze ftrijd tegen de gezonde rede en ervaring niet lang duren zal, en dat de vlugtige Franschman na eenigen tijd aan de beide polen eener *Medicina nimis passiva* en *nimis activa* te hebben rondgezworven, eindelijk in het middelpunt zal terugkomen, en dat welligt ten gevolge van het *Brousfaisfisme* er vroeger of later eene grondwettige herftelling onzer edele kunst, op de onwrikbare zuilen van rede en erva-

ring gegrondvest, in dat rijk zal plaats grijpen, en dus deze excentrike pogingen in derzelver gevolgen voor het lijdend menschdom in die gewesten welligt een onberekenbaar nut zullen te weeg brengen.

De door Dr. C. aangehaalde voorbeelden en feiten leveren dus den Schrijver geen het minfte bewijs op, nopens de zaak in gefchil, maar bewijzen flechts, dat ook de zoo verlichte negentiende eeuw even zoo zeer als die dezelve zijn voorafgegaan, zijne bijzondere dwaasheden heeft opgeleverd, en er zelfs in dezelve een aantal paradoxen zijn voorgedragen, waarover men in vroegere eeuwen zich zekerlijk zoude gefchaamd hebben, en daaraan hebben wij ook nimmer getwijfeld, gelijk onder anderen de Heer C. *cum suis*, ons in hunne fchriften hiervan een doorflaand bewijs opleveren; dat nu deze excentrike bewegingen, deze medicinale paradoxen in onze eeuw menigvuldiger zijn dan ooit, bewijst geenszins, dat de Geneeskunst is achteruitgegaan, maar is een natuurlijk gevolg van den Geest dezer eeuw. Iedere eeuw, namelijk, heeft zijne bijzondere fouten en hoofdgebreken; de hoofdgebreken nu van onzen tijd zijn hoogmoed en waanwijsheid. Ieder een verbeeldt zich de gefchikte man te wezen, en de noodige talenten te bezitten om het publiek voor te lichten; van daar zoo vele onbekookte fchriften; van daar, dat de drukpers met werken van allerlei aard, rijp en groen, overladen wordt; doch, daar er in de vrije Republiek der letteren geene cenfuur beftaat, zoo vermag ook niemand dit te beletten, ook zoude zoodanig eene cenfuur, onzes erachtens, voor de wetenfchap zelve fcha-

ſchadelijk zijn; want alle excentrike pogingen, alle voorgeſtelde paradoxen dragen, de zaak in het groot beſchouwd, ten ſlotte altoos meer of min bij tot de meerdere volmaking der wetenſchap, vroeger of later raken de driften aan het bedaren, de waarheid zegepraalt altoos op het einde, en ſtaaft de zoo bekende ſpreuk: *medicorum dissensus medicinae perfectio.* Zoo heeft b. v. Dr. CAPADOSE door zijne vier kostelijke herſenproducten, zoo tegen de Vaccine, als wel voornamelijk tegens de voorſtanders dier kunstbewerking in het licht gezonden, offchoon tegen 's mans kennelijk oogmerk, inderdaad, het Geneeskundig publiek veel meerder dienst gedaan, dan vele Vaccinatores te zamen. Het is zoo, de Vaccinatores worden in dezelve maar gansch niet malsch behandeld; zoo laat zich Dr. C. nopens de wederlegging zijner *Beſtrijding der Vaccine*, door wijlen den Med. Doctor VAN LIER op de volgende zachte wijze uit: „ De reeds in December *emphatice* aange„ kondigde critiſche aanmerkingen van eenen zekeren „ Heer N. EZ. VAN LIER, die, ja, Med. Doct. is, „ maar wien ik mij ſchamen zoude, den naam van „ ambtgenoot te geven, zijn eindelijk van de pers „ gekomen. Noch de verregaande onkunde en „ kwakzalverij, die deze ſchrijver ſchier op iedere pa„ gina aan den dag legt, noch de onbehoorlijke „ toon, waarin hij zich uitdrukt, hebben mij in het „ minſte bevreemd; maar dat een in het *Neologis*„ *me* geheel verzonken en tot het verderfelijkſte *De*„ *isme* vervallen ſchrijver openlijk verklaart, „ dat „ (het zijn zijne eigene woorden) „ de aanwending

„ „ van

„ „ van Godgeleerde leerſtellingen op wetenſchappe-
„ „ lijke onderwerpen derzelver voortgang belem-
„ „ mert.... en dat het meer dan ongerijmd is, een
„ „ wetenſchappelijk onderwerp met Theologiſche
„ „ argumenten te willen ſtaven," en door deze
„ ſtelling (waarvan ook ieder Godvreezende Jood zou
„ gruwen) het H. woord van God, die gezegd
„ heeft, *dat Hij den mensch wetenſchappen leert*,
„ (Pſ. 94,) en *dat de vreeze des Heeren het be-*
„ *ginſel der wetenſchap is* (Prov. I.), gruwzaam
„ verloochent, dat, zeg ik, zulk een vrijdenker
„ zich vermeet, over de Godsdienst eens Christen
„ te oordeelen, dat is eene ſtoutmoedigheid, die mij-
„ ne verwachting verre te boven gaat, en mij nader
„ bewijst, wat de Geneeskunde der 19de eeuw is,
„ waarin zulke wezens de pen voeren. — De echte
„ Geneeskundigen, die Waarheid en Licht van bo-
„ ven verwachten, zien uit de hoogte neder op dat
„ ſoort van ſchrijvers, die den invloed des Aller-
„ hoogſten voor de vorderingen der wetenſchappen
„ ſchadelijk durven noemen, en des menſchen be-
„ ſtemming vergetende, als kruipende wormen aan
„ het ſtof der aarde blijven kleven!" (*) Dit nu
kan den onpartijdigen lezer tot eene proef verſtrek-
ken, op welk eenen echt Christelijken toon deze we-
derlegging des Schrijvers doorgaans geſchreven is; in
die zelfde Voorrede worden wij intusſchen, bladz.
XXV, onder de beroemde Vaderlandſche Geneeshee-
ren,

(*) *Nieuwe Bijdrage*, Voorrede, bl. XXIII en XXIV.

ren, door den Schrijver zelven, *incredibile dictu*, opgeteld, en in ONTIJD's *Ja en Neen* nog steeds beschouwd als iemand, uit wiens schriften Dr. C. zelf vrij wat nut getrokken had, doch die thans door den verdorvenen geest dezer eeuw verblind onder de bijzondere besturing van den Booze gevallen, en hierdoor het regte spoor bijster geraakt is; doch in dit voor ons liggend werkje komen wij er zoo goedkoop niet af, daar zijn wij „een domoor, een man, „die niet gewoon is door te denken, die volslagen „gebrek aan *logica* heeft, en in wiens werk volslagen „gebrek aan gezond verstand heerscht, zoo „zelfs, dat hij, Dr. C., zich met moeite een' doorgang „heeft moeten banen door de menigvuldige in „hetzelve voorkomende drogredenen, dwalingen, „vreemde en gewaagde stellingen, proeven eener „wanschapene uitlegkunde, genees- en geschiedkundige „wanbegrippen, die zich in hetzelve tot eene „alle verbeelding te boven gaande hoogte op een „stapelen." (*) De Hoogleeraren HUFELAND en THOMASSEN à THUESSINCK worden niet zachter behandeld; want van de eerste wordt ons door den Heer C. gemeld, „dat hij tot razernij vervoerd is, „en door den Vader der Logenen aangeblazen wordt, „om het gevloekte merkteeken des Beests met kracht „en geweld te verdedigen, en aan te bevelen, „en om door eene volslagene geestverbijstering, „openbare afgoderij te plegen met den ongelukkigen „JEN-

(*) Zie *Ernstige en herhaalde Waarschuwing tegen de Koepok-inenting.*

„ JENNER ,” omdat HUFELAND NB. van hem gezegd heeft, „ dat hij diegene is, wien de naam van „ weldoener des menſchelijken geſlachts, en bevrijder „ van ellende toekomt, boven allen, welken deze „ eertitel geſchonken werd;” (*) en van de Verhandeling van den Hoogleeraar THUESSINCK, *over de Kinderpokken*, ſprekende, zegt de Heer C. zeer beleefd, „ dat de Hoogleeraar ons hier een product geleverd heeft beneden alle kritiek, en inderdaad van „ dien aard, dat zoo een jong Geneesheer zich ver„ meten had zulk een wartaal het publiek mede te „ deelen, hij hierdoor welligt voor altoos den naam „ van geleerde zou verbeurd hebben.” (†) *Semper est solatium habere socios in miseris.* Welk een ſcherp en diep doordringend vergift moet toch niet wel de Vaccine zijn, die in ſtaat is, om het hoofd van mannen als een HUFELAND en een THOMASSEN à THUESSINCK zoodanig te bedwelmen!!! Om kort te zijn, en deze Verhandeling met geenen meerderen dan den hoognoodzakelijken ballast te beladen, zoo kunnen wij de waarheid hulde doende den lezer gerustelijk verklaren, dat de geheele Inhoud van dit 's mans geſchrift aan de door ons te berde gebragte proeven beantwoordt, en volkomen in den ſtijl van eenen halfrazende geſchreven is. De bekende Latijnſche ſpreuk: *Nihil tam absurdum tam stultum, quod non aliquando fuit dictum ab aliquo Philo-*

(*) *l. l.*, bl. 135 en 136.

(†) bl. 176 in Nota.

losophorum, kwam ons onder de lectuur vaak onwillig voor den geest. Om intusſchen den Heer C. te toonen, dat wij ons de moeite en de noodige tijdsopoffering getroost hebben, om zijne ſchriften *à capite ad calcem* te lezen, zoo zullen wij voor ons hem antwoorden met uit de Voorrede van zijne *Nieuwe Bijdrage tot de Beſtrijding der Vaccine*, de volgende zinſneden, met eenige kleine veranderingen, letterlijk over te nemen, en de onze te maken: „ Wat nu de lasteringen, logens en menigvuldige „ perſonaliteiten betreft, die in deze zoogenaamde „ *Ernſtige en herhaalde Waarſchuwing tegen de* „ *Koepok-inenting*, tegen ons gevonden worden, „ deze zullen wij onaangeroerd laten; ja, zelfs vinden „ wij ons verpligt, dit 's mans kostelijk herſenpro- „ duct aan iedereen, die de waarheid onpartijdig wil „ onderzoeken, ter lezing aan te bevelen, de gron- „ den en de beginſelen, die men ter beſtrijding der „ Vaccine hier en elders heeft gebezigd, te vergelij- „ ken met die, waarop wij gemeend hebben die „ voor het menschdom zoo belangrijke kunstbewer- „ king te moeten verdedigen, en aan allen, die de „ waarheid liefhebben, aanprijzen. Het geweten „ van ieder regtſchapen mensch kan reeds door deze „ vergelijking alleen wakker worden." (*) Overigens vergeven wij den Heer C. van harte gaarne alle jegens ons gepleegde valſche feiten en onbeſchoftheden. Het is ten onzen opzigte, waarlijk! voor den Heer C. *oleum et operam perdere*, want wij zijn

(*) *l. l.*, bl. 25.

zijn even onverschillig voor 's mans lofuitingen als voor zijne lasteringen, daar wij hieromtrent met den grooten FREDERIK volkomen eenstemmig denken, en niet kunnen nalaten, zijne wijze lessen, ten dezen opzigte, den Heer C. ernstig op het hart te drukken.

Loués ou blamés par les hommes,
Nous demeurons ce que nous sommes,
Malades, sains, dispos, perclus;
Non, ce n'est point votre éloquence,
C'est l'aveu de ma conscience
Qui décide de mes vertus.

Le seul merite véritable
En soi trouve un appui durable
Contre l'imposteur effronté;
Il oppose sans qu'il s'abuse,
A l'iniquité qui l'accuse
L'équitable postérité.

La vérité défigurée
Triomphe à la fin de l'erreur:
Lorsque la haine et sa cohorte,
Lorsque la jalousie est morte,
La vertu parait sans abri;
Et toujours, dans l'auguste Histoire
Nous voyons refleurir la gloire,
Que l'envieux avait flétri. (*)

Wat

(*) *Oeuvres mêlées du Philosophe de Sans-souci.* Berlin 1760. Tom. I. Ode 4. p. 24. et Ode 1. p. 12.

Wat voorts des ſchrijvers beſchuldiging betreft, dat wij roekelooze pogingen zouden hebben aangewend, om het door God zelven daargeſtelde naauwe verband tusſchen Godsdienst en Geneeskunst te verbreken, dezelve is even dwaas en valsch, als zijne ſtelling, dat *Griekenland* de Geneeskunst van de *Egyptenaren*, en dezen dezelve van de *Hebreën* zouden hebben ontvangen. Deze beſchuldiging is wederom een gevolg van 's mans gewonen redeneertrant, het listig verdraaijen, namelijk, van iemands woorden en begrippen, ten einde door zulke drogredenen, waarmede dit zijn geſchrift geheel en al doorzult is, zoo mogelijk eenvoudige lieden om den tuin te leiden; want ieder een, die eenigzins doordenkt, ziet duidelijk in, dat de man hier weder, *more solito*, de twee zeer onderſcheidene begrippen van *Godsdienst* en *Theologie* met elkander verward. Wij hebben, namelijk, nooit gezegd of beweerd, dat men zonder algemeene begrippen van Godsdienst en Zedelijkheid te bezitten de Geneeskunst naar behooren kan uitoefenen, maar wel, dat braafheid en Godsvrucht niet altoos met uitſtekende talenten in de Geneeskunde gepaard gaan, dat men een braaf mensch en zelfs een gemoedelijk Christen, en echter een ſober Geneesheer zijn kan, en vice verſa, en wij aarzelen niet hier nogmaals te herhalen, dat men volgens onze ſtelling om de Geneeskunst met vrucht uit te oefenen, geen belijder van de Christelijke Godsdienst behoeft te zijn, maar dat zulks ook door een' belijder van de Joodſche of Natuurlijke Godsdienst geſchieden kan, en hebben wij in onze *Waarde der Vaccine* ten ſpreken-

kenden bewijze daarvan wijlen onzen achtingwaardigen vriend, 's mans oom, den kundigen Amſterdamſchen Geneesheer CAPADOSE, een' belijder van de Joodſchen Godsdienst, en de *artis medicae principes*, alle Heidenen, aangevoerd; doch, hoe kan de man, indien hij volgens zijn voorgeven ſlechts eenigermate de waarheid lief heeft, bij mogelijkheid hieruit afleiden, dat wij het door God zelf daargeſtelde naauw verband tusſchen Godsdienst en Geneeskunde in onze roekelooze pogingen hebben getracht te verbreken. Ei lieve, Doctor! beſtaat er dan behalve de geopenbaarde of gewijde, nog geene natuurlijke of ongewijde Godsdienst? Hebben b. v. uw geachte Oom in het bijzonder, en uwe oude geloofsgenooten in het algemeen, en had gij zelf, alvorens uwe bekeering tot het Christendom, hadden eindelijk de Heidenſche Geneesheeren, dan geene algemeene beginſelen van Zedelijkheid en Godsdienst? Immers men moet nimmer de ſchriften van een' SOCRATES, PLATO, ARISTOTELES, SENECA, enz. en een aantal andere verlichte Heidenen gelezen hebben, om zoo iets ongerijmds ſlechts een oogenblik te kunnen veronderſtellen. Zeer juist zegt de groote MONTESQUIEU ten dezen opzigte: „ la justice est éternelle et ne depend „ point des conventions humaines. — Nous sommes en„ tourés d'hommes plus forts que nous; ils peuvent „ nous nuire de mille manieres différentes; les trois „ quarts du temps ils peuvent le faire impunément; „ quel repos pour nous de savoir qu'il y a dans le „ coeur de tous ces hommes un principe intérieur „ qui combat en notre faveur et nous met a cou-

 „ vert

„ vert de leurs entreprises?" (*) Wij hopen derhalve, dat de Doctor, zoo hij, namelijk, nog eenigzins voor overtuiging vatbaar is, thans van onze meening beter onderrigt, zich over zulke, zoo geheel en al ten onregte ons aangedane, aantijging fchamen zal.

Even valsch en ongegrond is des Doctors ftelling, dat men de eerfte beginfelen der ware Geneeskunst bij de *Hebreën* zoude moeten zoeken; wel, Doctor! hoe kan zoo iets abfurds uit de pen ontvallen van iemand, die anders nog al Bijbelvast is! Immers kan het ieder een, die geen volftrekte vreemdeling is in de beoefening der gewijde en ongewijde fchriften, niet onbekend zijn, dat de *Egyptenaren* en de *Scythen* voor de oudfte volkeren der wereld gehouden worden; dat daarentegen de *Joden* geen eigenlijk volk hebben uitgemaakt dan langen tijd zelfs na de *Asfyriërs*, en dat wij reeds, ten tijde dat de Patriarch JACOB met zijne familie in *Egypte* kwam, lezen, dat daar een hof en voorname ambtenaren waren, iets, hetwelk altoos eene foort van pracht en de hiermede tot zekere hoogte vergezeld gaande befchaving te kennen geeft; voorts is het bekend, dat bij de *Egyptenaren* de kunften zeer oud waren, dat zij het b. v. in de bouwkunde tot eene voor dien tijd verregaande hoogte gebragt hadden; dat zij tevens kennis hebben gehad aan verfcheidene takken van de wiskunst, als, de landmeetkunde en de

(*) *Lettres Persanes*, lettre LXXXIII. p. 219. *Amsterdam* et *Leipsick* 1764.

de ſterrekunde. Dat wijders hunne mumiën, welke thans zelfs nog duren, tot een altoos blijvend bewijs verſtrekken, tot welk eene volkomenheid de *Egyptenaren* de kunst van het balſemen der ligchamen gebragt hadden. Dat eindelijk hunne Geneeskunst in het begin alleen beſtond in eenige bijzondere voorſchriften, welke van de ouders op de kinderen overgingen, en dat, daar een ieder maar weinig van dergelijke voorſchriften bezat, zij menigmalen hunne zieken op de groote wegen ten toon ſtelden, om hun van goeden raad te dienen; doch dat men in het vervolg van tijd van al deze voorſchriften eene verzameling van Geneeskundige waarnemingen maakte, welke men in de tempels der Goden nederlag, en onder de bewaring der Priesters ſtelde. Wil nu de Heer C. beweren, dat de eigenlijke eerſte bakermat der Geneeskunst niet in *Griekenland* maar in *Egypte* te huis hoort, en dat dezelve door de Egyptiſche volkplantingen het eerst aldaar is overgebragt, en dat deze verzameling van Geneeskundige voorſchriften allengs door AESCULAPIUS en zijne afſtammelingen, welke tot den Prieſterſtand behoorden, vermeerderd en verbeterd is, tot dat dezelve eindelijk door den vader der echte Geneeskunst HIPPOCRATES in eenen wetenſchappelijken vorm gebragt, en aldus ons nagelaten is, hierover zullen wij geenszins met hem twisten, daar wij altoos dit gezigtpunt der zaak als het ware beſchouwd hebben; doch te willen beweren, dat de *Egyptenaren*, op hunne beurt, hunne kennis van de Geneeskunst van de *Hebreën* zouden hebben ontleend, zoodanig eene ſtelling des Schrijvers ver-

 raadt

raadt inderdaad eene diepe onkunde, beide in de gewijde en ongewijde fchriften, welke ons duidelijk leeren, dat de Aartsvader JACOB en zijne familie, even als nog heden ten dage fommige Nomadifche *Tartaren*, voor zijne komst in *Egypte*, onder tenten woonden, een zwervend herdersleven leidden, en met hun vee van de eene plaats naar de andere verhuisden, terwijl daarentegen in *Egypte* de wetenfchappen reeds eene vrij hooge vlugt genomen hadden; dat daarenboven het bijgeloof den *Egyptenaren* zoodanig eenen afkeer van de vreemdelingen inboezemde, dat zij zelfs nimmer met dezelve zouden eten, en dat men hieruit kan begrijpen, hoe afkeerig zij dan niet wel moeten geweest zijn van zelfs iets van hunne allerredelijkfte gebruiken over te nemen. Van daar, dat zij op eene flaafachtige wijze aan hunne gebruiken overgegeven, bijna in alle opzigten eenige ftappen deden op den weg, die naar het goede leidt, doch vervolgens op denzelven bleven ftil ftaan, even alsof zij reeds den hoogften trap van volmaaktheid bereikt hadden. (*) Nog minder zullen zij dus zelfs het geringfte van de *Hebreën*, die fchaapherders van beroep waren, hebben overgenomen, daar, blijkens de *Heilige Schrift*, alle fchaapherders den *Egyptenaren* een gruwel waren, en dit beroep bij die Natie flechts door flaven werdt uitgeoefend, en hierom ook de familie van JACOB, door de *Egyptenaren* eene afzonderlijke ftreek lands ter bewoning in

(*) A. J. ROUSTAN, *Gefchiedenis van alle Volken.* Deel I. Hoofdft. 2., bl. 14 en volgg.

in het land *Gozen* werd aangewezen. De gewijde ſchriften leeren ons wijders de *Joden*, tijdens hunnen uittogt uit *Egypte*, enkele individus uitgezonderd, welke door *Gods* wijs beſtuur eene beſchaafde opvoeding genoten, en even als MOZES in alle wijsheid der *Egyptenaren* onderwezen waren, als een zeer ſtoffelijk volk, hetgeen zeer grove denkbeelden had, kennen, en hetwelk niettegenſtaande alle wonderen, door welke de Goddelijke *Almagt* het van het juk der *Egyptenaren* verlost had, en het zigtbaar teeken der tegenwoordigheid van dat groote *Wezen* in deszelfs leger, zich beſtendig aan de ſnoodſte ondankbaarheid, zoo tegen het Opperwezen als tegen deszelfs dienaar, MOZES, ſchuldig maakte. Te vergeefs bragt MOZES op Goddelijk bevel overvloedig water, om den dorst van hen en van hun vee te lesſchen, uit den rotsſteen te voorſchijn, en deed de barmhartige Vader van het heelal dagelijks brood voor hen uit den hemel regenen. Dit ruw, onbeſchaafd, hardnekkig en koppig volk beantwoordde deze uitſtekende blijken der Goddelijke goedheid jegens hetzelve met de ſnoodſte ondankbaarheid en wantrouwen op de beloften, door de Godheid aan de Aartsvaders gedaan. Want niet ſlechts wilde hetzelve zich voor hunne verkregene Zedelijke, Godsdienſtige en Burgerlijke vrijheid geene de minſte opoffering getroosten, en ſprak dadelijk bij het gemis van de eene of andere geriefelijkheid des levens van weder te keeren naar *Egypte*, maar hetzelve misbruikte ook op de ſchandelijkſte wijze hunne zedelijke vrijheid, ter gelegenheid van MOZES verblijf van 40 dagen op den berg *Sinaï*, en noodzaak-

zaakte zijnen broeder AÄRON, om voor hen, in navolging van het rundbeest *Apis*, aan hetwelk door geheel *Egypte* Goddelijke eer bewezen werd, een gouden kalf ter aanbidding op te rigten. Inderdaad, de geheele geschiedenis van de twee eerste jaren na den uittogt der *Hebreën* uit *Egypte*, is schier niet anders, dan een zamenweeffel van gedurig herhaalde opstanden jegens *God*, en tegen den Middelaar des Ouden Verbonds, MOZES, en van *Gods* strafgerigten, wegens de door hen gepleegde wandaden. De twee oudste zoons zelve van den Hoogepriester AÄRON werden, wegens ongehoorzaamheid aan het uitdrukkelijk Goddelijk bevel, met eenen plotselijken dood gestraft; MIRJAM, MOZES eigene zuster, haalde zich door haren hoogmoed eene melaatsheid op den hals; DATHAN en ABIRAM *cum suis*, werden door eene aardbeving levendig verzwolgen, terwijl het bliksemvuur KORAH en zijne driehonderd volgelingen verteerde; en herhaalde reizen bezocht *God* hen met pestilentie: doch geen van deze strafgerigten was in staat om hetzelve tot inkeer te brengen. Zij, de *Joden*, hadden, wel is waar, vaak na hunnen opstand voor een oogenblik berouw; doch daar dit berouw niet uit het harte was voortgevloeid, maar voornamelijk uit vrees voor de welverdiende straf ontstond, zoo duurde hetzelve ook niet lang, en bij de geringste voorkomende gelegenheid vervielen zij weder tot hun oud kwaad. Ja hun bestendig gedrag was zoodanig, dat zij zelfs de beide oude Godsmannen, MOZES en AÄRON, in hunnen eerbied jegens de Godheid deden te kort schieten, en daardoor te weeg bragten, dat

geen

geen derzelve in het beloofde land mogt inkomen, maar zij aan deze zijde van de *Jordaan* moesten ſterven, tot dat eindelijk, nadat de barmhartige Vader van het heelal onderſcheidene ſtrafgerigten ter hunner zedelijke verbetering vooraf vruchteloos beproefd had, het ontzaggelijk ſtrafvonnis des Allerhoogſten volgde, krachtens hetwelk geen van al de mannen, die den ouderdom van twintig jaren bereikt hadden en daar boven, en welke dus getuigen geweest waren van 's Heeren heerlijkheid, en zijne teekenen, die Hij in *Egypte* en in de woestijnen gedaan had, en hem nu zoo vaak verzocht en getergd hadden, het land, hetwelk de Almagtige hunne vaderen gezworen had, zien zouden, maar zij allen in de woestijnen moesten ſterven. (*) Een tijdvak van 40 jaren werd dus door de Goddelijke Voorzienigheid noodig geoordeeld, om JACOB'S nakroost, hetwelk door derzelver langdurige en harde dienstbaarheid in *Egypte*, geheel en al verdierlijkt, en in eenen hoop van lage en verachtelijke ſlaven ontaard was, door de hun door God onmiddellijk gegevene wetten, onder het vaderlijk beſtuur van den grooten Godsman MOZES, zoodanig te verzedelijken, en tot zulk eenen trap van beſchaving op te voeren, dat hetzelve tot eene blijvende getuigenis van de Goddelijke afkeuring van het Heidendom konde dienen; alsmede ter leering van al de naburige volkeren, dat zij niemand dan alleen het Opperwezen moesten aanbidden. En van zoodanig een onbeſchaafd menſchenras, dat zulke woeste zeden had, zouden intusſchen de *Egyptenaren*, toenmaals de verſtandigſte

(*) *Numeri* XIV. vs. 21 en volgg.

ſte en meest beſchaafde Natie der wereld, NB. hunne kennis van de Geneeskunde en verdere wetenſchappen hebben ontleend! Neen, Doctor! gij hebt den bal deerlijk misgeſlagen, en u in het karakter onzer Natie grovelijk vergist. Het volk van *Nederland* bezit ook nog in deze zoo verdorven negentiende eeuw, te veel ware Godsvrucht, en het aantal van hen, voor wien het dagelijkſche lezen der gewijde ſchriften eene wezenlijke behoefte is, is in ons Vaderland inderdaad te groot, om zich door U zulk eene leugentaal voor waarheid te laten opdisſchen! De Heer C. eindigt deze zoo langwijlige Inleiding, met in de neêrbuigende liefde des Heeren te juichen, dat hem onwaardige de eer vergund is, een adept genaamd te worden van die ſekte, die ook 18 eeuwen vroeger overal tegengeſproken werd. Welk een onzin! Immers, indien des Schrijvers toon, valſche wijze van voorſtelling van perſonen en begrippen, en drogredenen bij het lezend publiek minder bekend waren, zoo zoude men natuurlijk uit het antwoord der *Joden* aan den heiligen PAULUS, welke de Heer C. hier op zich zelven *cum suis* toepast, moeten beſluiten, dat het hoofdverſchil tusſchen de Joodſche en Christelijke Godsdienst hoofdzakelijk in het al of niet inoculeren of vaccineren gelegen ware geweest. Intusſchen behoeven wij het publiek het ongerijmde van zoodanig eene aanhaling niet onder het oog te brengen, daar hetzelve alleen bewijst, hoe geheel verkeerd de Bijbelteksten vaak door den Heer C. worden toegepast, en hoe onberedeneerd de Bijbel hier door hem ter onderſteuning zijner ſekte wordt aan-

ge-

gehaald. Wij beamen, wel is waar, in den volsten zin, hetgeen de Heer C. hier nopens den ouderdom zijner sekte zegt; want de Heilige Schrift leert ons, dat even als de Zon, wanneer zij door hare koesterende stralen in de lente de Natuur vernieuwt, ook tevens eene menigte van schadelijk ongedierte doet geboren worden, zoo ook het Christendom. Naauwelijks begon het zich algemeen uit te breiden, en bekwamen de belijders van onze gezegende Godsdienst het eerst te *Antiochië* den naam van Christenen, of de in de Christen-Gemeenten ingeslopene valsche broeders uit de Besnijdenisse trachtten de ontluikende kerk in rep en roer te stellen, door overal twist en tweedragt te zaaijen. De hoogmoedige *Farizeën* onder hen konden, namelijk, niet wel dulden, dat aan de Heidenen onder de nieuwe Evangelische huishouding, even gelijk regt als aan *Gods* oude volk, de kinderen *Israels*, werd toegekend. In het eerst poogden zij te vergeefs de Heidenen van de Goddelijke beloften uit te sluiten, en twistten met den heiligen PETRUS, omdat hij was ingegaan tot mannen, die de voorhuid hadden, en met hen had gegeten; door dezen onverschrokken Godsman den mond gestopt zijnde, trachtten zij vervolgens de Christelijke Godsdienst met de Joodsche instellingen te vermengen, en hadden zelfs de onbeschaamdheid, deze hunne ongegronde stellingen tegen den heiligen PAULUS en BARNABAS openlijk te verdedigen, en zich, wegens de voorgewende regtvaardigheid hunner zaak, op eene algemeene kerkvergadering te durven beroepen. Deze had dan ook werkelijk plaats te *Jeru-*

ru-

ruzalem, en beslistte, onder voorzitting van den heiligen PETRUS, de zaak ten hunnen nadeele. Genoodzaakt, zich aan deze Apostolische beslissing in schijn te onderwerpen, was het er echter verre van daan, dat zij in dezelve zouden berust hebben. Integendeel duurden hunne woelingen onafgebroken voort, en zij wisten zich zelven, trotsch de Apostolische uitspraak, zoodanig eenen invloed bij de onderscheidene Christelijke Gemeenten te verschaffen, dat zij zelfs een' man als den heiligen PAULUS, wiens onverschrokkenheid voor het Christelijk geloof algemeen bekend is, noodzaakten, TIMOTHEÜS te laten besnijden, en vervolgens, onder anderen, in de Christelijke Gemeente van *Galatië*, zoo veel onheil brouwden, dat die heilige man in weemoed des harten uitriep: och! dat zij afgesneden werden, die U onrustig maken! — Maar, zal men vragen, hoe toch konden deze *Farïzeën* in de eerste Christelijke kerk, waarin gelukkig nog geene verdeeling van sekten had plaats gehad, maar alles nog ééne kudde was, zoo veel onheil veroorzaken, en zich zelven zoo veel invloed verwerven? Het antwoord is, omdat deze Christen-*Farizeën* hunnen boozen handel dreven onder de mom van eene geveinsde Godsvrucht, en buitengewoon oplettend waren in het waarnemen van de openbare Godsdienstpligten; waarom de heilige PAULUS van hen zegt, dat zulke valsche Apostelen bedriegelijke arbeiders zijn, zich veranderende in Apostelen van CHRISTUS, en zulks is geen wonder: want de Satan zelf verandert zich in eenen Engel des lichts; en het is dus niet vreemd, indien

zij-

zijne dienaars zich veranderen, als waren zij dienaars der geregtigheid; doch hun einde zal zijn naar hunne werken. Inderdaad, onder de mom van bijzondere Godsvrucht veroorloofden zij zich allerlei flechte praktijken, en misbruikten de Christelijke religie op eene fchandelijke wijze ter voldoening hunner lage driften en hartstogten. Niet alleen deden zij den heiligen PAULUS allerlei verdriet aan, en verdraaiden 's mans fchriften tot hun eigen verderf, maar zelfs de Apostel, welke de Heer, uit hoofde van zijn beminnelijk karakter, zoo bijzonder lief had, de zachtmoedige en eenvoudige JOHANNES, was voor hunne lastering niet veilig. Zij hadden, *more solito*, twist in Gods Kerk trachten te ftichten. De heilige man fchreef, ter bijlegging van denzelven, eenen brief aan de Gemeente, waarin hij hun betoogde, dat de hoofdgrond van de Christelijke Godsdienst in liefde jegens God en zijne medemenfchen gelegen ware, doch vruchteloos. De belhamel dier fekte, een zekere DIOTREPHES, die onder dezelve zocht de eerfte te zijn, weigerde niet flechts aan de vermaningen van dezen heiligen man gehoor te geven, en belasterde den heiligen Apostel, maar erkende zelfs de door den Apostel afgezondene broeders niet, en wierp hen, die zulks wilden doen, als heterodox uit de Gemeente. (*) Geen wonder derhalve, dat de heilige Apostel PAULUS, TITUS uitdrukkelijk waarfchuwt, zich te wachten voor vele ongeregelde ijdelheids-prekers

(*) JOHANNES III *Zendbrief*, vs. 9 en 10.

kers en verleiders van zinnen, inzonderheid, die uit de besnijdenisse zijn, welke men moet den mond stoppen, die geheele huizen verkeeren, leerende, dat niet behoort. En dat hij TIMOTHEÜS belast, geen' nieuweling in het Christelijk geloof tot Opziener te verkiezen, opdat hij niet opgeblazen worde, en in het oordeel des duivels vervalle. En dat de zendbrief van den heiligen Apostel JACOBUS voornamelijk is ingerigt, om zoodanige hoogmoedige *Farizeën* van hunne doling te overtuigen, en zoo mogelijk op den regten weg terug te brengen; want hoogmoed, opgeblazenheid, nijd en twistgierigheid zijn ten allen tijde de onafscheidbare gezellinnen en een karakteristiek kenteeken dier sekte geweest.

De lezer vergelijke nu dit uit de gewijde schriften ontleend tafereel der handelingen van de valsche broeders uit de eerste Christenkerk, met de Godgeleerde producten uit de Bilderdijksche school, en hij zal met ons verwonderd staan over de treffende niet te miskennen gelijkenis, welke er tusschen beiden bestaat. De vorm is, wel is waar, naar tijd en plaats veranderd; maar het doel en de middelen, om tot hetzelve te geraken, zijn onveranderd gebleven. De gevoelens van hunne Farizesche voorvaders zijn inzonderheid in de schriften van DACOSTA en CAPADOSE niet te miskennen en geen wonder: de boom wordt aan zijne vrucht erkent; en men leest nimmer druiven van doornen, of vijgen van distelen. De zoodanigen, derhalve, die de Godgeleerde school van BILDERDIJK voor eene nieuwe sekte houden, en haar eenen eigenen stoel willen zetten, hebben zich inderdaad

daad grovelijk vergist. Men moet, de waarheid hulde doende, erkennen, dat deze fekte zeer oud is; en zelfs, daar zij van Farizefchen oorfprong is, veel ouder dan de Christelijke Godsdienst, ja, onzes erachtens, heeft dezelve zijnen oorfprong ontleend van het noodlottig tijdftip, waarin de zinnelijke mensch ongelukkig de overhand gekregen hebbende boven den zedelijken, een fpeelbal zijner driften en hartstogten geworden is. Inderdaad, de man is in zijne dwaze en onbefchaamde pogingen, om zich door zijne vergelijking met den heiligen PAULUS en de eerfte Christenen eenen zekeren reuk van heiligheid te verfchaffen, allerongelukkigst geflaagd; want de gewijde fchriften leeren ons, dat de heilige PAULUS, ter liefde voor de waarheid, niet flechts alle wereldfche genoegens en voordeelen vaarwel zeide, maar ook allerlei fmaad en mishandelingen geduldig verdroeg, zich, in zoo verre zulks met een goed geweten konde gefchieden, naar de Joodfche en Griekfche of Heidenfche manier van voorftelling fchikte, ten einde allen, zoo veel mogelijk, tot de kennis der waarheid te brengen, en bij voorkomende twisten in de Christelijke Gemeenten, dezelve de onderlinge verdraagzaamheid ten fterkfte voorfchreef, en ze fteeds op de Christelijke liefde wees, als het echte kenmerk van de ware belijdenis van de Christelijke Godsdienst; en dat de heilige man, na dus als een waar Christenheld gedurende een tijdvak van meer dan vijf en twintig jaren, het vierde gedeelte eener eeuw, de echte leere des Christendoms met mond en pen tegen deszelfs beftrijders en tegen de valfche broeders onverfchrokken ver-

dedigd te hebben, eindelijk de martelkroon verwierf, en de door hem gepredikte Christenleer met zijn bloed verzegelde. De *anti-Paulus* van de negentiende eeuw, daarentegen, predikt een anti-Christendom, hetgeen flechts hoogmoed, twist, nijd en wraakgierigheid ademt; en tracht hetzelve door het belasteren van alle brave, verlichte en verftandige Godgeleerden, en door het verdraaijen en verkeerd toepasfen van menigvuldige Bijbelteksten, aan den eenvoudigen, min verlichten Christen behagelijk te maken, en wandelt intusfchen, niettegenftaande zijn onophoudelijk fchelden en razen tegen en verketteren van allen, die de waarheid tegen hem durven verdedigen, vrij en ongeftoord binnen en buiten de vesten van de hoofdftad der *Nederlanden*; zoodat elk onpartijdig lezer, die de fchriften van den heiligen PAULUS met die van den Christen-Jood, CAPADOSE, vergelijkt, gereedelijk met ons zal inftemmen, dat niemand bij mogelijkheid treffender fatire en meer *ad rem*, op den Heer C. en deszelfs fchriften zou hebben kunnen fchrijven, dan de Doctor hier door zijne dwaze vergelijking met den heiligen PAULUS, aan het publiek, van zich zelven en van zijne fchriften, geleverd heeft.

Na zulk eene langwijlige, niets ter zaak doende Inleiding, komt de Heer C. eindelijk ter verdediging van het werk zelve, in hetwelk men echter te vergeefs eenig nieuw bewijs ter beftrijding der Vaccine zal zoeken, maar beftendig denzelfden toon, dezelfde valfche voorftellingswijze, en dezelfde drogredenen, welke 's mans vroegere gefchriften tegen de

Vac-

Vaccine kenſchetſen, alleen met veel meer bitterheid en meer met ſchelden en lasteren doorzult, zal aantreffen. Ter ſtaving van dit ons gezegde, zullen wij een paar treffende ſtaaltjes uit dit zijn geſchrijf overnemen, waaruit elk onpartijdig en oordeelkundig lezer, eensdeels de waarheidsliefde van den Heer CAPADOSE kan leeren kennen; en ten anderen, welke ſoort van waarſchuwingen en beſtrijdingen men hier te wachten heeft. De Schrijver begint het eerſte Hoofdſtuk met de verdediging zijner klasſificatie der Geneeskundigen, waarin de man beweert, dat de Geneeskundigen te klasſificeren tot de beſtrijding der Vaccine behoort; omdat de ware Practicus de van alle eeuwen erkende gronden der Geneeskunst niet mag uit het oog verliezen. — Omdat de ondervinding van eeuwen de juistheid dier gronden heeft bewezen. Omdat alleen de kwakzalver, de van alle wetenſchappelijke beoefening der kunst geheel verwijderde *aegyrta* eene Geneeskunde zal aangrijpen, die lijnregt tegen die gronden ſtrijdt. Omdat eindelijk hij, CAPADOSE, de Vaccine hiermede ſtrijdig bevonden hebbende, voorgenomen had, dezelve door de wapenen der *Empiria rationalis* en der ware ondervinding te beſtrijden!!! En tracht voorts te betoogen, dat hij, volgens het gevoelen van den in de uitoefening der kunst grijs geworden HOFFMAN, aangaande de ondervinding, door hem in zijne *Nieuwe Bijdrage*, bl. 44, aangehaald, offſchoon een jong Practicus, zonder genoegzame ondervinding, daartoe ook berekend is; vervolgens onze wederlegging op zijne wijze zullende analyſeren, zegt hij, C.: „ aangaande

 „ de

„ de eerste klasse, hier maakt ONTIJD een willekeu-
„ rig, niets beduidend onderscheid ttusschen Syste-
„ matici en Theoristen, door mij als synonyma be-
„ schouwd, daar dit loutere haarkloverij en spitsvin-
„ nigheid is, en ik, C., geen lust heb, in eene quaes-
„ tio de lana caprina, breed uit te weiden, zoo
„ merk ik slechts op, dat de Heer O. zelf het-
„ geen hij hier stelt, op de volgende bladzijde letter-
„ lijk tegenspreekt, door de Systematici of Theoris-
„ ten, tot eene en dezelfde klasse te brengen; doch
„ dit verwondere niemand, daar zulke trekken tot
„ de *consequente logica* der Heeren Vaccinatores
„ behooren. In de tweede klasse had ik de Empirici
„ geplaatst; en het is te verwonderen, hoeveel de
„ Schrijver mij hierin toegeeft, steeds den schijn
„ hebbende, mij te bestrijden; want hij erkent, dat
„ de talrijkste klasse van artsen uit de zoogenaamde
„ Middenhouders of Routiniers bestaat, dat is, zoo-
„ danigen, die in den volsten zin den voortreffelijken
„ naam van Geneesheer wel niet verdienen, doch
„ waaronder hij een aantal goede, bruikbare practici
„ voor gewone gevallen heeft aangetroffen. — De
„ Schrijver moge nu, indien het hem lust, den mid-
„ denweg als den veiligsten weg beschouwende, zich
„ met den naam van middenhouder of routinier te
„ vreden stellen; wat mij aangaat, hoewel een jong
„ Geneesheer zonder genoegzame ondervinding, ik
„ protesteer tegen dezen eere-titel." — Ten besluit
maakt de Heer C. in eene noot de volgende fraaije
aanmerking:

„ De middenweg is steeds de voorstellingswijze
„ der

„ der zoogenaamde Moderaten geweest in geschillen „ over Godsdienst, kunsten en wetenschappen, als „ of er tusschen waarheid en logen, tusschen zuivere „ geneeskunde en kwakzalverij, tusschen het rijk van „ CHRISTUS en van den Antichrist een veilige en „ verkieslijke middenweg bestond! Beklagenswaardige „ verblindheid, die de geestelooze *Laodiceërs* onzer „ dagen op de donsen vederen eener bedriegelijke ge- „ rustheid den doodslaap overgeeft, vergetende, dat „ het *Wee* is uitgesproken *over den gerusten te* Zi- „ on, *ende den zekeren op den berg van* Samaria! „ Wat nu betreft de door mij aangewezene kenmerken „ der zuivere *empiria rationalis*, deze, zegt de „ Schrijver, dat op eenen zandgrond gebouwd zijn; „ doch de enkele voorstelling dezer phrase zal voor- „ zeker genoeg zijn, en voor den waarheidlievenden „ en weldenkenden lezer geene wederlegging behoe- „ ven." Daar dus de Heer C. ons deze wederlegging is schuldig gebleven, zoo moeten wij natuurlijk beginnen, met deze gezegden met 's mans *Bestrijding der Vaccine*, en onze wederlegging derzelve onderling te vergelijken, wanneer wij bevinden zullen, dat de Schrijver zijne *Bestrijding der Vaccine* begint, met de Geneeskundigen in vier klassen te verdeelen, namelijk, van *theoristen* of *systematici*, empiristen, *routiniers*, en diegenen eindelijk, welke de *empiria rationalis* zijn toegedaan. Van deze klassificatie nu, hebben wij beweerd, dat de Heer C., als een jong Practicus zonder ondervinding, niet berekend is, zijne kunstgenooten te klassificeren. En dit beweren wij nog, na het door den Heer C. ten

 be-

bewijze aangebragte gevoelen van den beroemden HOFFMAN gelezen en herlezen te hebben, even zeer als te voren. Vooreerst moeten wij aanmerken, dat wij het *nullius jurare in verba magistri* ten bestendigen rigtsnoer onzer handelingen gekozen hebbende, noch HOFFMAN, noch iemand anders der meest beroemdste Geneeskundigen als ons Evangelie beschouwen; doch als wij de hier door C. aangehaalde plaats met aandacht nalezen, zoo kunnen wij ons zeer wel met het gevoelen van dien beroemden Geneesheer vereenigen, en hetzelve volkomen als het onze beamen. Men behoeft inderdaad de door C. aangehaalde plaats van HOFFMAN slechts in te zien, om zich met ons volkomen te overtuigen, dat de groote man hier het oog heeft op de Empiristen, welke, zonder eene op wetenschappelijke gronden gevestigde theorie te bezitten, zonder de minste nasporingen te doen tusschen doel en middel, oorzaak en werking, blootelijk op hunne zoogenaamde ervaring steunende, eene slenterpraktijk uitoefenen; tegen zoodanige wezens nu verzet zich HOFFMAN te regt; en beweert, dat hij, die vele zieken behandelt, niet bekwamer is, dan hij, die gewoon is, met juistheid en waarheid over de ziekten te redeneren, maar weinige patiënten heeft. „ Want," zegt die Geneeskundige, „ daar de Geneeskunst reeds zoo „ vele eeuwen bestaat, zoo behoeven wij niet meer „ aan de ondervinding te blijven hangen, maar moe- „ ten ons daarop toeleggen om de geneesmiddelen, „ wier gevolgen bekend zijn, op bijzondere personen „ in bijzondere ziektetoestanden, op bepaalde wijze,

„ ge-

„ geſchikten tijd en plaats toe te pasſen en met onderſcheiding aan te wenden. En deze bijzondere „ geneeswijze beſtaat alleen in de voorzigtigheid, het „ beleid en het oordeel der Geneesheeren, en wordt „ verkregen uit eene naauwkeurige vergelijking van „ de ziekte met den aard der geneesmiddelen, uit een „ beredeneerd onderzoek van alle omſtandigheden. „ Het is ook niet te ontkennen, dat die met zulk „ eene naauwgezetheid, beleid en oordeelkracht begaafd is, door de praktijk zelve veel in kennis „ toeneemt en verſterkt wordt." Een goed Theorist is dus, naar de eenparige getuigenis der echte Geneesheeren, zulk een, die de theorie en redenering op de geſchiedenis der ziekten en geneesmiddelen toepast, en zoo wel de ondervinding met de rede, als deze met de ondervinding in verband tracht te brengen, zoo dat een goed Theorist niet dan een goed Practicus wezen kan. „ Van daar dat des Geneesheers oordeel of wel zijne theorie, van de „ vereischte hulpmiddelen voorzien en op de ondervinding gegrond, de kunst grootelijks bevordert, „ de oorzaken en bronnen der ziekten opſpoort, met „ eene bijzondere vlugheid de reden geeft, waarom „ het een vóór het ander nadeelig is, de ouden met „ de nieuwen in een gelukkig verband weet te brengen, zijne geneeskundige behandeling met juistheid „ en onderſcheidskennis weet te wijzigen naar *verſchillende klimaten*, *ſaizoenen*, *perſonen*, *ouderdom en leefwijze*, het behoorlijk gebruik „ der geneesmiddelen van het misbruik naauwkeurig „ weet te onderſcheiden, *daar en boven de minder*

„ *veilige genezing van anderen gemakkelijk door-*
„ *ziet*, en soms in nieuwopkomende toevallen een
„ geschikter en nader weg ter genezing weet te er-
„ kennen. *Van dit alles is hij, die alleen op de*
„ *praktijk steunt, hoe menigvuldig ook het getal*
„ *zijner patiënten zij, geheel verstoken, zoo hij*
„ *de ware, de zuivere Theorie mist.*" (*) Wat moet men toch zeggen wel, lezer! van zulk een wezen, hetgeen niet schijnt te begrijpen, dat HOFFMAN hier optreedt als de verdediger der rationele empirie tegen de ruwe Empiristen, en met grond betoogt, dat het woord ondervinding, zonder daarbij een' helderen kop en goede zinnen te bezitten, geene beteekenis hoegenaamd heeft, en dat de *Empiricus*, al had hij ook eene vijftigjarige ondervinding en gedurende al dien tijd eene uitgestrekte praktijk uitgeoefend, echter verre achterstaat bij een' Geneesheer, welke op de onwrikbare gronden eener *empiria rationalis*, de geneeskundige praktijk slechts tien jaren heeft uitgeoefend! Dit nu zeggen wij den grooten man van ganscher harte na, doch volgt hieruit, dat een wezen als C. een bevoegd kunstregter is, om al zijne kunstbroeders zoo maar voetstoots te rangschikken, en over dezelve zulk eene beslissende uitspraak te doen, of dat de man, zonder de minste praktijk te bezitten, de geschiktheid en bekwaamheid zoude hebben, om juist en naar waarheid

(*) *Nieuwe Bijdrage tot de Bestrijding der Vaccine*, bl. 44 en volgg.

heid de geneeskundige producten dezer eeuw, welke hij niet kennende, echter op eenen dictatorialen toon ten eenemale afkeurt, te kunnen beoordeelen; zekerlijk niet? Het is zoo; de waarlijk groote geneesheer is even min als de ſchilder een voortbrengſel der kunst, maar van de Natuur; hij wordt geboren en niet gemaakt, en zonder van nature eene, als het ware, medicinale tact te bezitten, zal niemand ooit in de Geneeskunde het verder dan tot op eene zekere hoogte kunnen brengen, offchoon het echter niet te ontkennen is, dat een geregeld onderwijs en gedurige oefening bij het ziekbed insgelijks zeer veel afdoen, om de door de Natuur den Arts geſchonken aanleg grootelijks te beſchaven en tot een' meerderen trap van volmaking te brengen; doch, vragen wij verder, bezit dan de Heer C. dezen zoo gelukkigen praktiſchen aanleg, en heeft de man den minſten grond, om zich de voorzigtigheid, het beleid en het oordeel, door HOFFMAN aan den goeden Theorist toegekend, zelfs maar eenigermate te kunnen aanmatigen? — Het is er, waarlijk, verre van daan, want *ex ungue leonem;* in zoo verre wij, namelijk, den man *qua* Geneeskundige uit zijne ſchriften kunnen beoordeelen, vinden wij ons genoopt ons vorig gezegde te herhalen, dat de Heer C. geene de minſte bevoegdheid of geſchiktheid bezit, om zijne kunstgenooten zoo maar voetſtoots te rangſchikken, en dat zelfs de bloote lezing van het door den Schrijver aangehaald werk van HOFFMAN, elk ander dan een wezen als CAPADOSE, die alle ſchaamte voor het publiek geheel ſchijnt te hebben uitgeſchud, van

zoo-

zoodanig een voornemen zoude hebben doen afzien; dan ter zake: *ubi rerum testimonia adsunt non opus est verbis.* De Heer C. zegt, dat wij een willekeurig nietsbeduidend onderfcheid tusfchen Systematici en Theoretici, door hem als fynonyma befchouwd, gemaakt hebben, en intusfchen op de volgende bladzijde, hetgeen wij hier gefteld hebben, letterlijk hebben tegengefproken, door de *fystematici* of *theoristen* tot eene en dezelfde klasfe te brengen; doch dat dit niemand moet verwonderen, daar zulke trekken tot de *consequente logica* der Heeren Vaccinatores behooren; intusfchen is de bloote lezing onzer *Waarde der Vaccine* genoegzaam, om een ieder te overtuigen, hoe de Heer C. zich hier weder, *more solito*, aan eene onjuiste opgave en geheele verdraaijing onzer woorden en bewijsgronden heeft fchuldig gemaakt; nimmer hebben wij toch eenig onderfcheid gemaakt tusfchen Theoristen en Systematici, maar alleenlijk aangemerkt, dat wij onder de praktiferende Artfen nooit hebben aangetroffen volflagene Theoristen, in den zin zoo als de Schrijver dezelve in zijne eerfte klasfe befchrijft, die, namelijk, hunne rede en hun verftand, als de maatftaf van alle waarheid aannemen, en dit beginfel als den proeffteen van hetgeen men in de Geneeskunde al of niet gelooven en leeren moet, befchouwen, en dat wij uit den aard der zaak vermeenen aan hun aanwezen te mogen twijfelen, maar dat ons wel zijn voorgekomen Systematici, dat is menfchen, die door den bril van hun geliefkoosd fystema de zaak befchouwen, en al de bij het ziekbed voorkomende ver-

fchijn-

ſchijnſelen, volgens hetzelve trachten te verklaren.

Buiten den Heer C. zal het wel niemand bij gezonde zinnen in het hoofd komen, te beweren, of dat de rede en het verſtand tot maatſtaf van alle waarheid aan te nemen, en alle Natuurverſchijnſelen door den bril van een geliefkoosd ſystema te beſchouwen ſynonyma zijn, of dat er ooit een enkel Geneeskundige beſtaan heeft, die inderdaad dwaas en hoogmoedig genoeg was, om zich te verbeelden, dat zijne rede en zijn verſtand alleen toereikende zouden zijn, om hem bij het ziekbed altoos ter veilige gids te kunnen verſtrekken, ter voldoende verklaring van alle verſchijnſelen der levende Natuur in derzelver gezonden en zieken ſtaat, maar integendeel zal ieder waar Geneesheer met ons volmondig erkennen: *Heu quantum est quod nescimus!* gelijk ook de uitdrukking zelve van *empiria rationalis*, reeds *a priori* onze gebrekkelijke kennis in dezen aanduidt; dus middagklaar blijkt, zoo wel de gegrondheid onzer aanmerkingen op 's mans definitie zijner eerſte Geneeskundige klasſe, als dat er geen grond ter wereld beſtaat, om ons hier van wederſpraak met ons zelven te beſchuldigen, veel minder om deze beſchuldiging tot alle Vaccinatores uit te ſtrekken, en dat deze ellendige kunstgreep van den Heer C. om zich uit het gedrang te redden, het lezend publiek, noch 's mans logica, noch 's mans voorgewende waarheidliefde van den gunſtigſten kant leert kennen. Wijders hebben wij in onze *Waarde der Vaccine* met opzigt tot des Schrijvers tweede hoofdklasſe van algeheele empi-

piriei betoogd, dat zoodanige artſen niet dan in 's mans verbeelding beſtaan, maar wel, dat de talrijkſte klasſe der Geneeskundigen uit zoogenaamde Middenhouders of Routiniers beſtaat, welke, offchoon zij, omdat zij niet *au courant* zijn van de wetenſchappen, in den volſten zin den voortreffelijken naam van Geneesheer niet verdienen, echter een aantal goede, bruikbare Practici voor gewone gevallen bevatten. Het ſchijnt dus, dat de Heer C., geene kans ziende, om de ter ſtaving van zijne *Beſtrijding der Vaccine* uitgedachte geneeskundige klasſificatie tegen de door ons te berde gebragte aanmerking vol te houden, en wel bevroedende, dat dezelve bij nader onderzoek geenen ſteek houden kon, van de verdediging zijner vier hoofdverdeelingen der Geneeskundigen heeft afgezien. Immers hij gaat dezelven met ſtilzwijgen voorbij, en vergenoegd zich met den uitroep — de Bilderdijkianen, weet men, doen ſterk in exclamatiën! — Wel, Heer ONTIJD! behoort ook dit onder de allezins gerustſtellende en zeer voldoende reſultaten van de buitengewone vorderingen onzer edele kunst, vooral met opzigt tot derzelver praktisch gedeelte? Antwoord: zekerlijk Heer CAPADOSE; men heeft ten allen tijde en in alle wetenſchappen altoos vokalen en conſonanten gehad; trouwens, de aard der zaak brengt dit noodwendig mede. Of waren dan alle Medici van de vorige eeuw HOFFMANS? En het is dus allezins gerustſtellende voor het lijdend menschdom, dat in onze eeuw zelfs het gros der Geneeskunstoefenaren of de Routiniers een aantal bruikbare Practici voor gewone gevallen oplevert,

zoo

zoo dat wij onder de Heelmeesters ten platten lande vaak zoodanige Practici hebben aangetroffen, die de verschillende omstandigheden, waarin zich de kranke ten opzigte van het geslacht, den ouderdom, leefwijze en temperament, enz., bevindt, behoorlijk in acht nemen, en aan welke wij in de doorgaans hier te lande onder de huislieden gewoonlijk voorkomende ziekten, in cas van nood, bij gebrek van andere medicinale hulp, ongelijk veel liever ons *corpus* zouden toevertrouwen, dan aan den, in zijne verhitte verbeelding, zoo hoog geleerden, doch van ware praktische kennis vaak geheel ontblooten Dr. CAPADOSE! Voorts hebben wij, in onze *Waarde der Vaccine*, bl. 18, den Heer C. gevraagd: onder welke klasse moeten dan de beroemdste Geneeskundigen onzer eeuw, welke alle, geen uitgezonderd, de Vaccine uitoefenen, en ijverige voorstanders dier kunstbewerking zijn, gerangschikt worden? en gezegd, dat, daar hij in zijne derde hoofdklasse, onder de *esprits forts*, welke, volgens den Schrijver, de nadeelige strekking dier beide eerste klassen in zich vereenigen, hen wel niet zal willen plaatsen, zij dus onbetwistbaar behooren tot de vierde klasse, dat is, zij beoefenen eene *empiria rationalis*, en dat bijgevolg de geheele rangschikking van den Heer C. vervalt; dus schreven wij in den jare 1824, want wij kenden toen de verregaande uitgestrektheid van 's mans onbeschaamdheid nog niet; thans komt eindelijk de aap uit den mouw en bewijzen 's mans eigen woorden, dat hij deze geneeskundige klassificatie alleen ter staving, zoo mogelijk, van een geliefkoosd

stel-

ftelfel heeft uitgedacht. Immers zegt hij woordelijk: „ De Heer O. moge nu, indien het hem lust, den „ middenweg als den veiligften befchouwende, zich „ met den naam van Middenhouder of Routinier te „ vrede te ftellen, wat mij aangaat, hoewel een „ jong Geneesheer zonder genoegzame ondervinding, „ ik protesteer tegen dezen eere-titel?" Zoo worden dus, als het ware, met een' tooverflag, alle Vaccinatores, en dus ook alle beroemde Geneeskundigen dezer eeuw, onder de Routiniers gerangfchikt; want daar niemand eene *empiria rationalis* uitoefent, als de Heer C., en intusfchen het verbasterd geflacht dezer droevige negentiende eeuw, hetgeen *Neêrlands* hoofdftad bewoont, zoo zeer verblind is, dat hetzelve maar in het geheel niet van dezen Geneeskundigen Profeet fchijnt te willen gediend zijn, zoo moet hieruit dan ook noodwendig volgen, dat het met de Geneeskunst in ons Vaderland thans allerellendigst gefteld is, daar dezelve fchier uitfluitend door Routiniers of Vaccinatores, want beide deze namen zijn immers, volgens de fpraakkunst van den Heer C., Synonyma, wordt uitgeoefend. Waarlijk, ieder ander Geneeskundige, behalve een CAPADOSE, zou zich zekerlijk gefchaamd hebben, zoodanige zotheden aan het Publiek op te disfchen; doch deze fekte heeft alle fchaamte voor hetzelve geheel en al uitgefchud. Daar het intusfchen aan onze geneeskundige medebroeders in het algemeen en aan mannen als een THUESSINCK en HUFELAND in het bijzonder zekerlijk tamelijk onverfchillig zal zijn, onder welk eene klasfificatie de Heer C. hen gelieft te rangfchik-

ſchikken, zullen wij, te meer daar deze klasſificatie, gelijk wij dit reeds in onze *Waarde der Koepokken* hebben aangetoond, toch niets afdoet ter beſlisſing van de zaak in geſchil, hieromtrent niet verder uitweiden, en ſlechts in het voorbijgaan aanmerken, dat, wat ons perſoonlijk betreft, wij het ſchelden en lasteren van een wezen als de Heer C., op ons en onze ſchriften, als iets wenſchelijks beſchouwen, dewijl wij eene weerſpraak van lieden van zoodanigen ſtempel als de Heer C., reeds voor meer dan eene halve proef houden, dat de waarheid op onze zijde is, en dat, wij ſchromen niet het hier openlijk te bekennen: toen de Heer C., in zijn ONTIJD's *Ja en Neen*, had kunnen goedvinden onze vroegere ſchriften *quasi* te prijzen, het ons, indachtig aan het in onze kindschheid geleerde versje: „ lieve kinderen! „ wees voorzigtig, als de vos de pasſie preekt," eenigzins angſtig om het hart werd; want nooit is eene ſlang meer te vreezen, dan wanneer zij zich kronkelt. Wij hielden ons dus dadelijk verzekerd, dat er hier eene adder onder het gras moest ſchuilen, en de uitkomst bevestigde ons voorgevoel; want het bleek ons weldra, dat de Heer C. onze vroegere ſchriften alleen geprezen had, omdat de man waande, dat dezelve eenigzins in weerſpraak waren met de latere, en dus hem tot eene borstwering konden verſtrekken. De Heer C. plaatſe dus ons en onze geneeskundige medebroeders daar, waar het hem lust, wij gunnen den man deze belagchelijke zelfvoldoening van harte gaarne, mits hij alleen niet in het hoofd krijge ons Vaccinatores onder dezelfde klasſe te plaat-

ſen als zijn' perſoon, want daar wij een' geneeskundigen dweeper, wien de verdediging zijner paradoxe gevoelens nader aan het hart ligt dan de gezondheid en het leven zijner natuurgenooten voor een zeer verderfelijk wezen in de maatſchappij houden, vooral, wanneer zoodanig een even als de Heer C. de wangedrogtelijkſte geneeskundige gevoelens koestert, en volſtrekt geen onderſcheid maakt tusſchen beſmettelijke en niet beſmettelijke ziekten, en door openlijk te leeren, dat alle gevaar ten dezen opzigte in de oorſpronkelijke vatbaarheid van elk individu, en niet in den aard der ziekte ſchuilt, aanleiding geven kan, even als zulks reeds proefondervindelijk te *Barcelona* heeft plaats gehad, tot de noodlottigſte gevolgen voor duizenden en duizenden onzer medemenſchen, zoo zouden wij ons uit Christelijke liefde tot het lijdende menschdom verpligt vinden, uit den algemeenen naam der Geneeskunstoefenaren dezer droevige negentiende eeuw op onze beurt, tegen dezen eertitel openlijk te protesteren.

Wat eindelijk de Heer C. hier beuzelt van het wee, dat in den Bijbel is uitgeſproken over den gerusten te *Sion*, en den zekeren op den berg van *Samaria*, alsmede over de geestelooze *Laodiceërs* en over de voorſtellingswijze der zoogenaamde Moderaten in onze dagen, in geſchillen over Godsdienst, kunſten en wetenſchappen, zullen wij als volſtrekt vreemd met de zaak in geſchil, uit eerbied voor de, hier zoo blijkbaar verkeerd toegepaste, Heilige Schrift, liefst met diep ſtilzwijgen voorbij gaan. Inderdaad, des Schrijvers ſchelden en tieren op de Moderaten

on-

onzer dagen bewijst volftrekt niets anders dan dat hetzelve ons eene nieuwe bijdrage verfchaft, dat het bijgeloof even gevaarlijk en wreed, als eene verftandige Godsdienst nuttig is.

Vervolgens tracht Dr. C. met eenen grooten omflag van woorden en *inanis eruditionis pompa* zijne ftelling, dat de ware arts nooit iets anders dan een dienaar der Natuur is, te betoogen. Wat zijn toch, vraagt hij, de *vires Naturae medicatrices*, dat is, Geneeskrachten der Natuur, die door hare onftuimige werking den lijder ten grave doen dalen? Dit is, zegt hij, inderdaad onzin, ten zij men eene *Medicina per mortem* aanneme. Zelfs drijft hij de onbefchaamdheid zoo verre, van zich ten dien opzigte op het gezag van BAGLIVIUS, SYDENHAM, GAUBIUS en PARADIJS te beroepen. En daar hij zich gedwongen vindt te erkennen, dat zelfs de uitmuntendfte *Pathologi* de zaak vaak uit een geheel ander gezigtpunt befchouwd hebben dan hij, zoo poogt de Heer C. wijders door het voorftellen van een gegeven geval aan te toonen, dat de *vis Naturae* fteeds heilzaam is; doch dat aan het zwakke en gevoelige ligchaam de qualiteit der terugwerking, de *modus reagendi*, waar door alleen de patiënt kan in gevaar gebragt worden, moet worden toegefchreven, zoodat de altoos weldadige pogingen der Natuur foms mislukken. De Schrijver vervolgt aldus: „ Wanneer wij „ zeggen, dat de Geneesheer zich in alle mooglijke „ gevallen eenig en alleen als een dienaar der Natuur „ moet gedragen, dan bedoelen wij niet hier mede „ de natuur der ziekte, veel min de kracht, welke

„ men als gevolg van de bijzondere menging en ver-
„ eeniging der deelen befchouwt, maar die Natuur,
„ (door mij elders de inwerking van Gods Geest op
„ den kranken genoemd) die ons ligchaam, bij den
„ gezonden ftaat, in het leven behoudt en van
„ rotting weerhoudt, waartoe hetzelve wat zijn ftof-
„ felijk gedeelte betreft zoozeer geneigd is: diezelfde
„ Natuur, die fteeds zoo lang wij leven in ons
„ werkzaam is, ftrijdt, hoewel ongemerkt, bij het
„ genot der gezondheid, en vermeerdert hare werk-
„ zaamheid bij den zieken ftaat, zoodra zich een
„ het leven bedreigend gevaar opdoet. Hare werking
„ is het, die in eenen Phyfiologifchen zin *de levens-
„ kracht*, in eenen Pathologifchen *de geneeskracht* is:
„ en 't is zoo onmooglijk, zonder die poging der
„ Natuur TEN ALLE TIJDEN gehoorzaam te volgen,
„ ooit eenige genezing aan te brengen, als het on-
„ mooglijk is zonder haar te leven."

En de Doctor eindigt, met op eenen emphatifchen toon uit te roepen: „ Die roepftem des Meesters,
„ dat teeken van dreigend gevaar, hetwelk hij ons
„ geeft, te erkennen, en op zijne wenken met alle
„ mooglijke aandacht te letten, me alle hulpmidde-
„ len toe te fchieten, ziedaar de pligt eens rechtfcha-
„ pen, eens Christen-Geneesheers, en wee hem,
„ die zonder de order te hebben ontvangen of tegen
„ dezelve, werkzaam is, den wettigen Meester in
„ Jacobijnfchen hoogmoed wenscht te beteugelen, te
„ dwingen, en zich tevens verbeeldt den naam van
„ Geneesheer waardig te zijn!"

Daar wij dit punt van gefchil bij de behandeling

van

van ONTIJD's *Ja en Neen* reeds hebben uiteengezet, zoo kunnen wij thans hieromtrent kort zijn, en ons dus alleen bepalen tot de aanmerking, dat het te verwonderen is, hoe veel de Schrijver ons in onze ſtelling hier toegeeft, ſteeds den ſchijn hebbende ons te beſtrijden. En hoe bijster ongelukkig voorts de Heer C. geſlaagd is in het kiezen van bewijsgronden, ter ſtaving eener ſtelling, welke de man bl. 34 uitdrukkelijk betuigt met kracht tegen ons te zullen verdedigen, en welke hij op bl. 39 te gelijk met zijne fraaije klasſificatie der Geneeskundigen, beide als grondzuilen zijner beſtrijding beſchouwt. Immers blijkt het middagklaar, dat de Heer C., zoodra als hij, ter verdediging van zijn gezegde, zich gedrongen vindt, een onderſcheid te maken tusſchen de *vis medicatrix propria*, en de qualiteit der terugwerking, de *modus reagendi*, door het zwakke en gevoelige ligchaam veroorzaakt, waardoor hij erkent, dat de patiënt kan in gevaar gebragt worden, tegen zijne eigene ſchaduw vecht, en ons de zaak gewonnen geeft. — Immers hebben wij met zoo vele woorden op bl. 218 onzer *Waarde der Vaccine* gezegd: des Schrijvers ſtelling, dat de Geneesheer geen meester, maar dienaar van de Natuur moet zijn, haar moet volgen en nagaan, maar nimmer haar dwingen, of hare werking door eene ongepaste geneeswijze, of liever vergiftiging in het gezonde ligchaam ſtoren, zullen wij om tijd te ſparen, te meer, daar dezelve tot het eigenlijk geſchilpunt niets af- of toedoet, liefst met ſtilzwijgen voorbijgaan, en ons vergenoegen, met ſlechts in het algemeen aan te merken, dat dezelve alleen genoeg-

zaam is ten onloochenbaren bewijze, dat de jeugdige Schrijver nog niet veel kennis met de zieken gemaakt heeft, anders dan op zijne ſtudeerkamer, daar het geen den minſten twijfel lijdt, of, even als er gevallen zijn, in welke men de Natuur veilig mag en behoort te laten werken, en de Geneesheer zich moet bepalen, om dezelve te volgen en in hare werking te onderſteunen, er insgelijks een aantal anderen beſtaan, waarin men niets dan nadeel van deze, zoo het heeten moet, heilzame werkingen der natuur te wachten heeft, en waarin het leven of de dood des lijders van de al of niet *active* geneeswijze van den arts af hangt. Men denke ſlechts aan den *typhus putridus et nervosus*, aan de *apoplexie*, *kolijken*, *cholera morbus*, zenuwziekten, beenziekten, aan het koud vuur, en wat dies meer is. Wijlen mijn waarde leermeester, de Leydſche Hoogleeraar PARADIJS, een man, zoo iemand, doorkneed in de beoefening der oude Geneeskundige Schrijvers, die de eerſte met de benaming van *Conamina Naturae*, en de tweede met die van *Symptomata morbi activa* beſtempelde, vermaande dikwerf ons, zijne discipelen, ten ſterkſte, om toch nimmer, door de laatſte voor de eerſte te nemen, de ziekte zelve onherſtelbaar te maken, wanneer de Geneesheer, namelijk, in het laatſte geval den kostelijken tijd verſpilt, en het oogenblik ter redding voorbij laat gaan, zoodat, indien Doctor CAPADOSE ooit deze zijne ſtelling bij het ziekbed in praktijk wilde brengen, menig een zijner lijders als een ſlagtoffer van zijne theorie ſneven zoude.

Men

Men hebbe nu flechts de *vis medicatrix propria* van den Heer C. met onze *conamina Naturae*, en zijne qualiteit der terugwerking, de *modus reagendi*, door het broos en gevoelig ligchaam veroorzaakt, met de *Symptomata morbi activa* te verwisfelen, en men zal bevinden, dat de Heer C. zich gedrongen vindt zijne ftelling zoodanig te wijzigen, dat alle verdere twist hieromtrent louter fpitsvinnigheid is, en op eene *quaestio de lana caprina*, uitloopt, gelijk ook de uitmuntendfte *Pathologi*, geen een uitgezonderd, allen met ons over de zaak in gefchil eenftemmig denken; kortheidshalve zullen wij ons alleen bepalen tot het aanhalen van dezelfde bronnen, waar uit de Heer C. voorgeeft zijne bewijzen ontleend te hebben; van wijlen onzen geachten leermeester, de Hoogleeraar PARADIJS, hebben wij dit reeds uit 's mans manufcripten aangetoond. De krachtige taal van den beroemden GAUBIUS, hebben wij in ONTIJD's *Ja en Neen* insgelijks reeds te berde gebragt. En men behoeft de fchriften van de overige door den Heer C. zoo dwaasfelijk aangehaalde autoriteiten flechts in te zien, om hieromtrent allen twijfel te doen ophouden.

De beroemde SYDENHAM, van de genezing van den persloop fprekende, drukt zich aldus uit: „ Illud „ interim omnino observandum est, utpote quod ad „ quam plurimos ab Orci faucibus liberandos perti„ neat, quod non obstantibus iis, quae supra jam „ tradidimus, quotiescumque praedicta ventris Tor„ mina ad *Dysenteriam* usque *confirmatam* (in „ qua praeter illa Tormina materia quaedam mucosa

„ una cum sanguine per sedem excernitur) promo-
„ ventur; hic mihi periculosissimum esse constat,
„ morbum adgredi protractiore illo methodo, quae
„ evacuandos primum, dein contemperandos acres
„ istos humores, esse docet, (ut de remediis ad-
„ stringentibus varii generis, et variante forma intro
„ adsumtis, tum et clysteribus nunc abstergentibus,
„ nunc consolidantibus subinde injectis nihil dicam;)
„ cum experientia didicerim Dysenteriam et certis-
„ sime, et celerrime, curari, si missis ambagibus,
„ Fluxus Laudano confestim sistatur. Ita enim
„ atrox et vehemens est hicce morbus, ut, si Dy-
„ senteria jam confirmata, adhuc purgare satagas,
„ perquam metuendum sit, ne Dysenteria sumtis
„ inde viribus in praeceps lata, aegrum prae incre-
„ dibili fermento, quocumque te postea verteris, diu-
„ tius excruciet, vel etiam vita spoliet." (*)

De beroemde Geneeskundigen hunner eeuw, RAMASSINI en TRALLES, dachten er eveneens over. (†)

Wel nu, Heer C., is dit de roepftem des Meesters gehoorzamen en een dienaar der altoos weldadige Natuur te zijn, en hebben dus al deze ware Hippocratifche Geneesheeren gedwaald, toen zij ons, op het gezag der ondervinding, zulk eene door den uitflag met den besten zegen bekroonde geneeswijze hebben aangeraden? — Niemand, echter, heeft zich hier-

(*) SYDENH. *Oper. Univ. Sced. Monit. de Nov. Febr. ingressu* p. 531 et 532.

(†) ONTYD, *de Morte et varia moriendi ratione*, p. 214 et 215.

hieromtrent ftelliger, en op eene wijze, volmaakt met onze denkbeelden ftrookende, uitgelaten, dan wijlen de beroemde Edinburger Hoogleeraar GREGORY. Zie hier zijne eigene woorden:

„ Haec, *Autocrateia*, seu *vis Naturae medi-*
„ *catrix*, vocatur; medicis atque philosophis no-
„ tissima, et multum neque immerito celebrata.
„ Haec sola ad multos morbos sanandos sufficit, in
„ omnibus fere juvat; quin et medicamenta sua na-
„ tura optima, tantum solummodo valent quantum
„ hujus vires insitas excitent, dirigant, gubernent.
„ Medicina enim neque prodest cadaveri, neque re-
„ pugnante natura quicquam proficit.

„ Merito igitur his viribus medici confidunt, eas-
„ que conantur languentes excitare, aut si plane de-
„ fecerint, tum solitas earum actiones arte imitari.
„ Non tamen iis solis fidendum est; quippe quae in
„ quibusdam morbis nullae sint, in multis vero ni-
„ miae, et adeo vehementes, ut sint quam ipse
„ morbus magis metuendae.

„ Leviores morbi, Naturae viribus satis tuto re-
„ linquuntur; sed nemo sanus, hydropem, vel *luem*
„ *veneream*, vel visceris cujusvis inflammationem,
„ iisdem commiserit: scilicet quae in illis morbis
„ nullae sint, in his autem vehementissimae, verum
„ ineptae, et valde periculosae, et gangraenam, vel
„ suppurationem, fere haud minus exitialem, effec-
„ turae.

„ A duplice errore igitur cavere oportet; neque
„ vires Naturae spernere, neque nimis religiose co-
„ lere. Tantum enim abest, ut semper illius ves-

„ tigia premere conveniat, ut saepe necesse sit con-
„ trarium prorsus iter tenere, contraque ejus cona-
„ tus summa ope niti.

„ Neque medici officium tam arcto limite cohiberi
„ ipsa Natura docet: suggerit enim prodiga, innu-
„ mera remedia quae maximis viribus in corpore hu-
„ mano pollent et varias et saluberrimas mutationes
„ in eo efficere valent. Hoc modo etiam plurimae
„ morborum causae a solerte medico, in praestan-
„ tissima auxilia converti queant, scilicet, quicquid
„ corpus vehementer afficit, eidem nunc neci, nunc
„ iterum remedio, esse potest." (*)

Intusfchen, offchoon het bijna geheel ongeloofelijk zij, is echter de Heer C. dwaas genoeg geweest, om den zoo voortreffelijken Hoogleeraar GREGORY, ter ftaving van zijn wangedrogtelijk gevoelen, aan te halen, zoo dat men van den Heer C., zonder eenig gevaar te loopen van de waarheid in het minfte te kort te doen, gerust dezelfde getuigenis kan afleggen, welke wij eens bij eenen beroemden Theologant, ten opzigte van den Apostel van het ongeloof, VOLTAIRE, hebben aangetroffen, dat hij, VOLTAIRE namelijk, gansch niet misdeeld was van vernuft, en vooral eene groote mate van valsch vernuft bezat, doch tevens dikwerf niet veel meer oordeel toonde te bezitten dan een groot kind.

En, waarlijk, wanneer men de producten van deze twee wezens van naderbij op de keper be-

fchouwt,

(*) *Conspectus Medicinae Theoreticae*, Vol. I. §§ 66, 69, 70 et 71.

ſchouwt, zal men in dezelve, alhoewel in den eerſten opſlag, zoo het ſchijnt, geheel heterogene ſchriften, intusſchen, in vele opzigten, eene in het oog loopende gelijkvormigheid ontwaren. Want beide ſchriften verraden een groot gebrek aan goeden en bondigen redeneertrant in het algemeen, en zijn inderdaad, voor een groot gedeelte, niet anders dan een zamenweefſel van logens, lasteringen en drogredenen, om hun beider paradoxe gevoelens te verdedigen. Beiden verſtaan meesterlijk de kunst, om de door hen beſtreden waarheden op eene valſche wijze voor te ſtellen en door het listig inmengen van vreemde, niets tot de zaak in geſchil afdoende, ſtellingen, dezelve te verdraaijen, en uit een verkeerd gezigtspunt te doen beſchouwen; bij beide Schrijvers is de zucht tot tegenſpraak zoo groot, dat het hun genoeg is, een gevoelen als algemeen aangenomen te kennen, om hetzelve te wederſpreken. Beide vragen dus niet, wat waarheid is, maar wat met de publieke opinie ſtrijdt, en zoo iemand het waagt, zich tegen hen over te ſtellen, dan zijn hun geene listen en ſophisterijen te gering of te onedel, om hunnen *esprit de contradiction*, zoo mogelijk, van de overwinning te verzekeren; zij veroorloven zich ten dien einde alles; hunne leer is: het doel wettigt de middelen. Geen wonder, derhalve, dat in beider ſchriften dezelfde geest doorſtraalt, daar men, te regt, reeds lang aangemerkt heeft: *que les extrêmes se touchent toujours*, (*) en

(*) Wanneer wij hier van de Werken van VOLTAIRE ge-

en men weet, dat de hoofdwapenen, waarvan de Vorst der duisternis zich bedient, ter beſtrijding van het rijk der waarheid, en ter zoo veel doenlijke vertraging van derzelver aanwas en toeneming, niet ſlechts het ongeloof, maar ook het bijgeloof is, en dat deze zijne ſatelliten door hem naar gelang der omſtandigheden beurtelings gebezigd worden, zoodat de ware Christen zich hierom voor beide deze uiterſten evenzeer behoort in acht te nemen. Deze aanhaling van den beroemden GREGORY beſpaard ons wijders de moeite, om de vraag van den Heer C.: wat toch *vires Naturae medicatrices* zijn, die door ha-

gewag maken, dan ſpreekt het van zelve, dat wij niet op het oog hebben noch de *Henriade*, noch de *Geſchiedenis van Karel den Twaalfden*, noch de *Eeuw van Lodewijk den Veertienden*, noch, eindelijk, zijne Treurſpelen; want deze allen zijn grootendeels meesterſtukken en onze hulde dubbel waardig, maar dat wij inzonderheid bedoelen zoodanige zijner ſchriften, welke hem door zijne vooroordeelen en haat tegen de gewijde bladeren zijn ingegeven, in welke men, wel is waar, doorgaans ook zeer veel geest en vernuft ontwaart, doch waarin men dikwerf te vergeefs naar gezond verſtand en welwikkend oordeel zal zoeken; men hebbe, om zich van de gegrondheid van ons gezegde ten dezen opzigte volkomen te overtuigen, ſlechts 'smans bij uitnemenheid fraaije *Zemire* of *Mahomed* te vergelijken met zijn ellendig geſchrift, getiteld: *David*, en men zal naauwelijks gelooven kunnen, dat deze zoo zeer verſchillende ſchriften uit eene en dezelfde pen zijn voortgevloeid, maar inderdaad verbaasd ſtaan, tot welk eene verregaande hoogte de valſche wijsgeerte, en de ongelukkige zucht, om het heilig *Evangelie* in een beſpottelijk daglicht te plaatſen, hem heeft kunnen vervoeren.

hare onſtuimige werking den lijder ten grave doen dalen? te beantwoorden. Want, indien de man lezen en het gelezene verſtaan kan, zoo zal hij zijne vraag volkomen opgelost en beantwoord vinden bij den door hem zelven aangehaalden Schrijver. — Wat voorts de mystieke bepaling der Natuurkrachten, door den Heer C. zoo dwaasſelijk de inwerking van Gods Geest op den kranke genoemd, betreft, deze nu wederlegt zich zelve. Immers, wanneer het God behaagt, zijnen heiligen Geest onmiddellijk op den kranken te doen werken, dan zijn alle genees-middelen overbodig, en de lijder, wat ook overigens zijne ziekte zijn moge, herſtelt volkomen. Of zoude de arm der Almagt, die op eenen enkelen wenk van zijnen wil millioenen werelden uit het niet te voorſchijn bragt, en in wiens hand de geest van alle vleesch is, verkort zijn, dat hij niet zoude kunnen verlosſen? Ieder een ziet dus, dat dit volkomen onzin is, en dat hier de rede niet is, of zijn kan van eene onmiddellijke werking van Gods Geest op den kranken, maar ſlechts van eene middellijke, door de *vires Naturae medicatrices*, op eene natuurlijke wijze, daargeſteld. Ten opzigte eindelijk van 's mans fraaije redekaveling, of liever wartaal, over de werking der *vires Naturae medicatrices*, in den gezonden of zieken ſtaat, zullen wij ons vergenoegen met aan te merken, dat nimmer iemand, die zijne vijf gezonde zinnen heeft, getwijfeld heeft, of zonder levenskracht kan de Geneesheer niets uitrigten; daar met den dood alle werking der geneesmiddelen op het menſchelijk ligchaam geheel en al ophoudt; doch het

zijn

zijn immers twee zeer onderfcheidene begrippen, van op de levenskracht of op de *vires Naturae medicatrices* te werken; want zonder deze werking is er geene genezing denkbaar, of deze *vires Naturae medicatrices* onvoorwaardelijk als eene veilige gids te befchouwen, op welker werking men zich in alle gevallen bij het ziekbed gerust verlaten kan, en welke men dus als de roepftem des Meesters verpligt is vertrouwelijk te volgen. Inderdaad, wij vinden ons in gemoede verpligt te herhalen, dat zoodanig eene handelwijze bij het ziekbed, in vele gevallen voor de lijders noodlottig zijn zoude, vooral, wanneer men daarbij, even als dit met den Heer C. het geval is, door ijdelen hoogmoed opgeblazen, zich een *Feniks* zijner eeuw waant; en offchoon van alle praktifche kennis zijner kunst, ja, van allen aanleg tot de verkrijging derzelve geheel ontbloot, echter zich niet fchaamt, *ex tripode*, op eenen dictatorialen toon over allerlei praktifche onderwerpen een beslisfend vonnis te vellen, van welke gemoedsgefteldheid, vooral, wanneer dezelve met één niet zeer juist oordeel vereenigd is, dan ook het natuurlijk gevolg zijn moet, dat niet alleen de Heer. C. over allerlei praktifche onderwerpen, vaak als een blindgeborene over de kleuren, een beslisfend oordeel velt; maar ook uit gebrek aan eene genoegzame dofis gezond oordeel, zelfs ten aanzien van theoretifche begrippen, het publiek de grootfte ongerijmdheden opdischt. Als een ftaaltje daarvan, zullen wij flechts het volgende woordelijk overnemen uit des Schrijvers Voorrede, voor zijne *Nieuwe Bijdrage* geplaatst, waar de Heer

C.

C. letterlijk zegt: „ wanneer ik mij voor den geest „ breng die menigte ſchreijende kinderen, waarvan „ het een voor en het ander na, in groot getal en in „ een zeer kort tijdsbeſtek, als redelooze dieren ge- „ teekend of geſtempeld worden; hoe walchelijk en „ onteerende komt mij dan zulk eene Geneeskunst „ voor?" Hoe kan nu, vragen wij, iemand, die ſlechts eenigzins een gewoon menſchenverſtand bezit, zoo dwaas zijn, om aldus aan zijne tegenpartij, de *Vaccinatores*, de wapenen ter zijner beſtrijding in de hand te geven! Of is het hem onbewust, dat de voorname grondzuilen, waarop de Vaccine rust, zijn, het ontrukken van zijne prooi aan den dood, en het voorkomen, dat wezens, eenmaal naar het beeld van den Onzienlijken geſchapen, door de kinderziekte niet geheel en al misvormd en in wanſchepſels veranderd worden. Immers behoeft men geen Geneeskundige te zijn, maar ſlechts zijne vijf gezonde zinnen te bezitten, om deze vraag: wat van beiden walgelijker is, of het gezigt van een gevaccineerd kind, of dat van een' aan de kinderziekte lijdenden zieke, geheel en al ten voordeele der Vaccine te beantwoorden. Doch welligt behooren zulke in het oog loopende ongerijmdheden tot de *consequente logica* van den Heer C. Zeker is het ten minſte, dat zijn geheele boekje met dergelijke trekken als doorweven is, zoodat wij ons niet zelden van zijne eigene wapenen ter zijner beſtrijding bediend, en vaak van de door den Heer C. ter ſtaving zijner ſtellingen bijgebragte bewijsredenen ter zijner wederlegging, gebruik gemaakt hebben.

Na

Na deze zoo deerlijk mislukte verdediging van de twee bovengemelde grondzuilen zijner *Bestrijding*, geeft de Heer C., voor en aleer tot de verdere verdediging over te gaan, zijn' overkropten boezem lucht, door eenen vloed van scheldwoorden over ons uit te storten, en te zeggen, dat wij ons niet geschaamd hebben, onder onzen naam in het licht te geven een werk, waarvan het grootste gedeelte, althans wat het geneeskundige betreft, zamengeweven is, en bestaat uit onderscheidene fragmenten van zijne vorige bestrijders, uit welke wij niet regels, niet zinsneden, maar geheele bladzijden, met eenige ligte veranderingen, zouden hebben overgeschreven, zoo dat meer dan een vierde gedeelte van het werkje niet ons, maar hun toekomt, die tegen hem reeds te voren zijn opgetreden. Ter staving van de waarheid van deze beschuldiging van letterdieverij voert, echter, de Heer C. slechts één voorbeeld aan, hetwelk wij, om alle verdraaijing van 's mans woorden voor te komen, hier woordelijk laten volgen. „ In het „ werkje van den Heer ONTYD vinden wij op bl. 28 „ onder anderen een nagefchreven fragment uit de „ voorloopige aanmerkingen, waar in de anonyme „ schrijver eene door mij aangehaalde plaats uit HOFF- „ MANN, welke de vierde citatie zijnde, ook met „ een N°. 4 aangewezen is, voor een vierde argu- „ ment houdt, hetgeen de ellendigste verwarringen „ doet ontstaan. De Heer O. nu heeft zich als ge- „ trouwe naschrijver, zoo het schijnt, verpligt ge- „ acht dezelfde domme fout te herhalen, en gezegd, „ dat ik mijne stelling getracht heb te bewijzen, „ waar-

„ waarvan het eerfte wordt voorgefteld, als dan het
„ tweede en vervolgens het vierde, want, zegt de
„ Heer O., het derde bewijs is ons de Heer CA-
„ PADOSE fchuldig gebleven, en eindelijk zoo vervol-
„ gens tot het zevende bewijs toe, terwijl mijne be-
„ ftrijding flechts van twee bewijzen gewag maakt,
„ de rede, namelijk, en de dagelijkfche ondervinding,
„ en de gewaande vier volgende bewijzen flechts ci-
„ tatiën zijn." Wij betuigen het lezend publiek openlijk, dat wij dezen onbefcheiden uitval van den Heer C., niet flechts met de vereischte kalmte, maar ook met een wezenlijk genoegen gelezen hebben. Vooreerst, omdat wij, van de zuiverheid onzer bedoelingen overtuigd, en ons volkomen vrij kennende van de ons door den Schrijver, zonder eenigen grond gedane aantijgingen, ons boven alle foortgelijke aanmerkingen, die de teedere gevoelens van het hart kwetfen, waarover de mensch zich zelf alleen tot regter heeft, verre verheven achten, en het ons dus volkomen onverfchillig is, welke gevoelens de Heer C. *cum suis* nopens ons koestert.

Ten tweede, omdat 's mans bovenmatige gevoeligheid, gemelijkheid en kwade luim over onze *Waarde der Vaccine*, waarvan men in deze, zoo het heeten moet, *Ernftige en herhaalde Waarfchuwing tegen de Vaccinatie*, overal de duidelijkfte fporen ontwaart; ons een beflisfend bewijs oplevert van de zware en diepe wonde, door ons aan den Heer C. *cum suis* toegebragt. Immers, de Heer C. bezit zulk eenen verregaanden graad van verwaandheid en ijdelen hoogmoed, dat hij waarlijk dwaas en dweepach-

tig genoeg is, om zich in ernst te verbeelden, geroepen te zijn, eene soort van suprematie in den Kerk- en Burgerstaat uit te oefenen, en zich zekerlijk niet als een andere SAUL achter de vaten zoude verbergen, indien men hem slechts een zeker Profetisch gezag in de kerk en in den staat van het Nederlandsche Rijk wilde toekennen. Doch, helaas! te vergeefs heeft de gewaande Apostel C. in zijneschriften aangekondigd, dat in onze dagen een zuiver licht in de Geneeskunst niet alleen kan doorbreken, maar dat ook, de man zegt het met nadruk, dezelve weldra als een *Feniks* uit hare asch zal herrijzen; want niettegenstaande het groot gewigt dezer Profetische voorspelling, schijnen echter de inwoners van Neêrlandsch hoofdstad, — en geen wonder, want die menschen maken een gedeelte van het krom en verdraaid geslacht dezer droevige negentiende eeuw uit, een tijdvak, waarin niets goeds meer gevonden wordt, — van dezen Geneeskundigen Profeet maar niet gediend te willen zijn; en of dit nog niet genoeg ware, zoo hebben onderscheidene personen, waaronder ook wij de dwaasheid en ongerijmdheid van zijne gevoelens met de treffendste kleuren afgemaald, en hierdoor de kinderen dezer eeuw in hun ongeloof aan 's mans Profetische zending niet weinig versterkt, zoodat het dus wel niet te verwonderen is, dat de man door eenen zoogenaamden heiligen ijver vervoerd, hier zijne gevoeligheid bot viert, *Ira furor brevis est*, en in eene vlaag van scheldwoorden uitbarst?

Ten derde, omdat dergelijke wapenen schier altoos een onfeilbaar kenmerk opleveren van de zwak-

te

te onzer tegenpartij, en gebrek aan meer afdoende bewijsredenen, en de waarheid, welker nafpeuring het doel van ieder onpartijdig onderzoek behoort te zijn, verre van door zulk eene fchrijfwijze bevorderd te worden, integendeel zeer veel nadeel lijdt. Wij moeten den Heer C. hier het zoo beknopt als zaakrijk gezegde herinneren, hetwelk ten dezen opzigte reeds voor vele eeuwen de groote CAESAR, fchoon bij eene geheel andere gelegenheid, den Romeinfchen Senaat toeriep: — „ *Omnes homines P.* „ *C. qui de rebus dubiis consultant, ab odio,* „ *amicitia, ira atque misericordia vacuos esse* „ *debent, haud facile animus verum providet, ubi* „ *illa officiunt.*" (*) Inderdaad, het eenige goed, dat er uit voortfpruit, is, dat ieder onbevooroordeelde reeds voorloopig het onvoldoende, ja zelfs het onbeduidende van 's mans bezwaren inziet. Dan, ter zake: wanneer wij de door den Heer C. tegen ons gedane aantijging meer van nabij befchouwen, dan zal derzelver valschheid en nietigheid weldra aan het onpartijdig publiek blijken, dezelve is van dien aard, dat de bekende Latijnfche fpreuk: *omne quod nimium probat nihil probat*, er allezins op toepasfelijk is; zij behelst, namelijk, waarheid en valschheid, maar in zoo verre dezelve waar is, zoo is er niets in gelegen, waarover wij ons eenigzins zouden behoeven te fchamen, en het overige is, *more so-*

li-

(*) SALLUSTIUS, *Opera omnia.* Lugd. Bat. A°. 1654. *Bellum Catilinarium*, p. 137 et 138.

lito, van den Heer C. geene echte, maar valſche munt. Wij zullen zijne aantijging beknoptelijk uiteen zetten en aan den toetsſteen der gezonde rede onderwerpen.

Het *eerſte punt* van beſchuldiging, dat meer dan een vierde gedeelte ons niet toekomt, ſtaan wij volkomen toe, en welligt meer dan dit. Doch is dit letterdieverij, C.? Vorderde zulks de aard der zaak in geſchil niet? Immers is de Vaccine eene zaak, welker groote nuttigheid voor het algemeen welzijn wel niet uit Theoretiſche bewijsredenen *a priori*, maar met daadzaken *a posteriori* te betoogen is; geen wonder derhalve, dat wij ons verpligt gevonden hebben, ter ſtaving onzer meening, een aantal geneeskundige autoriteiten in het midden te brengen; kluchtig is het intusſchen, dat de Heer C., welke ons, bl. 21, verwijt, dat wij, door eene opeenſtapeling van meer dan twintig aanhalingen van allerlei Schrijvers, eene ontzaggelijke belezenheid en eene *inanis eruditionis pompa*, waarvoor onze wijze voorvaderen zoo menigmaal gewaarſchuwd hebben, getracht hebben ten toon te ſpreiden, ons echter op bl. 41 van hetzelfde werk beſchuldigt, van, even als de kraanvogel bij PHAEDRUS, met de geſtolene vederen van andere vogels te pronken; wij zullen ons vergenoegen met alleen uit dit contrast de zoo natuurlijke gevolgtrekking af te leiden, dat geene liefde tot de waarheid of zucht om dezelve waarlijk te leeren kennen daar, waar zij te vinden is, maar bittere haat en nijd en gekwetſte eigenliefde des Schrijvers pen, tegen ons beſtuurd heeft.

Tweede punt. Dat wij geheele bladzijden, met eenige ligte veranderingen, uit andere werken hebben overgeschreven, insgelijks toegesteemd, Heer C.! maar uwe gevolgtrekking, dat wij, uit dien hoofde, ons aan letterdieverij zouden hebben schuldig gemaakt, is ongelukkig valsch en waarschijnlijk door overhaaste lezing onzer *Waarde* ontstaan, anders zoude het u, onder anderen, uit de menigvuldige aanhalingen van den *Anonymen* Schrijver, alsmede van de *Vaderlandsche Letteroefeningen* en van de Verhandeling van onzen vriend VAN DER BREGGEN, meer dan voldoende gebleken zijn, dat hier zelfs alle schijn van letterdieverij wegvalt. Wat nu de werkjes van den Heer VAN HEUSDEN, JORRITSMA en VAN LIER belangt, onze *Waarde der Vaccine* was reeds voor de drukpers gereed, alvorens wij hunne schriften gelezen hebben, en na derzelver lezing hebben wij het niet noodzakelijk geoordeeld ons werk te veranderen, daar, offchoon, zoo als dit uit den aard der zaak voortvloeit, wij soms dezelfde bewijsredenen bezigen, en dezelfde schrijvers en daadzaken aanhalen, het geheel echter hunner schriften beide ten aanzien van vorm en behandeling te zeer van het onze verschilt, dan dat het aan iemand anders, behalve aan den Heer C., ooit in de gedachte zoude gekomen zijn, om hier eene letterdieverij te veronderstellen. *Sed ubi rerum testimonia adsunt non opus est verbis*, het treffendst bewijs onzer onschuld levert de Heer C. zelf. Het eenige voorbeeld, door hem, ter staving zijner aantijging, tegen ons te berde gebragt, bewijst den onpartijdigen lezer middag-

 klaar

klaar beide onze onfchuld en 's mans ongegronde befchuldiging. Immers, wanneer men nagaat, welke moeite de Heer C. zich gegeven heeft, om, door het affchrijven van geheele bladzijden uit onze vroegere fchriften, ons, zoo mogelijk, van weerfpraak te overtuigen, dan kan het zekerlijk wel aan niemand in de gedachten komen, dat de Heer C., indien hij flechts eenigermate bewijzen voor zijne aantijging gehad had, ons zoude gefpaard hebben, en zich dus zekerlijk niet zoude bepaald hebben bij eene nietsafdoende befchuldiging *in vago*, en waarin daaren boven geenzins de liefde tot de waarheid, maar gekrenkte eigenliefde zoo zigtbaar zijne pen beftuurd heeft. De Heer C. bedient zich hierom zeer voorzigtig van de algemeene en onbepaalde uitdrukking: „met eenige ligte veranderingen," en zegt wijders deze bewijsredenen reeds in zijne *Nieuwe Bijdrage* wederlegd te hebben; iedereen ziet dus het kennelijk oogmerk van den Heer C. in deze, om, namelijk, op zulk eene wijze alle verdere verdediging zijner paradoxe gevoelens te ontduiken, dit echter zal den man niet gelukken, daar wij, door het te berde brengen dezer *Nieuwe Bijdrage*, in den loop van dit werkje, de ongenoegzaamheid, ongegrondheid en valschheid van des Schrijvers bewijsredenen, als het ware, met den vinger zullen aantoonen, en den lezer kenbaar maken. En zoo zijn wij dan eindelijk gekomen tot het *derde* en *laatfte punt* van befchuldiging, tot het voorbeeld, door den Heer CAPADOSE, ter ftaving zijner aantijging, tegen ons te berde gebragt. Dat wij, namelijk, dezelfde lompe fout als

de *Anonyme* Schrijver der voorloopige aanmerkingen begaan hebben, en als getrouw nafchrijver citatiën voor bewijzen hebben aangezien. Waarlijk, kan men wel een duidelijker bewijs verlangen van de verregaande gevoeligheid van den Heer CAPADOSE tegen ons, dan deze door hem zoo ongelukkig gekozene proeve, ter ftaving onzer zoogenaamde letterdieverij.

Immers kan het niemand dan aan eenen CAPADOSE in den zin komen, ons daaromtrent te verdenken ten aanzien eener brochure, waarmede wij zoo hoog loopen, dat wij dezelve in onze *Waarde der Vaccine* niet flechts dikwerf hebben aangehaald, maar ook uit dezelve geheele bladzijden ter ftaving onzer gevoelens hebben te berde gebragt. (*) Doch dat wij ons de vrijheid hebben veroorloofd, om, even als de Schrijver der voorloopige aanmerkingen, hier ter plaatfe aan te merken, dat de Heer C. ons het derde bewijs is fchuldig gebleven, dit houden wij niet alleen voor geene letterdieverij, maar het kan het ook uit den aard der zaak niet zijn; want, ware dit inderdaad zoo, dan zoude er nimmer meer dan ééne wederlegging tegen een werk, hoe fchadelijke ftrekking hetzelve ook zoude mogen hebben, kunnen gefchreven worden, indien, namelijk, de tweede geene aanmerkingen mogt maken op al datgene, hetwelk reeds door den eerften Schrijver gegispt was. In-

(*) Zie, onder anderen, *Waarde der Vaccine*, bl. 16 en 23.

Inderdaad, het ongerijmde van zulk eene ſtelling ſpreekt te duidelijk, om ons ſlechts een oogenblik met derzelver wederlegging onledig te houden. Wat nu eindelijk de domme fout aangaat, welke wij beiden, de Schrijver der Anonyme aanmerkingen en wij, begaan hebben, door ſlechts citatiën voor bewijzen aan te zien, nemen wij geheel en al voor onze rekening. Ei lieve, Mijnheer! lees onze *Waarde der Vaccine* nog eens bedaard na; en gij zult vinden, dat er woordelijk ſtaat: het derde bewijs is ons de Heer CAPADOSE ſchuldig gebleven, en dat nog wel in eenen tusſchenzin; hoe kan dus hieruit bij mogelijkheid eenige, ik laat ſtaan, de ellendigſte verwarring ontſtaan? Immers hebt gij door uwe twee hoofdbewijzen, de rede en de dagelijkſche ervaring, weder in onderbewijzen, 1mo en 2do te ſplitſen, meer dan wij aanleiding tot het begaan dezer fout gegeven, en ons in den waan gebragt, dat, namelijk, 4°. „ dat men volgens den beroemden HOFFMAN, geene ziekte kan uitroeijen, zonder een' zwaren worſtelſtrijd der Natuur, welke niet blijkende, juist van het gevaar getuigt," ook voor zulk een onderbewijs moest worden aangezien; te meer, daar gij hebt kunnen goedvinden, deze onderverdeeling uwer bewijzen te gelijk met uwe citatiën in dezelfde kolom te plaatſen, en u ter aanwijzing van beiden, zoo bewijzen als citatiën, van cijfers van gelijke grootte te bedienen; verkiest de Heer C. intusſchen dezelve voor geene bewijzen, maar ſlechts voor citatiën te houden, *per nos licet*, *lubenter concedimus*, wij hebben geenen lust om, in eene

quaes-

quaestio de lana caprina, breed uit te weiden, en zullen ons dus vergenoegen met flechts aan te merken, dat, het zij men dezelve als citatiën, het zij als bewijzen befchouwt, het niets afdoet ter beflisfing van de zaak in gefchil, en het ons ten eenenmale onverfchillig is, of de Heer C. dezelve citatiën of wel bewijzen gelieve te noemen, daar wij in allen gevalle, en dit is hier zekerlijk de alles op aankomende *cardo rei*, de door den Heer C. uit dezelve afgeleide bewijsredenen van een tot allen volkomen wederlegd, en derzelver nietigheid bewezen hebben. (*) En hiermede loopt dan deze aantijging, van welke men in den volften zin zeggen kan: *Parturiunt montes, nascitur ridiculus mus*, ten einde. Dezelve verfchaft ons intusfchen eene nieuwe bijdrage ter herkenning van het karakter van den Heer CAPADOSE. Deze man, namelijk, door verregaande eigenliefde opgeblazen, verbeelt zich in zijne *Beftrijding der Vaccine* een Feniks zijner eeuw te zijn, en matigt zich, even als had hij den fteen der wijzen gevonden, het regt aan over allerhande perfonen en zaken in het algemeen, op eenen dictatorialen en beflisfenden toon te oordeelen; tegen zulk eene ijdele en allezins gevaarlijke onderneming, nu, hebben wij in gemoede geoordeeld, uit hoofde van de noodlottige gevolgen, welke dezelve voor den aanvanger der kunst in het algemeen, en aan het ziekbed in het bijzonder, zoo vaak met zich fleept, den Heer CAPADOSE in onze *Waarde der Vac-*

(*) *Waarde der Vaccine*, bl. 20 en 29.

Vaccine ernstig en herhaald te moeten waarschuwen; te meer, daar het van oudsher bekend is, dat deze dwaling niet zoo zeer eigen is aan mannen van kunde en ervarenheid in hun vak, als wel aan menschen, die naauwelijks den drempel eener wetenschap raken, gelijk de beroemde Latijnsche Redenaar QUINCTILIANUS reeds ten dezen opzigte zeer juist gezegd heeft: „ Nihil est pejus iis qui paululum ultra primas lineas progressi, falsam sibi scientiae persuationem induerunt, nam et cedere peritis indignantur et veluti jure quodam potestatis, quo fere hoc hominum genus intumescit, imperiori atque interim saevientes stultitiam suam perdocent.” Thans, helaas! bij ervaring overtuigd, dat wij, ten zijnen opzigte, den moriaan gewasschen hebben, en dat hij voor geene overreding vatbaar is, houden wij ons proefondervindelijk verzekerd, van de waarheid van de door LEYDENSIS gemaakte aanmerkingen, „ wegens de onmogelijkheid, dat een hoop dweepers of huichelaars, die waant of voorgeeft, voor de zaak der Godheid in het strijdperk te treden, een enkel oogenblik luistert naar de stem van achtingwaardige burgers, die hen tot pligt en rede trachten terug te roepen, daar de ondervinding van alle tijden geleerd heeft, dat er geene hardnekkiger, geene onverbeterlijker kwaal bestaat, dan het fanatismus, en geen rampzaliger lijder, dan de dweeper, die alle middelen, hem toegediend, versmaadt, en zijnen Geneesheer als zijnen grootsten vijand beschouwt.” (*)

In-

(*) *Vaderl. Letteroefeningen. Boekbeschouwing voor* 1823, bl. 600.

Intusſchen ſtrekke deze mislukte proeve, deze zoo hevige als onberaden uitval van den Heer C. tegen ons, hem ter duchtige les, dat haat en wraakzucht ſlechte raadslieden zijn, en dat hij in zijn oogmerk, om ons met dezelve wakker in het naauw te brengen, en bij het publiek ten toon te ſtellen, zich niet ſlechts deerlijk bedrogen heeft, maar integendeel, door zulk eene handelwijze proefondervindelijk bewezen, door welk eenen geest hij in dit zijn geſchrift is gedreven geworden.

Na deze zoo diep ongelukkig uitgevallene verdediging van de twee grondzuilen zijner beſtrijding, en van zijnen perſoneelen aanval op ons, gordt de Heer C. zich eindelijk aan ter verdediging zijner *Beſtrijding*; 's mans verdere argumentatie komt intusſchen met het voorgaande in alle opzigten overeen; ook moet dit uit den aard der zaak noodwendig voortvloeijen; want, indien de grondzuilen van het gebouw op zulk eenen losſen zandgrond ſteunen, dan ſpreekt het van zelve, dat het op dezelve gevestigde gebouw ook niet zeer hecht en ſtevig zijn kan. Men kan den Heer C. zeer juist vergelijken bij eenen Advocaat, welke eene kwade zaak voor de Vierſchaar van het gezond verſtand en der ervaring moetende bepleiten; en bevroedende, dat alle daadzaken hem tegen zijn, dezelve zoo veel mogelijk tracht weg te redeneren, door ſpitsvinnige redekavelingen, *a priori*, magtſpreuken, drogredenen, en wel voornamelijk, door het listig inmengen van leerſtellige, niet tot de zaak in verſchil betrekking hebbende Godgeleerde begrippen, en door ſlecht begrepene, of

ten

ten minste kwalijk toegepaste aanhalingen uit de Heilige Schrift. Inderdaad, de waarheid hulde doende, moeten wij erkennen, dat de Heer C. voor zijne slechte zaak zoo veel doenlijk verrigt heeft, dat hij, gelijk door LEIDENSIS te regt is aangemerkt, de zwakte zijner geneeskundige argumenten, en het onbewezene zijner redekavelingen te regt bevroedende, het raadzaam geoordeeld heeft, deze met systematische Godgeleerde begrippen te doorweven, ten einde hierdoor aan zijne schriften niet slechts eene aanzienlijke dikte te geven, maar ook om zoo veel mogelijk zich bij eenvoudige en min verlichte lieden van zijn kerkgenootschap eene zekere soort van aanzien te bezorgen, en dezelve hierdoor aan zijne zijde te scharen. — Doch daar hij echter begreep, dat niemand zich door bloote mystieke redeneringen zou laten afschrikken van iets, waarvan hij het physieke nut duidelijk meende in te zien, zoo moesten er ook geneeskundige argumenten te hulp geroepen worden. Deze heeft de Schrijver dan ook op zijne wijze te berde gebragt, en gepoogd, derzelver zwakheid en nietigheid, door het listig zamenweeffel met een zeker Godsdienstig stelsel, te onderschragen, en zoo veel mogelijk te bedekken. Eindelijk kan men, zonder de waarheid te kwetsen, niet ontkennen, dat de Heer C. meesterlijk de kunst verstaat, om de voorstellingen zijner partij te verwringen, en in een verkeerd daglicht te plaatsen. Dan, ter zake. De Schrijver verwijst ons naar bl. 52 zijner *Nieuwe Bijdrage*, alwaar men het antwoord, zegt hij, zal vinden, op de door ons en anderen gemaakte aanmerking,

dat

dat de ftelling: het gevaar eens middels is grooter, naarmate men eene geringere dofis behoeft, om grootere refultaten te verkrijgen, niet algemeen doorgaat, en alwaar wij ten voorbeelde hiervan de *Chinchonine* en *Sulphas Quininae* hebben aangevoerd. En welk antwoord vinden wij nu daar ter plaats? De Schrijver befteedt drie geheele bladzijden om te beweren, dat de *Sulphas Quininae* gevaarlijker is, dan de *Kina* zelve, omdat zij het werkzaamfte en fcherpfte gedeelte der *Kina*, in weinige *greinen* geconcentreerd, bevat, even als het *acidum Prusficum* gevaarlijker is, dan het *aqua Lauro-Cerasi*, en het *Morphium* dan het *Opium*, zijnde beide concentratiën van het krachtigst werkende gedeelte, en dat men dus het *Caute, parce! nec temere* van den Hoogleeraar HARLESS, aangaande het zonder twijfel gevaarlijker *Iödium*, ook bij de *Sulphas Quininae*, en alle die middelen, die in kleine giften groote werking doen, in aanmerking behoort te nemen, en fteeds te denken, dat de *Cinchonine* van aard gelijkvormig is aan de *Strychonine*, *Morphine*, *Veratrine* en andere *Alcaloïden*, welke veelal eene verwoestende kracht op het dierlijk ligchaam uitoefenen. Het zal wel overbodig zijn den lezer te doen opmerken, dat de Heer C. hier, in plaats van de door ons gemaakte aanmerkingen voldoende te beantwoorden, verfchillende begrippen onder elkander verward en eene groote belezenheid en fchijngeleerdheid willende vertoonen, intusfchen zijne onkunde in de praktijk der Geneeskunde jammerlijk ten toon fpreidt. — *Si tacuisses Philosophus mansisses*, Heer CAPADOSE! — Want

voor-

vooreerst gaat de Schrijver uit van een valsch beginſel, hetgeen hij als waarachtig aanneemt, dat, namelijk, alle *Alcaloïden* van eenen gelijkſoortigen aard zijn, en eene verwoestende kracht op het dierlijk ligchaam uitoefenen. Doch welk beginſel intusſchen door de praktiſche ervaring bij het ziekbed volkomen wordt gelogenſtraft, daar dezelve ons duidelijk leert, dat de onderſcheidene *Alcaloïden* verre van, ten opzigte van derzelver aard en werking, aan elkander gelijkvormig te zijn, integendeel zoo zeer van elkander verſchillen, dat het niet mogelijk is, hieromtrent eenen algemeenen regel vast te ſtellen.

Ten tweede heeft de heer C. hier weder, *more solito*, de twee geheel onderſcheidene begrippen van werkzamer en gevaarlijker als Synonyma beſchouwd, zoo als het insgelijks niet volſtrekt, maar alleen betrekkelijk waar is, dat de *Sulphas Quininae* het werkzaamſte en ſcherpſte der *cortex*, in weinige greinen geconcentreerd bevat, wel met opzigt tot het koortsverdrijvend vermogen der *cortex*, maar geenzins ten aanzien van het verſterkend vermogen derzelve; waarſchijnlijk is het den Heer C. nog onbekend,

1°. dat er zelfs bij de Geneeskundige Directie der Koninklijke Nederlandſche Armee eene order aan de Hoofdofficieren van Gezondheid beſtaat, om uit het reſidium van het *decoctum Corticis Peruviani* de *Sulphas Quininae* te bereiden, hetgeen ook zeer wel gelukt, wanneer men ſlechts het *decoctum Corticis Peruviani simplex*, zonder bijvoeging van an-

de-

dere middelen, voorfchrijft, waarom wij ook, vaak nadat wij de koorts door de *Sulphate de Quinine* hebben weggenomen, bij zwakke lijders, ter verfterking, een *decoct. Cort. Peruv.* aanwenden. Door het fcheiden van het *Opium* in de *Morphine* en *Narcotine* is insgelijks aan de Geneeskundigen eene gewigtige dienst bewezen, daar het eerfte het verdovende en het andere het opwekkende gedeelte der *Opium* geïfoleerd daarftelt, hetgeen de Schrijver insgelijks niet fchijnt opgemerkt te hebben, daar hij de *Morphine* flechts als eene concentratie van het *Opium* befchouwt, en in dezelfde rede tot elkander plaatst als het *aqua Lauro-Cerasi*, tot het *Acidum Prussicum*. Dat de jeugdige Geneesheer hieromtrent nog onervaren is, is zeker allezins vergeeflijk, *fabricando enim fabri fimus*, doch dat de ten dezen opzigte onkundige CAPADOSE nog zelfs zijne kunstgenooten wil onderwijzen, nopens hun aan het ziekbed te houden gedrag, is zekerlijk even ongerijmd als befpottelijk, en brengt ons onwillekeurig eene pasfage uit de werken van den grooten MONTESQUIEU zeer levendig voor den geest: „ Un nombre „ infini de maîtres de langues, d'arts et de sciences „ enseignent ce qu'ils ne savent pas, et ce talent „ est bien considérable, car il ne faut pas beaucoup „ d'esprit pour montrer ce qu'on sait, mais il en „ faut infinement pour enseigner ce qu'on ignore." (*) Hoogstwaarfchijnlijk zal de Heer C. het ook zoo begrepen hebben; intusfchen kunnen wij

zoo

(*) *Lettres persanes.* Lettre LVIII. p. 150.

zoo wel het Geneeskundig Publiek als den Heer C. door de ervaring, de beste leermeesteresſe in het ondermaanſche, en dus proefondervindelijk verzekeren, dat beide, de *Sulphate de Quinine* en de *Chinchonine*, indien dezelve ſlechts doelmatig worden aangewend, zeer veilig en zonder het minſte gevaar, zelfs bij kinderen en zwangere vrouwen, kunnen gebruikt worden, en dat alle vrees van den Heer C. voor de verwoestende werking, welke zij *qua Alcaloïden* op het menſchelijk ligchaam zouden uitoefenen, louter herſenſchimmig is, en ſlechts in zijne geëxalteerde verbeelding beſtaat.

Hoe eindelijk het *Acidum Prusſicum*, en de waarnemingen van Profesſor HARLESS, hier te pas komen, betuigen wij niet te begrijpen. Doch de Heer C. houdt bijzonder veel van in het wilde te ſchermen, en om door het onder elkander mengen van onderſcheidene zaken en begrippen, het eigenlijk geſchilpunt zoo veel doenlijk te ontduiken. Immers is de vraag niet, of ſommige *Alcaloïden* geene verwoestende kracht op het dierlijk ligchaam uitoefenen, vooral, wanneer zij door onkundigen, of niet met de vereischte omzigtigheid worden aangewend; maar of dit de gelijkvormige aard van allen in het algemeen is, en van de *Cinchonine* en van de *Sulphas Quininae* in het bijzonder; een gevoelen, waarvan de ervaring reeds lang de ongerijmdheid volkomen bewezen heeft. Want, dat overigens de *Strychonine*, *Veratrine* en dergelijke *Alcaloïden*, als concentratiën van reeds op zich zelven zeer krachtig werkende heroïke middelen beſchouwd, onzes oordeels,

zon-

zonder het minſte nadeel voor het lijdende menschdom hadden kunnen achterwege blijven, hiervan houden wij ons volkomen overtuigd; zelfs zijn wij niet zonder bekommering, dat derzelver aanwending aan het ziekbed, welligt in vele gevallen noodlottiger gevolgen zal veroorzaken, dan de kwalen zelve, tot welker wegneming deze middelen worden voorgeſchreven, en dat de remedie vaak erger zal zijn, dan de kwaal.

Op onze aanmerking, dat men de Vaccine geen gift, maar eene ſmetſtof moet noemen, verwijst ons de Heer C. al weder naar bl. XIX van de Voorrede zijner *Nieuwe Bijdrage*, alwaar hij beweert, dat de eigenſchap van gevaarlijk te zijn, tot het wezen van iedere ſmetſtof behoort; eene ſtelling, welke door den Schrijver als eene bewezene waarheid veronderſteld wordt, waarvoor hij echter geen enkel bewijs aanvoert, en waarvan wij reeds voor 29 jaren in onze Verhandeling, *de Morte et varia moriendi ratione*, en dus in een onzer vroegere ſchriften, welke de Heer C. betuigt met genoegen en niet zonder vrucht gelezen te hebben, de valschheid en ongegrondheid klaar en duidelijk bewezen hebben. Nog ellendiger, zoo mogelijk, is 's mans verdere verdediging van zijn eerst negatief argument uitgevallen. De Heer C. heeft, namelijk, in zijne *Beſtrijding der Vaccine*, beweert, 1°. Dat het gevaarlijke eens middels in de omgekeerde reden ſtaat met zijne hoeveelheid. 2°. Dat diezelfde verhouding plaats heeft tusſchen de geringe zigtbare uitwerkſelen, en de inwendige doordringende werking,

en ter ſtaving zijner ſtelling eene plaats uit HOFFMAN aangehaald, ten bewijze, dat men volgens het gevoelen van dien beroemden Geneeskundigen geene ziekte kan uitroeijen zonder een' zwaren worſtelſtrijd der Natuur, welke niet blijkende, juist van het gevaar overtuigt; alsmede eenige plaatſen uit de ſchriften van ſommige beroemde Vaccinateurs, uit welke hij historisch vermeent te kunnen bewijzen, dat er ſomtijds aan de gevolgen der Koepok-inenting geſtorven zijn. Hier tegen hebben wij nu in onze *Waarde der Koepok-inenting* aangetoond

1°. Dat, daar de uitwerking hier niet alleen afhangt van de gebezigde hoeveelheid koepokſtof, maar in de zamengeſtelde reden ſtaat van den aangewenden ſpecifieken prikkel, en de eigendommelijke terugwerking van het hierdoor geprikkeld menſchelijk ligchaam op hetzelve, wij en alle onze kunstbroeders met ons, 's mans voorgeven, en gewaande vrees voor de toekomst voor herſenſpoken en luchtkasteelen, en dus in de praktijk van nul en van geene waarde houden, zoo lang, namelijk, de Heer C. niet in ſtaat is, om ons door behoorlijke geſtaafde waarnemingen te overtuigen, doch naar deze hebben wij in 's mans ſchriften te vergeefs gezocht, dat de door de Vaccine veroorzaakte eigenaardige ſtemming en bijzondere wijziging des menſchelijken ligchaams, ten gevolge van welke de vatbaarheid voor de kinderpokken wordt weggenomen en vernietigd, tot gevaarlijke ziekten van eenen anderen aard bijzondere voorbeſchikking geeft, of wel dezelve dadelijk bewerkſtelligt.

2°. Dat de ſtelling van den Heer C., volgens wel-

welke er insgelijks eene omgekeerde evenredigheid bestaan zoude tusschen de zigtbare uitwerksels en de inwendige doordringende werking, insgelijks in het algemeen door de ervaring wordt gelogenstraft, ten minste wat de vergiften en smetstoffen betreft, en hiervan hebben wij, als zoo vele sprekende bewijzen, de vergiftiging door het rottenkruid, door het bijtende kwik, door vergiftige pijlen en slangen-vergift aangevoerd, en wijders met bewijzen gestaafd, dat in het bijzonder de werking der vergiften van dierlijken oorsprong doorgaans vrij snel is, en dat dus zijne meening, om de Vaccine ter liefde van deze zijne meening, onder de *Veneficia Chronica* te plaatsen, juist niet zeer gelukkig door hem gekozen is, want dat het denkbeeld van een dierlijk vergift, dat meer dan een vierde eener eeuw zou noodig hebben ter voorbereiding van deszelfs nadeelige uitwerkselen op het menschelijk ligchaam, eene absurditeit is en zich zelve wederlegt.

3°. Hebben wij des Schrijvers Latijnsche aanhaling van den beroemden HOFFMAN, dat men, namelijk, geene ziekte kan uitroeijen, zonder eenen zwaren worstelstrijd der Natuur, welke juist van het gevaar getuigt, aangetoond eene van die ellendige uitvlugten te zijn, waartoe men, bij gebrek van betere bewijzen, uit nood, zijne toevlugt neemt, en dat het louter onzin is, ja de ongerijmdheid zelve, om den beroemden HOFFMAN, die de koepokken niet kende, en die waarschijnlijk naar 's mans helderen blik in de Geneeskunst af te meten, indien hij dezelve gekend had, een groot voorstander der Vac-

cine zoude geweest zijn, nog zoo vele jaren na zijnen dood tegen de koepokken te velde te laten trekken, en dat daarenboven die geheele aanhaling hier niet te pas komt, want dat hier immers de zaak in verschil niet is de uitroeijing eener reeds aanwezig zijnde ziekte te bewerkstelligen, maar alleen de vatbaarheid voor de kinderziekte, door de Vaccine uit te roeijen en weg te nemen, en daar wij thans de wederlegging van onzen Collega VAN LIER gelezen hebben, zoo kunnen wij er nog bijvoegen, dat deze Geneesheer overtuigend heeft aangetoond, vooral door de daarop volgende zinsnede, welke de Heer C., *more solito*, met voordacht heeft weggelaten, dat de Heer HOFFMAN hier klaarblijkelijk de crisis in acute ziekten bedoelt. (*) En, eindelijk,

4°. Dat de door den Heer C. te berde gebragte bewijzen, dat er soms aan de gevolgen van de Vaccine gestorven zijn, van zoodanigen aard zijn, dat zij, zich zelve wederleggende, eigenlijk geene wederlegging behoeven, want dat, daar er, op zijn hoogst genomen, van de 50,000 gevaccineerden één gestorven is, niemand, die in aanmerking neemt den leeftijd der gevaccineerde voorwerpen en het *post hoc ergo propter hoc* van elkander heeft leeren onderscheiden, hieraan eenig gewigt zal hechten. Daar men toch van de Vaccine, evenmin als van eenig ander genees- of behoedmiddel, niet wel kan vorderen,

(*) N. EZ. VAN LIER, Med. Doct. te *Amsterdam*, *Kritische Aanmerkingen op de Bestrijding der Vaccine*, *door* A. CAPADOSE, bl. 36 en 37.

ren, dat zij de ingeënte voorwerpen invulnerabel maakt, of onvatbaar, om daarna door andere ziekten ten grave te kunnen dalen. En wat is nu het antwoord van den Heer C. in deze *Ernſtige en herhaalde Waarſchuwing*, welke NB., volgens hem, eene volledige wederlegging onzer *Waarde der Vaccine* bevatten zoude. De goede man, zich buiten ſtaat bevindende eene enkele onzer aangevoerde bewijsredenen en daadzaken te ontzenuwen, zegt, dat wij zijn gevoelen niet begrepen hebben, dat hij nimmer zoo iets beweerd heeft, dat hij, integendeel, de nadeelige uitwerkſelen der Vaccine reeds in onze dagen bij velen zeer zigtbaar beſchouwd heeft, daar men aan haar moet toeſchrijven de gevolgen eener verſtoorde ontwikkeling, welke men tegenwoordig in zoo vele onderſcheidene vormen en zoo algemeen waarneemt, en eindigt met eene allezins belagchelijke zelfvoldoening te vragen: wat zotheid is deze? zoude men dan van de eene of andere ſtelling van HIPPOCRATES, het zij voor of tegen de Vaccine, geen gebruik mogen maken, omdat hij NB. de koepokken niet gekend heeft? Wij antwoorden: *Oportet mendacem esse memorem.* Doch de Heer C. heeft waarſchijnlijk een zeer kort geheugen; immers heeft C. de koepokken onder de *Veneficia chronica*, of onder zulke, die eerst na verloop van vele jaren, derzelver verderfelijke werking op het menſchelijk ligchaam uitoefenen, geplaatst, en in het algemeen getracht te bewijzen, dat de werking der dierlijke vergiften zich ſoms eerst na vele jaren openbaart, of is het niet waar, dat hij, op

het gezag van ROUGEMONT, het Publiek heeft willen diets maken, dat het vergift, door den beet eens dollen honds aan het ligchaam medegedeeld, foms verfcheidene jaren, ja tot 40 jaren toe, in het ligchaam kan verborgen blijven, zonder dat zich in dien tusfchentijd eenig verfchijnfel openbaart, en dat wij, uit liefde tot de waarheid, verpligt zijn geweest, om den Heer C., bij deze gelegenheid, als eenen onbefchaamden logenaar openlijk ten toon te ftellen, en aan te wijzen, dat de Heer ROUGEMONT juist het tegendeel geleeraard heeft? Eilieve, Heer C.! lees uwe *Beftrijding der Vaccine* van bl. 116 tot 120 eens met aandacht na, vergelijk dezelve met de wederlegging uwer drogredenen en fchijnbewijzen in onze *Waarde der Vaccine*, — lees en bloos, zoo gij niet geheel en al alle fchaamte hebt uitgefchud over uwe verregaande onbefchaamdheid, van na dit alles nog openlijk te durven vragen, waar heb ik nu zoodanig iets beweerd? Waarlijk, niets zoude ons gemakkelijker vallen, dan uit uwe vier voor ons liggende gefchriften een volledig CAPADOSE's *Ja en Neen* te vervaardigen, doch wij hebben er noch tijd noch lust toe, en ware het niet ter liefde van de waarheid en ten nutte van het algemeen, een diep verachtend ftilzwijgen zou al ons antwoord op uw gefchrijf en razen en tieren tegen ons hebben uitgemaakt, en zouden wij ons waarlijk de moeite niet getroost hebben, om uwe gefchriften te ontleden. Inderdaad, wij achten onzen, fchier geheel ten nutte der lijdende menschheid gewijden, tijd veel te kostelijk, om dezelve te befteden ter ontmaskering

van

van geneeskundige dweepers, en zullen ons dus bepalen tot de algemeene aanmerking, dat al hetgeen de Heer C. hier tegen de Vaccine te berde brengt, geenszins op daadzaken, maar flechts op loutere fuppofitiën en ijdele vrees voor de toekomst rust, herfenfpoken van den Heer C., omtrent welker ongerijmd- en valschheid, onder anderen, de 25 jarige ervaring van den Heer KRAUSS, nopens den heilzamen invloed der Vaccinatie op de gezondheid en het leven der ingezetenen op eene bevolking van een half millioen menfchen, geenen de minften twijfel overlaat, en dat wijders de Vaccine, als eene op de ervaring rustende daadzaak, ook niet door fpitsvindingen *a priori*, evenmin als door de eene of andere uit derzelver verband gerukte ftelling van HOFFMAN, of zelfs van HIPPOCRATES, maar alleen door eene reeks van behoorlijk geftaafde waarnemingen te bevechten is, want dat daadzaken alleen door daartegen over geftelde daadzaken kunnen en moeten beftreden worden.

De Schrijver begint zijne tweede grondftelling, met, *more solito*, zijne eigen voorftelling te verdraaijen, want hij zegt nu, daar ter plaatfe, flechts eenige weinige voorbeelden te hebben bijgebragt van de kwade gevolgen, die zich terftond na de Vaccine geopenbaard hebben, ter beftrijding der door de Vaccinatores veronderftelde onfeilbaarheid der Vaccine, en daarvan, in zijne *Nieuwe Bijdrage*, nog latere en wel zeer belangrijke voorbeelden uit de werken van het Koninklijk Inftituut van kunften en wetenfchappen te hebben voorgedragen. Dat wij nu

 ge-

gezegd hebben, dat deze juist tegen hem bewijzen, komt hem onverklaarbaar voor, en vervolgens betuigt hij zijne verwondering, dat wij geen enkel woord gesproken hebben van de door hem aangehaalde voorbeelden, dat er zeer vele menschen, ook lang voor dat de Inoculatie of Vaccinatie bekend waren, waaronder BOERHAAVE en DIEMERBROEK, in eenen zeer hoogen ouderdom gestorven zijn, zonder ooit de kinderziekte gehad te hebben, en beklaagt zich voorts bitterlijk, dat wij het vooroordeel van het gemeen tegen de Vaccine als zoo verachtelijk beschouwen, en dat wij verzwegen hebben, dat dat dom gemeen zich ook te voren tegen de Inoculatie heeft verklaard, en hetzelve verworpen. De Heer C. beschouwt dit verzwijgen, NB.!!! als een bewijs van ons gebrek aan waarheidsliefde en goede trouw, ja drijft zelfs de dwaasheid zoo verre, van zich hieromtrent op den onpartijdigen lezer te durven beroepen. Wel nu, Heer CAPADOSE! wij zijn gereed niet alleen ons voor het Publiek te verantwoorden, maar ook om u de valschheid uwer voorstelling en de nietigheid uwer redenering onder het oog te brengen.

Want 1°. moeten wij den onpartijdigen lezer doen opmerken, dat 's mans tweede grondstelling zijner zoogenaamde negative argumenten, te vinden bl. 20 zijner *Bestrijding der Vaccine*, woordelijk aldus luidt: „ Dat de inoculatie somtijds den mensch even „ sterk met naden, pokdalen, enz. misvormd heeft, „ als de natuurlijke pokken zelve," en dat men van de Vaccine niets dergelijks te vreezen heeft, en dat

er

er dus in dezelve geen enkel woord gesproken wordt van de volgens het voorgeven van den Heer C. door de Vaccinatores veronderstelde onfeilbaarheid der Vaccine.

2°. Dat men deze veronderstelde onfeilbaarheid der Vaccine in de schriften der Vaccinatores vruchteloos zal zoeken, daar dezelve slechts in de verhitte verbeelding van den Heer C. bestaat. Want elk Geneeskundige is het bewust, dat er in de Natuur geen regel zonder eenige uitzondering plaats heeft, en dat dus het denkbeeld van een onfeilbaar genees- of voorbehoedmiddel reeds *a priori* eene absurditeit insluit; maar dat men rekent naar hetgeen over het algemeen plaats heeft, en dat het alleen in dezen zin waar is, dat de *Kina* een *specificum* voor de tusschenpoozende koorts, het kwik voor de Venusziekten, en de Vaccine voor de Kinderziekte kan genaamd worden.

3e. Dat dus de weinige door den Heer C. bijgebragte voorbeelden van de kwade gevolgen, die zich na de Vaccinatie hebben geopenbaard, evenmin als de door hem in zijne *Nieuwe Bijdrage* nog later voorgedragene voorbeelden niets anders, dan als uitzonderingen van den algemeenen regel kunnen worden beschouwd. Want, dat ieder onpartijdige dadelijk met ons zal instemmen, dat slechts 90 gevallen onder een getal van 164,381 gevaccineerden juist het tegendeel bewijzen van hetgeen de Heer C. wil betoogen, en dus ten duidelijkste aantoonen, dat de Vaccine *per se* geenerlei kwade uitwerkselen oplevert, en dat, daar men zekerlijk niet van het *post hoc* tot het *ergo propter hoc* kan besluiten, deze toevallen

ook niet aan de koepokken, maar aan bijzondere in het ligchaam der ingeënte voorwerpen te dien tijde aanwezig geweest zijnde, ziekte-oorzaken moeten worden toegeschreven. — Inderdaad, men behoeft de latere, hier door den Schrijver in zijne *Nieuwe Bijdrage* aangevoerde bewijzen uit eene Verhandeling van den Heer P. E. VERBEECK, te vinden in het zesde deel van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, bl. 14 slechts in te zien, om zich met ons hiervan ten volle te overtuigen; en ieder regtschapen Geneesheer zoude zich zekerlijk geschaamd hebben, om gebruik te maken van zoodanige schijnbewijzen, welke nimmer, dan door Advocaten eener kwade zaak, bij gebrek van betere, worden opgenomen. Wij vertrouwen dus, dat de Heer C. thans onze uitdrukking, dat dit juist het tegenovergestelde bewijst van hetgeen hij wil betoogen, beter zal begrijpen; en dat ons gezegde, dat deze juist tegen hem bewijzen, hem niet langer onverklaarbaar zal voorkomen. —— Het is zoo; de Heer C. voert, om zich te redden, aan, dat, zoo men dien uitslag niet wil beschouwd hebben als een gevolg der Vaccine, hij dan ook hetzelfde regt heeft om te ontkennen, dat het bevrijdt blijven van de kinderziekte uit de Vaccinatie voortvloeit. Dit echter, gelijk zulks door de algemeen geachte Schrijvers der *Vaderlandsche Letteroefeningen* reeds is aangemerkt, verdient geene wederlegging, vermits er geene de minste evenredigheid bestaat tusschen beide de gevallen, en dus het onbeduidend getal dergenen, die na de Vaccinatie door de kinderpokken zijn aangetast, voor het nut der Vaccinatie bewijst, waar en te-

tegen het gering getal van flechts 66 perfonen, welke uit 164,381 gevaccineerden aan huiduitflag leden, klaar en duidelijk aantoont, dat men dezen uitflag niet aan de Vaccine, maar aan andere toevallige, in de ligchamen dier gevaccineerden aanwezig zijnde oorzaken hebbe toe te fchrijven. (*) De voorbeelden van BOERHAAVE, DIEMERBROEK, en vele andere menfchen, die lang voor dat de Vaccinatie of Inoculatie bekend waren, in eenen zeer hoogen ouderdom geftorven zijn, zonder ooit de kinderziekte gehad te hebben, hebben wij opzettelijk met ftilzwijgen voorbijgegaan, om den lezer niet nutteloos twee malen dezelfde fpijs op te disfchen, daar wij reeds van dezelve onder de pofitive argumenten gewag maakten; te meer hebben wij dit gedaan, om dat de aangehaalde voorbeelden volftrekt niets bewijzen voor den Schrijver. Thans echter fchijnt de Heer C. deze voorbeelden als een bewijs tegen de Vaccine te willen bezigen, en het ons ten kwade te duiden, dat wij er hier geen gewag van gemaakt hebben, hetgeen ons al weder een nieuw bewijs verfchaft van het niet zeer juist oordeel van den Heer C.; anders immers zoude de Dr. begrepen hebben, dat enkele voorbeelden van de door de kinderziekte niet befmette perfonen hier in geene aanmerking kunnen komen. — Of beftaat er dan eenige evenredigheid tusfchen het getal der niet befmette en der befmette perfonen? En bewijst het onbeduidend getal der onbefmette perfonen, in

(*) *Vaderlandfche Letteroefeningen voor* 1824. *Boekbefchouwing*, bl. 14.

in tegenſtelling van hen, die door het gift der kinderpokken worden aangetast, niet klaar en duidelijk het nut der Vaccinatie ter bevordering van het algemeene welzijn, en ter bewaring van het leven en de gezondheid der ingezetenen in het algemeen? Daarenboven, zou men, volgens deze fraaije redenering, in geen geval van beſmettelijke ziekten zich van voorbehoeding mogen bedienen, omdat er geene epidemie, hoe beſmettelijk ook, de pest zelve niet uitgezonderd, beſtaat, waarin niet eenige perſonen, offchoon zich aan de beſmetting blootſtellende, echter van de ziekte bevrijd blijven. Daar wij echter elders in den loop dezer wederlegging overvloedige gelegenheid zullen aantreffen, om een levendig tafereel op te hangen van de noodlottige en onberekenbare gevolgen, welke het in werking brengen van dit fraaije ſtelſel des Schrijvers voor het menschdom zoude naar zich ſlepen, zoo zullen wij hier ſlechts aanmerken, dat het in praktijk brengen van dit fraaije ſtelſel, door de Geneesheeren te *Barcelona*, aan de hoofdſtad van *Catalonien*, 50,000 inwoners gekost heeft, wier leven men intusſchen had kunnen behouden, indien men, in plaats van zich naar den raad van die Geneeskundigen, welke omtrent dit punt met den zeer geleerden Heer CAPADOSE eenſtemmig dachten, te gedragen, hen in een dolhuis geplaatst, en in tijds de noodige maatregelen beraamd had, ter voorbehoeding tegen de gele koorts.

Wat, eindelijk, de bittere aanklagt van den Heer C. jegens ons, aan het onzijdig publiek gedaan, betreft, alsof wij opzettelijk voor hetzelve zouden ver-

verzwegen hebben, dat het gemeen zich ook te voren tegen de Inoculatie heeft verklaard! Eilieve, Doctor! wat zotheid is deze! was het dan het letterminnend publiek niet zoo wel als aan ons bekend, dat het dom gemeen te voren even zeer, ja, wij durven veilig zeggen, nog veel meer, tegen de Inoculatie was vooringenomen, dan thans tegen de Vaccinatie? Doch, wij herhalen het volmondig, wij loopen met de ſtem des volks en het vooroordeel van het gemeen noch tegen de Vaccine, noch tegen iets anders, niet ver, omdat men, indien men geen volſtrekt vreemdeling is in de geſchiedenis der Geneeskunde, met ons zal moeten inſtemmen, dat het juist dit volksvooroordeel is, hetgeen zich ten allen tijde tegen alle nuttige uitvindingen in kunſten en wetenſchappen, immers in het begin, beſtendig heeft aangekant; men herinnere zich maar b. v. in ons vak het vroegere volksvooroordeel tegen het zoo heilzaam gebruik der koortsbast in de tusſchenpoozende koortſen, gelijk ook onze leeftijd hier en elders insgelijks eene reeks van allerbelangrijkſte voorbeelden heeft opgeleverd, hoe vaak deze door ſommige zoo verkeerdelijk ten hemel verhevene volksſtem, een ſpeelbal en geſchikt werktuig is in de hand van ſommige woelzieke lieden, en hoe bitter diegenen zich vergisſen, die de *vox populi*, de ſtem en het vooroordeel van het gemeen, als eene *vox Dei* willen beſchouwd hebben. Doch laat ons verder gaan.

'sMans derde grondſtelling, welke eigenlijk een perſoneele aanval des Schrijvers tegen de door ons hoog-

hooggeachte ambtsbroeders, den, in de beoefening der Geneeskunde grijs geworden, te regt vermaarden Arts A. ROY en onzen niet minder beroemden vriend, den Hoogleeraar VAN DER BREGGEN, bevat, hebben wij in onze *Waarde der Vaccine*, bl. 34 en vervolgens, ten volle wederlegd, en tevens den Heer CAPADOSE aangetoond, hoe weinig zijn geschrijf ſtrookt met het Evangelium des vredes, en wijders den jongen Arts onze diepe verontwaardiging betuigd over de onhebbelijke en allezins onheuſche wijze, waarop hij de meest geachte en beroemdſte Geneeskundigen van onzen leeftijd behandelt. In het thans voor ons liggend geſchrift heeft de Heer C. geene vruchtelooze pogingen aangewend, om de door ons te berde gebragte bewijsredenen te wederleggen, waarſchijnlijk gevoelde hij het moeijelijke, ja het onmogelijke hiervan, en hij heeft zich dus zeer voorzigtig bepaald tot de algemeene aanmerking, dat hij niet wist, dat men met meer achting van eenen Schrijver kon ſpreken, dan hij in zijn werk van den Heer A. ROY gedaan heeft, en ons wijders verzekert, dat die achtingwaardige man zelve niet in het denkbeeld verkeert, dat hij hem hierdoor zoude hebben willen beleedigen. Ongelukkig kent het letterminnend publiek de waarheidsliefde en de goede trouw van den Heer A. CAPADOSE te wel, om den man in dezen op zijn woord te gelooven, zeker is het, dat het ſchenden en lasteren bij den Heer CAPADOSE eene zoodanige hebbelijkheid geworden is, dat wij wel willen gelooven, dat hij het vaak, als het ware, zonder het zelf te weten, doet, doch

hoe

hoe een man van jaren en ondervinding, welke in gevallen, waarin het op het leven en de gezondheid zijner lijderen aankomt, zich aan onbedachtzaamheid en ligtzinnigheid ſchuldig maakt, en die daarenboven, in hoedanigheid van een voornaam Geneesheer te *Amſterdam*, de ſtad zijner woning, zekerlijk een gansch niet gering aandeel zal gehad hebben aan den blaam van moord en ſchandelijke onkunde, door den Heer C. op zijne ambtgenooten geladen — immers, indien men eenig geloof moet hechten aan de verzekering van den Heer C., dat de ſchrikkelijke ſterfte van meer dan 900 perſonen, door de kinderziekte, aldaar, gedurende de laatſte epidemie, veroorzaakt, meestal het gevolg is van de verkeerde, ja moordende behandeling van onkundige Geneesheeren, — bij mogelijkheid de achting van ieder regtſchapen man waardig zijn kan, dit is, herhalen wij, een paradox, die ons zelfs voor de Bilderdijkſche ſchool te ſterk voorkomt!

Doch nergens evenwel heeft de Heer C. zijn ſystema van ſchenden en lasteren verder uitgebreid, en zich, met veronachtzaming van alle welvoegelijkheid, zedelijkheid en Christelijke liefde van zulk eene verachtelijke zijde doen kennen, dan ten opzigte van onzen hooggeachten vriend, den Hoogleeraar VAN DER BREGGEN. — Bekend is het, dat in het jaar 1823, het juist het vierde eener eeuw geleden was, dat de beroemde JENNER het eerst, na eene twee en twintig jarige waarneming en onderzoek, door zijn onſterfelijk, en voor het menſchelijk geluk onwaardeerbaar geſchrift aan het publiek be-

bekend maakte, dat de koepokken in zachtheid van werking de ingeënte menſchenpokken verre overtreffen, en dat zij zonder eenig gevaar voor het leven en de gezondheid te veroorzaken, de menſchen voor de kinderziekte beveiligen. Daar nu deze ontdekking door millioenen malen ſinds gemaakte ervaring thans in een axioma veranderd is, waaraan niemand, die zijne vijf gezonde zinnen heeft, een CAPADOSE alleen uitgezonderd, thans meer twijfelt, of ook twijfelen kan, zonder zich bij de Geneeskundigen en het letterlievend publiek in een belagchelijk daglicht te ſtellen, zoo oordeelde het genootſchap *Arti Salutiferae*, het allezins gepast, om te dezer gelegenheid aan den onlangs overledenen JENNER eene welverdiende hulde toe te brengen, en beſtemde daartoe bij voorkeur den 14den Mei, den gelukkigen dag, waarop de achtjarige knaap PHILIPS, uit de pok, welke het melkmeisje SARAH NELMES op hare hand had, kunstmatig werd ingeënt. Het genootſchap verkoos den Hoogleeraar VAN DER BREGGEN tot tolk van deszelfs gevoel te dier gelegenheid, en deze volvoerde zijne taak uitmuntend, en vereerde de asſche van zulk eenen menſchenvriend naar verdienſten. Zelfs de door zijne uitſtekende kundigheden te regt beroemde Curator van de Leydſche Univerſiteit, de Baron COLLOT D'ESCURY bragt, door een fraai Latijnsch vers, het zijne toe, ter verſiering dezer Redevoering. Doch, offchoon JENNER in deze Redevoering overal voorkomt als een gezegend werktuig in de hand der *Almagt*, en dus hulde aan JENNER alzoo dankbaarheid

aan

aan *God* is (*), zoo werd te dezer gelegenheid echter de algemeene fpreuk bevestigd: dat uit dezelfde bloemen, waaruit de nijvere bij de honig zuigt, de flang het vergift opzamelt. Althans de Heer C. meende deze gelegenheid te moeten aangrijpen, om beiden, onzen ouden leermeester, den beroemden Londenfchen Geneesheer LETTSOM, en den Hoogleeraar VAN DER BREGGEN bij het publiek ten toon te ftellen, als allen eerbied voor den Almagtigen verloren, en dat Wezen zelfs gehoond hebbende. Zeer gevoelig trof deze zwarte befchuldiging den Hoogleeraar V. D. BREGGEN. Want het is, dank zij hiervoor de Goddelijke Voorzienigheid, op den Vaderlandfchen bodem nog zoo verre niet gekomen, dat wij, *Nederlanders*, onder welk Christelijk genootfchap wij dan ook overigens mogen te huis hooren, ons zulk eene ijsfelijke aantijging van zedeloosheid en ongodsdienftigheid zouden laten welgevallen. De Hoogleeraar fchreef dus eenen voorloopigen brief aan den Heer C., en maakte denzelven door den druk gemeen, ter toelichting van de door den Heer C. aangehaalde punten van bezwaar. Doch daar de Heer C. hierop een antwoord in het licht gaf, waarin hij het eigenlijke hoofdzakelijke punt, de ervaring, welke de Hoogleeraar eeniglijk tot fcheids- en fchutsvrouwe gemeend had te moeten aanvoeren, onaangeroerd gelaten hebbende, zich flechts van hypothefen, en van *a priori* ontleende meeningen bediende, en dezelve listiglijk doorzultte met fystematifche Godgeleerde begrippen, zoo begreep de Hoogleer-

(*) *Vaderl. Letteroef. Boekbefchouwing*, bl. 177.

leeraar VAN DER BREGGEN, zeer juist het oogmerk zijner zoo onwaardige tegenpartij, om, namelijk, de zaak der Vaccine in eenen Theologifchen twist te doen ontaarden, en zulks noopte hem, die zich zeer ongaarne in zulk eenen twist wilde wikkelen, door middel der *Vaderlandfche Letteroefeningen, Boekbefchouwing*, bl. 91 en 92, openlijk te verklaren, dat hij, hem C. niet weder zoude antwoorden; en dit nu is in het oog van den Heer C. eene niet zeer honorable retraite, en geen wonder: want de twistzieke man zag zich hierdoor van eene zoo gunftige gelegenheid verftoken, om onder den fchijn en het masker van ouderwetfche hyperorthodoxie, zijne tegenpartij, den Hoogleeraar VAN DER BREGGEN, die tot het Remonftrantsch kerkgenootfchap behoort, te fchenden en te lasteren, en om door het listig inmengen van niets ter zake doende Godgeleerde gefchilpunten, de eenvoudigen te verfchalken, en zijne tegenpartij met den blaam van heterodoxie te bezwalken, en hierdoor zoo veel mogelijk de Vaccine allen invloed bij het gemeen te doen verliezen. Intusfchen, want men moet ook de fouten zijner tegenpartij zich zoo veel mogelijk trachten ten nutte te maken, en dezelve ter onzer leering bezigen, kunnen wij niet af zijn, ter dezer gelegenheid, dezulken onder onze kunstgenooten, welke uit overmaat van eigenliefde ooit den lust bekruipen mogt, om te pogen, zich eene foort van vermaardheid te verfchaffen, door de handelingen hunner kunstgenooten bij het publiek in een ongunftig daglicht te plaatfen, ernftig te waarfchuwen, dat zoodanige pogingen niet alleen onchristelijk en onzede-

delijk, maar ook doorgaans ondoelmatig zijn, en in plaats van aan hunne verwachting te voldoen en hunne evennaasten te benadeelen, integendeel doorgaans op hun eigen hoofd te huis komen, en hun met ſchande en ſpot overladen; dat een vijftigjarige ondervinding ons geleerd heeft, dat de eenigſte, den Christen geoorloofden weg, om zich zelven eenen duurzamen roem en vermaardheid te bezorgen, ook tevens de veiligſte en zekerſte is, en dat dezelve met een' goeden uitſlag bewandeld wordt, niet door het laaghartig verkleinen van de verdienſten onzer kunstgenooten, veel min door dezelve bij het publiek in een hatelijk daglicht te plaatſen, maar door het aanwenden van rustelooze pogingen, ten einde hen voorbij te ſtreven in onvermoeiden ijver, ter meerdere ontwikkeling van de ons door de Goddelijke Voorzienigheid geſchonkene talenten en geestvermogens, en om dezelve, zoo veel doenlijk, ten algemeenen nutte te doen ſtrekken, opdat het hun niet ga als de Heer C. ter dezer gelegenheid; want niet alleen miste de man zijn doel, het onpartijdige publiek bleef, niettegenſtaande de aantijging van den Heer C. niettemin gelooven, dat de Heer VAN DER BREGGEN nergens in zijne redevoering de eer van GOD, van wien eeniglijk alles goeds afkomt, te na komt, maar dat de onſterfelijke JENNER overal in zijne redevoering voorkomt als een gezegend werktuig in de hand der ALMAGT, en dat alzoo hulde aan JENNER, in plaats van Godslastering, integendeel dankbaarheid aan GOD ademt, en het algemeen gevoelen kwam hoofdzakelijk met dat van de Schrij-

vers der *Vaderlandfche Letteroefeningen* overeen, hetwelk wij dus hier zullen overnemen. „ Wat moet „ men toch wel zeggen, lezer! van zulk een we- „ zen, dat of dom genoeg is, om dichterlijke uit- „ drukkingen, die men duizendmaal bezigt, voor „ Godslastering uit te krijten, of kwaadaardig ge- „ noeg, om tegen beter weten aan verontwaardiging „ te huichelen over iets, dat zonder eenige kwade „ bedoeling gezegd is.” (*) Maar daarenboven bewijst de algemeene hoogachting, welke den Hoogleeraar VAN DER BREGGEN van alle brave, verftandige en verlichte menfchen in zulk eene ruime mate is ten deel gevallen, en de billijke verontwaardiging van het verlicht publiek, welke de Heer CAPADOSE zich, door deze ongegronde aantijging, regtmatig heeft op den hals gehaald, te duidelijk de publieke opinie ten dezen opzigte, om hieromtrent den minften twijfel te kunnen koesteren. Vervolgens hebben wij in onze *Waarde der Vaccine* deze aantijging van den Heer C. tegen den Hoogleeraar VAN DER BREGGEN aan een naauwkeurig onderzoek onderworpen en het Publiek niet alleen derzelver nietigheid doen kennen, maar ook hetzelve overtuigend doen zien, door welke bedoelingen de Heer C. in deze is geleid geworden. (†) Doch van dit alles fpreekt de Heer C. geen enkel woord; welligt achtte de Schrijver zulks on-

(*) *Vaderl. Letteroefeningen. Boekbefchouwing* 1824, bl. 9, 177 en 178.

(†) *Waarde der Vaccine*, bl. 18—189.

onnoodig, te meer, daar de groote HUFELAND in het godsdienſtige een navolger van dien LUTHER., met wien de Heer C. *cum suis*, het thans zoo bijzonder ſchijnt op te hebben, in zijne *Hulde aan* JENNER, nog meerdere en ſterkere uitdrukkingen gebezigd heeft dan die, waarvan de Hoogleeraar VAN DER BREGGEN zich bediend heeft, althans de Heer C. heeft het geraden gevonden de ſteven over een' anderen boeg te wenden, en hierdoor in eens alle tegenſpraak geheel en al den bodem in te ſlaan, door ons, Geneeskundigen, de eerſte Pruisſiſche Lijfarts aan het hoofd, zoo maar fiks weg, met eene enkele penneſtreek, voor duivelskinderen te verklaren, welke, door den vorst der duisternis voortgezweept, en door hem als zijne ſatelliten gebezigd worden, ten verderf van de gezondheid en het leven van de aan onze zorg toevertrouwde menſchen. Inderdaad, elke wederlegging, iedere poging zelfs daartoe, zoude hier eene beleediging zijn voor het gezond verſtand onzer lezeren!

Doch laten wij niet vergeten, dat het bepaaldelijk tegen ons is, dat de Heer C. zich ten ſtrijde heeft aangegord; tegen ons, van wien hij het publiek verzekerd heeft, ons tot in onze laatſte verſchanſing te zullen vervolgen en tot de overgave noodzaken, en zie daar, Heer C.! ons tegen u ſtrijdende in het vlakke veld met open vizier, brandende voor de zaak der waarheid en menſchelijkheid, welke wij verdedigen, zonder haat of nijd in het hart te voeden, bedekt met het ſchild der waarheid, tegen hetwelk gij al uwe pijlen van logen, laster en bijge-

loof vruchteloos verſpilt, want daar het ondoordringbaar is, zoo ſtuiten al uwe pijlen tegen hetzelve af. — Geloof mij, Mijnheer CAPADOSE! gij hebt u ten onzen opzigte geweldig misrekend; van de zuiverheid onzer bedoelingen volkomen overtuigd, zeggen wij met HORATIUS: *Hic mihi murus aheneus est, nulla pallescere culpa*, en ons zelven verre boven alle ſoortgelijke bravades verheven achtende, roepen wij zoodanige wezens als gij en uwe medepligtigen gerustelijk met den grooten SYDENHAM toe: „ *Non mihi sed rationi aut quae ratio esse videtur, milito, securus quid mordicus tenet hic aut illic.*" — Wij zijn zoo verre van voor u bevreesd te zijn, dat wij, om u de moeite van ons, volgens uwe ſtellige belofte, in onze verſchanſingen te komen opzoeken en ter overgave te noodzaken, te beſparen, u in het ſtrijdperk te gemoet getrokken zijn, ja, al beſchreeft gij eene heervaart uwer ganſche ſekte, met den ouden Krekelzanger aan het hoofd, tegen ons, al ſnelde zelfs de vorst der duisternis met zijnen geheelen ſtaf ter uwer hulp toe, ook dan nog zouden wij geen' voet terug deinzen, maar moedig pal ſtaan voor de door ons verdedigde zaak der waarheid en menſchelijkheid, uit innige overtuiging, dat Hij, die met ons is, meer is, dan alle zigtbare en onzigtbare magten van het rijk der duisternis, welke gij, C., tegen ons kunt ten ſtrijde voeren. Inderdaad, verre van ons, volgens uwe ſtellige belofte, tot de overgave genoodzaakt te hebben, is integendeel reeds niet alleen het geheele ONTIJD's *Ja en Neen* bij den toorts der rede en ervaring verdwenen, maar

ook

ook hebben wij met het zwaard der gezonde rede en ondervinding, uwe twee hoofdstellingen, door u zelven de grondzuilen uwer bestrijding genaamd, in stukken gehouwen, en zullen u thans op de puinhoopen van het ingestorte gebouw, met den degen op de borst, van post tot post, vervolgen, en u noodzaken, u van al uwe vermommingen te ontdoen, en u in uwe ware gedaante aan ieder kenbaar maken, ten einde u hierdoor buiten de mogelijkheid te stellen, om, in het vervolg, weder eenvoudige en brave menschen, onder de mom van geveinsde Godsvrucht, te bedriegen. — Dan, wij gaan verder: van bl. 49 tot bl. 54 besteedt de Heer C. niet minder dan negen geheele bladzijden dezer, zoo het heeten moet, *Ernstige en herhaalde Waarschuwing tegen de ongeoorloofde en verderfelijke Koepok-inenting*, met personele aanvallen op ons te doen. De man begint met ons van verregaande onvoorzigtigheid en roekeloosheid te beschuldigen, omdat wij reeds in het jaar 1800 eene zoo nieuwe en weinig bekende smetstoffe aan een negenjarig meisje hebben ingeënt; daar deze beschuldiging intusschen slechts eene herhaling bevat van 's mans aantijging, tegen ons in de elfde wederspraak van ONTIJD's *Ja en Neen* gedaan, zoo nemen wij, ten einde den lezer alle noodelooze herhaling te besparen, de vrijheid, den Heer CAPADOSE naar het Eerste Hoofdstuk dezer Afdeeling te verwijzen, alwaar hij, ter zijner beschaming, eene breedvoerige wederlegging dezer beschuldiging zal aantreffen. Voorts zegt de Heer C., dat hij slechts naar de oude paden vraagt en de voorzigtige Geneeskunde

onzer voorvaderen verdedigt, hetgeen inderdaad onverftaanbaar is. Immers, indien men aan deze woorden niet wel eenen anderen zin kan hechten, dan dat men kwalijk doet de oude paden en de voorzigtige Geneeskunde onzer voorvaderen te verlaten, dan is het zeer gelukkig, dat de groote HERMANUS BOERHAAVE, de onfterfelijke GAUBIUS en een aantal andere hun op het fpoor gevolgde Geneesheeren niet van hetzelfde gevoelen geweest zijn als de Heer C., want anders zoude inderdaad de Geneeskunst niet in onze dagen tot zulk eene verbazende hoogte geklommen zijn, indien men niet onophoudelijk getracht had de geheimen der Natuur te befpieden, de Geneeskunst door allerlei nieuwe ontdekkingen en uitvindingen te verrijken, en dezelve ten nutte van het algemeen aan te wenden! Of zoude de Heer C. welligt van begrip zijn, dat de Geneeskunst, op het einde der achttiende eeuw, het toppunt harer mogelijke volkomenheid heeft bereikt, zoodat er aan geene verdere uitbreiding of verrijking dezer edele kunst door nieuwe ontdekkingen meer te denken is, en dat het ellendig geflacht dezer zoo verdorven negentiende eeuw onvatbaar voor eenig goed en niet gefchikt tot het doen van behoorlijk geftaafde waarnemingen of het ontdekken van nieuwe uitvindingen, wel het best doet van maar de vroegere paden te bewandelen en zoetfappig den ouden flenter te volgen? Doch ook dit, wanneer men de verbazende vorderingen van fchier alle kunften en wetenfchappen in de negentiende eeuw en de waarlijk reuzenfchreden, welke zij in onzen leeftijd hebben afgelegd, aandachtig overweegt,

weegt, is eene paradox, welker buitenſporigheid ieder een in het oog loopt.

De exclamatiën van den Heer C., aangaande de despotieke dwangmiddelen, waarmede men, naar 's mans wijze van zien, de Vaccine tracht door te drijven, zullen wij thans met diep ſtilzwijgen voorbijgaan, daar wij in den loop van dit werk de questie *ex professo* behandelen zullen, of en in hoe verre het Gouvernement geregtigd is, ten algemeene nutte, genees- of voorbehoedmiddelen door de wet te bevelen. Wij zullen ons dus hier vergenoegen, met alleen aan te merken, dat, indien het gebod van het heilig Evangelie, alle ziele zij de magten, over haar geſteld, onderworpen, zoodanig moet verklaard worden, dat wij, naar Gods woord, verpligt zijnde, vooreerst de Hoogſte Magt, den Koning der Koningen, te gehoorzamen, hieruit, volgens de ſtelling van den Heer C., voortvloeit, dat noch de Geneesheer, noch de onderdaan, wat betreft het toedienen van een of ander genees- of voorbehoedmiddel, verpligt is den Vorst te gehoorzamen, indien deze gehoorzaamheid, namelijk, met zijne bijzondere Godsdienſtige begrippen ſtrijdt, men alsdan eene wijde deur opent, om onder den ſchijn en onder den dekmantel van geveinsde Godsvrucht, alle opſtanden der onderdanen tegen hunnen wettigen Souverein te billijken, immers behoeft het geen betoog, dat zoodanig eene ſtelling alle geneeskundige politie den bodem zoude inſlaan en iederen dweeper de wapenen in handen geven, om niet ſlechts, voor zoo veel in zijn vermogen is, alle heilzame maatregelen van den

Souverein, ter bewaring van de gezondheid en het leven zijner onderdanen, door het daarſtellen van algemeene verordeningen van voorbehoeding en genezingswetten, tegen te werken en vruchteloos te maken, maar ook daarenboven hem het regt van opſtand tegen de oppermagt zoude toekennen, onder voorwendſel van, dat de door den Souverein uitgevaardigde wetten tegen pligt en geweten ſtrijdig waren, zoodat, volgens deze fraaije ſtelling, ieder dweeper het regt zoude hebben, om ſtraffeloos de wetten van den Koning te overtreden. Een ieder ziet het gevaarlijke en ongerijmde hiervan in; en men zoude inderdaad in gemoede verpligt zijn, het Gouvernement te raden, de Leeraars van zoodanig eene ſtelling, ter voorkoming van al de daaruit te vreezene onheilen, in verzekerde bewaring te ſtellen, indien niet het algemeen braaf en verlicht karakter der Nederlandſche Natie, en hare ongeveinsde liefde voor, en verknochtheid aan onzen Nederlandſchen Monarch, alle voorzorgen, dienaangaande van Gouvernementswege, gelukkig geheel onnoodig maakte, en men, zonder de publieke veiligheid eenigzins te compromitteren, volſtaan kan, met de voorſtanders van zoodanige ongerijmde gevoelens geene andere ſtraffen, dan die der algemeene verachting aan te doen. — De bewijzen intusſchen, welke de Heer C. voor deze paradoxe ſtelling aanvoert, zijn: dat wij als Christenen onderdanen zijn van Koning JEZUS, en als Christen Geneesheeren, even als de Israeliten in de eerſte tijden, door God geregeerd worden, en dus onder eene Theocratie ons gewigtig ambt waarnemen. Duidelijker bewijs, dat de zich zoo hoog verlicht wanen-

nende Schrijver, offchoon uiterlijk belijdenis van het Christendom gedaan hebbende, echter nog niet tot in den geest van hetzelve is ingedrongen, kan men niet wel verlangen: als Chtisten behoorde het den man immers niet onbekend te zijn, dat, federt de komst van onzen Heere JEZUS CHRISTUS in het vleesch, en nadat door zijne heilige Apostelen het Evangelie des vredes en der liefde aan alle volken verkondigd is, eene Theocratie, als waardoor de Israeliten in de eerfte tijden door God geregeerd werden, niet meer te pas komt. Wijders ontmoet men eene insgelijks hier niet te huis hoorende aanhaling van de woorden des Zaligmakers: *geeft den Keizer, hetgeen des Keizers is, en Gode, hetgeen Godes is,* gevolgd van eene foort van geestverbijstering van den Heer C., waarin hij de Pausfelijke overmeestering van het geweten, dat niet des Konings, maar Godes is, verfoeit, en Gode dankt, niet meer onder den hemeltergenden gewetensdwang, van den driedubbel gekroonden Antichrist te zuchten, en niet langer van de even gruwzame, den troon en het altaar omverwerpende tirannij der bandelooze Jakobijnen onderdrukt te worden, eindigende de Heer C. deze waarlijk curieufe epifode met den uitroep: indien ik vader was, en men mij niet meer zijdelings, maar regtftreeks wilde dwingen, om, zoo als de vermetele Heer ONTIJD voorftelt, in weerwil van overtuiging en geweten, mijn kroost aan de ziel en ligchaam verpestende Vaccine prijs te geven, en er geen ander wettig middel beftond, hier de vrijheid van het geweten met de pligtmatige gehoorzaamheid aan de

over

over ons geſtelde magten te vereenigen; welaan! dan zou ik met het Evangelie in hand en hart, den weg kiezen van eenen LUTHER en WILLEM VAN ORANJE, ik zou openlijk tegenſtand bieden; en beſluit met ons te beſchuldigen, het Papismus en Jakobinismus beide in de hand te werken. — Met opzigt tot het laatſte zal het voldoende zijn, ten einde den onpartijdigen lezer met den aard van ons Jakobinismus nader bekend te maken, aan te merken, dat bij de invaſie en overmeestering dezer gewesten door de Franſche wapenen, in den jare 1795, wijlen onze hooggeachte leermeester, de Hoogleeraar N. G. OOSTERDIJK, gedurende drie weken, alleen voor ons Collegie over de Pathologie gehouden heeft, daar al de overige ſtudenten in de Geneeskunst de wapenen hadden opgevat, en dat wij vervolgens, in den jare 1797, na onze publieke promotie te *Leyden*, met eene Amerikaanſche pas naar *Engeland*, toenmaals het eenigſte land in *Europa*, waar de oude paden nog beſtonden, ter voltooijing onzer Geneeskundige ſtudiën zijn gereisd, en bij onze terugkomst in het Vaderland, in 1798, ons zorgvuldig zoo veel mogelijk van alle aanraking met deze ſoort van menſchen onthouden hebben. Deze daadzaken nu zullen, vertrouwen wij, meer dan voldoende zijn, om de valschheid en ongegrondheid van 's mans beſchuldiging tegen ons, in deze klaar en duidelijk te bewijzen. En welligt zouden er, indien wij deze zaak meer van nabij op de keper wilden beſchouwen, onder zijne eigene ſekte menſchen gevonden worden, die zich maar in het geheel zoo vrij niet zouden kunnen waren, van in

de

de dagen van de overheerfching van het vaste land door het Jakobinismus, de gevoelens van hun hart zoo zuiver bewaard hebben, als wij. Daar echter dit onderzoek geheel vreemd zijn zoude aan het punt in questie, en dus aan de zaak der waarheid en menfchelijkheld volftrekt geen nut aanbrengen, zoo zullen wij liever dan hieromtrent verder uit te weiden, de fouten onzer evennaasten, ten dezen opzigte, met den wijden mantel der Christelijke liefde bedekken. Doch ten aanzien van de befchuldiging van den Heer C., van het Papismus in de hand te werken, zijn wij niet voornemens ons te verantwoorden. De aard van dit ons werk gedoogt zulks in geenen deele. Wij zijn Christenen, en trachten beide, Roomfchen en Onroomfchen, even nuttig te zijn; en hebben uit dien hoofde alle fystematifche Godsdienftige leerbegrippen, welke bij de eene of andere Christen-fekte uitfluitend te huis hooren, zoo veel mogelijk, vermijd. De Schrijver plaatfe ons dus waar het hem lust, onder de halve of kwart Pausgezinden, wij zullen er geen harnas om aantrekken, daar het ons volmaakt onverfchillig is, onder welke Godsdienftige fekte de Heer C. ook goedvindt ons te rangfchikken.

Men ziet intusfchen, dat de Heer C. hier openlijk oproer kraait, en de vaders van huisgezinnen aanmaant, om op het voetfpoor van LUTHER en WILLEM VAN ORANJE openlijk tegenftand te bieden. Ongelukkig zijn de door den Schrijver geopperde voorbeelden niet zeer juist, en bewijzen de zwakheid en onbeduidendheid van 's mans argumentatie. Bekend is

is het, dat de onsterfelijke grondlegger onzer burgerlijke en Godsdienstige vrijheid, Prins WILLEM DE I, geenszins in het begin het voornemen koesterde, om, met uitsluiting der Roomsch-Katholijke, eene heersckende Hervormde Godsdienst in deze gewesten daar te stellen, neen! Het grondoogmerk van dien verlichten Vorst is geweest, aan ieder Provincie het beheer over de Godsdienst uitsluitend over te laten, intusschen alle vervolging van andersdenkenden in het stuk van Godsdienst te doen ophouden, en eene unie of vereeniging van alle, offschoon in Godsdienstige belijdenisse verschillende, gewesten te beramen, ter verdediging en handhaving van 's lands voorregten en vrijheden, aan hetzelve door hunne voormalige wettige Souvereinen verzekerd, en bij de aanvaarding van de regering dezer landen plegtig bezworen, tegen de Spaansche overheersching en dwingelandij; ten verderen bewijze hiervan zal het genoegzaam zijn hier aan te merken, dat de martelaar van de Nederlandsche vrijheid, de, te *Brussel*, op bevel van den Hertog VAN ALVA, onthalsde Graaf LAMORAAL VAN EGMOND, in de Roomsch-Katholijke kerkleer gestorven is, en welke verregaande onaangenaamheden, ja lasteringen, Prins WILLEM DEN I, van den dolleman DATHEEN *cum suis*, heeft moeten verduren, en hoe deze valsche Zeloten voor de Protestantsche Godsdienst de hoofdoorzaak geweest zijn der Gentsche onlusten, der meer en meer toenemende verwijdering tusschen de Noordelijke en Zuidelijke Provinciën van *Nederlands* Rijk, en hoe van lieverlede het oorspronkelijk geschil tusschen de

Staat-

Staatſche en Spaanſche faktie, eindelijk tegen deszelfs wezenlijk doel in een religie-oorlog, tusſchen Roomsch en Onroomsch, ontaarde, zoodat het voorbeeld van Vader WILLEM DEN I hier zeer te onpas door den Heer CAPADOSE, ter bereiking van zijn doelwit, is bijgebragt. Nog ongelukkiger, zoo mogelijk, is hier LUTHER door den Heer C. als een voorbeeld ter navolging te berde gebragt. Wij hebben de werken van LUTHER niet bij de hand, en durven dus niet ſtellig beſlisſen of LUTHER inderdaad de geoorloofdheid van opſtand tegen zijn' wettigen Souverein geleeraard hebbe; doch genomen, dat de Heer C. ten dezen opzigte waarheid ſpreekt, zoo zou echter het voorbeeld van LUTHER hier voor den Christen, al ware hij ook zelfs de onveranderlijke Augsburgſche Confesſie toegedaan, toch niets afdoen, daar hetzelve, in alle geval, in volſtrekte wederſpraak ſtaat met de Heilige Schrift en onze Heere JEZUS CHRISTUS, verre van zijne discipelen opſtand tegen de wettige magten, zelfs in geval van vervolging, om de Christelijke Godsdienst te bevelen, hun integendeel uitdrukkelijk zegt: als zij vervolgen in het eene land, vliedt in het andere; van daar, dat de leerlingen van CHRISTUS, van welke men, gedurende de drie eerſte eeuwen, eene menigte, door allerlei folteringen, om het leven bragt, zich voor de zaak der waarheid, als lammeren, zonder de minſte tegenweer, lieten ſlagten, maar dat hunne ſtandvastigheid, in het midden der folteringen, de lofzangen, welke zij op de ſchavotten zongen, de gebeden, welke zij voor hunne beulen ten

he-

hemel op zonden, meer kinderen aan de kerk gaven, dan de door de wreede Heidensche Keizers bevolen slagtoffers aan dezelve konden ontnemen. (*) En het was slechts in de vierde eeuw, en nadat de Christenen nu veertig jaren lang hunne Godsdienst als de heerschende in het gansche Roomsehe Rijk hadden gezien, dat tien soldaten, die Christenen waren, uit wanhoop, dat zij hunne Godsdienst tot een voorwerp der lasteringen en geweldenarijen zagen stellen, een ontwerp smeedden, om den Keizer JULIAAN, bijgenaamd *de Afvallige*, welke door eene allerbeklagelijkste dweeperij het Christendom had afgezworen, en die door zijnen ingekankerden haat tegen onze gezegende Godsdienst zich allerlei onregtvaardigheden en wreedheden tegen derzelver belijders veroorloofde, en hierdoor de geesel werd van een groot gedeelte zijner onderdanen, te vermoorden. En dit echter was eene bijzondere daad van enkele personen, welke men dus met geen' schijn van billijkheid op de rekening der algemeene Christenheid kan stellen. En niet dan in de zesde eeuw gebeurde het, dat VITALIANUS, een kleinzoon van den beroemden ASPAR (†), in den jare 514, tegen den Griekschen Keizer ANASTASIUS, die zich, door het in ballingschap zenden van verscheidene regtzinnige Bisschoppen,

(*) ROUSTAN, *l. l.* IV Tom, p. 148.

(†) Een der drie Veldoversten, die in den jare 425, onder de regering en op het bevel van den Oosterschen Keizer THEODOSIUS, VALENTIANUS DEN DERDEN op den troon van het Westen plaatste.

pen, den algemeenen haat op den hals gehaald, den ſtandaard van afval plantte, zijnde dit de eerſte oorlog, die onder de Christenen ter zake, of ten minſte onder voorwendſel van de Godsdienst, ondernomen is. (*) Dit aangehaalde zal, vertrouwen wij, genoegzaam zijn, om den onpartijdigen lezer te doen zien, dat de Antichristelijke raad van den Heer C. aan het volk tot opſtand jegens de over hetzelve geſtelde magten, lijnregt ſtrijdig is met de leer van onzen gezegenden Verloſſer, den Heer JEZUS CHRISTUS, en met den echten geest der Christelijke kerkleer.

Overigens bewijzen des Schrijvers uitroepingen, van dankzegging aan God, van niet meer onder den hemeltergenden gewetensdwang van den driedubbel gekroonden Antichrist te zuchten, en dergelijke, in een Geneeskundig geſchrift in het geheel niet pasſende uitdrukkingen, of liever, zotheden, ſlechts, dat de Heer C., in deze zijne *Ernſtige en herhaalde Waarſchuwing*, niet geleid is geworden door den geest des vredes en der liefde, of door den geest van onzen Heer JEZUS CHRISTUS, maar door den geest van bitteren haat, nijd en kwaadaardigheid jegens onze Roomsch Katholijke Medechristenen, en dus door den kennelijken geest des Antichrists. Wat toch hebben leerſtellingen, of ſystematiſche geloofsverſchillen over ſommige punten van de Christelijke Godsdienst, gemeen met de Vaccine? En het zal wel geen betoog behoeven, dat dezelve geheel vreemd zijn aan de zaak in geſchil; en dat de Heer C., in-

(*) ROUSTAN, *l. l.* Tom VII, bl. 137.

indien hij inderdaad de waarheid lief had, er in zijn eigen systema zich zekerlijk voor zoude gewacht hebben, uit aanmerking, dat het getal der belijders van de Roomsch Katholijke Godsdienst, dat der Evangelische verre overtreft; en dat de eerste, de Zuidelijke Provinciën mede gerekend, twee derden der gansche bevolking van het rijk der *Nederlanden* uitmaken, en het dus allezins strijdig is, met het belang van zijn eigen systema, de zoo talrijke belijders der Christelijke moederkerk tegen zich voorin te nemen, of zoude het talrijk kroost der Roomsch-Katholijken maar aan de, volgens den Heer C., ziel en ligchaam verpestende Vaccine moeten worden prijs gegeven, omdat zij in de Christelijke moederkerk geboren zijn? Dat zou toch waarlijk onbarmhartig en onchristelijk zijn!!! Doch welligt behoort het tot de nieuwe Bilderdijksche taktiek, om de andersdenkende en de, naar hun inzien, dwalende Medechristenen door schelden en razen wederom op het regte spoor te brengen? Kluchtig is het intusschen, ja schier *incredibile dictu*, dat de Heer C., op dezelfde bladzijden, in eene noot, in *Rome*, naar zijne uitdrukkelijke verklaring, de zetel des driedubbel gekroonden Antichrists, gewetensvrijheid wil gaan zoeken, omdat, namelijk, de tegenwoordige Paus aan de ingezetenen des Roomschen Stoels volkomen vrijheid heeft toegestaan, om hunne kinderen al of niet te vaccineren. Inderdaad, wanneer wij deze en dergelijke, schier op elke bladzijde voorkomende, tegenstrijdigheden en kennelijke blijken van 's mans steeds meer en meer toenemende geestverbijstering overwe-

gen,

gen, vooral als wij daarbij in aanmerking nemen, dat ijdele hoogmoed en verregaande zucht, om duistere Godsdienstige geschilpunten uit te pluizen, steeds onder de vruchtbaarste oorzaken van *manie* door deskundigen zijn opgeteld, dan zijn wij waarlijk niet zonder ernstige bekommering, dat het, eindelijk, met den Heer C. op eene volslagene krankzinnigheid zal uitloopen, en dat hij, *quod tamen avertat bonus Deus!* welligt, vroeger of later, wel niet naar *Rome*, maar naar de *Beverwijk* zal afreizen.

Na dezen langen uitstap begint de Schrijver zijne vierde grondstelling met eene soort van apologie, waarin hij het algemeen aanwenden der Vaccine op alle individu's en in alle omstandigheden als eene absurditeit en de wijze, waarop die inenting werkelijk plaats heeft, als eene schandelijke kwakzalverij beschouwd heeft, en besteedt hieraan niet minder dan acht bladzijden, in welke men echter vruchteloos zoeken zal eenige wederlegging der door ons in onze *Waarde der Vaccine* aangevoerde gronden, welke onwederlegbaar aantoonen, dat 's mans tekst waar, doch zijne toepasfing valsch is; het schijnt ons toe, dat de man zelf bevroedende, dat de logen het op den duur tegen de waarheid niet zoude kunnen uithouden, maar in een regelmatig gevecht spoedig te kort schieten, zeer voorzigtiglijk zich aan geene vruchtelooze wederlegging gewaagd heeft, maar zich vergenoegd, met in het algemeen te willen bewijzen, dat wij de plaats van GAUBIUS niet wel begrepen hebben, en dergelijke niets tot de zaak in geschil afdoende uitvlugten meer; daar het ons intusschen

ten eenemaal onverschillig is, hoe een wezen als de Heer C. over ons denkt en oordeelt, zullen wij alweder, *more solito*, des Schrijvers personele uitvallen met diep stilzwijgen voorbijgaan, en ons vergenoegen met op te merken, dat de Heer C. noch GAUBIUS noch ons schijnt begrepen te hebben; immers, anders zou hij ten minste zoo wijs geweest zijn, van de § 23 der *Institutiones pathologicae* van dien onsterfelijken Geneeskundigen hier niet aan te halen, daar wij op deze het oog hadden, toen wij in onze *Waarde der Vaccine* woordelijk het volgende ter nederschreven, „ offschoon de uitwerkselen van het aangevoerd *miasma*, door den individuelen toestand en de specifike irritabiliteit van het besmette voorwerp, eenigermate gewijzigd worden," en zich zekerlijk gewacht hebben van er bij te voegen, dat wij hierdoor onze voorafgegane stelling vernietigd hebben. Daar derhalve de Heer C. onze argumentatie niet schijnt begrepen te hebben, zoo willen wij zijn gemis aan praktische kennis in de Pathologie en Therapie der Geneeskunst gaarne, zoo veel mogelijk, te gemoet komen, en zullen dus trachten hem de zaak andermaal klaar en duidelijk voor oogen te stellen. —— Dat alle verschijnsels in de dierlijke huishouding, welke men, na het aanwenden van den eenen of anderen prikkel op het menschelijk ligchaam, waarneemt, altoos staan in de zamengestelde reden van de verschillende natuur des gebezigden prikkels en de hierdoor veroorzaakte terugwerking van het dierlijk ligchaam op denzelven, en dus de resultaten bij de verschillende personen, uit hoofde

van het wezenlijk onderſcheid dier vatbaarheid bij ieder individu, naar de verſchillende geſtellen, ſekſen en jaren, ook noodwendig zeer moeten uiteenloopen, dit hebben wij, reeds 29 jaren geleden, in onze Verhandeling *de Morte et varia moriendi ratione* klaar en duidelijk aangetoond, en beamen, uit dien hoofde, volkomen, wat de Heer C. zegt, ten aanzien der Therapeia, met opzigt tot de zoogenaamde ſpecifica of univerſele geneesmiddelen, doch wij herhalen ons gezegde in *de Waarde der Vaccine*, bl. 47, dat 's mans tekst waar is, maar zijne toepasſing van dezen regel op de werking der ſmetſtoffen op het menſchelijk ligchaam in het algemeen en op de inenting der kinderpokken of der vaccine in het bijzonder, *more solito*, valsch. Wijders herhalen wij insgelijks de aldaar door ons gedane betuiging, naauwelijks te kunnen begrijpen, hoe zulk een ongerijmd denkbeeld aan iemand van gezonde herſenen, die nog eenige aanſpraak op den naam van een' beoefenaar der echte Geneeskunde maken wil, indien hij inderdaad ter goeder trouw te werk gaat, in het hoofd hebbe kunnen komen, daar immers de ervaring, de beste leermeesteresſe in het ondermaanſche, ons dagelijks leert, dat de aanwending van het *miasma variolosum*, of van dat der Vaccine, of van eenige andere ſmetſtof, op het menſchelijk ligchaam geappliceerd, onverſchillig of het individu, waarop hetzelve wordt aangewend, oud of jong, ſterk of zwak, gezond of ziek zij, indien er ſlechts bij het voorwerp, waarop de ſmetſtof aangewend wordt, de vereischte vatbaarheid voor dezelve aanwezig zij, want anders werkt

 het

het *miasma* niet, en de uitwerking is nul, altoos eigenaardige verschijnsels oplevert; indien de Heer C. deze zinsnede, welke wij woordelijk uit onze *Waarde der Vaccine* hebben overgenomen, met de vereischte aandacht gelezen had, en daarbij inderdaad, uit liefde tot de waarheid, in zijn onderzoek nopens de Vaccine was geleid geworden, zoo zoude hij zich zekerlijk gewacht hebben van te schrijven, dat de Vaccinatores het wezenlijk onderscheid dier vatbaarheid bij ieder individu verwaarloozen. Want indien er bij de kinderen, of ook bij volwasfene personen nog geene vatbaarheid voor deze smetstof voorhanden is, dan ontstaat er ook geene reactie, en de Vaccine vat niet; en is de reactie van het gevaccineerde voorwerp te zwak, of wel wordt de werking der Vaccine door eene andere in het ligchaam plaats hebbende ziekelijke stemming in derzelver loop gestremd, dan ook is dezelve doorgaans niet voldoende ter altoosdurende vernietiging, of ter geheele wegneming van de vatbaarheid voor de smetstoffe der kinderpokken, en er ontstaan of valsche koepokken, of wel de koepokstof werkt niet uit, zij vormt dan, als het ware, eene middelsoort tusschen valsche en echte koepokken, en het zijn, volgens onze vrij uitgebreide ervaring in dit opzigt, gedurende het vierde eener eeuw, inzonderheid die voorwerpen, bij welke, de vatbaarheid voor de kinderziekte wel voor eenen tijd uitgedoofd, maar niet geheel uitgeroeid zijnde, in het vervolg bij hevige epidemiën der kinderpokken, de zoogenaamde *mitigated small-pox*, ontstaan. —— Daarenboven leeren beide de gezonde rede en ervaring den wijsgeerigen Arts, dat geene vooraf gemaakte beschouwin-

wingen, geene theoretiſche beſpiegelingen, maar alleen voortgezette naauwkeurige waarnemingen hem den waren aard en werking der ſmetſtoffen op het menſchelijk ligchaam doen kennen, en dat er in de Natuur onbeſchrijfelijk veel is, dat wel niet tegen het gezond verſtand ſtrijdt, maar toch des menſchen beperkt vernuft oneindig te boven gaat, hetgeen wij echter op de klare en duidelijke getuigenis onzer zinnen als bewezen waarheid moeten aannemen, en hetgeen door de dagelijkſche ondervinding als zoodanig erkend wordt, hoezeer wij niet altoos in ſtaat zijn het *waarom* en de wijze *hoe*, duidelijk uit elkander te zetten. Deze ondervinding dan heeft ons geleerd, dat de, ſedert verſcheidene eeuwen, het menschdom teisterende beſmetting der kinderpokken dit eigenaardig heeft, dat zij doorgaans denzelfden perſoon, gedurende zijn geheel leven, maar eenmaal aantast. Dat, wanneer men de ſmetſtof der kinderpokken inent, of dezelve, door middel van het lancet, in eenig uitwendig deel des ligchaams wordt aangebragt, de ziekte doorgaans goedaardig is, er zeldzaam zamenvloeijende pokjes op volgen, en deze bewerking zeer zelden doodelijke gevolgen heeft. —— Dat, eindelijk, de heilzame Vaccine, door op eene ſpecifike, op eene aan hare eigendommelijke ſmetſtof eigene, wijze op het ingeënte voorwerp te werken, aan het ganſche ligchaam die bijzondere ſtemming geeft, welke het voor het vervolg ongeſchikt maakt ter opneming van eene andere ſmetſtof, die, namelijk, der kinderpokjes, door aan hetzelve de vatbaarheid te benemen, om door dezelve te worden aangetast, en dat het dus niets vreemd is, dat het koepokgift, door

het ligchaam anders te wijzigen, de vatbaarheid van hetzelve voor de tegenwerking op den bepaalden prikkel van de ſmetſtoffe der kinderziekte voor het vervolg geheel vernietigt, daar toch, zoo als dit door onzen hooggeachten vriend, den Hoogleeraar VROLIK, betoogd is, tot het ontwaren van eenen prikkel niet alleen een levend bewerktuigd deel, maar ook eene bijzondere ſtemming in dat deel vereischt wordt. (*) —— Dat het, eindelijk, niet alleen niets ongerijmds insluit, maar overeenkomſtig de algemeene Natuurwetten is, dat deze uitwerking, zoo als zulks door den grooten REIL zeer juist is aangemerkt, dezelfde is bij jonge en oude, ſterke en zwakke, gezonde en zieke voorwerpen, daar er, blijkens de ervaring, volgens den ſpecifiek verſchillenden aard van het aangewend *miasma*, in alle geſtellen een eigendommelijk ſoortgelijk product wordt voortgebragt, en hierom de prikkel der pokken altoos pokken, en die der mazelen altoos mazelen voortbrengt, en dat, offchoon de uitwerkſelen van het aangewend *miasma* door den individuelen toeſtand en de ſpecifike irritabiliteit van het beſmette voorwerp eenigermate anders gewijzigd worden, en van daar de pijnlijke aandoeningen in de oxelklieren, als kenmerk des vreemden prikkels, welke het vaatgeſtel aandoet, bij ſommige gevaccineerden, bij andere eene vrij aanmerkelijke koorts, bij een' derde eene algemeene uitbotting van een' ſchielijk verdroogenden uitſlag, terwijl bij een' vierde een lastige uitſlag op de huid, welke ſoms, als gevolg der koepok-inenting, nog eenigen tijd voortduurt, en, eindelijk, bij een' vijfde bijna geene koorts wordt

(*) VROLIK, *Redevoering* 1806, bl. 7.

wordt waargenomen, en echter bij allen, zonder onderſcheid, tot derzelver wezenlijkheid, altoos een meerdere of mindere graad van prikkeling van het zenuwgeſtel en meer of min koortsachtige bewegingen vereischt worden, daar, blijkens de ervaring, plaatſelijke koe- of menſchenpokken, zonder ſoortgelijke koe- of menſchenpokkenkoorts, niet in het vervolg voor de kinderziekte behoeden. —— Wat toch vermogen nu de door den Heer C. zoo verkeerdelijk in het midden gebragte theoretiſche beſpiegelingen tegen deze zoo beſlisſende daadzaken? Immers niets! Kluchtig is het intusſchen, hoe de goede man zich zelven, in zijne werkjes, tegenſpreekt; immers, in zijne vorige ſchriften ſchijnt hij met het gebruik der *Belladonna*, als voor een' tijd een voorbehoedmiddel tegen de beſmetting van het *miasma ſcarlatinoſum* in het algemeen opleverende, nog al vrij wat op te hebben, intusſchen ſteunen deszelfs aanwending en wijze van werking, op dezelfde, met opzigt der Vaccine door ons te berde gebragte algemeene Natuurwetten, doch welligt behooren zoodanige in het oog loopende tegenſtrijdigheden tot het ſtelſel der Bilderdijkſche ſchool; het zij zoo, genoeg zij het ons, den lezer het ongerijmde van zijne redekaveling te dezen opzigte klaar en duidelijk ontvouwd te hebben.

Thans zijn wij dus genaderd tot het vijfde argument der zoogenaamde negative ſtellingen van Dr. CAPADOSE, waaromtrent de Heer C. ons naar zijne *Nieuwe Bijdrage* verwijst, in welke hij zegt, van bladz. 72 tot bladz. 109, de geopperde zwarigheden breedvoerig opgelost te hebben; voorts ontkent hij ſtellig in zijne *Beſtrijding der Vaccine* gezegd te

 heb-

hebben, dat er thans minder kinderen sterven dan voor de Vaccine, doch dat hij vreesde voor de uitwerksfelen in later tijd; maar alleen, dat er thans minder kinderen aan de pokken sterven; en beweert, dat hij integendeel in zijne *Bestrijding*, de bevolking en sterfte uit een hooger standpunt beschouwende, de Geneeskunde op beide even weinig invloed toegekend, en er zelfs bijgevoegd heeft, 'dat de sterfte, wel is waar, met betrekking tot de zieken verminderd is, doch met betrekking tot de bevolking standvastig dezelfde blijft. — Vervolgens wordt door den Heer C., onze vraag: hoe dit zijn gezegde, dat, namelijk, de sterfte met betrekking tot de zieken verminderd is, strookt met den gevallen, diep gevallen staat der Geneeskunde in de negentiende eeuw, aldus beantwoord: „ Wanneer van 50 personen, voorheen „ 25 ziek waren en 1 stierf, en de tegenwoordige „ Geneeskunde het zoo verre brengt, dat er van de „ 50 nu 35 ziek zijn, hoewel er slechts een van „ sterft, zoo zal hierdoor, met betrekking tot de „ bevolking, het getal zieken vermeerderd zijn, maar „ de sterfte echter in dezelfde verhouding blijven; „ hetgeen dus," zegt C. „ volkomen overeenkomt „ met zijne stelling, aangaande het diep verval der „ Geneeskunde, die, ja, de bevolking niet vermin„ dert, omdat dit niet in hare magt is, maar het „ getal zieken vermeerdert, in plaats van hetzelve te „ verminderen, waartoe zij bestemd is." — Wijders ontkent de Heer C. insgelijks beweerd te hebben, dat de bevolking op den Aardbodem altoos en bestendig dezelfde zou blijven; zijnde hij integendeel van gevoelen, dat het: *weest vruchtbaar, ende vermenig-*

vul-

vuliget, *ende vervullet de aarde*, in zich de oorzaak bevat, waarom de bevolking over den ganſchen aardbodem vermeerderen moet; alsmede de vrees gekoesterd te hebben, dat de aarde niet groot genoeg zoude zijn, om nog meer menſchen te voeden; en eindigt met de vraag: hoe, indien het waar is, zoo als de Heer ONTIJD zegt, dat de bevolking ook in *Europa* in het algemeen een aanmerkelijk verlies heeft ondergaan; waar blijft dan de zoo *emphatice* geroemde invloed der Vaccine op de bevolking? — Waar zijn dan die gunſtige reſultaten op de ſterflijsten erkenbaar? — Waaraan blijkt dan, die, voor het ganſche menſchelijk geſlacht, zoo uitſtekend groote weldaad? — Is het niet juist in *Europa*, waar, volgens den Heer ONTIJD, de bevolking zoo aanmerkelijk is verminderd, dat ook de Vaccine het meest verſpreid is? — De man beſluit deze zinſnede met den uitroep: O! hoe uitzinnig is de wijze dezer wereld, die in zijne naaktheid en onvermogen tegen de waarheid den ſtrijd voert! En eindelijk krijgen wij nog, in eene zeer uitgebreide noot, eene vergelijking van de *quaestie*, over het al of niet invloed hebben der Geneeskunst op de bevolking en ſterfte, beide uit een hooger ſtandpunt beſchouwd, met de leer der voorbeſtemming of *praedestinatie*, en in deze noot, volgens den Heer C. voor den geoefenden Christen geſchikt, leert hij ons, als eene ontwijfelbare waarheid, dat het getal voorverordineerden ten eeuwigen leven bij God van alle eeuwigheid bepaald is, en dat noch de prediking van het Evangelie, noch het verzuim hiervan, dat getal vermeerderen of ver-

verminderen zal, en dat het even zoo gelegen is met het getal der levenden in deze wereld; want, dat de bevolking voorbeſtemd en bepaald is, zonder dat de Geneesheeren die bevolking, uit zoodanig een oogpunt beſchouwd, het zij vermeerderen, het zij verminderen; zoodat, dus beſluit de Heer C., met betrekking tot het getal der voorverordineerden ten eeuwigen leven, het om het even is, of wij de hartespijs van eenen GOMARUS en BOGERMAN genieten, of wel den laffen, ſmakeloozen kost der hedendaagſche predikers eener koude zedeleer inzwelgen; doch dat, offſchoon dezen het getal der voorverordineerden ten eeuwigen leven niet kunnen verminderen, het echter met betrekking dergenen, die kennis van den ſtaat hunner zielen zoeken, van een uitſtekend belang is, of hun eene verderfelijke, of eene gezonde leer gepredikt wordt, en dat het even zoo gelegen is met de Geneeskunde; zijnde het, volgens den Heer C., met betrekking tot de bevolking in het algemeen, uit een hooger ſtandpunt beſchouwd, voorzeker om het even, of wij eenen HOFFMAN of GAUBIUS, dan wel de tegenwoordig zoo ſchaamteloos het hoofd opſtekende kwakzalvers of vergiftmengers aan het ziekbed zien; doch, dat het met betrekking tot het getal der kranken geheel iets anders is; daar het buiten twijfel is, dat een land, waarin een derde gedeelte der bewoners na doorgeſtane ziekte kwakkelende blijven, in plaats van eene ongeſtoorde gezondheid te genieten, bij een door voorafgaande ziekte gezuiverd ligchaam; een land, waarin twee derde der kinderen de blijken eener verſtoorde ontwikkeling vertoonen, dat,

zegt

zegt C., zulk een land de verkeerde behandeling en onkunde der Geneesheeren voor een groot gedeelte als de oorzaak hiervan moet beschouwen; offchoon het getal der in leven blijvenden, of de bevolking in het algemeen, het zij er vele of weinige, kundige of onkundige Doctoren zijn, niet met eenen enkelen vermeerderd noch verminderd worden zal. (*) Tot dus verre de Heer C., wien wij hier, om alle mogelijke verdraaijing van 's mans begrippen te vermijden, en zijne geheele redenering in derzelver verband klaar en duidelijk te ontvouwen, sprekend hebben ingevoerd. Het geheel van 's mans argumentatie op de keper beschouwende, blijkt het dus, dat de Heer C., in de vijfde grondstelling zijner zoogenaamde negative argumenten, welke, gelijk zulks door wijlen den Geneesheer VAN LIER zeer juist is opgemerkt (†), te regt den naam van negatif dragen, daar zij niets hoegenaamd tegen de Vaccine bewijzen, beweerd heeft, 1mo., dat de sterfte absolut vermeerdert. 2do. Dat de sterfte met betrekking tot de zieken vermindert, vermits het getal der kranken naar evenredigheid grooter is dan voorheen; en 3io. Dat de sterfte met betrekking tot de bevolking standvastig dezelfde blijft; en dat hij vervolgens getracht heeft, deze drie punten op zijne wijze toe te lichten, Indien het ons nu ware te doen geweest, om 's mans bui-

(*) *l. l.*, van bladz. 68 tot bladz. 72, in eene noot.

(†) N. VAN LIER, *Kritische Aanmerkingen op de Bestrijding der Vaccine van* Dr. A. CAPADOSE, bl. 72.

buitenſporige begrippen bij het publiek in derzelver naaktheid ten toon te ſtellen, dan zouden wij zekerlijk niet hebben nagelaten, den lezer opmerkzaam te maken, niet ſlechts op het geheel onbewezene, ja ongerijmde zijner argumentatie, maar ook, hoe de goede Doctor zich zelven, als het ware, in eenen adem tegenſpreekt; immers, nadat hij op bladz. 58 gezegd heeft, dat de Goddelijke belofte: *weest vruchtbaar*, *ende vervullet de aarde*, de oorzaak, waarom de bevolking over de ganſche aarde ſteeds vermeerderen moet, in zich bevat, zoo vermeent hij integendeel in eene noot op bl. 59, in den onbegrijpelijken ſnellen voortgang en ongeëvenredigde vermeerdering der bevolking, die thans in alle oorden der wereld plaats heeft, de zaden te ontdekken van eene aanſtaande hevige epidemie of ander algemeen onheil, hetwelk het evenwigt in de groote omwentelingen van Gods regering herſtellen zal; dit, echter, was in geenen deele ons oogmerk, integendeel hebben wij, in onze *Verdediging der Vaccine*, voor zoo veel zulks met een' man als den Heer C. en met zijne wijze van ſchrijven doenlijk ware, getracht den jeugdigen Geneesheer, in zoo verre dit de waarheid der door ons verdedigde zaak ſlechts eenigzins gedoogde, zoo veel mogelijk, te ſparen, en zijn dus zijne ongerijmde denkbeelden, wanneer zij met de *Verdediging der Vaccine* niet in een onmiddellijk verband ſtonden, of met diep ſtilzwijgen voorbij gegaan, of indien ſoms derzelver ſchadelijke ſtrekking ons, onzes ondanks, verpligtte, er gewag van te maken, zoo hebben wij dan ſlechts, met een enkel

woord,

woord, in het voorbijgaan, het fchadelijke van dergelijke ftellingen in de praktijk der Geneeskunst aangetoond; thans, echter, daar de Heer C. ons noodzaakt, om, ter eigene verdediging, zijne verregaande waanwijsheid en volflagen gebrek aan gezonde redeneerkunst bij het Publiek ten toon te ftellen, moeten wij aanmerken, dat de Heer C. ons alle bewijs voor de waarheid zijner eerfte ftelling, dat, namelijk, de fterfte abfolut vermeerdert, is fchuldig gebleven, ten ware hij de Goddelijke belofte: *Weest vruchtbaar, ende vermeenigvuldiget, ende vervullet de aarde*, als eene oorzaak, waarom de bevolking over den ganfchen aardbodem fteeds vermeerderen moet, zou willen opvatten; in dit laatfte geval, echter, levert zulks, zonder het minfte bewijs voor 's mans ftelling te verfchaffen, ons eenen nieuwen bewijsgrond, dat de Heer C., niettegenftaande 's mans hoog gevoelen van zich zelven, het echter in de uitlegkunde, ook zelfs van de Schriften des Ouden Verbonds, nog niet zeer verre gebragt heeft, daar het uit den aard der zaak wel geen' twijfel lijdt, of de Goddelijke belofte, aan den Aartsvader NOACH en anderen, gedaan, behelst, wel is waar, eene ftellige uitfpraak, dat de geheele, immers het grootfte gedeelte der aarde door zijne nakomelingen zoude bevolkt worden, maar er ligt in geenen deele in opgefloten, dat de bevolking over den ganfchen aardbodem beftendig vermeerderen moet; integendeel, hij, die geen vreemdeling is in de Schriften des Ouden Verbonds, weet, dat vaak het tegendeel heeft plaats gehad niet flechts ten opzigte der *Moabiten*, *Ammoniten*, *Edomiten* of

Idu-

Idumeërs, maar ook ten aanzien van Gods oude volk, 's mans voormalige geloofsgenooten, waarvan, na de rampzalige verwoesting van de heilige ſtad en tempel, door den Chaldeeuwſchen Monarch NEBUKADNEZAR, ſlechts een gering overſchot is overgebleven, in vergelijking van de bevolking van het Heilige Land, toen, onder de Koningen DAVID en SALOMO, de Joodſche natie tot den hoogſten trap van welvaart geſtegen was, zoodat wij geen oogenblik aarzelen, om des Schrijvers eerſte ſtelling, als op eenen zandgrond gebouwd, en beide tegen de ervaring en de Heilige Schrift ſtrijdende, als valsch te verwerpen.

Even onwaarachtig is 's mans tweede ſtelling, dat, namelijk, het getal der zieken thans ongeveer een vierde gedeelte meerder bedragen zou dan eertijds; immers is dezelve eene loutere veronderſtelling, door den Heer C., zonder den minſten bewijsgrond er voor te hebben aangevoerd, geheel willekeurig aangenomen; dewijl het niet ſlechts voor den Geneeskundigen, maar voor elk met gewoon gezond oordeel begaafd mensch geen betoog behoeft, dat het gewoon getal der zieken, in evenredigheid tot de bevolking, zich ten uiterſte moeijelijk laat bepalen, daar hetzelve van eenen *a priori* niet wel met juistheid te berekenen zamenloop van een aantal, vaak toevallige omſtandigheden afhangt, en het wel geen den minſten twijfel lijdt, of er heeft hieromtrent een vrij aanmerkelijk verſchil plaats tusſchen den eenvoudigen, meer naar de wetten der Natuur levenden landman, en tusſchen den meer verfijnden, of liever, meer bedorven,

ven, *Baccho et Venere exhaustus* ſtedeling, zoodat het niet wel mogelijk is, om, ten dezen opzigte, overeenkomſtig met de waarheid, een ſtellig algemeen geldend beſluit op te maken.

Evenmin kan de zesde ſtelling van den Heer C., dat, namelijk, de ſterfte met betrekking tot de bevolking beſtendig dezelfde blijft, den toets aan de gezonde en ervaring doorſtaan. Immers, ware dit inderdaad het geval, dan moest ook de bevolking ſteeds onveranderd in denzelfden ſtaat blijven, en door geene menſchelijke middelen voor eene aanmerkelijke vermeerdering, of omgekeerd, aanzienlijke vermindering vatbaar zijn. De ervaring van alle eeuwen leert intusſchen zoo klaar en duidelijk het tegendeel, dat alle verder bewijs ten dezen opzigte geheel overbodig is; ja, de waarheid daarvan is zoo blijkbaar, dat zelfs, C., het zijn 's mans eigene woorden, in den onbegrijpelijken ſnellen voortgang en ongeëvenredigde vermeerdering der bevolking, die thans in alle oorden der wereld plaats heeft, de zaden meent te ontdekken van eene aanſtaande hevige epidemie, of ander algemeen onheil, om het evenwigt in de groote omwentelingen van Gods regering te herſtellen." (*) Hoe intusſchen deze gevreesde voorſpelling met 's mans derde ſtelling ſtrookt, laten wij gerustelijk aan het verlicht oordeel van het lezend Publiek over.

Indien men nu hier nog bijvoegt 's mans, uit deze valſche ſtellingen afgeleide, hoogst ongerijmde gevolg-

(*) *Beſtrijding der Vaccine*, bl. 59, in eene noot.

volgtrekking, dat, namelijk, voor den Geneeskundigen de bevolking in het algemeen nimmer een onderwerp zijner nafporingen moet zijn, vermits hij flechts met de zieke bevolking in betrekking ftaat; indien men voorts in overweging neemt, dat er bij de Schrijvers over de Pathologie nimmer de minfte twijfel gekoesterd is, of een der hoofdpligten van den Geneesheer beftaat in het voorkomen van ziekten, indien het, eindelijk, voor het minst, den Heer C., die flechts naar de oude paden vraagt, niet onbekend kan zijn, dat de groote GAUBIUS de Geneeskunst bepaalt te zijn *scientia et prudens directio virium naturae humanae ope praesidiorum naturalium ad vitae et sanitatis a morbis et morte tutelam*, en deze vervolgens in twee hoofdafdeelingen van *Hygiena* en *Iatrica* fplitst, dan zou voorwaar, bij het tegenwoordig hooge ftandpunt der kunften en wetenfchappen in het algemeen, en de Geneeskunst en de daarmede verwantfchap hebbende wetenfchappen in het bijzonder, alle verder betoog van de ongerijmdheid dezer paradoxe van den Heer C., dat de verpligting van den Geneesheer zich alleen tot de zieke bevolking uitftrekt, niet flechts overbodig, maar zelfs beleedigend voor het verlicht Publiek zijn, te meer, daar het nog versch in het geheugen liggend voorbeeld van het ongelukkige *Spanje* en het jaarlijks woeden der pest in het Turkfche Rijk, ons proefondervindelijk bewijzen, hoe allerellendigst het er met de maatfchappij zoude uitzien, indien de Geneesheer *à la* CAPADOSE zijne betrekking alleen tot de zieke bevolking bepaalde,

en

en de *Vis Prophylactica* en de daarvan een gedeelte uitmakende *Medicina Politica* den Arts onbekend waren, of deze door hem verwaarloosd werden. En dit bijgebragte zal, vertrouwen wij, genoegzaam zijn, om den onpartijdigen te overtuigen, dat, indien het eenigzins ons oogmerk geweest ware, om den Heer C. bij het Publiek in een bespottelijk daglicht te plaatsen, het ons hiertoe vooral aan geene stof zou ontbroken hebben; doch wij wilden, integendeel, den Schrijver, zoo veel mogelijk, sparen, en vergenoegden ons dus met aan te toonen, dat zoo wel de door C. bijgebragte sterflijsten van *Weenen*, *Parijs* en *Montpellier*, ten betoog, dat dezelve sedert de invoering der Vaccine eer vermeerdering dan vermindering zouden ondergaan hebben, als de door hem aangevoerde buitengewone sterfte, welke in de vondelingshuizen, niet alleen te *Weenen*, maar ook te *Cassel*, *Hannover* en *Perpignan* zijn waargenomen, volstrekt niets ten nadeele der Vaccine bewijzen; en hebben wijders, door het ophangen van een algemeen tafereel der verschillende wereldoorden, betoogd, dat de bevolking der wereld in het algemeen, in plaats van te vermeerderen, sedert eenige eeuwen aanmerkelijk is achteruit gegaan, zoo dat wij verre af zijn van in des Schrijvers vrees te deelen, dat de aarde niet groot genoeg zoude zijn, om nog meer menschen te bevatten en te voeden, vertrouwden hem C., door deze proeve, volkomen te hebben bewezen, dat de Geneeskundigen nog eeuwen lang met succes kunnen vaccineren, alvorens er eene hevige epidemie, ter voorkoming van hongers-

nood door de al te groote bevolking, om het evenwigt te herſtellen, zoude noodig zijn, en hebben dit ons betoog geëindigd met de aanmerking, dat het leerſtuk der Goddelijke voorbeſchikking of *praedestinatie*, op welke de Schrijver zijne redekaveling wil gevestigd hebben, hier zeer te onpas door hem is te berde gebragt, en 's mans argumentatie zoo ongerijmd, dat men zich waarlijk verbazen moet zulk een onzin in de ſchriften eens Geneesheers aan te treffen.

Daar nu de Heer C. in deze *Ernſtige en herhaalde Waarſchuwing*, in plaats van de door ons aangevoerde bewijzen te wederleggen, zich vergenoegt, met ons naar zijne *Nieuwe Bijdrage* te verwijzen, in welke hij verzekert, de geopperde zwarigheden van bl. 72 tot bl. 109 breedvoerig opgelost en met nieuwe bewijzen geſtaafd te hebben, zoo moeten wij natuurlijk het tooneel des oorlogs derwaarts verplaatſen, en 's mans, zoo het heeten moet, bijgebragte bewijzen van nabij beſchouwen: hier nu vinden wij, in zijne zoogenaamde wederlegging der recenſie zijner *Beſtrijding der Vaccine*, geplaatst in den *Recenſent, ook der Recenſenten. Dec.* 1823, van bl. 72 tot bl. 82, eene ſoort van oplosſing of zoogenaamde wederlegging van de aldaar tegen zijne paradoxe ſtellingen te regt geopperde zwarigheden, welke men ſlechts behoeft in te zien, om zich volkomen te overtuigen, dat dezelve doorgaans zeer ongelukkig is uitgevallen, verre af is van het door C. beoogde doel te treffen, en in alle geval niets afdoet of ook kan afdoen, ter ontzenuwing der door ons bijge-

gebragte daadzaken ter logenstraffing van de door C. beweerde stelling, dat, namelijk, de sterfte, met betrekking tot de bevolking, standvastig dezelfde blijft, vermits de *Recensent*, *ook der Recensenten*, en wij hieromtrent blijkbaar een geheel verschillend gevoelen koesteren; en voorts vonden wij van bl. 82 tot bl. 103 een zoogenaamd betoog over de relative sterfte, waarin C. inderdaad erkent, dat er te voren een boven alle vergelijking grooter aantal kinderen aan de kinderziekte stierven, dan na de invoering der Vaccine, doch dat deze vermindering der kinderziekte echter geenszins eene vermeerdering der bevolking te weeg brengt, want dat de mazelen en het roodvonk in derzelver plaats zijn getreden, en sedert de invoering der Vaccine veel gevaarlijker en doodelijker geworden zijn, zoodat de sterfte onder de kinderen, over het geheel genomen of de zaak uit een hooger standpunt beschouwd, althans sedert de algemeen ingevoerde Vaccine, zekerlijk niets is afgenomen. Ten betoog van deze zijne stelling, voert de Heer C. de sterflijsten aan van *Londen* van het jaar 1675 tot 1747, waaruit blijkt, dat in 70 jaren, het tijdstip, waarin de kinderziekte het meest gewoed heeft, slechts 90 van de 1000, en dus nog geen $\frac{1}{10}$ gedeelte, aan de kinderziekte gestorven is: een duidelijk bewijs, zegt de Heer C., dat de kinderpokken op verre na niet zoo doodelijk zijn, als men algemeen denkt. Wel, goede man! hoe kan het in u opkomen, om zulke verregaande ongerijmdheden aan het lezend Publiek te willen opdisschen, immers spreekt het van zelve, dat men uit sterflijs-

ten met geene mogelijkheid eenig gegrond refultaat trekken kan, ten ware te gelijk met dezelve de ftaten der geborenen, alsmede eene naauwkeurige ftaat der bevolking in de bijgebragte tijdperken, ter onderlinge vergelijking, worden overgelegd, en dat zulks vooral noodzakelijk is ten aanzien van de metropolis der Britfche Monarchie, daar toch wel niemand zal twijfelen, of er beftaat, ten opzigte der bevolking, een zeer groot verfchil tusfchen *Londen* in 1675, ja zelfs in 1747 en in 1826, zoodat de Heer C. zich de moeite had kunnen befparen van deze fterflijsten te kopiëren, daar dezelve toch volftrekt niets afdoen ten nadeele der Vaccine, maar alleenlijk ftrekken, om het Publiek met de denkwijze van den Heer C., door hem uit deze fterflijsten afgeleid, bekend te maken, volgens welke een verlies van 90 kinderen van ieder 1000, en dus van bijna een tiende gedeelte aan de kinderziekte, een duidelijk bewijs zou opleveren, dat de pokken op verre na zoo doodelijk niet zijn, als men algemeen denkt; wij voor ons indachtig, dat het *caute mercandum cum cute humana* een der heiligfte pligten van den waren Arts uitmaakt, denken er eenigzins anders over, en offchoon verre van de hier door C. opgegevene fterfte van 90 van 1000 aan de kinderziekte als eenen algemeen geldenden regel te befchouwen, dewijl, volgens andere Schrijvers, het getal der geftorvenen vaak ftaat als 1 tot 7, zouden wij echter, toegeftemd zelfs, dat de door C. bijgebragte fterflijsten als algemeen proefhoudend te befchouwen waren, nog altoos dankbaar de vaderhand der Godde-

lijke

lijke Almagt zegenen, dat Hij ons, naar zijne onbegrensde liefde, in de Vaccine een middel geschonken heeft, ter voorkoming en uitroeijing eener ziekte, welke, onze voorvaderen onbekend, sedert eenige eeuwen in ons werelddeel zoodanig gewoed heeft, dat zij, volgens de getuigenis van den Heer C. zelven, 90 van de 1000, en dus bijna een tiende gedeelte, als slagtoffers zijner woede, doet sneven.

Doch hooren wij den man verder. De Heer C. zal bewijzen, dat de sterfte onder de kinderen, sedert de Vaccine algemeen is ingevoerd, eer is toegenomen dan verminderd. Men moge dit eene moeijelijke taak vinden voor iemand, wiens praktijk, behalve het Diakonie Oude Mannen- en Vrouwen-Huis, zich voornamelijk tot zijne studeerkamer bepaalt, en die dus verpligt is steeds in geleende wapenrusting te strijden. Dan deze zoo juiste zwarigheid schijnt bij den Heer C. niet eens in aanmerking gekomen te zijn; immers hij trekt te velde met bewijzen, ontleend uit het werk van Doctor R. WATT, volgens hetwelk, blijkens de daarbij gevoegde sterflijsten van het jaar 1782 tot 1812, en dus in een tijdvak van dertig jaren, in *Glasgow*, vóór de invoering der Vaccine, op het totaal der sterfgevallen ruim $\frac{1}{5}$ aan de kinderziekte, en nog niet $\frac{1}{74}$ gedeelte aan de mazelen moet worden toegeschreven, terwijl, sedert de invoering der Vaccine, niet meer dan nagenoeg $\frac{1}{19}$ aan de kinderziekte, maar daarentegen $\frac{1}{12}$ aan de mazelen sterven; zoodat (het is de Heer C., die spreekt,) de vermindering van de sterfte aan de pokken, zijnde van $\frac{1}{5}$ tot $\frac{1}{19}$, op verre na zoo groot niet is als de

vermeerdering der ſterfgevallen aan de mazelen, zijnde van $\frac{1}{74}$ tot $\frac{1}{12}$. (*)

In de eerſte plaats, daar wij het werk van Dr. WATT niet bij de hand hebben, vragen wij: is het wel letterlijk waar, alles, wat de Heer C. ons uit hetzelve aanhaalt? want de Doctor houde het ons ten goede, dat, na het boven bijgebragte, ten dezen opzigte alles afdoende, voorbeeld van ROUGEMONT, in het tiende deel van het Provinciaal Utrechtsch Genootſchap, waarvan de Heer C. heeft kunnen goedvinden, den beroemden Schrijver juist het tegendeel, van hetgeen hij beweert, te laten zeggen, wij eenigzins huiverig zijn, om hem op zijn woord te gelooven; te meer zijn wij geregtigd ten dezen opzigte eenigen twijfel te koesteren, daar de Heer C. de Engelſche taal niet zeer ſchijnt magtig te zijn, en dus waarſchijnlijk zich ook ten dezen opzigte van geleende hulp heeft moeten bedienen; daar wij vertrouwen, dat de Doctor overigens te veel kennis van de Aardrijkskunde bezit, om van eene, in het jaar 1819, te *Norwich*, eene ſtad in *Engeland*, uitgebrokene pokken-epidemie ſprekende, bij herhaling, het Koningrijk *Noorwegen*, te vertalen, om dezen groven misſlag anders, dan aan 's mans gebrekkige kennis der Engelſche taal, te zullen toeſchrijven. (†)

Doch genomen, dat wij al hetgeen de Heer C. uit het werk van Dr. WATT heeft overgenomen, als eene getrouwe opgave van deszelfs gevoelen, gaaf aannemen, dan nog bewijst deze opgave niets ten na-

(*) *Nieuwe Bijdrage*, bl. 89.

(†) Zie *Beſtrijding der Vaccine*, bl. 79.

nadeele der Vaccine; vooreerst, omdat men uit de opgegevene ſterflijsten van Dr. WATT geen gegrond resultaat kan afleiden, dewijl hij verzuimd heeft, om, te gelijk met de ſterflijsten, tevens op te geven, die der geborenen; alsmede een' naauwkeurigen ſtaat der bevolking van *Glasgow*, gedurende het voornoemde tijdvak van 30 jaren; en eindelijk, van den aard der ſterfgevallen. Immers kunnen er, gedurende het opgegevene tijdvak, aldaar bijzondere kwaadaardige epidemiën van kinkhoest, typhus, mazelen of andere ziekten geheerscht hebben, waardoor, niettegenſtaande de door de *Vaccine* te weeg gebragte relative vermindering van ſterfte aan de kinderpokken, de algemeene ſterfte echter eerder toe- dan afgenomen zijn kan; omdat de door de *Vaccine* te weeg gebragte vermindering der kinderpokken, door de meerdere hevigheid der mazelen, of van andere epidemiſche ziekten overtroffen wordt, hetgeen dan ook te *Glasgow* inderdaad het geval geweest is, daar er, gedurende dit tijdvak, aldaar eene uiterst kwaadaardige mazelen-epidemie geregeerd heeft, welke tienmaal doodelijker was dan gewoonlijk, zoodat de vermeerdering der ſterfte aan de mazelen, de door de Vaccine te weeg gebragte vermindering nog overtroffen heeft. Doch kan men nu, vragen wij, volgens eene gezonde Logica, uit deze opgave, wel met Dr. WATT de gevolgtrekking afleiden, dat de hoop op eene zoo aanmerkelijk verminderde ſterfte onder de kinderen, door de invoering der Vaccinatie, die met zoo veel vuur door iederen menſchenvriend werd aan-

genomen, eene bedriegelijke hoop geweest is? (*) zekerlijk niet. Want; vooreerst moeten wij aanmerken, dat de uitdrukking: federt de algemeene invoeting der Vaccine, niet van Dr. WATT is, maar er door den Heer C. listiglijk is bijgevoegd; en dat dezelve letterlijk eene onwaarheid behelst, blijkt ontegenzeggelijk, uit de onlangs in *Schotland* geheerscht hebbende hevige epidemie der kinderpokken. En wordt daarenboven deze ftelling door des Heeren WATTS voordragt zelven wederlegt, vermits, volgens dezelve, de fterfte aan de kinderziekte nog altoos $\frac{1}{19}$ bedraagt.

Ten tweede, moet de door Dr. WATT te *Glasgow* waargenomene zoo kwaadaardige mazel-epidemie, welke tienmaal doodelijker was dan voorheen, zekerlijk niet aan de *Vaccine*, maar aan eenen zamenloop van andere toevallige omftandigheden worden toegefchreven; want, indien dit het geval ware, dan zouden immers de mazelen niet alleen te *Glasgow*, maar ook overal, waar de Vaccine in gebruik is, en voornamelijk in die landen, waarin zij algemeen is ingevoerd geworden, met gelijke woede moeten heerfchen, en de *Vaccine*, in plaats van een *minus*, een *plus* van mortaliteit onder de kinderen daarftellen, en dus in plaats van de bevolking te vermeerderen, integendeel op dezelve eene nadeelige ftrekking uitoefenen, in welk geval wij voorwaar de eerfte zouden zijn, om het Publiek te adviferen met het

(*) *Nieuwe Bijdrage*, bl. 101.

het vaccineren hoe eerder hoe beter uit te fcheiden, indien men, namelijk, hierdoor, in plaats van het maatfchappelijk geluk te bevorderen, hetgeen altoos de hooge bedoeling van den regtfchapen Arts behoort te zijn, integendeel de bevolking verminderde. Gelukkig echter voor den menfchenvriend, wederfpreekt de ervaring zoodanig met luider ftemme dit valsch voorgeven, dat er hieromtrent voor hem geen den minften twijfel kan overig blijven. Het is zoo; RICHTER, REIL, HENCKE en HUFELAND hebben waargenomen, dat het roodvonk federt eenige jaren meer in hevigheid en boosaardigheid is toegenomen; en even gelijk de flang venijn zuigt uit dezelfde bloemen, waaruit de nijvere bij honig trekt, zoo tracht de Heer C. zich van de waarnemingen dezer beroemde Geneeskundigen, als wapenen tegen de *Vaccine* te bedienen. Tot dat einde haalt hij SYDENHAM, BOERHAAVE, VAN SWIETEN, ELLER, ROZEN VAN ROZENSTEIN en HOFFMAN aan, ten betoog, dat de mazelen en het roodvonk beide voormaals ligte, niet gevaarlijke ziekten uitmaakten, en dat bij gevolg de *Vaccine* een' ongunftigen invloed op de mazelen en het roodvonk uitoefent, vermits beide deze ziekten buiten twijfel thans meer algemeen worden waargenomen, en zonder vergelijking gevaarlijker en doodelijker zijn dan voorheen. Door zulke kunstgrepen, onderfteund door alle hulpmiddelen eener fophistifche redeneerkunst, tracht de Heer C. de oogen van het min verlicht gedeelte der Nederlandfche natie omtrent de heilzame ftrekking der Vaccine te verblinden. Wij achten het dus pligt, 's mans drogredenen aan

den toetssteen der gezonde rede en der ervaring te beproeven. En deze proef zal, vleijen wij ons, voor het letterminnend Publiek volkomen beslisfende zijn, ten betoog van de ongegrondheid en valschheid zijner stelling. Immers, indien de Heer C. inderdaad gelooft, zoo als hij aan het Publiek wil doen voorkomen, dat over het algemeen voor het invoeren der Vaccine, de mazelen en het roodvonk door de beroemdste Geneeskundige Schrijvers als ligte en zelden gevaarlijke ziekten beschouwd zijn, terwijl dezelve, na de invoering der Vaccine, als gevaarvolle en vaak doodelijke ziekten door hen werden afgeschilderd; en indien dit waarlijk de taal van 's mans hart is, dan voorwaar zou zoodanig eene stelling juist geene zeer diepe kennis in de Geneeskundige litteratuur aanduiden. Wijlen de kundige, door C. te onregt verguisde Amsterdamsche Geneesheer VAN LIER, heeft in zijne *Kritische aanmerkingen op* Dr. C.'s *Bestrijding der Vaccine* zeer juist gezegd, dat het inderdaad geene groote kunst is, enkele zinsneden in beroemde Schrijvers te vinden, waardoor men ook het ongerijmdste zou kunnen staven; want, dat men daartoe dezelve slechts uit haar verband behoeft te rukken. (*) En men moet erkennen, dat de Heer C. zich, ter bereiking van zijn doel, van deze ellendige kunst meesterlijk weet te bedienen, en van dezelve hier ter plaats eene doorslaande proef geleverd heeft. Het is de waarheid, de beroemde SYDENHAM heeft gezegd, dat de mazelen volstrekt zon-

(*) *l. l.* bladz. 36.

zonder eenig gevaar zijn, indien zij flechts behoorlijk behandeld worden; doch die beroemde Geneeskundige zeide dit, fprekende van de mazel-epidemie, welke in het jaar 1690 te *Londen* regeerde, en die zeer goedaardig was; eveneens als die mazel-epidemie, welke in het jaar 1752, door den Hoogleeraar ROZEN VAN ROZENSTEIN, te *Upfal*, werd waargenomen. Doch deze vermaarde Geneesheeren hebben nimmer beweerd, dat de mazelen altoos eene zachtaardige ligte ziekte uitmaken; integendeel heeft dezelfde SYDENHAM ons eene befchrijving gegeven van eene kwaadaardige mazel-epidemie, welke in het jaar 1674 te *Londen* gewoed, en vele lijders weggerukt heeft. (†) En wat zegt nu ten dezen opzigte de Hoogleeraar ROZEN VAN ROZENSTEIN? — een man, welke zich, volgens de getuigenis van den Heer C., hetgeen wij volgaarne beamen, zoo bijzonder op de ziekten der kinderen heeft toegelegd, en op wiens getuigenis de Heer C. de verregaande onbefchaamdheid gehad heeft, zich insgelijks te beroepen, ter ftaving van het door hem, C., nopens de mazelen, geopperd gevoelen. Om allen mogelijken fchijn van verdraaijing voor te komen, zullen wij hier 's mans allezins afdoende bewijzen woordelijk laten volgen. „ De mazelen zijn gemeenlijk eene zoo goedaardige ziekte, dat flechts weinige kinderen daaraan fterven,

(*) BURSERIUS DE KANILFELD, *Inftitut. Med. Pract.*, Vol. II. Cap. VIII. p. 101. et SYDENHAM, *l. l.* Sect. III. Cap. V. *Morbilli autumnales* 1670, p. 195; edit. *Leid.* 1741.

ven, indien zij naar behooren opgepast worden, en geen ongemak op de borst hebben. Het ontbreekt echter aan geene voorbeelden van mazel-epidemiën, welke foms zoo gewoed hebben, dat bijna allen, die van dezelve zijn aangetast, het leven verloren hebben. Van daar ook, dat de Ouden, den Latijnfchen naam, *morbilli*, of de kleine pest, daaraan gegeven hebben. Van deze foort nu zullen die geweest zijn, welke in het jaar 1773 in *Stokholm* zoo vele kinderen ten grave gefleept hebben. Soortgelijke mazelen, zoo niet nog flimmer, hebben te *Weenen*, in den jare 1732, geheerscht, alwaar, bij het grootfte gedeelte der zieken, het koud vuur in de keel ontftond, en zij op den derden of vierden dag ftierven. Niet minder kwaadaardig moeten diegenen geweest zijn, welke in den herfst van het jaar 1672 te *Londen* werden waargenomen, daar dezelven 's wekelijks drie honderd menfchen doodden. Die, welke in het jaar 1750 in *Edinburg* heerschten, hield men voor goedaardige mazelen, niettegenftaande van de twaalf zieken een daaraan ftierf." (*) In het vondelingshuis te *Londen* ftierven, volgens de opgave van den Heer WATRON (†), in het jaar 1763, 14 perfonen van de 182, en dus een van de dertien.

En

(*) ROZEN VAN ROZENSTEIN, *Handleiding tot de kennis en genezing van de ziekten der kinderen*, vertaald door wijlen den beroemden Leydfchen Hoogleeraar E. SANDIFORT. I Deel, XV Hoofdftuk, bladz. 371 en 372.

(†) *Med. Obs. and Inquir.* Vol. IV. pag. 132.

En in het jaar 1768, daarentegen, van de 139 flechts 6, en dus 1 van de 23; de mazelen waren van eenen rottigen aard. —— Wat moet men nu, na de opgave van al deze daadzaken, van de waarheidsliefde van den Heer C. denken? Immers een van beiden moet het geval zijn: of de Heer C. heeft het werk van ROZEN VAN ROZENSTEIN nooit gelezen, of wel, hij heeft de in hetzelve voorkomende, volſtrekt tegen zijn ſtelſel ſtrijdende, bewijzen met voordacht weggelaten. — Doch wij gaan verder. De Engelſche Geneesheer DICKSON heeft, volgens de verzameling van de Londenſche jaarlijkſche ſterflijsten, van 1657 tot 1758, en dus over het tijdvak van 100 jaren, of van eene eeuw, het door MORTON opgegeven getal der aan de mazelen overledenen, te groot bevonden; want, daar er, volgens de rekening van MORTON, in drie maanden, 3600 aan de mazelen, zouden overleden zijn, zoo blijkt het uit gemelde ſterflijsten, dat er in het jaar 1670, 295 perſonen, en in het jaar 1674, in hetwelk zij algemeen geregeerd hebben, en kwaadaardig geweest zijn, 795 aan de mazelen overleden zijn. En voorts, dat er in het jaar 1742 insgelijks eene zeer hevige epidemie gewoed heeft, daar in hetzelve 981 individu's door de mazelen zijn weggeſleept. (*) Uit welke daadzaken het dus ontegenzeggelijk blijkt, dat, wel is waar, de door MORTON gedane opgave, nopens de door de mazelen veroorzaakte ſterfte, eenigzins overdre-

(*) *Med. Obſ.* and *Inquir.* Vol. IV, p. 256 et ſeqq.

dreven is; doch dat deze ziekte echter in onderfchei-dene epidemiën vaak een zeer aanmerkelijk aantal van flagtoffers heeft ten grave doen dalen. Indien men nu hier nog bijvoege, dat de mazelen, volgens den beroemden TISSOT, offchoon minder moorddadig dan de kinderziekte, echter in fommige landen vrij groote flagtingen maken (°); dat zelfs, uit hoofde van de, de mazelen vaak verzellende kwaadaardigheid en fterfte, derzelver inenting door den Engelfchen Hoogl. HOME is voorgefteld geworden. (*) —— Dat SENNERTUS de mazelen de kleine pest noemt, en dezelve als kwaad-aardiger befchouwt, dan de kinderpokken. (†) —— Dat de beroemde QUARIN, in het jaar 1772, insge-lijks te *Weenen* eene zeer gevaarlijke mazel-epidemie heeft waargenomen, en dat eindelijk de beide VOGEL's, vader en zoon, alsmede de beroemde STOLL, de naauwkeurige MACBRIDE en de groote BURSERIUS, wiens voortreffelijk werk, over de met koorts ver-zelde uitflagziekten, tot dus verre, door niemand overtroffen is, in hunne fchriften de mazelen in goedaardige en kwaadaardige hebben onderfcheiden; en van deze laatfte onderfcheidene varieteiten hebben opgegeven. (§) Dan toch zal, na de eenparige ge-tui-

(°) *Raadgeving* enz., vertaald door D. L. BICKER. *Rot-terdam* 1775, het 15de Hoofdftuk, bladz. 178.

(*) *Principia Medicinæ*, *edit. tert. Amftelod.* 1766, Pars IV, Sect. VIII, p. 186.

(†) *Opera omnia*, Vol. IV, Lib. IV, Cap. XII, p. 510.

(§) Vide R. A. VOGEL, *De Cogn. et Curand. praecipuis Corporis humani affectibus. Göttingae* 1772, p. 95, § 129 et

tuigenis van deze beroemde Geneeskundigen, waarvan het ons zeer gemakkelijk zijn zoude de lijst te vermeerderen, en welke schier alle gebloeid hebbende voor de invoering der Vaccine, dus met geene mogelijkheid van partijdigheid ten gunste derzelve kunnen verdacht gehouden worden, wel geen Geneeskundige het wagen, het hier door ons bestreden stelsel van den Heer C. te verdedigen, dat, namelijk, de mazelen vóór de invoering der Vaccine eene ligte en zelden gevaarlijke ziekte uitmaakten (*), maar ten opzigte der mazelen beide vóór en na de invoering der Vaccine volgaarne met ons het gevoelen van wijlen den beroemden Utrechtschen Hoogleeraar OOSTERDIJK SCHACHT gaaf onderschrijven, die van dezelve de volgende getuigenis geeft: *Morbus pro varia constitutione epidemica variam habet periculum majus saepe, saepe et minus; frequenter in peripneumoniam et pulmonale ulcus desinit.* (†) — Eene door ons ten volle beaamde waarheid, en welke wij reeds vóór 29 jaren, als algemeen geldende op alle uit-

et seqq. S. G. VOGEL, *Handbuch der Pract. Artzneiwissenschaft*, Drittes Theil, Dritter Capitel, S. 221 et seqq. M. STOLL, *Rat. Med.*, pars 2da, p. 160 et seqq. edit. *Leidens.* 1786. MACBRIDE, *Introductio Methodica in Theoriam et praxin Medicinae*, *pars alt.* Cap. XIV, p. 93 ex versione latina CLOSSII et BURSERIUS, *l. l.* Vol. II, Cap. VIII, imprimis, p. 128, de *morbillis malignis.*

(*) *l. l.* bladz. 89.

(†) *Institutiones Medicinae Practicae*, Cap. XII, p. 38. *Traject. ad Rhenum* 1767.

uitſlagziekten, de pest zelve niet uitgezonderd, hebben toegepast. (*) Maar hebben wij dus *ad liquidum* aangetoond, dat de ſtelling van D^r. CAPADOSE, wegens de door de invoering der Vaccine te weeg gebragte meerdere kwaadaardigheid en ſterfte der mazelen van allen grond ontbloot en tegen de ervaring ſtrijdende is, wij aarzelen geen oogenblik ten opzigte van het roodvonk dezelfde meening te verdedigen, en het zal ons insgelijks, ter ſtaving van ons gevoelen, aan geene onwraakbare geneeskundige getuigenisſen ontbreken: wij maken eenen aanvang met SENNERTUS, welke beroemde Geneeskundige, in het jaar 1629, eene ziekte beſchreven heeft, van welke hij de ware benaming niet kende, doch omtrent welke 's mans naauwkeurige beſchrijving geen den minſten twijfel overlaat, of dezelve was eene epidemie van kwaadaardige ſcharlaken-koorts, en waarvan hij getuigt: „ *Malum vero hoc grave ac periculosum, et saepe lethale est.*" (†) De beroemde MORTON heeft omtrent het jaar 1689 eene zeer gevaarlijke ſcharlakenkoorts-epidemie waargenomen, welke, in ſommige gevallen, zelfs de pest in kwaadaardigheid evenaarde. (§) DE LANGE heeft insgelijks eene

(*) *De Morte et Varia Moriendi Ratione*, Pars Secunda, *Clasſis Sept. Ord. Sec.* a p. 153 usque ad 173.

(†) *l. l.*, Vol. IV, Lib. II, Cap. XII, p. 512. *Frankfort* et *Wittenberg* 1653.

(§) *Opera Omnia*, Tom. III, Cap, V, *historia undecima*, p. 54.

eene zeer gevaarlijke, vaak noodlottige ſcharlakenkoorts-epidemie beſchreven, welke in het jaar 1695 en 1697 in *Sakſen* gewoed heeft. (°) De beroemde HUXHAM heeft ons, onder de benaming van eene *febris anginosa*, eene beſchrijving gegeven van eene zeer hevige, vaak doodelijke ſcharlakenkoorts-epidemie, welke in het jaar 1734 te *Londen* gewoed heeft. (*) Van DE HAEN bezitten wij eene zeer naauwkeurige beſchrijving eener zeer gevaarlijke ſcharlakenkoorts, welke in het jaar 1748 en 1749 te *'s Gravenhage* geheerscht, en zeer vele kinderen, alsmede vele jongelingen en volwasſene perſonen in het graf geſleept heeft. (†) De Sakſiſche Geneesheer STORCK heeft ons almede, in zijn voortreffelijk werk over deze ziekte, eene vrij hevige ſcharlakenkoorts-epidemie beſchreven, welke in het jaar 1742, in het Hertogdom *Gotha*, gewoed heeft. (§) NARRER heeft ons eene zoo fraaije als naauwkeurige beſchrijving medegedeeld van eene kwaadaardige ſcharlakenkoorts-epidemie, welke inzonderheid voor volwasſene perſonen noodlottig, doch bij kinderen veel goed-

(°) BURSERIUS, *l. l.* Vol II, Cap. IV, p. 60.

(*) HUXHAM, *Opera Phyſico Medica*, Tom. I, p. 114, *ex editione* REICHEL. *Leipzig* 1764.

(†) *Rat. Med.*, Vol. III, Cap. VII, pag. 44, *editio Leydenſis.*

(§) *Rath und Theoret. Tract. von Scharlachfieber. Gotha* 1742, 8vo.

goedaardiger was. (°) Aan DE HAEN zijn wij insgelijks eene naauwkeurige beſchrijving verſchuldigd van eene kwaadaardige ſcharlakenkoorts, welke in het jaar 1770 en 1771, te *Weenen*, epidemisch geheerscht heeft. (*) De beroemde LORRY heeft in het jaar 1777, in *Frankrijk*, eene zeer noodlottige ſcharlakenkoorts-epidemie waargenomen en dezelve zeer naauwkeurig beſchreven. (†) Eindelijk heeft de Deenſche Geneesheer MEZA ons eene graphiſche beſchrijving der ſcharlakenkoorts, welke in het jaar 1777 en 1778, te *Koppenhagen*, epidemisch geheerscht, en zeer vele ſlagtoffers gemaakt heeft, medegedeeld. (§) Indien men nu hier nog bijvoegt de eenparig getuigenis van QUARIN (**), MACBRIDE (††), BURSERIUS (§§), en de beide VOGELS, vader en zoon (*), alle welke beroemde practici reeds lang voor

(°) *Comm. de Rebus.* Vol IV, pt. II, p. 238.

(*) Tom. I, *Rat. Med. Cont. Viennæ Austriæ* 1771, Cap. VII, p. 96.

(†) *Histoire de la Société Royale de Medecine*, Tom. II, *Memoir*, p. 7.

(§) *Comp. Med. Pract.*, Faſcic. I, Cap. XVIII, § 163.

(**) QUARIN *de Curand. Febrib. Viennæ* 1781, Cap. XI, pag. 129.

(††) *l. l. pars altera practica*, Cap. XV, p. 99 et ſeqq.

(§§) BURSERIUS, *l. l.* Vol. II, Cap. IV, pag. 57 ad 85 usque.

(*) R. A. VOGEL, *De Cognos. et curand. C. H. morbis. Göttingæ* 1778, en S. G. VOGEL, *Pract. Handbuch*, Dritter Theil. Fünftes Kapitel, §§ 77 et 78 a S. 262 bis 265. *Stendal* 1784,

voor het bekend worden der Vaccine gebloeid hebben, en intusſchen eenſtemmig verzekeren, dat deze ziekte, *febris ſcarlatina*, wel is waar, ſoms zeer goedaardig is, zoodat ze vaak geene medicamenten ter genezing behoeft, doch dat dezelve daarentegen ook dikwijls een zeer kwaadaardig karakter aanneemt, en een aantal lijders ten grave doet dalen, dan zal het aangevoerde, vertrouwen wij, meer dan genoegzaam zijn, om den lezer met ons ten volle te overtuigen van de ongegrondheid, ja ongerijmdheid van de door Dr. C. beweerde ſtelling, dat, namelijk, de ſcharlakenkoorts vóór de invoering der Vaccine, in het algemeen, eene ligte en niet met gevaar verzelde ziekte, zoude hebben uitgemaakt.

Het is zoo: de Heer C. heeft, ter ſtaving van zijn gevoelen, dat na de algemeene invoering der Vaccine het roodvonk ongelijk veel kwaadaardiger en doodelijker geworden is dan voorheen, de getuigeniſſen van RICHTER, REIL en HUFELAND aangevoerd, waarvan de eerſte zegt, dat de ſcharlakenkoorts, welke, volgens de getuigenis van ROZEN VAN ROZENSTEIN en SYDENHAM, eertijds ſlechts zelden epidemisch heerschte, en eene zeer goedaardige ziekte uitmaakte, welke geene geneesmiddelen, maar alleen een gepast diëet ter genezing vorderde, thans ſedert bijna vijftien jaren niet opgehouden heeft te beſtaan, dat de epidemiën nu reeds dikwijls wederkeeren, en de ſterfte hieraan zeer groot is. (*) En REIL getuigt,

(*) *Specielle Therapie*, Zweites Band. *Berlin* 1727, ſ. 440.

tuigt, dat het roodvonk, zoo als het zich thans doet aanzien, de plaats der, door de koepok-inenting zoo zeer verminderde, kinderziekte zal innemen, en dat hetzelve reeds zes jaren lang in de ſtreken van *Noord-Duitschland* woedt. (*) En HUFELAND, eindelijk, met zoo vele woorden, ſchrijft, dat het roodvonk, helaas! gedeeltelijk in de plaats der kinderpokken getreden is, en ſomwijlen niet veel minder wegrukt, dan deze. (†) —— Intusſchen zal het ons niet moeijelijk vallen de ongegrondheid, ja ongerijmdheid dezer tegenwerping, offchoon dezelve, in den eerſten opflag, eenigzins den ſchijn van waarheid heeft, klaar en duidelijk aan te toonen, indien men ſlechts in aanmerking neme, dat men, volgens eene gezonde *Logica*, niet wel van het *post hoc* tot het *ergo propter hoc* beſluiten kan, ten ware er een zeker verband tusſchen de oorzaak en het gewrocht plaats hebbe; ten betoog nu, dat er zulk een verband tusſchen het roodvonk en de Vaccine niet beſtaat, zullen wij ons hier niet bedienen van de getuigenisſen der Vaccinatoren, maar wij zullen DE HAEN, een man, wiens getuigenis ten dezen opzigte bij den Heer C. zekerlijk niet verdacht kan zijn, laten optreden, en, om alle mogelijke twijfeling hieromtrent te doen ophouden, 's mans eigene woorden letterlijk overnemen: „ Mirabitur forte quis scarlatinam et in primo suo

(*) *Ueber die Erkentniſs und Cur der Fieber*, Funftes Band, Zweites Kapitel, S. 146.

(†) HUFELAND, *Journ. der Pract. Heilk.*, April 1823, S. 17. Nachricht des Herausgeber.

suo impetu, et praesertim in secundo tam graphice hic describi, interea dum hujus malignitatis ne umbram quidem multorum auctorum descriptiones habeant; causa hujus diversae descriptionis multiplex est.

„*Primo.* Scarlatina tam benigna cum saepe sit, ut vix mereatur morbi nomen, medici, qui non nisi talem viderunt eam non nisi talem describere potuerunt, et tantummodo prava medicatione malignam. *Londini* sic fuisse videtur ab anno 1662 ad 1675, ita ut SYDENHAMI in manus inciderit nemo, quem non invasisset benigna levisque, nisi perverse actum cum illo esset.

„*Secundo.* Differentes morbi descriptiones differentia regionum peperit. Quo, verbi causa, tempore primam editionem institutionum medicinae dabat Cl. vir JOANNES OOSTERDIJK SCHACHT eam utique scarlatinae naturam descripsit, quam et medicus olim et annis 18 Professor medicinae, benignam semper, alteroque stadio carentem, toties viderat: interea dum in *Gothano Ducatu* STORCHIUS ingentem malitiam morbi, numerosasque lugeret ab altero stadio strages.

„*Tertio.* Scarlatina a pluribus auctoribus sic describitur, ut hi cum urticali pruritu, illi cum morbillis, aut ex ignorantia aut ut ipsi monent de industria confuderint. Hinc his saepe gravis, periculosus, non raro diuturnus, aliorumque morborum ferax audit; illis adeo benignus, ut inter morbos vix videatur recensendus. Scarlatina utique nobis levior ac benigna appellata, non est plerumque adeo levis ut minime dicas non aegrotare infantes. Ut proinde qui

ne morbum quidem vocandam esse scarlatinam censuerunt, levius eruptionis genus pro eadem habuisse videantur. — Similitudo ejus cum morbillis tanta, ut etiam posteriore hoc tempore in medicorum scriptis morbus uterque confundatur. Veterum negligentia in acutis exanthematibus tanto major, quo accuratius justoque forsitan subtilius, exanthemata chronica et discriminarint et exararint, suspicionem noti ipsis morbi suggerunt. Nihilominus lectis omnibus conficere debemus saeculo XVI et ineunte XVII rariorem fuisse ut ex FORESTO, SENNERTO et cet. liquet; finiente XVII saeculo et frequentiorem et periculi rarioris extitisse. Hoc vero saeculo nostro cum frequentiorem tum malitiosiorem in gentem humanam saeviisse." (*) Klaarder en duidelijker bewijzen, dat de *scarlatina* derzelver tegenwoordige, in het algemeen, grootere kwaadaardigheid dan voorheen niet aan de Vaccine verfchuldigd is of zijn kan, en dat deze reeds lang voor de invoering der Vaccine heeft plaats gehad en allengs trapsgewijze vermeerderd is, dan de beruchte groote tegenftrever der menfchenpokkeninenting, DE HAEN (de koepokken waren toen nog niet bekend), hier te berde gebragt heeft, kan men toch niet wel verlangen?

Wat, eindelijk, de ware reden betreft, waarom de kwaadaardige epidemiën van het roodvonk in deze en op het einde der vorige eeuw verre menigvuldiger dan

(*) DE HAEN, *Rat. Med.* Vol. III. Cap. VII. p. 63 et 64. *edit. Leid.* et *continuatae*, Vol. I. Cap. VII. p. 131 et 138. *Viennæ Austriæ* 1771.

dan te voren zijn waargenomen, ook deze vleijen wij ons te kunnen aanwijzen, wanneer men flechts onbevooroordeeld, met een waarheidlievend oog, het groote Boek der Natuur, bij derzelver naauwkeurige waarnemers, met de vereischte aandacht, doorbladert: immers, indien het eene uitgemaakte daadzaak is, dat INGRASSIAS, doch voornamelijk SENNERTUS, de eersten geweest zijn, welke ons, in het midden der zestiende eeuw, eene naauwkeurige beschrijving dier ziekte geleverd hebben, dan spreekt het van zelve, dat wij vóór dat tijdperk geene beschrijving van kwaadaardige scharlakenkoorts-epidemiën, al hadden dezelve ook inderdaad zeer sterk gewoed, bij de Geneeskundige Schrijvers kunnen aantreffen, en dat dus al hetgeen vóór SENNERTUS, met opzigt tot de scharlakenkoorts-epidemiën en derzelver betrekkelijke kwaadaardigheid, hebbe plaats gehad, in het duistere ligt, en wij buiten staat zijn, om met eenige zekerheid te kunnen beslissen, of en in hoe verre er vóór de zestiende eeuw kwaadaardige epidemiën van scharlakenkoorts hebben plaats gehad; van daar, dat wij vermeend hebben van de door REIL aangehaalde plaats uit de Schriften van BALLONIUS, volgens welke er, in den herfst van het jaar 1675, eene zeer kwaadaardige uitslag-epidemie, te *Parijs*, gewoed heeft, welke eene zeer groote slagting onder de kinderen aanregtte, en waaraan, trots alle aangewende hulp der kunst, bijna allen bezweken, geen gebruik te mogen maken, omdat het ons, het zij met allen verschuldigden eerbied voor de schim van dien grooten man gezegd, twijfelachtig is voorgekomen, of

hetgeen BALLONIUS, te bedoelder plaats, van deze uitſlag-epidemie zegt, wel, met eenigen grond van zekerheid, op de ſcharlakenkoorts kan worden toegepast. (*) Indien voorts de uitſpraak van REIL, welke zoo vele kwaadaardige ſcharlakenkoorts-epidemiën heeft waargenomen, dat de ſcharlakenkoorts, als huid-uitſlag beſchouwd, *per se*, noch gevaarlijk, noch doodelijk is, maar dat zij ſlechts beide wordt, het zij door haar karakter, het zij door hare complicatie, het zij, eindelijk, door hare gevolgen (†), door de ervaring van STOLL, FRANK en VOGEL *Junior*, in één woord, door de eenparige getuigenis van alle beroemde praktici volkomen bevestigd wordt, zoo zelfs, dat de groote STOLL alleen de mazelen en de kinderpokken als oorſpronkelijke huiduitſlagziekten wilde beſchouwd hebben, en beweerde, dat alle anderen, b. v. de *febris miliaris*, *petechialis*, de *erysipelas*, de *febris urticata* en de ſcharlakenkoorts ſlechts ſecondair waren, en dat zij derzelver aanwezen niet aan een zeker onbekend *miasma*, maar aan eenen onzuiveren ſtaat der eerſte wegen te danken hadden. (§) Indien voorts de beroemde Schrijver de *curandis hominum morbis* uitdrukkelijk leert, dat men, ter genezing van eene kwaadaar-

(*) REIL, *l. l.* ſ. 143, in eene noot, en G. BALLONIUS, *Opera Omnia Medica*. Tom. I. *Epidemiorum et Ephemeridum* Lib. II. *Constitutio Autumnalis*, 1675, a pag. 91 ad 97. *Venet.* 1734.

(†) REIL, *l. l.* ſ. 187.

(§) *Rat. Med.* Pars II. ſ. 165.

aardige ſcharlakenkoorts, inzonderheid het karakter van de deze ziekte vergezellende epidemiſche koorts hebbe in acht te nemen; indien, eindelijk, de zoo naauwkeurige waarnemer der zieken-natuur, J. G. VOGEL, zich aldus uitdrukt: „ behalve dat, hangt het gevaar van de ſcharlakenkoorts van de kwaadaardigheid van de met dezelve verbonden zijnde koorts af, waardoor de ziekte reeds binnen drie dagen doodelijk worden kan, alsmede van de overige complicatiën; doch de ziekte bedriegt niet zeldzaam in den beginne door eene gewaande of oogenſchijnlijke goedaardigheid; want er is geen een eenvoudige of zamengeſtelde koortsvorm, welken de ſcharlakenkoorts niet aannemen kan, en ook werkelijk dikwerf aangenomen heeft. En hieruit zijn de menigvuldige toevallen te verklaren, onder en met welke deze ziekte door onderſcheidene Geneeskundigen is waargenomen en beſchreven. De ſcharlakenkoorts, welker eigen natuur men met regt kent, is dus of zuiver ontſtekingachtig, hetgeen echter wel verre weg het minſte plaats grijpt, of ontſtekingachtig-galachtig of ſlijmachtig-galachtig of galachtig-rot of eene ware rotkoorts of eindelijk zenuwachtig, waar noch afſchilfering noch zwelling volgt, en in dezen verſchillenden eenvoudigen of zamengeſtelden koortsvorm, verbonden met de eigendommelijke werkingen van het *miasma scarlatinosum* ligt de grond van alles, wat hier gebeurt," (*) dan ſpreekt het ook van zelven, dat de reeds vóór 29 jaren door ons verdedigde ſtelling, dat de uit-

ſlag-

(*) *l. l.* Lib. III. Ord. I. Gen. II. p. 88.

ſlagziekten, *per se*, niet doodelijk zijn, maar zulks alleen worden door de met dezelve verbonden zijnde *Constitutio epidemica*, *stationaria et annua*, als ook door de verſchillende wijzigingen, welke het roodvonk aanneemt, uit hoofde van de onderſcheidene ſekſe, leeftijd, temperamenten, leefwijze, en van den bijzonderen ſtaat van gezondheid van de door deze ziekte aangetaste perſonen (*), in den volſten zin bijzonderlijk op de ſcharlakenkoorts moet worden toegepast. Maar indien de ſcharlakenkoorts niet *per se* doodelijk of gevaarlijk is, en zulks alleen wordt door bijkomende omſtandigheden, en wel voornamelijk door de met dezelve verbonden zijnde *Constitutio epidemica*, of door eene ziekelijke ligchaamsgeſteldheid der aangetaste perſonen, is het dan wel te verwonderen, dat deze ziekte, ſedert de laatſte honderd jaren, zoo zeer in kwaadaardigheid is toegenomen, wanneer men ſlechts overweegt, hoezeer ſedert eene eeuw onze manier van leven en opvoeding van de zoo eenvoudige leefwijze onzer voorouderen ontaard is, en hoe vaak wij onze hedendaagſche, zoo dikwerf te onregt door ſommigen opgevijzelde verfijning of hooge beſchaving koopen, ten koste of nadeele onzer eigendommelijke organiſatie; van daar, dat de mensch in den natuurſtaat aan oneindig andere en veel minder zamengeſtelde ziekten onderworpen is, dan in den ſtaat van civiliſatie, en dat een heir van chroniſche kwalen en ongeſteldheden,

(*) *De Morte et Varia Moriendi Ratione. Clasſis Septima.* Ord. Sect. a pag. 153 ad 172.

den, welke het leven van den ſtedeling, vooral in de hoogere ſtanden, zoo zeer vergallen en verkorten, bij den eenvoudigen, meer naar de wetten der Natuur levenden landman, of in het geheel niet bekend is, of ten minſte zeldzaam voorkomt. Indien men nu bij deze zoo veranderde wijze van leven en opvoeding nog voegt, hoe onbeſchaamd in onzen leeftijd de weelde, en met dezelve hare onaſſcheidbare gezellin, de onzedelijkheid onder alle ſtanden het hoofd heeft opgeſtoken, en welk eene vreesſelijke flagting de, ten gevolge van de door den Franſchen Keizer NAPOLEON ſchier onafgebroken gevoerde oorlogen, en de hiermede verzeld gaande rampen, veroorzaakte epidemiën, natuurlijk moesten aanrigten op ligchamen, veelal reeds te voren door weelde en wellust grootendeels uitgeput — want het verdient zekerlijk onze opmerking, dat het inzonderheid zoo zeer door deze oorlogen geteisterd Noordelijk *Duitschland* en het Pruisſiſche rijk ook de voorname zetel der elkander als het ware afwisſelende kwaadaardige ſcharlaken koorts-epidemiën geweest zijn, — dan zal er wel bij het Geneeskundig Publiek geen twijfel overblijven omtrent de ware oorzaken, waaraan men de tegenwoordige in het algemeen meerdere kwaadaardige ſcharlaken koorts-epidemiën hebbe toe te ſchrijven; en dat de onſchuldige Vaccine, zoo als zulks door den grooten HUFELAND zeer juist is aangemerkt, hieraan zekerlijk geen ander deel heeft, dan in zoo verre zij het menſchelijk geſlacht voor de kinderpest vrijwarende, juist hierdoor een ongelijk grooter aantal voorwerpen in de mogelijkheid ſtelt, om door het

het fcharlaken gift befmet te worden dan voorheen. (*) Voorts is het geheel bezijden de waarheid, dat de tegenwoordige fcharlaken koorts-epidemiën alle kwaadaardig zouden zijn; immers in dezelfde ftad, waarin wijlen de beroemde Rotterdamfche Geneesheer BICKER eene *febris scarlatina epidemia in multis maligna*, in de jaren 1778 en 1779, heeft waargenomen en befchreven, (†) heeft wijlen de kundige Geneesheer, L. DAVIDS, in het jaar 1796, eene epidemie dezer ziekte bijgewoond, waarin, onder eene bevolking van 60,000 zielen, niet meer dan 63 aan deze ziekte overleden zijn. (§) En indien het ons vergund is, na zoo vele aanhalingen, ook onze eigene ervaring eener zeer geëxtendeerde 29 jarige praktijk te berde te brengen, zoo kunnen wij het Geneeskundig Publiek verzekeren, dat wij, in het begin dezer eeuw, voor de invoering der Vaccine, te *'s Gravenhage*, eene zeer kwaadaardige fcharlakenkoorts-epidemie hebben bijgewoond, welke zeer vele flagtoffers gemaakt heeft, en dat daarentegen na de invoering der Vaccine de alhier federt fuccesfivelijk geregeerd hebbende epidemiën, zoowel van de mazelen als van de fcharlakenkoorts, beftendig van eenen vrij gunftigen aard zijn

(*) *l. l. Journ. der Pract. Heilk.* Aug. 1820, Art. 1, f. 3 und 4.

(†) *Verhandeling van het Bat. Genoot.* te *Rotterdam*, IV Deel, bladz. 245 en verv.

(§) *Verhand. ter bevordering van de Koepok-inenting*, *Rotterdam* 1808, p. 12 en 13 van de Voorrede.

zijn geweest, zoodat er slechts zeer weinigen aan overleden zijn. En deze door ons aangevoerde daadzaken zullen, vertrouwen wij, meer dan voldoende zijn, om den onpartijdigen, waarheidlievenden lezer volkomen te overtuigen, dat de stelling van C., dat de Vaccine eenen ongunstigen invloed zoude uitoefenen op de mazelen en het roodvonk, van allen grond ontbloot en bezijden de waarheid is. — Overigens willen wij de kennis van C., in de oude en hedendaagsche Geneeskundige litteratuur, liefst niet beoordeelen, volgens de boven door ons daaruit genomene proeven, dewijl men anderzins noodwendig zoude moeten veronderstellen, dat de Heer C. niet zelden Geneeskundige schriften heeft aangehaald, welke de goede man hoogst waarschijnlijk of nooit gelezen, of ten minste geheel verkeerd begrepen heeft.

De door C., in 's mans *Nieuwe Bijdrage*, te berde gebragte bewijzen dus geheel en al ontzenuwd en derzelver ongegrondheid aangetoond hebbende, zoo bevinden wij ons, na deze lange uiteenzetting, weder op bladz. 63 zijner *Ernstige en herhaalde Waarschuwing*, en zijn dus genaderd tot de drie punten van beschuldiging, door hem in deze zijne repliek jegens ons aangevoerd, volgens welke wij zijne woorden zouden vervalscht en verdraaid hebben. Wij zullen dus deze drie punten, door C. ter staving van zijn gezegde gebezigd, thans opnemen, en successivelijk, een voor een, derzelver valschheid en nietigheid in het helderst daglicht stellen.

1mo. Wraakt C. als valsch ons gezegde. „ De „ Heer C. zelve durft niet ontkennen, dat er thans

„ min-

„ minder kinderen fterven dan voor de Vaccine;
„ doch hij vreest voor de uitwerkfelen in later tijd.”
Hij zegt, „ dat men vruchteloos deze plaats in zijne
„ *Beftrijding* zoeken zal, maar wel, dat er minder
„ kinderen aan de pokken fterven, dat wij hier een
„ groot gebrek aan *Logica* aan den dag leggen;
„ want, dat hij in zijne *Beftrijding* de bevolking
„ en fterfte uit een hooger ftandpunt befchouwende,
„ de Geneeskunde op beide even weinig invloed toe-
„ gekend en er bijgevoegd heeft, dat de fterfte, wel
„ is waar, met betrekking tot de zieken verminderd
„ is, doch met betrekking tot de bevolking ftand-
„ vastig dezelfde blijft; doch dat, daar wij, zoo
„ het fchijnt, niet gewoon zijn door te denken, dit
„ befchouwen als niet ftrookende met den gevallen,
„ diep gevallen ftaat der Geneeskunde in de 19de
„ eeuw, hij ons deze vraag zal moeten beantwoor-
„ den.” „ En hierop nu ontvangen wij van C. de
volgende uitlegging: „ Wanneer van de 50 perfonen,
„ voorheen 28 ziek waren, en één ftierf; en de te-
„ genwoordige Geneeskunde het zoo verre brengt,
„ dat er van de 50 nu 35 ziek zijn, hoewel er
„ flechts één van fterft, zal hierdoor dan niet, met
„ betrekking tot de bevolking, het getal zieken ver-
„ meerderd zijn, maar de fterfte echter in dezelfde
„ verhouding blijven? En komt dit niet volkomen
„ overeen,” dus vervolgt de Heer C., „ met mij-
„ ne ftelling aangaande het diep verval der Genees-
„ kunde? die, ja de bevolking niet vermindert, om-
„ dat dit niet in hare magt is, maar het getal zie-
„ ken vermeerdert, in plaats van hetzelve te doen
„ af-

„ afnemen, waartoe ze bestemd is. — Wanneer
„ men zulke onderwerpen niet rijpelijk overdacht
„ heeft, en maar ter neder schrijft wat het eerste
„ voor den geest komt, dan loopt men altoos ge-
„ vaar in dergelijke dwalingen te geraken, als waar-
„ toe de Heer O. hier kennelijk vervallen is, terwijl
„ hij tevens bewijst, de bevolking nimmer uit een
„ hooger standpunt te hebben beschouwd, hetgeen
„ wij eenen man, die al spoedig in eenen uitgestrek-
„ ten werkkring geplaatst werd, gaarne willen ver-
„ geven; doch waarom dan zoodanig eene kwestie
„ aangeraakt, en dezelve niet liever overgelaten aan
„ minder praktijk hebbende, maar welligt meer door-
„ denkende Geneesheeren?" (*)

Wanneer SOCRATES door de Priesters van *Delphos* voor den wijsten aller stervelingen verklaard werd, zoo leidde hij deze voorkeur boven zijne mede-Wijsgeeren zeer zedig hieruit af, dat zij allen een verheven denkbeeld van hun eigen doorzigt en hunne eigene wijsheid hadden, daar hij integendeel bij zich zelven overtuigd was weinig doorzigt en weinige wijsheid te bezitten. Zoo sprak de Heiden SOCRATES, welke in het jaar 471 voor de geboorte onzes Heeren JEZUS CHRISTUS te *Athene* het levenslicht aanschouwde; en betoonde, zoo door dit zedig antwoord, als door zijn geheel overig levensgedrag, te behooren tot die Heidenen, van welken de Heilige Schrift ons leert, *dat zij, de wet niet hebbende, van nature de dingen doen, die der wet zijn*; en de

(*) *l. l.* bladz. 63 en 64.

de wet niet hebbende, hun zelven eene wet zijn, en aldus betoonen, het werk der wet geschreven in hunne harten. (*) En deze wijze man, offchoon van het licht der Goddelijke Openbaring verstoken, bragt het echter door de Goddelijke genade, bij het flaauwe licht der rede, in de beoefening der drie hoofddeugden van het Christendom, nederigheid, zachtmoedigheid en zelfverloochening zoo verre, dat hij van velen gehouden wordt voor diengenen, welke welligt uit al de Heidenen de menschelijke natuur de meeste eer aangedaan heeft, en geen wonder: daar de gewijde bladeren ons uitdrukkelijk leeren, dat *God den hovaardige wederstaat, maar den nederige zijne genade schenkt.*

Geheel anders intusschen klinkt de taal van den Christen-Jood CAPADOSE, in 1823—1825. Deze, door hoogmoed en onmatige eigenliefde opgeblazen mensch verbeeldt zich in zijne waanwijsheid, boven alle andere menschen verre verheven te zijn, en matigt zich het regt aan, om over alle onderwerpen, het zij dan van eenen Godsdienstigen, het zij van eenen Geneeskundigen aard, *ex tripode*, een beslissend vonnis te vellen, en de meest verdienstelijke Godgeleerden en Geneeskundigen van zijnen tijd op allerlei wijzen te schenden en te lasteren; dan beider einde beantwoordt aan hunne werken; want SOCRATES, alhoewel door sommigen grovelijk miskend, heeft echter bij het onzijdig Publiek, gedurende ruim 23 eeuwen, tot op heden, zijnen roem ongeschonden be-

(*) Rom. II: 14 en 15.

bewaard, bij CAPADOSE daarentegen, offchoon 's mans fchriften doorzult zijn met de fraaije woorden van nederbuigende genade, diepen ootmoed des harten, gedurig affmeeken van licht van boven, en foortgelijke uitdrukkingen, de gewone zalving van dergelijke lieden, welke zich niet ontzien, om dezelve, helaas! als ftopwoorden ter vergoelijking van hunnen onzin te bezigen, ontwaart echter elk eenigzins denkend wezen weldra, dat de man volkomen aan de witgepleisterde graven gelijk, die van buiten wel fchoon zijn, maar van binnen vol ftof en doodsbeenderen, onder deze fraaije uitwendigheden eenen vreesfelijken hoogmoed, die geene palen kent, verbergt; en men hebbe zijne fchriften flechts te doorbladeren, om ten volle overtuigd te zijn, dat dezelve verre van eenen echt Christelijken geest te ademen, of de drie hoofdkarakters van het Christendom, nederigheid, zachtmoedigheid en zelfverloochening te bezitten, integendeel in eene ruime mate bevatten de drie kennelijke karakters van den Antichrist, hoogmoed, bittere nijd en kwaadaardigheid, en ijdele zelfverheffing, zoodat hunne fpraak zelve, hen, huns ondanks, openbaar maakt, en de man niet flechts zijnen roem, maar ook de algemeene achting zijner tijdgenooten overleefd heeft.

Dan, ter zake. De Heer C. hebben wij boven gezien, dat ftellig ontkent in zijne *Beftrijding der Vaccine* gezegd te hebben, dat er thans minder kinderen fterven dan voor de Vaccine, doch dat hij vreesde voor de uitwerkfelen in lateren tijd; mogen wij dus hem verzoeken, bladz. 56 zijner *Beftrijding*

eens te willen opslaan, alwaar men woordelijk leest: „ een naauwkeurig onderzoek heeft geleerd, dat, zoo „ al kinderen in de eerste levensjaren zouden kun- „ nen gezegd worden door de Vaccine te zijn be- „ houden, zij in meer gevorderden leeftijd aan andere „ ziekten en in grooter menigte komen te overlijden," en alwaar hij wijders, ter verdere staving dezer meening, Dr. PRIDLANDER sprekende invoert. „ „ Dans un établissement, qui se trouve a Lon- „ dres, Brownlordstreet, le nombre de ceux, qui „ meurent dans les trois premières semaines, n'est „ plus que d'un sur 19, au lieu d'un sur 15; il „ en resulte, qu'il meurt plus d'enfans de deux à „ dix ans et au dessus; une partie de ceux, qu'on „ a sauvés dans un age plus tendre, venant à suc- „ comber plus tard."" Dit eerste punt van beschuldiging van den Heer C. tegen ons, bewijst dus volstrekt niets anders, dan dat den man juist geen best geheugen schijnt te zijn ten deele gevallen.

De hierop volgende tusschenzin tusschen het eerste en tweede punt van bezwaar, hangt zoo zeer te zamen, zoo met zijne bestrijding der Vaccine, als met het tweede en derde punt van beschuldiging, dat, om alles in eenen behoorlijken zamenhang te bevatten, wij verpligt zijn alweder een' uitstap te doen naar zijne *Bestrijding der Vaccine*, bl. 57, alwaar wij lezen: „ Alles is in „ de schepping ontwikkeling en vermeerdering: dit „ zien wij niet alleen, maar hebben daarvoor een' „ nog veel krachtiger bewijsgrond in de belofte Gods. „ Het weest vruchtbaar, ende vermenigvuldiget ende „ vervullet de aarde, bevat in zich de oorzaak, „ waar-

„ waarom de bevolking over den ganſchen aardbo-
„ dem vermeerderen moet.” De vraag komt nu hierop neer: in welke verhouding ſtaat de ſterfte tot de bevolking, en tot het getal der zieken? „ Wij „ meenen,” dus vervolgt C.:

„ 1°. Dat de ſterfte abſolute vermeerdert, het- „ welk geen bewijs behoeft.

„ 2do. Dat de ſterfte, met betrekking op de zie- „ ken, vermindert, vermits, naar ons oordeel, het „ getal kranken, naar evenredigheid, grooter is dan „ voorheen. En.

„ 3tio. Dat de ſterfte, met betrekking op de be- „ volking, ſtandvastig dezelfde blijft.”

Uit deze grondſtellingen nu trekt de Heer C. het beſluit, dat de Geneeskunst geen' invloed heeft noch op de bevolking noch op de ſterfte; een beſluit, hetgeen natuurlijk aldus moest uitvallen bij een' man, welke te voren reeds, als eene bewezen daadzaak, had aangenomen, „ dat geene menſchelijke beſchikkin- gen in ſtaat zijn, op het begin of op het einde van 's menſchen leeftijd eenigen invloed te hebben, daar de mensch niet anders dan tusſchen de wieg en het graf, hier op aarde levende, zijn werkkring ook tusſchen de geboorte en den dood bepaald is, en dat, daar de Geneesheer niets vermag, het zij ter vermeerdering der bevolking van den eenen, het zij ter vermindering der ſterfte van den anderen kant, ook de bevolking in het algemeen nimmer een on- derwerp zijner naſporingen behoort te zijn, vermits hij ſlechts met de zieke bevolking in betrekking ſtaat, en niettegenſtaande zoo vele latere ontdekkingen in

de Geneeskunst, er echter geen onderſcheid in de algemeene ſterfte plaats heeft tusſchen onzen leeftijd en die van HIPPOCRATES." (*) Dan, op welke gronden nu, vragen wij, ſteunen deze drie ſtellingen des Schrijvers? — Vruchteloos zal men, in zijne ſchriften, het minſte bewijs voor dezelve trachten na te ſporen, en niets vinden dan alleen eene bloote asſertie van C. nopens het eerſte punt, dat het geen bewijs behoeft, zekerlijk eene zeer curieuſe wijze van betoogen, daar het *waarom* door hem hier niet is opgegeven; offchoon de Heer C. voor zijne tweede ſtelling, dat, namelijk, de ſterfte, met betrekking op de zieken, verminderd is, evenmin het minſte bewijs heeft aangevoerd, zoo beamen wij echter ten volle het hier door C. geopperd gevoelen, dat, namelijk, de ſterfte, met betrekking tot de menigte zieken, verminderd is; deze ſtelling is door C., die hier alweder niet in eigen, maar in geleende wapenrusting ſtrijdt, uit de ſchriften van den beroemden Pruisſiſchen Geheimraad KAUSCH ontleend, welke, te regt vermaarde, Geneeskundige, onwederlegbaar aangetoond heeft, dat, ten gevolge van de buitengewone vorderingen der hedendaagſche Geneeskunst, en derzelver weldadige invloed op de bevolking, de ſterfte, met betrekking tot het aantal zieken, verminderd is van voorheen $\frac{1}{25}$ tot $\frac{1}{37}$ à $\frac{1}{38}$; minder algemeen geldend dan deze, door den grooten KAUSCH bewezen, daadzaak, beſchouwen wij echter de bijvoeging van den Heer C., dat het getal der kranken,

(*) *l. l.* bl. 57 en 58.

ken, naar evenredigheid, grooter is dan voorheen; dit, inderdaad, hangt van zulk eenen zamenloop van verſchillende omſtandigheden af, dat zich hieromtrent uiterst moeijelijk een algemeene grondregel laat vastſtellen; wij kunnen dus alleen, in zoo verre, aan deze bijvoeging van den Heer C. ons zegel hechten, als wij te voren hebben aangetoond, dat de mensch in den ſtaat der natuur aan oneindig minder ziekten onderworpen is, dan in de beſchaafde wereld, en dat bijna drie vierden der ziekten zamengeſteld, en derzelver oorſprong verſchuldigd zijn aan eenen toevalligen zamenloop van omſtandigheden, vaak door des menſchen verkeerdheden zich zelve en hunne nakomelingſchap op den hals gehaald. (*) Doch genomen, dat wij ook deze bijvoeging van C. gaaf toeſtemden, dan nog blijven wij vragen: hoe ſtrookt dit met den diep gevallen ſtaat der Geneeskunst der negentiende eeuw? Op deze vraag nu ontvangen wij, in de voor ons liggende *Ernſtige en herhaalde Waarſchuwing*, ten antwoord: dat wij niet gewoon zijn, diep door te denken; want wanneer van 50 perſonen voorheen 25 ziek waren, en 1 ſtierf, en de tegenwoordige Geneeskunst het zoo verre brengt, dat er van de 50 nu 35 ziek zijn, hoewel er ſlechts één van ſterft; zoo zal hier dan, met betrekking tot de bevolking, het getal zieken vermeerderd zijn, maar de ſterfte echter in dezelfde verhouding blijven, en dat dit volkomen overeenkomt met zijne ſtelling, aan-

(*) *Waarde der Koepok-inenting*, bl. 120 en 121.

aangaande het diep verval in de Geneeskunst, die, ja, de bevolking niet vermindert, omdat dit niet in hare magt is, maar het getal zieken vermeerdert, in plaats van hetzelve te doen afnemen, waartoe ze bestemd is. Op deze fraaije redenering nu draaft de man wakker door, en zegt zeer zedig, dat wij in dergelijke dwalingen geraakt zijn, door zulke onderwerpen niet rijpelijk te overdenken, maar slechts ter neer te schrijven, wat het eerste voor den geest komt, dat deze vraag bewijst, dat wij de bevolking nimmer uit een hooger standpunt hebben beschouwd; dat hij echter dit aan ons, die al spoedig in eenen uitgestrekten werkkring geplaatst werden, gaarne wil vergeven, doch dat wij zoodanig eene *questie* niet hadden moeten aanraken, maar dezelve overlaten aan minder praktijk hebbende, maar welligt meer doordenkende Geneesheeren? —— Dus spreekt de diepdenkende en buitengewoon verlichte Heer C. zeer nederig van zich zelven en zijne Collega's; doch wij, die ons niet laten voorstaan vernuft of wijsbegeerte te bezitten, maar onzen roem stellen in gezond verstand en rede, nemen, met alle bescheidenheid, de vrijheid, den hoogwijzen Heer C., in onze eenvoudigheid, onder het oog te brengen, dat deze zijne redekaveling geen het minste betoog, maar slechts eene loutere veronderstelling behelst, en dat deze loutere veronderstelling niet slechts door hem zonder eenig bewijs is aangenomen, maar daarenboven, op de keper beschouwd, de ongerijmdheid zelve, ja louter onzin is. —— Wat immers is het anders de Geneeskunst te beschuldigen, dat zij het getal zieken

ver-

vermeerdert, in plaats van hetzelve te doen afnemen, waartoe ze beſtemd is, dan diepe onkunde in zijn vak en verregaande nijd en kwaadaardigheid tegen zijne ambtgenooten bij het Publiek ten toon te ſpreiden? — Want zelfs gaaf toegeſtemd, dat, ten gevolge van het, in de laatſte eeuw, ſteeds meer en meer toegenomen zedebederf, en van de thans bijna algemeen onder alle natiën, klasſen en ſtanden verſpreide afgodendienst aan *Venus* en *Bacchus*, het getal kranken tegenwoordig meerder is dan te voren, en dat de geſtellen in het algemeen thans minder ſtevig zijn dan voorheen, dan nog zou dit zekerlijk de ſchuld der Geneeskundigen niet zijn, daar dezelve immers geene magt bezitten, om het heer der oorzaken, waardoor deze vermeerdering van kranken is veroorzaakt geworden, voor te komen; offchoon wij geenszins willen ontkennen, dat een verſtandig en omzigtig gebruik der *Medicinæ Politicæ*, onder den Goddelijken zegen, vaak in ſtaat is, om den ſchadelijken invloed van ſommige derzelver op het menſchelijk ligchaam te beletten, en dezelve zoodanig te wijzigen, dat ze zoo al niet onſchadelijk, echter ongetwijfeld verre minder verderfelijk zijn, dan wanneer ze aan zich zelven werden overgelaten, doch in het bijzonder dunkt ons deze zoo ongerijmde beſchuldiging zeer vreemd in den mond van iemand, die van meening is, dat het voorkomen van ziekten van de lijst der pligten des Geneesheers behoort te worden uitgeſchrapt, vermits deze alleen met de zieke bevolking te doen

 heeft,

heeft, en aan wien het buitendien niet onbekend kan zijn, dat de Geheimraad Dr, KAUSCH deze relative vermindering van de fterfte, met betrekking tot de zieken, heeft opgemerkt en bewezen, langen tijd voor dat de Vaccine in *Duitschland* was ingevoerd, zoodat, in allen geval, de Vaccine, bij geene mogelijkheid, aan deze veronderftelde vermeerdering der kranken eenig aandeel hebben kan, en daar de door C. zelve opgemerkte onbegrijpelijk fnelle voortgang en geëvenredigde vermeerdering der bevolking, die federt de invoering der Vaccine in alle oorden der wereld plaats heeft, de weldadige ftrekking der Vaccine, ter vermeerdering der bevolking in het algemeen, als het ware, met den vinger aanwijzen, blijkt het dus ontegenzeggelijk, dat geene waarheidsliefde, maar bittere haat en nijd tegen zijne ambtgenooten, des Schrijvers pen in deze beftuurd hebben.

De perfonele en honende uitvallen tegen ons, zullen wij, als geheel vreemd aan den ftaat des gefchils, den lezer gaarne fparen, en ons vergenoegen, met, in het voorbijgaan, aan te merken, hoe weinig zulk eene wijze van betoogen ftrookt met des Schrijvers, uit de fchriften van wijlen onzen fcherpzinnigen leermeester, den Hoogleeraar PARADIJS, ontleende, bepaling der ware *Logica*. (*)

Inderdaad het fchijnt, als of de Heer C. hier eene fatyre op zich zelven en zijne handelingen heeft willen

(*) *l. l.* bl. 63, in eene noot.

len ſchrijven, en hoe ongelukkig de Heer C. geſlaagd is in zijne uitdrukking, wanneer hij, naar 's mans bekenden zachtmoedigen geest en vredelievende geaardheid, ons, als zijnde al ſpoedig in eenen uitgeſtrekten werkkring geraakt, gaarne vergeven wil, van naar zijne verzekering de bevolking nimmer uit een hooger ſtandpunt te hebben beſchouwd, en zich zeer zedig vergenoegt met ons te berispen, deze questie te hebben aangeraakt, en dezelve niet liever overgelaten aan minder praktijk hebbende, maar welligt meer doordenkende Geneesheeren.

De Heer C. ſchijnt dus van begrip te zijn, dat men, zonder juist zijne herſens veel te vermoeijen, eene uitgeſtrekte Geneeskundige praktijk kan uitoefenen, daar het intusſchen uit den aard der zaak van zelf ſpreekt, dat er niet wel eene profesſie beſtaat, bij welke het diep denken meer te pas komt, dan bij die eens Geneesheers; en dat zulks inzonderheid voor den, in eenen wijduitgeſtrekten werkkring geplaatſten Arts eene onmisbare behoefte uitmaakt, daar het *necessitas exigit officium* van den grooten GAUBIUS, hem tot eene beſtendige, ſchier onafgebrokene oefening van zijne herſens verpligt, en de gezondheid en het leven van de aan zijne zorg toevertrouwde natuurgenooten vaak van zijne handelingen af hangen. Wij vinden ons dus genoopt, hem den welmeenenden raad te geven, hierover de voortreffelijke oratie van wijlen onzen hooggeachten leermeester, den Hoogleeraar N. G. OOSTERDIJK, de *ardua Medicinae Providencia*, te lezen en te herlezen, ten einde in het

ver-

vervolg met meer kennis van zaken te oordeelen.

Wij gaan dus over tot het tweede punt van bezwaar, nopens onze, naar 's mans voorgeven, ontrouwe voordragt, te vinden op bladz. 61 onzer *Handhaving der Vaccine*, alwaar wij gezegd hebben, dat door de Gefchiedenis van alle eeuwen het gevoelen van C., dat de bevolking op den aardbodem altoos en beftendig dezelfde zou blijven, volkomen gelogenftraft wordt. Daar hij intusfchen juist het tegendeel gezegd heeft, namelijk, het: *weest vruchtbaar, ende vermenigvuldiget, ende vervullet de aarde*, bevat in zich de oorzaak, waarom de bevolking over den ganfchen aardbodem vermeerderen moet.

Terwijl het derde punt van befchuldiging hierin beftaat, dat wij al verder de verregaande onbefchaamdheid gehad hebben, hierop onmiddellijk te laten volgen: „ja, wij voor ons, verre van met C. te vreezen, dat de aarde niet groot genoeg zou zijn om „ nog meer menfchen te bevatten en te voeden;" — terwijl men, zegt C., vruchteloos in zijne *Beftrijding* eene enkele plaats zal kunnen aanwijzen, waar deze belagchelijke ftelling, juist in onze dagen door fommige Neologen verdedigd, gevonden wordt. Op deze twee punten draaft nu de Heer C. wakker door, en zegt, dat onze uitgebreide *Episoden* over de aanmerkelijke vermindering der bevolking op den aardbodem in het algemeen, hier volftrekt niet te pas komt; want, dat zij, of niets zal bewijzen, en flechts een *hors d'oeuvre* is, gefchikt om van het ware gefchil-

ſchilpunt af te leiden, of dat, indien zij iets bewijst, en indien het waar is, dat de bevolking ook in *Europa* een aanmerkelijk verlies heeft ondergaan; waar blijft dan, vraagt C., de zoo *emphatice* geroemde invloed der Vaccine op de bevolking? — Waar zijn dan die gunſtige reſultaten, op de ſterflijsten herkenbaar? — Waaraan blijkt dan, die voor het ganſche menſchelijk geſlacht zoo uitſtekend groote weldaad? — Waar zijn dan die 400,000 individus, volgens REMER, die 800,000, die, volgens LETTSOM, jaarlijks door de Vaccine in het leven behouden worden? — Is het niet juist in *Europa*, waar, volgens de Heer O., de bevolking zoo aanmerkelijk is verminderd en achteruitgegaan, dat ook de Vaccine het meest verſpreid is? — En hij eindigt deze Repliek met, ten opzigte zijner ſtelling aangaande de Geneeskunst, als geen' invloed hebbende op de bevolking en ſterfte, uit een hooger ſtandpunt beſchouwd, een gevoelen, hetgeen wij openlijk voor louteren onzin en volſlagene ongerijmdheid verklaard hebben, in plaats van alle verder betoog, zeer zedig te zeggen, dat wij inderdaad niet op die hoogte ſtaan, om zulke moeijelijke questiën te verſtaan; want, dus vervolgt hij in eene noot, NB., voor den geoefenden Christen, men hebbe ſlechts het onderhavig punt met de leer der voorbeſtemming of *praedestinatie* te vergelijken, en men zal zich de ganſche questie over het al of geen invloed hebben der Geneeskunde op de bevolking en ſterfte, beide uit een hooger ſtandpunt beſchouwd, duidelijk voor den geest brengen.

Wij

Wij hebben het tweede en derde punt van bezwaar tegen ons achter elkander laten volgen, om den zamenhang van des Schrijvers redekaveling onafgebroken in deszelfs geheel voor te ſtellen, daar zij, als het ware, te zamen een geheel uitmaken, en moeijelijk van elkanderen te ſcheiden zijn. Thans zullen wij overgaan, om dezelve nader uiteen te zetten, en de ongegrondheid van de beide punten van beſchuldiging, door den Heer C. tegen ons te berde gebragt, middagklaar aan te toonen.

Ten aanzien nu van het tweede punt voert C. ten bewijs, van onze ontrouwe voorſtelling zijner denkbeelden, aan, dat wij hem in zijne *Beſtrijding der Vaccine* het gevoelen hebben toegeſchreven, dat de bevolking op den aardbodem altoos en beſtendig dezelfde zou blijven, daar hij juist het tegendeel gezegd heeft, namelijk, dat het: *weest vruchtbaar, ende vermenigvuldiget, ende vervullet de aarde*, de oorzaak in zich bevat, waarom de bevolking over den ganſchen aardbodem vermeerderen moet; terwijl ons gezegde, wij voor ons, verre van met den Heer C. te vreezen, dat de aarde niet groot genoeg zou zijn, om nog meer menſchen te bevatten en te voeden, — eene belagchelijke ſtelling, zegt hij, welke men vruchteloos in zijne *Beſtrijding* zal zoeken, — het derde punt van beſchuldiging uitmaakt, en eene beſlisſende proeve oplevert onzer verregaande verdraaijing zijner denkbeelden. —— Eilieve, Doctor! ziet gij dan niet in, dat gij, in plaats van ons hierdoor te benadeelen, zelven ons wapenen tegen u verſchaft? Immers zou de ontrouwe voordragt uwer denkbeelden

den hierin gelegen zijn, dat wij u te onregt het gevoelen hebben toegeschreven, dat de bevolking op den aardbodem altoos en bestendig dezelfde zou blijven, daar gij beweerd hebt, dat de bevolking over den ganschen aardbodem vermeerderen moet. Intusschen zal het wel overbodig zijn den Heer C. hier onder het oog te brengen, dat het blijven in denzelfden staat, en het vermeerderen der bevolking geenszins twee tegenstrijdige denkbeelden uitmaken, maar dat het eene het *plus* is van het andere, doch dat vermindering en vermeerdering twee opposite denkbeelden zijn, en dat dus, indien wij in eene vrij uitgebreide Episode, door het aanvoeren van een aantal onloochenbare daadzaken middagklaar bewezen hebben, dat de bevolking der wereld, in plaats van bestendig dezelfde te blijven, sedert eenige eeuwen aanmerkelijk is achteruitgegaan, het dan ook geen verder betoog vereischt, dat een gevoelen, als hetgeen een *plus* van het door ons wederlegde uitmaakt, geene steek houden kan, maar van zelve vervallen moet; en het dus van zelf spreekt, dat wij geenszins, om eene ontrouwe voorstelling uwer denkbeelden te geven, maar integendeel om u, in zoo verre zulks de *Waarde der Vaccine* slechts eenigzins gedoogde, zoo veel mogelijk te sparen, en uwe excentrike denkbeelden ten opzigte van het Publiek te verbloemen, u hier wel het zelfde, maar in graad minder ongerijmd denkbeeld hebben toegeschreven: inderdaad wij konden dit hier, zonder de waarheid der door ons verdedigde zaak in het minste te benadeelen, doen, daar eene wederlegging van het mindere,

na-

natuurlijk die van het meerdere hier insluit; zoodat, indien wij beweren, dat de bevolking over den ganſchen aardbodem, in plaats van dezelfde te blijven, integendeel ſedert eenige eeuwen aanmerkelijk is achteruitgegaan, het voorzeker geen betoog behoeft, dat alle denkbeeld nopens eene ſteeds toenemende vermeerdering der bevolking geheel en al valsch en bezijden de waarheid is; daar gij intusſchen, in plaats van ons uwen dank te betuigen voor de zoo veel mogelijke verbloeming uwer ongerijmde denkbeelden, *vis à vis*, van het Publiek, ons integendeel dezelve nog wil aanwrijven als een blijk van kwade trouw, zoo vinden wij ons verpligt, om de gronden, welke gij voor deze hoogst ongerijmde ſtelling hebt te berde gebragt, thans nog eens van nabij te beſchouwen, wanneer wij ontwaren zullen, dat alle bewijs, door u aangevoerd, in de door u verkeerd begrepene of ten minſte kwalijk toegepaste Bijbelplaats, *Gen.* IX: 1, beſtaat, alwaar de Almagtige, vader NOACH en zijne zonen zegenende, zeide: *zijt vruchtbaar, ende vermenigvuldiget, en vervullet de aarde.* Deze Goddelijke belofte, aan NOACH ten opzigte van zijn kroost gedaan, behelst de voorſpelling van derzelver buitengewone vruchtbaarheid en vermenigvuldiging, zoodat door hunne nazaten de ganſche aarde, dat is, namelijk, het grootſte gedeelte van den ganſchen aardbodem, zoude bevolkt worden, en niemand, die aan de Goddelijke openbaring des Bijbels gelooft, en dus het beſtaan van de menigte verſchillende over den ganſchen aardbodem verſpreide volken en natiën, van NOACHS drie

zo-

zonen afleidt, zal eenigzins in twijfel trekken, of deze Goddelijke belofte is in eene ruime mate letterlijk vervuld; doch dat dezelve tevens in zich de oorzaak bevatten zoude, waarom de bevolking over den ganſchen aardbodem vermeerderen moet, is eene valſche ſtelling, om welke zoo veel mogelijk het burgerregt in het rijk der waarheid te doen krijgen, gij niet geaarzeld hebt u van de Heilige Schrift te bedienen, en dezelve den eenvoudigen Christen als een voortbrengſel des Bijbels op te disſchen. Intusſchen zal men in de gewijde Bladeren vruchteloos ſlechts naar eene enkele plaats zoeken, waar deze belagchelijke, tegen de ervaring van alle eeuwen aandruiſchende ſtelling zal worden aangetroffen; integendeel wordt dezelve, beide door de Heilige Schriftuur en de gezonde rede, volkomen gelogenſtraft, en leveren ons, zoowel de gewijde als de ongewijde geſchiedenis, een aantal bewijzen van het tegendeel op, zoo ten aanzien van het menschdom in het algemeen, als van Gods oude volk, de Joden, in het bijzonder. Ten opzigte van het eerſte hebbe men alleen de Oude Geſchiedenis met de Hedendaagſche te vergelijken, en beide aan de door ons in de *Waarde der Vaccine* op bladz. 61 en 62 aangehaalde proeven te toetſen, om zich ten volle te overtuigen, dat de bevolking over den ganſchen aardbodem verre van beſtendig te vermeerderen, integendeel ſedert eenige eeuwen aanmerkelijk is achteruitgegaan. En ten aanzien der Joodſche natie leert de Bijbel uitdrukkelijk, dat, tijdens de overweldiging en verwoesting van het Joodſche land in het algemeen, en van de heilige ſtad en

S den

den tempel in het bijzonder, door den trotſchen Babyloniſchen Alleenheerſcher NEBUKADNEZAR, er volgens de zoo menigwerf herhaalde voorſpelling der Profeten, van derzelver te voren tallooze menigte ſlechts een gering overſchot was overgebleven, en dat insgelijks na de tweede verwoesting van *Jeruzalems* ſtad en tempel door de *Romeinen*, in het jaar 70 der Christelijke jaartelling, in welke, gedurende den loop van vijf maanden, dat deze verſchrikkelijke belegering duurde, dertien maal honderd duizend Joden hun leven verloren, en de hierop, in het jaar 134, onder den Keizer HADRIANUS voorgevallen opſtand der Joden, onder aanvoering van eenen zekeren valſchen Mesſias, BARCOKEBAS genaamd, de laatſte, grootſte poging, welke deze natie ondernomen heeft, om het hoofd op te beuren, in welke de *Joden* in de drie jaren, welke dezen opſtand duurde, door het zwaard der *Romeinen*, alleen zes maal honderd duizend man verloren, behalve het groot aantal dierganen, welke door den honger of door de vlammen omkwamen, en waardoor geheel *Judea* bijna ontvolkt werd, de Joodſche natie geenszins vermeerderd, maar aanmerkelijk verminderd is, zal wel geen betoog behoeven. Het is zoo; wij bezitten ſtellige beloften Gods, dat noch het menschdom in het algemeen, noch de Joodſche natie in het bijzonder, gedurende het beſtaan der wereld ooit zal worden uitgeroeid; doch deze ſluiten geenszins in, dat het menschdom beſtendig vermeerderen moet; de Geſchiedenis leert ons juist het tegendeel; en alles maakt het hoogst waarſchijnlijk, dat de aarde en hare bewoners in het

al-

gemeen, even als elk mensch in het bijzonder, een tijdvak van kindschheid, jongelingſchap, mannelijke jaren en ouderdom zal te beurt vallen, en dat dezelve in de door ons beleefde negentiende eeuw, reeds haar vierde tijdperk of het begin haars ouderdoms bereikt heeft, allengs rijpt voor de eeuwigheid en derzelver voleinding nadert; welk onderwerp intusſchen, als geheel vreemd aan de zaak in geſchil, wij hier niet verder zullen aanroeren.

Ware nu C. nog maar zoo wijs geweest, van het bij deze ongerijmde ſtelling te laten berusten. Doch, neen! 's mans verwaandheid klimt ſteeds hooger en hooger; immers hij zegt op den hem eigen beſlisſenden toon, dat onze vrij uitgebreide *Episode*, over de aanmerkelijke vermindering der bevolking over de aarde in het algemeen, hier volſtrekt niet te pas komt, en of ſlechts eene *hors d'oeuvre* is, geſchikt, om van het ware geſchilpunt af te leiden; of indien het waar is, dat de bevolking, volgens onze verzekering, ook in *Europa* in het algemeen een aanmerkelijk verlies heeft ondergaan; waar dan de zoo *emphatice* geroemde invloed der Vaccine op de bevolking blijft? — Waar zijn dan die gunſtige reſultaten, op de ſterflijsten herkenbaar? — Waar blijkt dan die voor het menſchelijk geſlacht zoo uitſtekend groote weldaad? — Waar zijn dan die 400,000 individus, volgens BREMER, die 800,000 perſonen, die, volgens LETTSOM, jaarlijks door de Vaccine in het leven behouden worden? — Is het niet juist in *Europa*, waar, volgens ONTIJD, de bevolking zoo aanmerkelijk is afgenomen, dat ook de Vac-

cine het meest verſpreid is? — Waarlijk! wij willen den lezer niet ontveinzen, dat wij bij het lezen dezer vragen door C., naauwelijks onze oogen durfden gelooven, als niet kunnende begrijpen, hoe de verwaandheid iemand zoo verre vervoeren kan, van de onbeſchaamdheid te hebben, om zulk een zamenweefſel van ongerijmdheid en dwaasheid aan het verlicht Publiek op te disſchen, daar het immers klaar en duidelijk is, dat in plaats van hierdoor zijne partij te benadeelen, men integendeel zich zelven bij het Publiek in een belagchelijk daglicht plaatst; want men behoeft ſlechts onze *Waarde der Vaccine* ter aangehaalde plaats op te ſlaan om te ontwaren, dat vooreerst de laatſte zinſnede, dat juist in *Europa* de bevolking, volgens ons, zoo aanmerkelijk verminderd is, eene valſche voorſtelling onzer denkbeelden, ja eene volſtrekte onwaarheid bevat; en men onze *Episode* ſlechts hebbe in te zien, om zich te overtuigen, dat de bevolking ſedert eenige eeuwen over den ganſchen aardbodem, wel is waar, in het algemeen, doch vooral in de ketenen der ſlavernij geklonken en onder den dubbelen ijzeren ſchepter van het *Islamisme* en het *Despotisme* diep gebukt liggende werelddeelen *Azië* en *Afrika* zoo aanmerkelijk is achteruitgegaan, en dat, offchoon dit ook ten opzigte van *Europa*, de bezittingen der Ottomanniſche Porte in dit werelddeel, en *Spanje*, *Portugal* en *Italië* medegerekend, in het algemeen waar zij, de bevolking echter in ſommige ſtreken van *Duitschland*, alsmede in de Britſche rijken en in het koningrijk der *Nederlanden*, dank zij hiervoor inzonderheid der-

zel-

zelver gematigde vaderlijke regering, aanmerkelijk heeft toegenomen, en nog dagelijks aangroeit. Verre zij het intusſchen van ons den Heer C., die hier zijne Geographiſche en Historiſche kennis juist niet zeer gunſtig heeft doen kennen, dezen beganen misſlag niet gaarne te willen vergeven, of 's mans verſtandelijke vermogens naar zijne hier ter nedergeſtelde argumentatie eenigzins te willen beoordeelen, wijl men anderzins natuurlijk zou moeten beſluiten, dat de goede man geen *judicium* van de fijnſte ſoort is ten deele gevallen; dewijl elk met gezonde herſenen begaafd wezen ſlechts, zonder nog eenige de minſte aanſpraak op geest of wijsbegeerte te willen maken, veel min zich op een hooger ſtandpunt dan zijne medemenſchen te plaatſen, dadelijk het ongerijmde van de argumentatie van den Heer C. inziet, om hier, namelijk, de onſchuldige, weldadige Vaccine voor de vermindering der bevolking van den aardbodem in het algemeen, en van *Europa* in het bijzonder, verantwoordelijk te willen ſtellen. Hoe toch, vragen wij, kan het, aan de op het einde der achttiende eeuw, voor het eerst, immers eenigermate algemeen in werking gebragte Vaccine bij mogelijkheid toegerekend worden, dat de weleer zoo bloeijende Oosterſche en Partiſche keizerrijken, ten gevolge van de onderſcheidene overſtroomingen door verſchillende woeste volken, en het zoo knellend juk van het *Islamisme* en *Despotisme*, thans aan het verbijsterd oog des reizigers ſchier niets dan uitgeſtrekte wildernisſen en menigvuldige puinhoopen van

verwoeste en vervallene ſteden aanwijzen, en dat de in derzelver plaats opgerigte Turkſche en Perſiaanſche Alleenheerſchingen, ſlechts ellendige overblijfſels uitmaken van deze voormaals zoo magtige rijken, en van de voormalige zoo talrijke bevolking dier landen? En dat hetzelfde plaats heeft ten opzigte van *Afrika*, alwaar, in plaats van de zoo volkrijke Karthaagſche Republiek, en het zoo magtig Numidisch rijk thans de zekerlijk met dezelve beide in magt en bevolking op verre na niet te vergelijken, Barbarijſche Staten gekomen zijn? — Is het, vragen wij verder, de ſchuld der Vaccine, dat *Egypte*, tijdens de *Ptolomeüsſen*, met zeven millioenen menſchen bevolkt, er thans onder de heerſchappij van den Turkſchen Onderkoning ſlechts drie millioenen telt? — Vestigen wij onzen aandacht op *Europa!* Is het wel de ſchuld der Vaccine, dat het tegenwoordig *Europeesch Turkije* en het hedendaagsch *Griekenland* niets zijn, in vergelijking met het voormalig oud *Griekenland*, waarin alleen het eiland *Creta*, thans *Candia* genaamd, en ſchaars 250 duizend zielen bevattende, toenmaals honderd ſteden telde? — Is het, vragen wij, eindelijk ook de ſchuld der Vaccine, dat ten gevolge van het rampzalig *Despotisme* beide in het Geestelijke en in het Wereldlijke, de bevolking van *Spanje* en *Portugal* tot op bijna een vierde, en die van *Italië* ſchier tot op de helft verſmolten is? Of is het welligt aan de Vaccine te wijten, dat, waar de Pontijnſche moerasſen gevonden worden, tijdens den bloei van het Romeinſche rijk, prachtige lusthuizen en eene talrijke bevolking aanwezig waren,

en

en dat *Sicilië*, weleer door CICERO de korenschuur van het Romeinsche rijk genaamd, in plaats van de voormalige vier, thans slechts twee millioenen menschen telt? — Immers spreekt het van zelve, dat de Vaccine eenige eeuwen voor hare invoering geen' weldadigen invloed konde uitoefenen ter vermeerdering der bevolking, en het ongerijmde van zulk eene stelling is te blijkbaar, om de minste wederlegging te behoeven; te meer, daar men ook zelfs thans de Vaccine geenszins voor alle vermindering der bevolking aansprakelijk kan stellen; want, offschoon het eene uitgemaakte daadzaak is, dat de Vaccine eenen weldadigen invloed op het menschdom uitoefent, en de snelle vermeerdering der bevolking, welke bij gelijke omstandigheden thans overal plaats grijpt, alwaar dezelve algemeen ingevoerd is, dit middagklaar bewijst, en men zelfs deze aanwinst reeds berekend, en aangetoond heeft, dat ze bijna $\frac{2}{5}$ percent of 4000 zielen per millioen jaarlijks bedraagt, zoo kunnen er echter in den Staat een aantal andere oorzaken, als oorlog, besmettelijke ziekten, inwendige beroerten, en dergelijke aanwezig zijn, ten gevolge van welke, niettegenstaande de Vaccinatie, de bevolking, in plaats van te vermeerderen, vermindert; de Vaccine verschaft echter altoos een zeker bepaald voordeel aan de Maatschappij. Zij vermeerdert bestendig de bevolking, door de sterfte aan de kinderziekte aanmerkelijk te verminderen; en algemeen ingevoerd, geheel te doen ophouden. Doch het behoeft geen betoog, dat de Vaccine, hoe weldadig ook, echter geenszins kan opwegen tegen den schadelijken invloed van een

aantal andere oorzaken op de bevolknig, en dat hieromtrent de wijze van regering voornamelijk in aanmerking komt; b. v. men vaccineert beide in *Spanje* en in de *Nederlanden;* nu is het wereldkundig, dat de Spaansche Alleenheerscher FERDINAND DE VII, en de Nederlandsche Monarch WILLEM DE EERSTE, twee zeer verschillende wezens zijn, en ten opzigte van hunne wijze van het rijksbestuur van zeer verschillende beginsels uitgaan. En het is dus niets vreemds, dat niettegenstaande in beide voornoemde landen de Vaccinatie wordt uitgeoefend, de bevolking en nationale welvaart echter in het eerstgenoemde rijk jaarlijks achteruit gaat, en hetzelve, als het ware, dagelijks armer en meer en meer ontvolkt wordt, terwijl onder het vaderlijk bestuur van Nederlands Koning, sedert weinige jaren de nationale welvaart en bevolking zoo zeer zijn toegenomen, dat in den aanvang van het verleden jaar de bevolking in het Nederlandsche Rijk bijna tot zes millioenen geklommen was. Inderdaad, wij herinneren ons, eenige jaren geleden, in de Gedenkschriften van wijlen den Groot-Aalmoezenier van den voormaligen Franschen Keizer NAPOLEON, den Kardinaal MAURY, gelezen te hebben, dat het beste en meest onfeilbaar middel, om over de al of min goede regering van een' Koning of Vorst te oordeelen, bestaat in onmiddellijk na deszelfs overlijden eene volkstelling in het werk te stellen, ten einde hierdoor te ontwaren, of de bevolking, gedurende deszelfs bestuur, vermeerderd of verminderd is: intusschen zijn deze door ons aangevoerde daadzaken, welke alle als zoo vele proeven

ven zijn aan te merken, dat de bevolking over den ganſchen aardbodem, verre van beſtendig te vermeerderen, integendeel aanmerkelijk is achteruit gegaan, meer dan genoegzaam, ter overtuiging van het onpartijdig Publiek, dat de goede Doctor, trots zijne verwaandheid, hier getoond heeft, het wezen des verſchils niet te begrijpen, toen hij deze onze *epiſode* over de aanmerkelijke vermindering een *hors d'oeuvre* noemde, en dus de Heer C. vaak ſlechts opgeblazen is, wanneer hij zich verbeeldt boven de wolken verheven te zijn.

En aldus zijn wij thans tot het derde punt van beſchuldiging genaderd, hetgeen eigenlijk met het tweede in verband moet worden beſchouwd, doch door C., waarſchijnlijk om eene beſchuldiging te meer te hebben, afzonderlijk is opgegeven, en volgens welke wij de verregaande onbeſchaamdheid zouden gehad hebben, om een' man, die ſlechts naar de oude paden vraagt, valſchelijk aan te tijgen eene belagchelijke neologiſche ſtelling, dat, namelijk, de aarde niet groot genoeg zijn zou, om nog meer menſchen te bevatten en te voeden. Om intusſchen het ongerijmde dezer beſchuldiging klaar in te zien, behoeft men ſlechts 's mans *Beſtrijding der Vaccine* na te ſlaan, alwaar C. met zoo vele woorden zegt, dat hij in den onbegrijpelijk ſnellen voortgang en ongeëvenredigde vermeerdering der bevolking, die thans in alle oorden der wereld plaats heeft, de zaden meent te ontdekken van eene aanſtaande hevige epidemie, of ander algemeên onheil, hetwelk het evenwigt in de groote omwentelingen van Gods regering

herſtellen zal. (*) Uit deze aanhaling blijkt het dus ontegenzeggelijk, dat er, volgens getuigenis van den Heer C. zelven, thans eene ontzaggelijke vermeerdering der bevolking overal in alle oorden plaats heeft, en wel zoo, dat het evenwigt hierdoor verbroken wordt, en zulks hem ſtof verſchaft, om ons in eene profetiſche verrukking, ter herſtelling van hetzelve, eene aanſtaande hevige epidemie, of eenig ander algemeen onheil, te voorſpellen; niets was derhalve natuurlijker, dan dat wij ten aanzien van een' man, wiens zenuwgeſtel zoo ziekelijk-gevoelig geſtemd is, dat hij bij de dagelijkſche ontmoeting van een ongedoopt Mennonitenkind op 's Heeren ſtraten, met innige ſmart wordt aangedaan, en wiens pen in zijne hand beeft, bij het ſlechts ter nederſchrijven van een, ter gelegenheid van de plegtige viering der nagedachtenis van JENNER gebezigd, vers, zeer bekommerd waren voor de vreesſelijke gevolgen, welke uit dit, door onze *vates ex tripode* voorſpelde, nakend algemeen onheil voor zijn zenuw- en herſengeſtel zouden kunnen voortvloeijen, en ons dus haasteden, ter, zoo veel mogelijke, bedaring van 's mans hevig geſchokt gemoed, eén beknopt tafereel op te hangen van de aanmerkelijke vermindering der bevolking der wereld, ſedert eenige eeuwen, ten einde hierdoor C. *cum suis* gerust te ſtellen, dat de Geneeskundigen nog eeuwen lang met *succès* kunnen vaccineren, alvorens er eene hevige epidemie, ter voorkoming van hongersnood, door de al te groo-

(*) *l. l.* bl. 59, in eene noot.

groote bevolking, om het evenwigt te herſtellen, zou noodig zijn; en wij vermeenden er, als een tweede grond, ter verdere gerustſtelling, te mogen bijvoegen, dat het daarenboven, volgens de meening van zeer geoefende Natuur- en Staatshuishoudkundigen, op beredeneerde gronden, bewijsbaar zou zijn, dat, indien al de nog woest liggende gronden over den geheelen aardbodem behoorlijk ontgonnen en ter kultuur gebragt werden, deze vruchtbare moeder nog een tweede menschdom zou kunnen voeden; dat wij nu aan den Heer C. de vrees hebben toegeſchreven, dat de aarde niet groot genoeg zou zijn om nog meer menſchen te bevatten en te voeden, is 's mans eigen ſchuld. Dit immers moest natuurlijk voortvloeijen uit zijne gedane voorſpelling van eene aanſtaande hevige epidemie, of ander algemeen onheil ter herſtelling van het, door de ongeëvenredigde vermeerdering der bevolking verbroken evenwigt, was enkel en alleen beſtemd ter zoo mogelijke bedaring van 's mans, door zijne Profetiſche voorſpelling geſchokt zenuwgeſtel, en doet ook volſtrekt niets af, noch voor, noch tegen de Vaccine, met welke deze ſtelling in geen het minſte verband ſtaat. Wij kunnen dus niet nalaten, om den Heer C. vriendſchappelijk te raden, om, alvorens zijne tegenpartij van onbeſchaamdheid, kwade trouw en verdraaijing zijner woorden en denkbeelden te beſchuldigen, zijn eigen geſchrijf en de wederlegging zijner tegenpartij nog eens bedaard en met aandacht na te lezen, ten einde zich voortaan voor het begaan van dergelijke valſche beſchuldigingen te wachten.

Ein-

Eindelijk zijn wij dan genaderd tot 's mans uitgebreide noot, te vinden op bladz. 68 tot 72, en bestemd, zoo het heeten moet, voor den geoefenden Christen; namelijk, de Heer C. zelve de zwakheid en ongerijmdheid zijner zoogenaamde Geneeskundige bewijzen eenigermate bevroedende, tracht hier wederom, *more solito*, door het listig inmengen van dogmatische Godgeleerde, niets ter zake doende en verkeerdelijk aangebragte begrippen, zijn eigen onzin, als het ware, onder de bescherming des Bijbels te plaatsen; men hebbe, dus vervolgt hij, slechts het onderhavig punt met de leer der voorbestemming of praedestinatie te vergelijken, en die zal ons zeker de gansche *questie*, over het al of geen invloed hebben der Geneeskunst op de bevolking en sterfte, uit een hooger standpunt beschouwd, duidelijk voor den geest brengen.

„ Immers is het, volgens Gods woord, dus vervolgt de Heer C., eene ontwijfelbare waarheid,
„ dat het getal voorverordineerden ten eeuwigen leven
„ bij Gode van alle eeuwigheid bepaald is; en dat noch
„ de prediking van het Evangelie, noch het verzuim
„ hiervan, dat getal vermeerderen of verminderen
„ zal. Zoo is ook het getal der levenden in deze
„ wereld, dat is, de bevolking, voorbestemd en be-
„ paald, zonder dat de Geneesheeren die bevolking,
„ uit zoodanig een oogpunt beschouwd, het zij ver-
„ meerderen, het zij verminderen: immers ware dit
„ het geval, dan zou het eene *politique speculatie*
„ van het Gouvernement kunnen worden, om een
„ zeer aanmerkelijk gedeelte der onderdanen tot Ge-

„ nees-

„ neesheeren op te leiden, als een middel om de be-
„ volking 's jaarlijks naar welgevallen te doen toene-
„ men, hetgeen, zoo ik vertrouw, geen nadenkend
„ mensch zal willen verdedigen. —— Maar, zegt
„ men welligt, is het dan om het even, of er eenen
„ PAULUS predikt, dan of er eene verſlapte en ge-
„ heel vervalschte leer verkondigd wordt? Of wel;
„ is het dan om het even, of er eene ware Ge-
„ neeskunde, of wel eene verbasterde wordt uitgeoe-
„ fend? zoo ja: wat klaagt gij dan over het
„ diep verval van Godsdienst en Geneeskunst in
„ onze dagen? — Mijn antwoord is tweeledig, zoo-
„ wel wat het ambt des Predikers, als dat des Ge-
„ neesheers betreft. Zoo zeg ik, met betrekking tot
„ het getal voorverordineerden ten eeuwigen leven, dat
„ het zeker om het even is, of wij de hartesſpijs van
„ eenen GOMARUS en BOGERMAN genieten, of wel,
„ den laffen, ſmakeloozen kost der hedendaagſche
„ predikers eener koude zedeleer inzwelgen: doch met
„ betrekking tot het getal dergenen, die de kennis
„ van den ſtaat hunner ziele zoeken, en de middelen
„ ter genézing hunner geestelijke krankheden, voor
„ dezen is het van een uitſtekend belang, of hun
„ eene verderfelijke, of eene gezonde leer wordt ge-
„ predikt; en ik aarzel geen oogenblik, de verſchrik-
„ kelijke zedeloosheid, waartoe deze eertijds zoo rijk
„ gezegende landen vervallen zijn, voor een groot
„ gedeelte hun toe te ſchrijven, die onwaardig het
„ verheven ambt, dat zij bekleeden, pligt en eed
„ verzaken, daar zij door allerlei vervalſchingen en
„ verdraaijingen van Gods woord, de kudde, voor

„ wie

„ wie zij zorgen moesten, op de jammerlijkste
„ wijze verleiden, echter zullen zij het getal der
„ voorverordineerden ten eeuwigen leven niet ver-
„ minderen.”

„ Het is even zoo met de Geneeskunst: met be-
„ trekking tot de bevolking in het algemeen, uit een
„ hooger standpunt beschouwd, zoo is het voorze-
„ ker om het even of wij een’ HOFFMAN of GAUBIUS
„ aan het krankbed zien, dan wel de tegenwoordig
„ zoo schaamteloos het hoofd opstekende kwakzal-
„ vers en vergiftmengers, doch met betrekking tot
„ het getal der kranken is het geheel iets anders,
„ en het is buiten allen twijfel, dat een land, waar-
„ in een derde gedeelte der bewoonders na doorge-
„ stane ziekte kwakkelende blijven in plaats van eene
„ ongestoorde gezondheid te genieten bij een door
„ voorafgegane ziekte gezuiverd ligchaam; een land,
„ waarin twee derde der kinderen de blijken eener
„ gestoorde ontwikkeling vertoonen, dat, zeg ik,
„ zulk een land de verkeerde behandeling en onkun-
„ de der Geneesheeren voor een groot gedeelte als
„ de oorzaak hiervan moet beschouwen, en echter
„ zal het getal der in leven blijvende of de bevol-
„ king in het algemeen, het zij er vele of weinige,
„ kundige of onkundige Doctoren zijn, niet met een
„ enkel vermeerderd noch verminderd worden. Er
„ bestaat een onmiskenbaare overeenkomst tusschen
„ het Predikampt en dat des Geneesheers: de ware
„ leeraren van het Evangelie zijn het middel, door
„ God verordineerd, om voor de gezondheid onzer
„ zielen te waken, en den een door vermaning, den

„ an-

„ anderen door tuchtiging, een derden door opwek-
„ king onder het gebed en de prediking van Gods
„ woord de Geestelijke krankheden te genezen; ge-
„ lijk de Geneesheeren het middel zijn, door des
„ Heeren wil voorbestemd, om voor de gezondheid
„ onzes ligchaams te zorgen, en door verscheide
„ middelen de ziekten te genezen; doch geen Leer-
„ aar kan beweren, dat door zijne predikatien het
„ getal der uitverkoornen met een eenige vermeerderd
„ is; en zou dan de Geneesheer zeggen, dat hij als
„ arts de bevolking heeft doen toenemen? In beide
„ gevallen zou het middel de einden, waartoe het
„ geschapen is, voorbijstreven! Immers wij moe-
„ ten nimmer uit het oog verliezen, dat God zich
„ zelve iedere algemeenheid heeft voorbehouden, ook
„ dan, wanneer hij ons als middelen in zijne hand
„ uit vrijmagtige genade gebruiken wil."

Zie daar, waarde lezer! een kort begrip van de theologische denkwijze van den Heer C. *cum suis.* Het is geenszins ons oogmerk, om deze theologische wartaal van den Heer C. *a capite ad calcem* te wederleggen, en wij achten zulks te minder noodzakelijk, omdat onderscheidene zinsneden derzelve van dien aard zijn, dat de minste poging ter wederlegging van zoodanig een' onzin inderdaad eene beleediging voor het lezend Publiek zijn zou: van zulk een' aard zijn, b. v., des Schrijvers schromelijke lasteringen, door hem, veiligheidshalve, in het algemeen uitgebraakt tegen het tegenwoordig bestaande ligchaam der ziel- en ligchaamverzorgers in dit Rijk, waarvan hij de eerste als onwaardige pligt- en

eedverzakers, die door allerlei vervalſchingen en verdraaijingen van Gods woord, hunne kudde op de jammerlijkſte wijze verleiden, en de tweede als ſchaamtelooze kwakzalvers en vergiftmengers afſchildert; deze beſchuldiging immers is te lomp, te valsch, en 'smans lage bedoeling met dezelve te blijkbaar, om eenig ander antwoord dan eene ſtilzwijgende verachting van alle weldenkenden te verdienen, terwijl de menigte der in alle oorden van het Nederlandſche Rijk ſchier dagelijks uitkomende voortreffelijke Godgeleerde en Geneeskundige werken, de genezing der ziels- en ligchaamskrankheden ten doel hebbende, van 'smans onbeſchaamde logentaal ten onwraakbare getuige ſtrekken. Wij zullen dus ſlechts in het voorbijgaan aanmerken, tot welk eene verregaande hoogte de lasterzucht zich, helaas! van de geheele ziel van C. heeft meester gemaakt, zoodat hij zelfs op het oogenblik, waarin hij zijn' onzin, als het ware, onder de beſcherming der Heilige Schrift tracht te plaatſen, het ſchenden en lasteren op het eerwaardig *corps* der ziels- en ligchaamsverzorgers niet kan nalaten, niet begrijpende, dat hij hierdoor zich bij elk ſlechts eenigzins geoefend Christen in zijne ware gedaante leert kennen, en dat, niettegenſtaande zijne vermomming, zijne ſprake hem openbaar maakt, en het ten klaarſte blijkt, dat 's mans ſchriften, verre van de karakteristieke kenteekenen van den geest van het Evangelie des vredes en der liefde, nederigheid, zachtmoedigheid en zelfverloochening te ademen, integendeel de duidelijkſte blijken van den geest des Antichrist dragen, en doorzult zijn met hoogmoed,

bit-

bittere nijd en kwaadaardigheid, en matelooze zelfverheffing.

Eveneens zullen wij den lezer ſparen de zoo aphoristisch als beſlisſende argumentatie, dat de Geneesheeren de bevolking, uit een hooger ſtandpunt beſchouwd, noch vermeerderen noch verminderen kunnen; want dat, indien dit het geval ware, het eene *politique speculatie* van het Gouvernement zoude kunnen worden, om een zeer aanmerkelijk gedeelte der onderdanen tot Geneesheeren op te leiden, als een middel, om de bevolking jaarlijks, en naar welgevallen, te doen toenemen, daar toch een ieder dadelijk beſpeurt, dat de Heer C. hier wederom, *more solito*, onze ſtelling geheel verdraait en valſchelijk voorſtelt, en het wel geen betoog behoeft, dat de Geneeskunst een' zekeren invloed op de vermeerdering en vermindering der bevolking toe te kennen, of dezelve te beſchouwen als een middel, om de bevolking jaarlijks naar welgevallen te doen toenemen, twee zeer verſchillende begrippen opleveren, waarvan de laatſte eene blijkbare ongerijmdheid insluit, en men vruchteloos in onze *Waarde der Vaccine* ſlechts naar eene enkele plaats zal zoeken, waar deze belagchelijke ſtelling gevonden wordt. Doch het eerſte nemen wij gaaf voor het onze aan, terwijl het denkbeeld eener *politique speculatie* van het Gouvernement, om als een middel ter vermeerdering der bevolking een zeer aanmerkelijk deel onderdanen tot Geneesheeren op te leiden, niet wel anders, dan in de verwarde herſens van eenen dwaas zou kunnen huisvesten; vermits ieder nadenkend mensch dadelijk

inziet, eensdeels, dat het voor het maatschappelijk welzijn allezins noodzakelijk is, dat er eene zekere proportie bewaard blijve tusschen het getal der Geneesheeren, en dat der patiënten, wil men geen gevaar loopen, de *ars salutifera*, in eene *ars letifera* te zien ontaarden; anderdeels, dat men daarenboven nog geenzins zeker zijn zoude het beoogde doel te zullen treffen. Immers het Gouvernement zoude zekerlijk, indien het zich de kosten van hunne vorming en hun onderhoud wilde getroosten, een aanmerkelijk gedeelte der onderdanen tot Geneesheeren kunnen opleiden; doch er een' FRANK, een' BURSERIUS, een' LENTIN, een' RICHTER, een' REIL, een' HUFELAND, een' BRUGMANS, een' PARADIJS, een' OOSTERDIJK, of een' VAN GEUNS van te maken, is boven deszelfs bereik, dit is Gods werk. De ware Geneesheer wordt niet gevormd; hij wordt geboren. Intusschen verschaft ons deze zinsnede eene gewigtige bijdrage, zoo wel van 's mans bondigen redeneertrant, als van de uitmuntende *Logica*, waarop dezelve rust!!!

Eindelijk kunnen wij, om ons van de uitdrukking van den Heer C. te bedienen, hier noch de hartespijs van eenen GOMARUS en BOGERMAN genieten, noch den laffen, smakeloozen kost der hedendaagsche predikers eener koude zedeleer inzwelgen. Wij moeten den Heer C. hier al wederom onder het oog brengen, dat wij aan een Theologisch medicinaal *Banket* gezeten zijn, waarvan de dischgenooten, eenige oude geloofsgenooten van hem uitgezonderd, wel is waar, alle Christenen zijn, doch tot onderscheidene Gezindheden behooren, niet slechts van de verschillende Protestantsche sekten, maar onder welke wel voornamelijk de Roomsch

Ka-

Katholijke Christenen, *Europa* in het algemeen beschouwd, verre het grootste getal uitmaken; en dat het derhalve zeer onbeleefd en onhebbelijk zoude zijn, om op hetzelve een paar schotels op te disschen, welke voor het gros der aanzittende gasten eene verbodene spijs waren; dat zou immers noch Christelijk, noch vredelievend wezen, en maar aanleiding tot twist en tweedragt geven, daar het den goeden Doctor toch niet wel onbekend zijn kan, dat onze talrijke Roomsch Katholijke medechristenen, zoowel de hartespijs van eenen GOMARUS en BOGERMAN, als den laffen, smakeloozen kost der hedendaagsche Zedepredikers, beide voor producten van ketters houden; en dus noch van de hartespijs van den eenen, noch van den laffen, smakeloozen kost van den anderen, verkiezen gediend te wezen. Wij zullen derhalve, om allen steen des aanstoots te vermijden, beide schotels, als niet geschikt voor dit gemengd Theologisch medicinaal *Banket*, maar onaangeroerd van tafel laten gaan, behoudens echter de vergunning aan ieder en een iegelijk, die er gading aan heeft, om ze mede naar huis te nemen, en er zich en de zijnen op te vergasten, en ze doen vervangen door een paar schotels van algemeene grondbeginselen der Christelijke Godsdienst, omtrent welke alle Christenen, ondanks de verscheidenheid van denkbeelden, die de verschillende Christelijke genootschappen kenschetsen, en zoo ongelukkig onderling verdeelen, het alle eens zijn, namelijk, de liefde Gods en die onzer evennaasten.

Doch geheel anders is het gelegen met des Schrij-

vers verzekering, dat men, om zich de ganfche *questie*, over het al of geen invloed hebben der Geneeskunst op de bevolking en fterfte, beide uit een hooger gezigtpunt befchouwd, duidelijk voor den geest te brengen, flechts het onderhavig punt met de leer der voorbeftemming of *praedestinatie* hebbe te vergelijken. Inderdaad, wij achten het, uit hoofde van het groot belang der zaak, en derzelver uiterst gewigtigen invloed op 's menfchen denkwijze en handelingen, allezins doelmatig, dit leerftuk ter dezer gelegenheid eens van nabij te befchouwen, zoo, omdat er wel geen leerftuk is, waarvan men ten allen tijde meer misbruik gemaakt heeft, en hetgeen vaak in een meer verkeerd daglicht is voorgefteld, dan juist deze leere van voorbefchikking of *praedestinatie*, als, omdat dezelve niet bijzonder bij de Proteftanten te huis hoort, maar beide Roomfchen en Onroomfchen gemeenfchappelijk is, zijnde hetzelve reeds van oudsher tot op heden de twistappel geweest, tusfchen de Wijsgeeren en Theologanten van den eerften rang, waarvan de eene partij de leere der voorbeftemming, de andere daarentegen die van 's menfchen vrijen wil is toegedaan. De eerfte bewerende, dat het geloof aan eene allesomvattende Goddelijke Voorzienigheid, waardoor God van alle eeuwigheid alles, wat in der tijd fchijnbaar met en uit vrijen wil gefchiedt, voorzien, en ten gevolge dezer voorziening, het geheele plan van de regering der wereld ontworpen, de zamenhang en de verbinding van alle in het heelal aanwezig zijnde krachten, en derzelver gezamenlijke en fuccesfive werking en gevolgen vastgefteld, en zoo

be-

bestemd heeft, dat deze niet anders gebeuren kunnen, dan zij in der tijd werkelijk gebeuren, daar indien eene daad, welke wij vrij noemen, ook anders konde uitvallen, dan zij van God voorzien, voorbestemd of bepaald is, zulks de mogelijkheid des toevals in den zamenhang der wereldsche gebeurtenissen zoude daarstellen, en door deze daarstelling of aanneming des toevals, het denkbeeld van eene allesomvattende Godsregering der wereld, noodwendig derzelver waarheid verliezen, en in eene ongegronde hypothese ontaarden zoude. — Doch waartegen de andere partij aanmerkt, dat met het denkbeeld van eenen volstrekt vrijen wil des menschen, alle aanspraak, om hem zijne zedelijke daden te kunnen toerekenen, staat of valt, en dat, bij gevolg, met de vernietiging van dat denkbeeld, ook alle denkbeelden van deugd en zonde vernietigd worden; terwijl het denkbeeld van 's menschen vrijen wil de grondslag eener consequente zedeleer uitmaakt.

Beide de partijen van deze op waarheid gegronde begrippen uitgaande, vervielen intusschen tot uitersten, en derzelver *ultra's* berokkenden beide, kerk en staat, vaak vele rampen. De eersten, namelijk, door de zaak zoo verre te trekken, van als eene *axioma* vast te stellen, dat, daar alle veranderingen en gevolgen, die wij gewoon zijn in het dagelijksche leven van 's menschen vrijen wil af te leiden, niet anders dan conform deze voorziening en voorbeschikking geschieden kunnen; dezelve dus inderdaad niet vrij, maar even als alle werkingen in het rijk der Natuur noodzakelijk zijn, en dat er slechts een

volſtrekt vrije wil, die van God beſtaat, en volgens deze Turkſche *praedestinatie*, met welke ook, blijkens het voor ons liggend geſchrift, die van den Heer C. *cum suis* volkomen inſtemt, kunnen alle onvermoeide, rustelooze pogingen onzer Geneesheeren van ziels- en ligchaamskwalen het niet zoo verre brengen, om ſlechts een enkel individu in het eeuwig of tijdelijk leven te behouden; want, dat is boven hun vermogen, dat heeft God zich voorbehouden, en alle aanſpraak zelfs hierop is eene hemeltergende inbeelding; want alles wat gebeurt of ooit gebeuren zal, is van eeuwigheid voorzien, bepaald en beſtemd; wij kunnen er dus niets aandoen, en moeten met de handen in den ſchoot het voor ons beſtemd noodlot maar afwachten. Uitgeſchrapt zij derhalve de Geneeskundige Politie! Weg met alle maatregelen en inrigtingen, om zich door middel van *quarantaines*, *Lazareths en militaire Cordons* voor pest, gele koorts, kinderpokken en ſoortgelijke geeſels vrij te waren! —— Weg met het vermetel denkbeeld, om zich en anderen door het geregeld in het werk ſtellen van minerale berookingen voor beſmetting te behoeden! Weg eindelijk met de Vaccine, waardoor men ten toppunt van 's menſchen hoogmoed, vermeent in ſtaat te zijn, om het opkomend geſlacht voor een' der geduchtſte geeſels te bewaren, en hierdoor op de bevolking en ſterfte, beide uit een hooger ſtandpunt beſchouwd, eenen aanmerkelijken invloed te kunnen uitoefenen; —— ja, uitgewischt zij de geheele *Hygiena;* want de Geneeskundige heeft, volgens den Heer C., ſlechts met de zieke

be-

bevolking te doen; ziekten te genezen, en de rampen zijner natuurgenooten te verzachten, is zijne taak. En met betrekking tot de bevolking in het algemeen, is het voorzeker even eens, of wij eenen HOFFMAN of GAUBIUS, dan wel de tegenwoordig zoo schaamteloos het hoofd opstekende kwakzalvers en vergiftmengers aan het ziekbed zien; want het getal der in het leven blijvenden, of der bevolking in het algemeen, het zij er vele of weinige, kundige of onkundige Doctoren zijn, zal niet met een enkel vermeerderd, noch verminderd worden; bij gevolg, moeten wij, dit immers vloeit uit den aard der stelling voort, voortaan maar alle voorbehoedmiddelen laten varen. Volgens dit fraaije systema kunnen wij ze gerust staken, daar ze ons toch van geen nut ter wereld kunnen zijn, en moeten wij de pest, gele koorts, kinderpokken en dergelijke geesels van het menschdom maar ongestoord derzelver woede laten uitoefenen, daar toch, het zij de oorlog, het zij algemeene verwoestingen, of ziekten, de sterfte veroorzaken, het voorbestemd getal dooden in eenen bepaalden tijdsloop, den weg van al het vleesch zal moeten inslaan!!! (*)

Het ten dezen opzigte zoo voortreffelijk gezegde van den grooten Romeinschen Redenaar CICERO, *de Fato*, Cap. 12, kwam ons onwillig voor den geest. Si fatum tibi est ex hoc morbo convalescere; sive medicum adhibueris, sive non, convalesces.

Item,

(*) *Bestrijding der Vaccine*, bl. 61.

Item, si fatum tibi est, ex hoc morbo non convalescere; sive medicum adhibueris; sive non, non convalesces. Alterutrum fatum est, Medicum ergo adhibere nil adtinet; zoodat, volgens dit fraaije ſtelſel, het geheele nut der Geneeskunst zich hoogſtens tot het verzachten van eenige ligchaamskwalen bepalen zou.

Het is waar; ſommige *moderaten* onder de voorſtanders van de leere der voorbeſchikking hebben onlangs getracht, beide deze ſtelſels, die, namelijk, van de leere der voorbeſchikking of *praedestinatie*, en van des menſchen vrijen wil, met elkander te vereenigen, door den mensch eene zekere ſoort van vrijen wil toe te ſtaan, en denzelven bepaald te zijn, zoodanige geſteldheid eener kracht, welke in hare werkzaamheid niet door andere krachten verhinderd wordt, maar zich in hare geheele, haar eigendommelijke of individuele werkzaamheid naar buiten vertoonen kan. (*) Volgens dit ſtelſel, hetwelk men de leer der neigingen of *propensies* zou kunnen noemen, en hetwelk op het *ſystema* van Dr. GALL gegrondvest is, is de mensch inderdaad ſchijnbaar vrij in zijnen zedelijken handel en wandel; doch al zijne han-

(*) Men leze hierover de in vele opzigten voortreffelijke *Verhandeling* van den Wel- Eerw. Heer CH. P. ZOLLICH, Superintendent zu *Rosla*, ueber *Prädeterminism* und *Willensfreiheit*, ein Verſuch die *logiſche* Vereinbarheit beider Begriffe ins Licht zu ſtellen. *Nordhauſen*, 1825. S. 8. — Eene *brochure*, van welker inhoud wij ons, in den loop dezer *questie*, ter ſtaving van het door ons geopperd gevoelen nopens deze *materie*, vaak bediend hebben.

handelingen zijn noodwendig, en worden door zijne organike gesteldheid, en door de betrekking van de masfa zijner natuurkrachten tot de buitenwereld, dat is, door de op dezelve van buiten werkende prikkels bestemd. Eigenlijk gezegde zedelijke vrijheid bezit dus de mensch, volgens dit stelsel, in het geheel niet; want al zijne handelingen hangen af van de gesteldheid en van den maatstaf zijner eigendommelijke zedelijke kracht. En deze is in zijne werkingen, even als andere physieke krachten, aan de wet van noodzakelijkheid verbonden. En daar hij, de mensch, deze zijne ligchaamsgesteldheid, dezen maatstaf zijner eigendommelijke zedelijke kracht van den Schepper ontvangen heeft, zoo moet hieruit ook natuurlijk volgen, dat alle aanspraak op zoodanig gevormde wezens volstrekt ophoudt, vermits zij overeenkomstig hun gestel zoo en niet anders handelen kunnen. Van hier, dat men in het naburig *Duitschland* onderscheidene schriften heeft zien in het licht verschijnen, ten betoog, dat men zeer onbillijk handelt met moordenaren, dieven en dergelijk slag van menschen te vonnisfen; want deze ongelukkige *individus* kunnen het immers niet helpen, dat zij zóó en niet anders georganiseerd zijn, en dat door hunne organieke gesteldheid het zinnelijk beginsel bij hen zoo sterk, en het zedelijk beginsel integendeel zoo weinig ontwikkeld is, zoodat ten gevolge dezer eigendommelijke *conformatie*, het orgaan van moordlust, diefstal, wraaklust, of van eenig ander zoodanig een overwigt op hun gestel verkregen heeft, dat hunne geringe zedelijke kracht de natuurlijke aandrift

hunner ontembare hartstogten volſtrekt niet beteugelen kan; ten gevolge van dit fraaije *ſystema*, heeft men dan ook in onze dagen bij onze Duitſche naburen in de pleitzaal, door een' Regtsgeleerden van naam openlijk hooren beweren, dat men niet billijk zou handelen met zijn' *Cliënt*, de man had een paar moorden in koelen bloede begaan, ter dood te veroordeelen, vermits bij den misdadiger het *orgaan* van moordlust zoo buitengewoon ſterk, en zijne intellectuele vermogens daarentegen zoo weinig ontwikkeld waren, dat hij als het ware uit *inſtinct* moest moorden. Ongelukkig echter voor den *Cliënt*, dachten er de regters eenigzins anders over; en begrepen dat het pligt ware, om de maatſchappij van een, met zoodanig een buitengemeen orgaan van moordlust voorzien individu, hoe eerder, hoe beter te ontdoen. En ten einde hem buiten de gelegenheid te ſtellen, om zijnen natuurlijken aandrift tot moorden verder uit te oefenen, veroordeelden zij hem, om op het ſchavot geſtraft te worden met de koord, zoodat er de dood na volgt; ſedert heeft men van dergelijke defenſiën in de pleitzalen minder gehoord. Intusſchen zijn wij, door deze voorſtellingswijze, niet ſlechts geene enkele ſchrede verder gekomen, ten opzigte van het doel der vereeniging, namelijk, der beide ſtelſels, maar daarenboven is dezelve op eenen zandgrond gebouwd, en wordt door de ervaring volkomen gelogenſtraft; immers is het baarblijkelijk, dat men op deze wijze twee zeer onderſcheiene begrippen met elkander verwart, die, namelijk, van eene neiging tot het begaan eener daad, en die

van

van het plegen der daad zelve; dat uit hoofde van eene bijzondere, individuele of eigendommelijke gesteldheid der vaste en vloeibare deelen, tot de eerste van welke ook inzonderheid de hersens en zenuwen behooren, de eene mensch door zijn verschillend temperament, ook boven den ander eenen meerderen of minderen, of eenen natuurlijken aanleg tot het verrigten van sommige deugden, en omgekeerd, tot het begaan van sommige ondeugden heeft, is eene door de ervaring gestaafde waarheid, welke de onsterfelijke GAUBIUS, reeds in zijne voortreffelijke Redevoering, *de regimine mentis, quod medicorum est*, ten klaarste betoogd heeft. Doch men heeft de rede, de Godsdienst, en het in ons binnenste door de Godheid geplaatst beginsel, hetwelk wij geweten noemen, te baat om zijne driften in toom te houden, en te beletten, dat deze natuurlijke aanleg tot de daad, niet met de daad zelve eindigt. En de ondervinding leert, dat door een regt gebruik dier hulpmiddelen men deze kwade neigingen kan overwinnen. De Heidenen wisten dit reeds. SOCRATES was met een zeer prikkelbaar gestel geboren, en zeer geneigd tot toorn; doch de verschrikkelijke drift van zijne huisvrouw XANTIPPE, en de gestadige beoefening der wijsbegeerte, bragten bij hem eene radicale genezing van dezen kwaden aanleg te weeg, zoodat hij gedurende zijn leven, verre van zich in drift toe te geven, integendeel de doorslaandste proeven gegeven heeft eener buitengewone lijdzaamheid; maar geeft men zich in zijne kwade hebbelijkheden toe, en wordt men eindelijk hierdoor geheel en al

een

een flaaf zijner driften, dan ook verdient men regtmatig ftraf, en de beroemde Amfterdamfche Regtsgeleerde DEIMAN, heeft zeer duidelijk betoogd, dat deze natuurlijke of verkregene neigingen bij den regter in geene bijzondere aanmerking behooren te komen. (*) Daarenboven leert de dagelijkfche ondervinding, dat dezelfde mensch, welke te eener tijd de zwaarfte beproevingen van zedelijkheid en deugd gelukkig doorftaat, bij eene andere gelegenheid voor eene veel ligtere proef dikwerf ftruikelt; dat een mensch van een voormaals onbefproken gedrag en wandel, door zich aan zijne driften over te geven, eindelijk niet zelden geheel en al verdierlijkt wordt, ja vaak nog lager zinkt dan het redelooze dier; en omgekeerd, dat een mensch, na foms jaren lang een flaaf zijner driften geweest te zijn, nog op het laatst tot inkeer komt, zich betert, en in het vervolg de zwaarfte beproevingen zijner deugd en zedelijkheid zegevierend wederftaat; dit alles toont dus ten klaarfte aan, dat deugd en zedelijkheid bij den mensch geenszins het gevolg zijn van de masfa zijner phyfifche krachten, maar van de betrekking, waarin dezelve ftaan tot ons denkend beginfel, welks invloed den mensch in ftaat ftelt, om dezelve op verfchillende wijzen, en vaak geheel ftrijdig met zijne natuurlijke neigingen, te doen werken.

De Voorftanders van 's menfchen vrijen wil, of liever, derzelver *ultra's*, bleven intusfchen hunne tegen-

(*) Vide, *Dissert. Philosophica Juridica*, *inauguralis de mitigatione poenarum ob diversum reorum temperamentum. Lugd. Batav.*, 1796. *pag.* 78, *et feqq.*

genpartij in ongerijmdheden niet schuldig. Een aantal tot die partij behoorende zoogenaamde Filozofen, onder welke het ons, waarlijk! zeer leed doet ook den grooten FREDERIK te rangschikken, beweren, dat de Goddelijke Voorzienigheid zich vergenoegt, om door het vastſtellen van algemeene wetten eene algemeene verwarring voor te komen, en zich ſlechts bemoeit met de ſoort in het algemeen, maar dat derzelver toezigt zich geenszins uitſtrekt tot elk individu in het bijzonder (*); volgens dit ſtelſel, hetgeen alle denkbeeld van een Goddelijk toevoorzigt, en van eene beloonende en ſtraffende Voorzienigheid den bodem inſlaat, is de mensch zonder eenig uitzigt op belooning of ſtraf, in de toekomst, geheel aan zich zelven overgelaten, om, na nog eenigen tijd een ſpeelbal zijner driften geweest te zijn, wederom van het tooneel der wereld te verdwijnen, en in het eeuwig niet te verzinken; de ongerijmdheid en onredelijkheid van dit ſtelſel is intusſchen zoo blijkbaar, dat derzelver ijverigſte voorſtanders zich in hunne ſchriften niet conſequent aan hunne leer gedragen. Immers lezen wij in hetzelfde werk van den grooten FREDERIK het volgende:

„ *De ce vaste Univers l'éternel Architecte,*
„ *Maitre de la Nature, Auteur des Élémens*
„ *Merite seul, mortel, que ton coeur le respecte,*
„ *Vengeur de l'Orphelin, il punit les mechans.*" (†)

Maar

(*) *Oeuvres melées du Philosophe de Sans Souci.* Vol. I, Epitre 171 *à* MAUPERTUIS *sur ce, que la Providence ne s'interesse point à l'individu mais à l'espece.* p. 117 et Seqq.

(†) *l. l.* Tom. IV., p. 54. *paraphrase, de l'Ecclesiaste.*

Maar hoe toch, vragen wij, kan het Opperwezen de boozen ftraffen, en den wees wreken, indien er voor het individu geen Goddelijk toevoorzigt, geene beloonende en ftraffende Goddelijke Voorzienigheid beftaat? —— Men ziet dus, dat, ondanks hunne leer, het gezond verftand echter dikwijls bij hen boven komt. Inderdaad, de gezonde rede leert ons duidelijk, en de dagelijkfche ondervinding bevestigt zulks ten volle, dat in de Natuur, waarin alles middel en einde, oorzaak en werking is, en waarin derhalve eene beftendige onafgebrokene werking en terugwerking van alles op elkander plaats grijpt, de lotgevallen van bijzondere perfonen met geene mogelijkheid van die der volkeren kunnen afgefcheiden worden, maar dat alles zamenloopt ter daarftelling van het algemeen groote plan der Goddelijke wereldregering. Men herinnere zich flechts den verbazenden invloed, welke de lotgevallen van eenen NEBUKADNEZAR, van CYRUS, ALEXANDER *den grooten*, CEZAR, GENGISKAN, en eindelijk van den NEBUKADNEZAR der hedendaagfche gefchiedenis, NAPOLEON niet flechts op de lotgevallen der natiën, maar ook op die der individus gehad hebben, en men zal met ons moeten inftemmen, dat het een van het ander volftrekt onaffcheidbaar is, en dat men dus, of alles aan een blind noodlot moet toefchrijven, of genoodzaakt is, eene alles befturende Goddelijke Voorzienigheid, welke beide, de lotgevallen der natiën en der bijzondere perfonen regelt, te erkennen. Dit ftelfel levert dus een nieuw bewijs op van de zwakheid der menfchelijke rede, wanneer dezelve niet

door

door het glansrijk licht der Heilige Schrift ondersteund wordt, en van het uitmuntend voorregt, hetgeen den Christen, door het bezitten der Goddelijke Openbaring, is te beurt gevallen. Voorwaar, om zich hiervan ten volle te overtuigen, hebbe men slechts de kennis van een' gewoon geoefend Christen te vergelijken, met die der grootste Grieksche en Romeinsche Wijsgeeren, nopens het bestaan van eenen God, en van eene alles besturende Goddelijke Voorzienigheid, en men zal, niettegenstaande de uitmuntende zedekundige lessen, welke in derzelver schriften bevat zijn, met ons moeten instemmen, dat het menschdom eeuwig in eene zee van onzekerheden, nopens die waarheden, bij welker kennis hetzelve het grootste belang heeft, zou hebben rondgezworven, indien niet door de verkondiging van het *Evangelie* des Vredes en der Liefde een glansrijk licht over deze en alle andere daarmede in betrekking staande waarheden verspreid, en hierdoor het menschdom op den weg tot het ware geluk ware terug gebragt. Socrates zelven heeft men te veel eer bewezen, met hem voor den eersten martelaar van de eenheid van het Opperwezen te houden. De haan, welken hij bij het drinken van den vergiftigen beker aan zijnen vriend crito beval, om, ingevolge zijne gelofte, aan esculapius op te offeren, bewijst duidelijk het tegendeel; terwijl daarentegen de Christelijke zedeleer klaar en duidelijk leeraart, dat niets, noch te groot, noch te klein is, voor den Maker van het onmeetbaar Heelal, en dat de Goddelijke Voorzienigheid zelfs gaat over de kleinste dingen, zoodat de haren

on-

onzes hoofds alle geteld zijn, en dat geen derzelve op de aarde vallen kan zonder den wil onzes Hemelſchen Vaders. Men moet echter de waarheid hulde doende, erkennen, dat het gros van hen, die de leer van 's menſchen vrijen wil zijn toegedaan, niet, gelijk onlangs de Heer S. MARTENS, Superintendent te *Halberſtad*, de Goddelijke voorwetenſchap loochent (*); maar integendeel dezelve, door eene zekere middelkennis, met de leer van 's menſchen vrijen wil tracht te vereenigen, doch dat al hunne pogingen dienaangaande tot dus verre het beoogde doel niet bereikt hebben, ten minſte, dat ons geen geſchrift dier partij bekend is, in welke de leer eener allesomvattende Goddelijke Voorzienigheid, te gelijk met die van 's menſchen vrijen wil op eene eenigzins voldoende wijze voorgeſteld en betoogd is.

Wij zullen dus thans overgaan om te trachten na te ſpeuren, wat beide de rede en de Heilige Schrift ons hieromtrent verpligten te gelooven.

Wanneer wij ons, onder het denkbeeld van God, een Wezen vertegenwoordigen, Die is, Die was, en Die zijn zal! Een Wezen, dat vóór dat zijne Almagt het onmeetbaar heelal, met al hetgeen in hetzelve bevat is, uit het *niet* had voortgebragt, was, hetgeen Hij na de voleinding der wereld zijn zal, namelijk, de zich zelf genoegzame, hoogst gelukkige God; dan immers behoeft het geen betoog, dat voor zulk een oneindig Wezen, die alles in allen is, noch tijd, noch ruimte beſtaat, maar dat duizend jaren bij

(*) ZOLLICH, *l. l.*, S. 7.

bij den Heere zijn als eenen dag, en zijne Goddelijke Majesteit het heelal vervult. Maar bestaat er nu voor de Godheid noch tijd, noch ruimte, dan moet hieruit ook noodwendig voortvloeijen, dat de Oneindige, van alle eeuwigheid, alle mogelijke en werkelijke veranderingen, welke in der tijd zouden voorvallen, voorzien, bestemd en verordend heeft. Immers ligt voor de Goddelijke alwetendheid het boek van het noodlot open. God aanschouwt te gelijk al wat is, al wat geweest is, en al wat nog zijn zal; zoo wel de lotgevallen van alle volken, talen en natiën, die sedert de schepping der wereld bestaan hebben, nog werkelijk bestaan, of tot aan derzelver voleinding ooit bestaan zullen, als van derzelver tallooze individus, liggen voor hem bloot; niets is te groot of te klein voor zijn oneindig verstand. En de Heilige Schrift leert ons uitdrukkelijk, dat de Goddelijke Voorzienigheid gaat over alles, zelfs over de kleinste dingen, zoodat geen haar onzes hoofds zelfs op de aarde vallen kan, zonder den wil onzes hemelschen Vaders. — Is er derhalve niets, volstrekt niets voor de Godheid verborgen, en zijn alle dingen naakt en geopenbaard voor Hem, met wien wij te doen hebben; weet Hij ons zitten en ons opstaan; verstaat Hij reeds van verre onze gedachten, en kent Hij de verborgenste schuilhoeken van het menschelijk hart; dan kan er ook ten opzigte van God niets bij toeval gebeuren, maar alles geschiedt in der tijd volgens een van alle eeuwigheid door den Oneindige ontworpen en vastgesteld plan der Goddelijke regering der wereld, door welke allesomvattende Godde-

lijke Voorzienigheid de lotgevallen beide der volken en der individus geregeld worden, en die zoo wel het lot van den grootſten monarch, als dat van den geringſten bedelaar, van de wieg af, tot aan het graf toe, beſtuurt; want *uit Hem*, *door Hem*, *en tot Hem*, *zijn alle dingen. In Hem leven wij*, *in Hem bewegen wij ons*, *en in Hem zijn wij.*

Wij ſtemmen den Heer C. dus volkomen toe, dat het Opperwezen alles, wat in der tijd reeds gebeurd is, werkelijk geſchiedt, of nog te gebeuren ſtaat, naar zijne oneindige wijsheid van eeuwigheid met eene onfeilbare zekerheid vooraf gezien, beſtemd en verordineerd heeft, en zijn het derhalve ten dezen opzigte met den man ten volle eens, wat den tekst betreft. Geheel anders is het echter gelegen, met de door den Heer C. hieruit afgeleide toepasſing; want deze is, *more solito*, valsch. Immers, indien de gevolgtrekking van C. waarheid ware, dat, namelijk, noch de prediking van het *Evangelie*, noch het verzuim hiervan, het getal voorverordineerden ten eeuwigen leven vermeerderen of verminderen kan; en dat evenmin het ſtiptelijk in acht nemen van de best mogelijke *Medicina Politica*, of de geheele verwaarloozing van dien, voor het menschdom zoo gewigtigen tak der Geneeskunst de bevolking vermeerderen of verminderen kan; zoodat, met opzigt tot het getal der voorverordineerden ten eeuwigen leven, het om het even is, of er een PAULUS preekt dan of er eene verſlapte en geheel vervalschte leer verkondigt wordt, en met betrekking tot het getal der in leven blijvenden, of de bevolking in het al-

ge-

gemeen, hetzelve niet met eenen enkelen vermeerderd of verminderd zal worden, hetzij er vele of weinige, kundige of onkundige Doctoren zijn, en het even eens is, of wij eenen HOFFMAN of GAUBIUS, dan wel kwakzalvers en vergiftmengers aan het krankbed zien, zoo zouden wij voorzeker het best doen, van geene rustelooze pogingen meer aan te wenden, om door allerlei middelen het leven en de gezondheid onzer natuurgenooten te bewaren en te verlengen, omdat God zich zelven, en volgens hun voorgeven, iedere algemeenheid heeft voorbehouden, en alle pogingen daartoe, derhalve duivelen zucht, om ons eigen lot te maken, en zelfs ſtrafwaardig bij God zouden zijn; men hebbe dus — de man zegt het immers met ronde woorden — zich ſlechts te bepalen, om door verſcheidene middelen de aanwezige ziekten te genezen, en voor het overige, maar lijdelijk, met de handen in den ſchoot, de verſchillende ſmetziekten af te wachten; want het voorbeſtemd getal der dooden moet toch ter beſtemder tijd den weg van alle vleesch inſlaan, hetzij dan kinderpest, of wel eenige andere ziekte, hiertoe als middel dienen moet. Eveneens is het, volgens den Heer C. *cum suis*, gelegen met de geestelijke krankheden; want er beſtaat ſlechts een volſtrekt vrije wil, die van God, en de mensch is niet vrij, evenmin als een vallende ſteen; hij kan ter zijner ziele zaligheid niets doen, en moet derhalve maar met eene Stoïſche gelatenheid, zijn lot afwachten; want behoort hij gelukkiglijk tot het getal der uitverkorenen, dan moet hij immers toch, hoedanig ook overigens zijn gedrag en zijn wandel zijn mogen, op

het laatst in de veilige haven te huis komen; doch is hij daarentegen van eeuwigheid tot een vat ter oneere voorbeſtemd en verordineerd, dan is er ook voor hem aan geene eeuwige behoudenis te denken, wijl hij, volgens dit fraaije *ſystema*, bij God toch op geene genade te hopen heeft; ongerijmder ſtelling dan deze, is er wel nooit uit iemands pen gevloeid; want niet alleen ſtaat dezelve in openbare tegenſpraak beide met de gezonde rede en de Heilige Schrift, maar zij is daarenboven hoogst beleedigend voor het Opperwezen, de handhaving van wiens eer en oppermagt intusſchen de voorſtanders dier leer beweren hun voornaamſte doel te zijn; daar, zoodra men den mensch zijne waarde, dat is, het vermogen om alle phyſieke krachten, over welke hij beſchikken kan, op verſchillende wijzen, naarmate van de verſchillende doeleinden, welke zijn geest er mede beoogt, te kunnen bezigen, ontneemt, men ook te gelijk vernietigd alle denkbeeld van deugd en zonde, want met de vrijheid van 's menſchen wil moet ook te gelijk het vermogen, om hem van zijne zedelijke handelingen rekenſchap te kunnen afvorderen, noodwendig ſtaan of vallen, en alle aanſpraak van God op zulke vallende, door de wet der noodzakelijkheid vallende ſteenen geheel en al ophouden, en dus alle zedelijkheid, alle ſpoorſlag tot deugd en Godsvrucht door dezelve vervallen; ja deze heillooze leer leidt inderdaad tot een volſlagen *Epicurisme.* Immers is: laat ons eten, laat ons drinken, want morgen ſterven wij, ons lot is toch van alle eeuwigheid beſtemd, en aan hetzelve kunnen wij niets veranderen, de natuurlijke gevolgtrekking van zoodanig een ſtelſel,

ſel, hetwelk daarenboven hoogst beleedigend is voor de Goddelijke Majeſteit; want is het zelfs bij den menſchelijken regter een vaste ſtelregel: *quod ultra posse, nemo potest obligari*, zoodat, indien de aangeklaagde voldoende kan bewijzen buiten de mogelijkheid geweest te zijn, om aan de hem opgelegde verpligtingen te kunnen beantwoorden, alle verdere aanſpraak op zijnen perſoon ophoudt, en hij volkomen vrij geſproken wordt; en zou dan de Regter der ganſche aarde, de almagtige Schepper van het heelal, met wiens vlekkeloos heilig Wezen alle zweem van mogelijke onregtvaardigheid volſtrekt onbeſtaanbaar is, zijne ſchepſelen verpligtingen opleggen, zonder hun te gelijk de noodige krachten te ſchenken, om dezelve te kunnen volbrengen, en echter dezelve naderhand, wegens het bedrijven van daden, tot welke hen het noodlot, huns ondanks, verpligtte, ſtraffen? — Welk eene Godslasterlijke ſtelling!!! Doch wordt zoodanig eene abſurde ſtelling door de rede gewraakt, des te verfoeijelijker klinkt dezelve in den mond van eenen Christen, door het glansrijk licht der Goddelijke Openbaring beſtraald, daar zoo wel onder het Oude als onder het Nieuwe Verbond, in de Heilige Schrift een aantal plaatſen gevonden worden, welke 's menſchen vrijen wil buiten alle tegenſpraak ſtellen. — Zoo vinden wij, onder de huishouding van het Oude Testament, bij den Profeet EZECHIËL, de volgende, ten dezen opzigte, allezins beſlisſende waarſchuwing van Godswege aan het huis *Israëls*. „ Zoo waarachtig als „ ik leve, ſpreekt de Heere Heere, zoo ik lust heb„ be in den dood der Goddeloozen, maar daarin heb-

 „ be

„ be ik lust, dat de Goddelooze zich bekeere van
„ zijn weg en leve. Bekeert u, bekeert u van uwe
„ booze wegen; want waarom zoudt gij ſterven,
„ o huis *Israëls!* De geregtigheid des regtvaar-
„ digen zal hem niet redden ten dage zijner over-
„ treding, en aangaande de goddeloosheid des God-
„ deloozen, hij zal om dezelve niet vallen, ten
„ dage als hij zich van zijne goddeloosheid bekeert;
„ noch de regtvaardige zal niet kunnen leven door
„ zijne geregtigheid, ten dage als hij zondigt. —
„ Als ik tot den Regtvaardigen zegge, dat hij zeker-
„ lijk leven zal, en dat hij, op zijne geregtigheid
„ vertrouwende, onregt doet; zoo zullen alle
„ zijne geregtigheden niet gedacht worden, maar in
„ zijn onregt, dat hij doet, daarin zal hij ſter-
„ ven. — Als ik ook tot den Goddeloozen zegge,
„ gij zult den dood ſterven, en hij zich van zijne
„ zonden bekeert, en regt en geregtigheid doet: alle
„ zijne zonden, die hij gezondigd heeft, zullen
„ hem niet gedacht worden; hij heeft regt en gereg-
„ tigheid gedaan, hij zal zekerlijk leven." (*) —
Wijders wordt Gods oordeel uitdrukkelijk aangekon-
digd over de *Edomiten*, *Ammoniten*, *Moabiten*
Philiſtijnen, alsmede over de inwoners van de toen-
malige Koningin der koopſteden, het prachtige *Ty-
rus*, omdat deze volken, ten tijde van de eerſte
verwoesting van *Jeruzalems* ſtad en tempel, door de
Chaldeeuwſche heirmagt, in plaats van de door den
Heer bezochte en uit hun vaderland verdrevene Jo-
den, in hun bitter lot, eene ſchuilplaats te verlee-
nen, integendeel de vernietiging van de Joodſche
kerk

(*) Ezech. XXXIII. 11, 12, 13, 14 en 16.

kerk en burgerſtaat niet ſlechts met vurig genoegen hadden aanſchouwd, maar ook het hunne zoo veel doenlijk toegebragt ter verwoesting van Israels hoofdſtad en tempel. (*) En eindelijk wordt hetzelfde vonnis geveld over de Babyloniërs, een volk, waarvan zich God, als de roede in zijne hand, bediend had, ter tuchtiging van het hardnekkig en wederſpannig huis *Israels*, als eene wrake des Heeren, wegens het verwoesten zijns tempels, en als eene vergelding van al hunne boosheid, die zij gedaan hadden aan *Zion*. (†) Nog ſterker is ten dezen opzigte de taal van het Nieuwe Testament. — *Alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijnen eeniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet en verderve, maar het eeuwige leven hebbe* (§); terwijl, met betrekking tot onzen Heere JEZUS, duidelijk geleerd wordt, *dat Hij, in de geſtaltenisſe Gods zijnde, het geen' roof geacht heeft Gode even gelijk te zijn, maar zich zelven heeft vernederd, de geſtaltenisſe eens dienstknechts aangenomen hebbende, gehoorzaam geworden is tot den dood, ja tot den dood des kruiſes* (**); *en ons, zoo velen, namelijk, als er in hem gelooven, met zijn bloed gekocht heeft, uit alle geſlachten, volken, talen en natiën.* (††)

En zou men dan, na zulke doorſlaande proeven van

(*) EZECHIËL XXV, XXVI en XXXV, en OBADJA, vs. 10—17.

(†) JEREMIA L. 28., en LI. 24.

(§) JOH. III. 16.

(**) *Phil.* II. 6 en 7.

(††) *Openb.* V. 9.

van de grenzenlooze Goddelijke goedheid, barmbartigheid en liefde jegens zijne ſchepſelen, nog redelijkerwijze den minſten twijfel kunnen koesteren, omtrent den zoo kennelijk uitgedrukten wil van den Almagtigen, om door het zaligen van den boetvaardigen zondaar, den mensch, beide in den tijd en in de eeuwigheid, gelukkig te maken, of dat degenen, welke ongelukkig genoeg zijn, om deze onwaardeerbare Goddelijke weldaad niet deelachtig te worden, door hunne eigene ſchuld verloren gaan? — Neen, *die Hij te voren gekend heeft, die heeft Hij ook te voren verordineerd, den beelde zijns Zoons gelijkvormig te zijn.* (*)

Maar, zal men gewisſelijk vragen, indien beide, de leer der voorbeſtemming en 's menſchen vrije wil, in de Heilige Schrift uitdrukkeijk geleerd worden; hoe komt het dan te pas, dat over het leerſtuk der praedestinatie, van oudsher tot op den huidigen dag, zoo veel onder de Godgeleerden van den eerſten rang getwist is, en dat men doorgaans beide deze ſtelſels als met elkander onbeſtaanbaar beſchouwd heeft? — Ons antwoord is, dat 's menſchen hoogmoed, en de hieruit voortgeſprotene zucht, om met het zoo beperkt menſchelijk verſtand, den Oneindige, en deszelfs werkingen, en de wijze, hoe, te begrijpen, ja zelfs ſystematisch te verklaren, de onzalige, helaas! te onvruchtbare bron geweest is, van deze en andere talrijke geſchilpunten, welke de Christenkerk, ſedert derzelver grondvesting tot op heden, zoo vaak beroerd hebben; en zoo als het door-

(*) Rom. VIII. 29.

doorgaans in dergelijke gefchillen het geval is, dat beide de twistende partijen de zaak te verre getrokken, en uit liefde tot het eenmaal door hen omhelsd *fystema* verblind, welligt ter goeder trouw niet zelden gemeend hebben, de leer des Bijbels en de eere Gods te verdedigen, wanneer zij integendeel een of ander door hen uit hetzelve verkeerdelijk afgeleid of ten minfte kwalijk toegepast geliefkoosd ftelfel als eene onfeilbare, in den Bijbel bevatte waarheid aan het Publiek trachtten op te dringen.

Dan, ter zake: De leer der voorbeftemming of praedestinatie, zoo als dezelve in het onfeilbaar en onbedriegelijk Bijbelwoord geleerd wordt, beftaat, onzes erachtens, hierin, dat het Opperwezen van eeuwigheid alle in der tijd mogelijke en werkelijke gebeurtenisfen of voorvallen onfeilbaar en volftrekt zeker voorzien, beftemd en verordineerd heeft, zoodat er ten aanzien der Godheid dus niets bij toeval gebeurt; doch deze Goddelijke voorbefchikking laat zich zeer wel vereenigen met 's menfchen vrijen wil, zoo als dit door den Hoog Eerwaardigen ZOLLICH, Superintendent te *Rosla* zeer juist is aangetoond. Wij zullen, daar wij ten dezen opzigte volkomen met hem inftemmen, hier 's mans betoog, bijna woordelijk uit het Hoogduitsch overgenomen, laten volgen.
„ Bij elke daad, die zijne laatfte oorzaak in de „ vrije keus des menfchen heeft, wordt de mensch „ door een beftemd doel geleid; dit doel nu is het „ formele van de daad; het materiële is derzelver „ werkelijk gevolg, of die verandering, welke de- „ zelve van den vorm van den geheelen omvang van

 „ de

„ de in de wereld gebeurende verſchijnſels te weeg „ brengt: nu trekke men in zijne gedachten het „ denkbeeld van het formele geheel af van het denk- „ beeld aller oogmerken, of van al het ſubjective in „ de gebeurtenisſen des tijds, en beſchouwe de ge- „ heele masſa van al deze verſchijnſels in der tijd uit „ een objectif gezigtspunt, dat is, als de inhoud „ van alle denkbare en mogelijke gevolgen van de in „ het Heelal vereenigde en werkende krachten, aan „ welke de Godheid geen ander aandeel heeft, dan „ dat dezelve het nevens elkander zijn, en op elkan- „ der volgen derzelve, volgens eeuwige wetten be- „ paald heeft, zoo bevat zoodanige voorſtelling we „ het denkbeeld van noodzakelijkheid, doch van zulk „ eene, waardoor de vrijheid van 's menſchen wil „ niet wordt weggenomen. Deze noodzakelijkheid „ is, namelijk, geene cauſale, maar alleen eene fac- „ tiſche noodzakelijkheid; dezelve heeft geene betrek- „ king op het formele, maar alleen op het materiële „ van alles, wat in der tijd gebeurt; zij ſtremt niet „ de in het Heelal vereenigde, vrijwerkende krach- „ ten, noch bepaalt het hoe, of de hoedanigheid „ van het gebruik harer krachten, maar alleen den „ tijd en de plaats, wanneer en waar zij werken „ moeten. Stellen wij ons nu op deze wijze den „ Schepper voor, als de eeuwige Getuige van het „ groote ſchouwtooneel der wereld; als een Wezen, „ voor wiens oneindig verſtand, het *Panorama* van „ alle wereldverſchijnſels, in al zijne mogelijke en „ denkbare verwisſelingen, als een voorwerp van „ *intuitive* kennis, voor oogen ligt, zoo heeft

„ God

„ God dus, aan hetgeen bij dit ſchouwſpel, *cauſa-*
„ *liter*, uit het willekeurig misbruik van 's men-
„ ſchen vrijen wil ontſtaat, geen deel, volgens het
„ oude beſluit of *canon: Deus concurrit non ad*
„ *formale sed ad materiale actionum humana-*
„ *rum.*'' (*) Het is zoo, de uit deze Bijbelſche leer der voorbeſtemming of praedestinatie, door de Ultra's van die partij afgeleide gevolgtrekking, of liever, aangenomene ſtelling, dat al hetgeen van eeuwigheid voorbeſtemd en verordineerd is, ook phyſisch noodzakelijk is, is volſtrekt onbeſtaanbaar met 's menſchen vrijen wil; doch gelukkig is dit gezigtpunt der Goddelijke voorbeſchikking geene Bijbelſche, maar eene bloote menſchelijke leer, of liever, eene valſche toepasſing van een' op de Heilige Schrift gegronden tekst, hebbende deze valſche voorſtelling der zaak haren oorſprong uit de kennelijke dwaling, waartoe de voorſtanders dezer Turkſche praedestinatie vervallen zijn, door de twee inderdaad zeer verſchillende begrippen, van onfeilbaar of volſtrekt zeker, en van phyſisch noodzakelijk, met elkander te verwarren; het onfeilbaar zeker maakt, wel is waar, altoos een ingrediënt van het phyſisch noodzakelijke uit, doch het phyſisch noodzakelijke daarentegen is niet altoos een vereischte van het onfeilbaar zeker, zoodat alles, wat phyſisch noodzakelijk is, wel tevens onfeilbaar zeker is, doch daarom is geenszins, omgekeerd, alles, wat onfeilbaar zeker is ook phyſisch noodzakelijk, uit hoofde, dat het begrip

(*) *l. l.*, S. 32 und 33.

grip van onfeilbaar zeker, van vrij uitgeſtrekteren omvang is, dan het begrip van noodzakelijkheid. En de Hoog Eerwaardige ZOLLICH, uit wiens voortreffelijk geſchrift, wij het door ons verhandelde, immers gedeeltelijk, ontleend hebben, heeft ten klaarſte bewezen, dat de voorſtanders dezer valſche ſtelling de denkvormen, onder welke beide denkbeelden ſtaan, de katagoriën, namelijk, van relatie en van modaliteit met elkander verward hebben; daar intusſchen het noodzakelijke zijne betrekking heeft tot de onderlinge verhouding der zaken, en op noodzakelijkheid, oorzaak en werking berust. Van hier, dat in den natuurlijken loop der zaken, de uitwerkſels altoos de noodzakelijke gevolgen zijn van derzelver oorzaken; waarentegen het onfeilbaar zekere gegrond is, op de betrekking of verhouding der zaken tot ons voorſtellings vermogen, of op ons vermogen om de zaken te erkennen, naarmate van welke dus onze kennis der zaken, of onzeker, of zeer waarſchijnlijk, of eindelijk onfeilbaar of volſtrekt zeker is. (*)

Maar daarenboven ſtaat zulk eene Turkſche *praedestinatie* in volſtrekte wederſpraak met de Heilige Schrift, en derhalve zijn wij in ſtaat, om door dezelve aan het onfeilbaar en onbedriegelijk Bijbelwoord te toetſen, ons niet op menſchelijk, maar op Goddelijk gezag, van derzelver onbeſtaanbaarheid, valschheid en ongegrondheid te overtuigen. Immers leert ons de Heilige Schrift op vele plaatſen ten duidelijkſte, dat de Goddelijke Voorzienigheid of voorbeſtemmings

(*) *l. l.* S. 46.

mings vermogen, zich niet slechts bepaalt tot alle volstrekte of werkelijke in der tijd voorvallende gebeurtenissen, maar ook zich daarenboven uitstrekt tot alle mogelijke en denkelijke voorvallen. Ter staving van dit ons gezegde, zullen wij thans eenige voorbeelden uit den Bijbel te berde brengen. Zoo vinden wij een treffend voorbeeld hiervan bij SAMUEL aangeteekend, dat, namelijk, DAVID, tot behoud zijns levens genoodzaakt geweest zijnde, om van het hof van Koning SAUL te vlugten, en in deze zijne vlugt een vrij korps van ongeveer 600 mannen opgerigt hebbende, aan het hoofd dier bende het land doorzwierf, toen hij vernam, dat eene stroopende bende der Philistijnen in het vaderland gevallen was, en *Kehila*, eene, naar de wijze van dien tijd, met poorten en grendels versterkte stad, in den stam van *Juda* gelegen, belegerde, en het rondom de vesting gelegene platte land reeds had afgeloopen; dit voorval deed oogenblikkelijk 's mans heldenmoed ontvlammen. Hij wist de, tegen dezen zoo hagchelijken togt, door zijne hoplieden geopperde zwarigheden te overwinnen, door de plegtige verzekering des Hoogepriesters, dat deze zijne edele poging, ter verlossing van de door den vijand benaauwde vest, met den Goddelijken zegen zou bekroond worden.. En zonder een oogenblik aan eigen lijfsbehoud te denken, snelde hij met zijne manschap dadelijk ter hulpe der belegerde stad, leverde de belegeraars slag, noodzaakte hen, na een scherp en zeer moorddadig gevecht, het beleg der stad op te breken, en trok vervolgens met zijne manschap de door

hem

hem ontzette veste zegevierend binnen. Israels Koning liet zich intusschen zulk eene, in zijn oog treffelijke gelegenheid, om DAVID magtig te worden, niet ontsnappen, maar deed bij openbare afkondiging in allerijl eene heirvaart van alle Israels strijdbare manschap oproepen, om aan het hoofd derzelve, tegen het, door de bende van DAVID, bezette *Kehila* op te trekken. Wel ras werd DAVID, door zijne spionnen, van den aanmarsch van SAUL verwittigd. De held wendde zich, gelijk altoos, wanneer hij zich in benarde omstandigheden bevond, tot den Heere, en verliet, op het stellig antwoord des Hoogepriesters, dat niet alleen SAUL zekerlijk zou aanrukken, maar dat ook de regering en de overheden van *Kehila*, niettegenstaande hij hen zoo pas geleden uit de handen der *Philistijnen* gered had, hem echter, na gedane opeisching der stad en vesting, aan Koning SAUL zouden uitleveren, met zijne onderhebbende manschappen, in allerijl *Kehila*, en ontsnapte dus zijnen vijand. (*) Hier hebben wij dus een duidelijk voorbeeld van het onderscheid tusschen het onfeilbaar of volstrekt zekere, en tusschen het physisch noodzakelijke; alsmede eene doorslaande proef, dat de Goddelijke Voorzienigheid veel verder gaat, dan over alle werkelijke, in der tijd voorvallende gebeurtenissen, en zich insgelijks uitstrekt tot alle mogelijke en denkbare; immers was het onfeilbaar en volstrekt zeker door God voorafgezien, dat DAVID, door de *Kehiliten* in de handen van SAUL zoude over-

(*) I SAMUEL XXIII.

overgeleverd worden, in geval hij, namelijk, zich niet door eene ſpoedige vlugt uit het gevaar redde, doch dit was hierom geenszins noodzakelijk, want God had tevens vooraf gezien, beſtemd en verordineerd, dat DAVID zich in dezen benarden toeſtand tot Hem wenden, en door Hem van het dreigend gevaar onderrigt, hetzelve nog in tijds ontſnappen zou.

Dergelijke voorbeelden zijn er een aantal in de Heilige Schrift; men denke ſlechts om den godvruchtigen HISKIA, aan wien, nadat hem op het uitdrukkelijk bevel van God, door den Profeet JEZAIA, ſtellig den dood was aangekondigd, echter op zijn gebed nog 15 jaren levens werd toegeſtaan; om JOSIA, aan wien, op zijn ſmeeken, door God eenen vroegtijdigen dood vergund werd, opdat zijne oogen de verſchrikkelijke rampen niet zouden zien, welke zich de goddelooze inwoners van *Judea* door hunne verregaande misdrijven, tegen den God hunner vaderen, regtmatig hadden op den hals gehaald (*); ja zelfs een tijdelijk berouw van verſtokte zondaren vindt bij den barmhartigen Vader van het onmeetbaar heelal ingang, en brengt vaak eene tijdelijke opſchorting van het door den Almagtigen uitgeſproken vonnis te weeg. Men denke ſlechts om het voorbeeld van Koning ACHAB, en van de *Niniviten.* (†)

Niet minder menigvuldig zijn de voorbeelden in de Heilige Schrift, dat een onwaardig gedrag en het mis-

(*) 2 *Koningen* XXI. 1, en XIX en XX.

(†) 1 *Koningen* XXI. 29, en de Profetie van JONA.

miskennen van Gods weldaden, met het verlies der beloofde zegeningen, door den Almagtigen geſtraft is. Men herinnere zich het veertigjarig omzwerven der Israellers in de woestijnen, en het, gedurende dien tijd, uitſterven hunner ganſche krijgsmagt; de dood zelfs van de beide oude Godsmannen, MOZES en AÄRON, ten ſtraffe hunner ongehoorzaamheid, de ſcheuring van het rijk Israels, en de afval der tien ſtammen van het rijk van DAVID, ten gevolge van de door den Koning SALOMO gepleegde afgoderij. Wijders het door God tegen den Koning ACHAB uitgeſproken oordeel, omdat hij, na door Gods bijzonderen bijſtand, de tallooze Syriſche legerbenden in twee beſlisſende veldſlagen geheel en al vernield te hebben, met den, binnen de ſtad *Aphek* in zijne magt geraakten Syriſchen Koning BENHADAD, welke ſedert langen tijd de Joodſche natie grovelijk mishandeld, en den Heer der heirſcharen zelven gehoond had, een verbond van vrede en vriendſchap geſloten had, *zoo zegt de Heere*: *omdat gij den man*, *dien Ik verbannen heb*, *uit de hand hebt laten gaan*, *zoo zal uwe ziele in plaats zijner ziele zijn*, *en uw volk in de plaats zijnes volks*. (*) En eindelijk het bezoek, hetwelk de Israelitiſche Koning JOAS bij den Profeet ELISA, op deszelfs ſterfbed afleide ter voorbidding van 's Hemels gunst tegen Israels vijanden, de Syriërs. De profeet beval den Koning de hand aan den boog te leggen, en leide zijne handen op des Konings handen. Vervolgens liet hij hen

(*) 1 *Koningen* XX. 42.

hem het venſter tegen het Oosten open doen, en beval hem een' pijl der verlosſinge des Heeren tegen de Syriërs te ſchieten, ten teeken zijner aanſtaande beſlisſende overwinning te *Aphek*, en hierna met de pijlen tegen de aarde te ſlaan. Wanneer nu de Koning, na driemaal geſlagen te hebben, ophield en ſtil bleef ſtaan, zoo werd die beroemde Godsman toornig, en zeide: gij behoordet vijf of zes malen geſlagen te hebben, dan zoudet gij de *Syriërs* geheel ten onder gebragt hebben; doch nu zult gij de *Syriërs* ſlechts driemaal ſlaan. (*) Bewijzen nu beide, dit Goddelijk over AGHAB uitgeſproken vonnis, en de toorn van den grooten Godsman ELISA niet ten klaarſte, dat de Goddelijke voorbeſtemming inderdaad onfeilbaar, volſtrekt zeker, doch geenszins phyſisch noodzakelijk is; immers, ware dit het geval, dan waren noch ACHAB, noch JOAS vrije wezens, dan hadden zij geene keus, maar moesten, overeenkomſtig het onherroepelijk noodlot, zoo en niet anders te werk gaan, en in dit laatſte geval zoude immers het vonnis van God over ACHAB zeer onregtvaardig en dus onbeſtaanbaar met deszelfs vlekkeloos heilig Wezen, en de toorn van den Profeet ELISA, over de handelwijze van Koning JOAS, zeer ongepast geweest zijn? — Dit Goddelijk vonnis, en deze toorn van den anders zoo langmoedigen Godsman ELISA, zijn derhalve twee beſlisſende bewijzen, dat de Bijbelſche leer der voorbeſchikking of praedestinatie, verre van met de zedelijke vrijheid van den mensch

(*) 2 *Koningen* XIII. 14—19.

mensch onbeſtaanbaar te zijn, integendeel op vele plaatſen in de Heilige Schrift, als met dezelve verbonden, wordt voorgedragen.

Daar nu de rede leert, dat de begrippen van de Goddelijke voorbeſchikking of praedestinatie, en van 's menſchen vrijen wil geenszins met elkander ſtrijden, maar zeer wel volgens de regels eener zuivere *logica* onderling te vereenigen zijn; en daar deze logiſche vereeniging van beide begrippen door Gods onfeilbaar Woord onwederlegbaar geſtaafd wordt, moeten wij, offchoon het beperkt menſchelijk verſtand, ten dezen opzigte, gelijk het met vele andere dingen, beide in de Natuur en in de Openbaring het geval is, de wijze, hoe, niet altoos duidelijk begrijpen kan, omdat de werkingen van den Oneindige verre boven 's menſchen bevatting verheven zijn, indachtig aan de les van onzen Heere JEZUS CHRISTUS, dat, *hetgeen bij de menſchen onmogelijk is, mogelijk is bij God;* en dat, *uit hoofde, van de ondoorgrondelijke diepte, beide der wijsheid en der kennisſe Gods, Gods oordeelen voor ons ondoorzoekelijk, en zijne wegen onnaſpeurlijk zijn, niet wijs willen zijn, boven hetgeen behoort,* maar liever, ten dezen opzigte, met kinderlijken eerbied uitroepen: *God is groot, en wij begrijpen Hem niet;* bewust, dat *het de eere Gods is, de zaken te verbergen,* en dat de verborgene dingen zijn voor den Heere, onzen God, maar de geopenbaarde voor ons en onze kinderen, om, gedurende onzen proeftijd hier op aarde, in zoo verre zulks 's menſchen zwakheid toelaat, onze pligten jegens God, onze even-

naas-

naasten, en ons zelven te vervullen. Wij zeggen met voordacht, in zoo verre zulks den mensch mogelijk is; want de voorſtanders van 's menſchen vrijen wil, of liever, de Ultra's dier partij hebben, gelijk zulks in dergelijke twisten doorgaans het geval is, insgelijks de zaak te verre gedreven, en 's menſchen vrijen wil te verre uitgeſtrekt; de mensch, namelijk, is vrij, volkomen vrij, ten aanzien van het *formele* of *cauſale* zijner zedelijke handelingen, en ten dezen opzigte ſtaat hij als een vrij wezen naast zijnen Goddelijken Maker, naar wiens beeld hij geſchapen is. Deze vrijheid bepaalt zich echter alleen tot het formele zijner daden; het materiële derzelve kan, zonder de Goddelijke medewerking, zonder de onafgebrokene werking eener allesbeſturende Goddelijke Voorzienigheid, geene plaats grijpen, en ten dezen opzigte hebbe men de Heilige Schrift te verſtaan, wanneer er gezegd wordt, *dat er geen kwaad in de ſtad is, hetwelk de Heere niet doet;* in zoo verre er, namelijk, niets gebeurt, noch gebeuren kan zonder de medewerking der Godheid; en ten dezen opzigte heeft vader BILDERDIJK gelijk, wanneer hij zegt, de zaak, namelijk, in de ruimſte beteekenis van het woord genomen, dat er eigenlijk maar één volſtrekt vrije wil beſtaat, namelijk, die van God. Immers hangen noch de tijd van onze geboorte, noch de ſtand, waarin wij hier geplaatst zijn, noch eindelijk het tijdſtip en de omſtandigheden, waaronder wij werkzaam zijn, dat is, 's menſchen betrekkingen met de buitenwereld, van ons af, maar worden, benevens nog een aantal andere, met

onze zedelijke handelingen in een allernaauwst verband ſtaande omſtandigheden, door eene onzigtbare Goddelijke Voorzienigheid beſtuurd; verre intusſchen, dat deze Goddelijke beſturing, waardoor wij *in Hem leven, in Hem ons bewegen, en in Hem zijn,* 's menſchen zedelijke vrijheid zoude benadeelen, verſchaft dezelve integendeel den mensch de voornaamſte hulpbron voor zijn tijdelijk en eeuwig geluk, daar door dit onzigtbaar Godsbeſtuur alle dingen zoodanig geregeld worden, dat niemand boven vermogen bezwaard wordt, maar een ieder ſlechts rekenſchap van de aan hem toevertrouwde talenten wordt afgevorderd. Immers leert ons de Heilige Schrift, dat alle dingen medewerken ten goede voor hen, die God lief hebben; doch dat God hen, aan welke het niet goed gedacht heeft, Hem in erkentenis te houden, overgeeft in eenen verkeerden zin, om te doen dingen, die niet betamen. Inderdaad, zonder deze Goddelijke beſturing, zonder deze weerhoudende genade, zou de mensch in de groote wereldzee, zonder loods of ſtuurman, door zijne hartstogten geſtadig heen en weer geſlingerd worden, en, verre van de haven zijner begeerte te mogen bereiken, ellendig ſchipbreuk lijden. *Video meliora, proboquè, deteriora sequor*, was reeds de taal van den, helaas! in dit vak al te ervaren Romeinſchen Dichter OVIDIUS. En de heilige PAULUS zegt: „ik zie eene andere wet in mijne leden, welke ſtrijd voert tegen de wet mijns gemoeds, en mij gevangen neemt onder de wet der zonde, die in mijne leden is." Van hier, dat de leer eener onzigtbare Goddelijke Voorzienigheid den

mensch

mensch als het ware is ingeschapen, en dat dezelve, offchoon verbasterd, echter den Heidenen niet geheel en al onbekend geweest is, daar zij den mensch goede geleigeesten toeschreven, welke hem zoo veel mogelijk op den weg der deugd en der waarheid trachtten te doen wandelen. Onze Roomsch Katholijke broeders in CHRISTUS gelooven, dat ieder mensch zijnen bijzonderen beschermengel heeft, die hem onder het Goddelijk oppertoezigt ten goede tracht te leiden. Wij Protestanten schrijven dit aan de werking *des Heiligen Geestes* toe; doch welk een gevoelen men hieromtrent ook omhelzen moge, het resultaat komt op hetzelfde uit; de slotsom toch is, dat het weerhoudende Goddelijke genade is; dat wij niets vermogen zonder Goddelijke hulp, en dat de mensch niet in staat is, iets goeds te doen of te denken uit zich zelven, maar dat al zijne bekwaamheid uit God is, welke uit loutere barmhartigheid aan allen, die zich deze Goddelijke genade waardig betoonen, de vereischte krachten schenkt voor hun tijdelijk en eeuwig geluk. Dat wij derhalve aan de leidende hand der Goddelijke Voorzienigheid, steunende op den bijstand van Hem, die den zinkenden PETRUS liefderijk de hand toereikte, en beloofd heeft, met zijne discipelen te zullen zijn, tot aan de voleinding der wereld, rustig met kinderlijk vertrouwen de loopbaan loopen, welke de allesbesturende Goddelijke Voorzienigheid, in zijne oneindige wijsheid, voor ieder onzer bestemd heeft; steeds in het oog houdende de onverwelkte kroon, die aan het einde van dezelve is opgehangen, en ons tevens herinne-

nerende, dat een worſtelaar niet wordt bekroond, voor dat hij gelukkig het einde van de loopbaan bereikt heeft, en dat alleen zij, die volharden zullen tot aan het einde, de zaligheid beërven zullen; want dat er geene aanneming des perſoons bij God is, en dat hij in den grooten rekendag een iegelijk vergelden zal naar zijne werken, opdat wij in den jongſten aller dagen onder de goede en getrouwe dienstknechten, welke in de vreugde huns Heeren zullen ingaan, mogen gerangſchikt worden. De Heiden SOLON, een der zeven wijzen van het oude *Griekenland*, ſlechts door het flaauwe licht der rede geleid, zeide hierom zeer juist, aan den door zijnen buitengewonen rijkdom zoo vermaarden, en door het bezit dezer ſchatten zoo opgeblazen Koning CROESUS, dat men geen' ſterveling gelukkig kan noemen, voor dat hij zijne loopbaan gelukkiglijk geëindigd heeft. Dat wij dus, indachtig, dat niet zij, die zeggen: Heere! Heere! maar alleen zij, die doen den wil onzes Vaders, die in de hemelen is, zullen ingaan in het Koningrijk der Hemelen, trachten, ons de Goddelijke genade waardig te maken, door, in navolging van het doorluchtig voorbeeld onzes Heeren JEZUS CHRISTUS, welke ons uitdrukkelijk leert, dat zijn Goddelijke Vader werkt tot nu toe, en dat Hij ook werkt, te werken, terwijl het dag is, eer de ure komt, in welke niemand werken kan, en door dit leven, hetwelk als een proeftijd, als eene oefeningſchool voor het toekomende leven, behoort te worden beſchouwd, zoo veel mogelijk te beſteden ter eere Gods, ten nutte van onze evennaasten, en door met

on-

onze talenten, hetzij wij er vele of weinige van onzen Goddelijken Maker, naar zijne ondoorgrondelijke wijsheid, ontvangen hebben, te woekeren ten nutte van het algemeen, ten einde in den grooten rekendag geene nutteloozе arbeiders in den wijngaard onzes Heeren te mogen worden bevonden.

Keeren wij, na deze Theologifche uiteenzetting, tot de Geneeskunst terug, of liever, pasfen wij de uit Gods onfeilbaar Woord ontleende algemeene grondbeginfels op dezelve toe, en ftellen wij ze tot eenen maatftaf van ons gedrag en wandel. Veronderftellen wij b. v. twee, door eene zware epidemie bezochte fteden, welke wij met de namen van A en B beftempelen zullen, waarvan de regering van A, *à la* CAPADOSE, van gevoelen zijnde, dat, wat er ook moge gebeuren, toch het beftemd getal dooden in eenen bepaalden tijd den weg van alle vleesch zal moeten inflaan, in het begin der epidemie de breuke der dochter haars volks op het ligtfte genererende, de noodige zorg niet draagt, dat de armen behoorlijk verpleegd, en van dekfel, kleederen en voedfel ruim voorzien worden, zoodat er gebrek beide aan Geneeskundige hulp en oppasfing beftaat; en waarin de Geneeskundigen onder het fchijnbaar voorwendfel, dat de grasferende epidemie niet behoort tot de *morbi veri et stricto fenfu contagiosi*, de minerale berookingen, zoo noodzakelijk ter voorkoming van *infectie* in alle zware epidemiën, ook bij *morbi per se non contagiofi*, vooral onder de mindere klasfe des volks, welke doorgaans fober gevoed, flecht gekleed, en zeer bekrompen gehuisvest is, verwaarloo-

waarin men eindelijk niettegenftaande het zoo buitengewoon getal van zieken en dooden echter nog altoos in alles den ouden flenter blijft volgen, ja zelfs in de kerken, of op de vaak in het midden der ftad gelegene kerkhoven, de zoo talrijke lijken op de gewone wijze laat begraven; terwijl de Regering en de Geneesheeren der ftad *B.* daarentegen een behoorlijk gebruik makende van de middelen, welke de aanbiddelijke Goddelijke Voorzienigheid ons naar zijne Vaderlijke barmhartigheid heeft leeren kennen, als gefchikt ter voorkoming van *infectie*, dadelijk behoorlijk zorg draagt, dat de zieke armen niet flechts de noodige Geneeskundige hulp erlangen, maar daarenboven goed gekleed, gevoed en verpleegd worden; dat in al de door de heerfchende ziekte aangetaste huizen ter voorkoming van alle *infectie*, dagelijks twee malen de minerale berookingen, door hiertoe expresfelijk aangeftelde perfonen, worden in het werk gefteld; dat dadelijk het begraven in de kerken, en op de binnen in de ftad gelegene kerkhoven, geheel en al verboden wordt, en dat al de gedurende de epidemie geftorvene perfonen, onmiddellijk, immers binnen zes uren na hun overlijden, buiten de ftad in zoogenaamde, daartoe, indien zij er niet aanwezig zijn, expresfelijk op te rigten dooden-huizen worden vervoerd, om vervolgens in hiertoe behoorlijk diep gegravene kuilen, met de noodige hoeveelheid levenden kalk voorzien, ten einde ze zoo fpoedig mogelijk te doen verteren, te worden begraven. Dan immers moet er, volgens den natuurlijken loop der wereldfche zaken, in de ftad A., vroeger of later, naar gelang

van

van zaken eindelijk een *focus d'infection*, eene beſmette lucht geboren worden, waardoor de heerſchende ziekte niet ſlechts veld wint, en dagelijks een aantal ſlagtoffers maakt; te meer, daar het inademen dezer beſmette lucht niet ſlechts de herſtelling der reconvalescerende zieken zeer langzaam doet voortgaan, en veroorzaakt, dat de reeds herſtelde vaak weder inſtorten, en het nog dikwerf met den dood bekoopen, maar daarenboven ook gegronde vrees doet ontſtaan, dat bij eenen eventuelen zachten winter, door de rottige ſtinkende uitwaſeming van het groot aantal dezer vaak niet diep genoeg begravene lijken, in het volgende voorjaar de zaden der ſluimerende epidemie wederom zullen worden opgewekt, en de ziekte met vernieuwde woede zal te voorſchijn komen; terwijl daarentegen in de ſtad B., door het tijdig in het werk ſtellen van doelmatige maatregelen, de heerſchende epidemie, als het ware, in zijne geboorte zal worden verſtikt, alvorens dezelve genoegzame kracht zal erlangd hebben, om in de ſtad B. met gelijke woede te heerſchen, als in de ſtad A., en hierdoor zekerlijk aan een groot getal *individu's* het leven en de gezondheid zal worden geſpaard, en echter zal wel niemand van gezonde herſenen zeggen, of beweren willen, dat de Regering en de Geneesheeren van de ſtad A., noch die van de ſtad B. iets doen of verrigten kunnen, dan hetgeen te voren door God bepaald is; doch God had naar zijne oneindige wijsheid van alle eeuwigheid voorzien, beſtemd en verordineerd, dat de regering der ſtad A. van hare zedelijke vrijheid misbruik maken zou, en zijne gena-

degiften ondankbaar verſmaden, en dat daarentegen die van B. dezelve met dankbaarheid ontvangen zouden, en van hier het voorbeſtemd getal der meerdere dooden in de ſtad A., en der verre minderen in de ſtad B. Daar intusſchen beide als vrije wezens gehandeld hebben, zoo is het gedrag der Regering en der Geneesheeren in de ſtad A., even min als dat der oude *Idumeërs*, *Moabiten* en *Ammoniten*, bij het innemen en verwoesten van *Jeruzalem* en den eerſten tempel, door de Chaldeeuwſche heermagt onder NEBUKADNEZAR, niet van ſchuld vrij te pleiten, en zullen zij de door hunne verwaarloozing, van het in tijds in het werk ſtellen van doelmatige maatregelen ter voorkoming van *infectie*, veroorzaakten dood hunner medeburgers eenmaal bij God moeten verantwoorden.

Nemen wij nog een ander voorbeeld uit het dagelijkſche leven. Veronderſtellen wij, b. v., dat gij C. op eenen donkeren mistigen winteravond uit geroepen zijnde, het ongeluk had van in eene der ſtads grachten te vallen, en dat wij ons toevallig binnen Amſtels vesten bevindende, juist op dat tijdſtip daar kwamen aanwandelen; nu zou het in dat geval buiten twijfel van alle eeuwigheid door God voorafgezien, beſtemd en verordineerd zijn, dat gij op dien avond in de gracht zoudet vallen, en dat wij ons omtrent de plaats, waar het ongeluk gebeurde, zouden bevinden, alsmede, of dit een middel tot uwen dood zou zijn, dan of wel gij uit het water zoudet gered worden, als ook door wien, en de wijze, hoe; alleenlijk Gods beſluit is, ons, om zeer

wij-

wijze redenen volſtrekt onbekend, maar daarentegen wordt ons in de Heilige Schrift zeer klaar en duidelijk geleerd, dat gij onze evennaasten zijt, en dat er eene heilige verpligting op ons rust, om het leven onzer in gevaar zijnde natuurgenooten zoo veel mogelijk te redden. Wij zouden het dus daarvoor houden, dat wij welligt als een middel in Gods hand voorbeſtemd waren, om u het leven te redden, en onverwijld de handen aan het werk ſlaan, alle mogelijke pogingen in het werk ſtellen, en niets onbeproefd laten om u uit het water te halen. Bekroonde God onze pogingen met zijnen zegen, wel dan ſmaakten wij de ſtreelende zelfvoldoening, van onder de Goddelijke medewerking u in het leven behouden te hebben; doch behaagde het den Almagtigen niet, onze pogingen ter uwer redding te zegenen, ook dan nog zouden onze, ſchoon vruchteloos uitgevallene pogingen, een aangenaam denkbeeld voor onze ziel zijn, uit innige bewustheid van hieromtrent pligtmatig gehandeld te hebben; doch, dachten wij bij ons zelven: laten wij ons maar in geen gevaar begeven, om zijn leven te redden, de dag zijns doods en of hij al of niet verdrinken zal, is toch van alle eeuwigheid bij God bepaald, zoo zouden wij immers zeer liefdeloos, onchristelijk, ja onmenſchelijk jegens u te werk gaan, wijl dit Goddelijk beſluit en de gronden, waarop hetzelve rust, ons ten eenenmale onbekend zijn, en gij welligt in dat geval overeenkomſtig de Goddelijke voorbeſchikking verdrinken zoudet. Doch wij zouden, gedurende ons geheel overig leven, eene inwendige wroeging gewaar worden, wegens deze liefde-

loo

looze handelwijze, en daarenboven in den jongften aller dagen bij den Regter der gansche aarde hieromtrent rekenschap moeten afleggen.

Pasfen wij eindelijk deze grondregelen op de Vaccine toe, en denken wij ons twee fteden van gelijke bevolking, in de eerfte van welke men bij het ontftaan der kinderpest, om, zoo het heeten moet, de Goddelijke Voorzienigheid niet vooruit te loopen, noch vaccineert, noch inoculeert, maar deze gewaande heilzame *crisis* van het menfchelijk geflacht, *tenete risum amici*, ter ligchamelijke verbetering van het krom en verdraaid ras dezer negentiende eeuw, maar ongeftoord laat binnen komen; terwijl men daarentegen in de tweede, niet alleen van het Goddelijk gefchenk der Vaccine zoo veel doenlijk een dankbaar gebruik maakt, maar daarenboven op alle mogelijke wijzen door het in het werk ftellen van alle hulpmiddelen, met welke de barmhartige Vader van het menschdom ons zijne fchepfelen bekend gemaakt heeft, de verfpreiding der fmetftof tracht te beletten, en de gezondheid en het leven der inwoners te bewaren, dan zal, blijkens de ervaring, de flotfom dier beide zoo uiteenloopende handelingen, ook natuurlijk een zeer aanmerkelijk verfchil met opzigt tot de fterflijsten dier beide fteden doen geboren worden, en de kinderpest in de eerfte zekerlijk een groot aantal flagtoffers maken, terwijl het getal der dooden in de tweede of nul, of ten minfte vrij onbeduidend zijn zal. En echter zal het wel aan niemand in het hoofd komen om te beweren, dat niet in beide fteden het van eeuwigheid voorbeftemd getal der dooden

den in eenen bepaalden tijd den weg van alle vleesch hebbe ingeſlagen, want God heeft met de daden, ook te gelijk de oorzaken, waardoor dezelve zouden worden te weeg gebragt, voorafgezien en beſtemd, omdat middelen en einde altoos zamen gaan, en het den Oneindigen van eeuwigheid af bekend was, dat men in de eerſte ſtad de door zijne liefderijke Vaderhand ter redding toegezondene Vaccine ondankbaar verſmaden, zijn kroost den Moloch opofferen, en zich hierdoor de Goddelijke oordeelen regtmatig op den hals halen zou.

Wat zullen wij eindelijk zeggen van het gevoelen van den Heer CAPADOSE, dat, namelijk, noch de prediking van het Evangelie, noch het verzuim hiervan, het getal der voorverordineerden ten eeuwigen leven vermeerderen of verminderen zal, en dat geen Leeraar door zijne predikatiën kan zeggen, het getal der uitverkorenen met één eenigen vermeerderd te hebben; en dat het getal der in leven blijvenden, of de bevolking in het algemeen, hetzij er vele of weinige, kundige of onkundige Doctoren zijn, niet met één vermeerderd of verminderd zal worden! Waarlijk! er is nimmer eene dwazer, ongerijmder en meer beleedigender uitdrukking, beide ten opzigte van Godsdienst en Geneeskunst, voorgekomen, dan de Heer C. zich hier, zoo ten aanzien der Geestelijkheid, als met opzigt tot de Priesters van ESCULAAP veroorloofd heeft. Zoo zouden dan de heilige Apostelen onzes Heeren JEZUS CHRISTUS, welke alle, JOHANNES uitgezonderd, de door hen gepredikte Evangelieleer met hun bloed verzegeld hebben, zeker-

kerlijk eenen nutteloozen arbeid verrigt hebben; zoo zoude welligt de prediking van den heiligen PAULUS, die zoo veel geleden heeft om den naam des Heeren, en welke door onzen Heer zelven uitdrukkelijk *een uitverkoren vat genoemd wordt, om zijnen naam te dragen voor de Heidenen, en de Koningen, en de kinderen Israels*, ijdel geweest zijn: dit ſtrijdt immers tegen de gezonde rede!

Maar daarenboven is 's mans gevoelen vlak uit ſtrijdig met de Heilige Schrift; immers rekent de Apostel PAULUS de prediking van het Evangelie als eene bijzondere gunst der Godheid voor het volk, aan wien dezelve te beurte valt: „ hoe zullen zij „ Hem aanroepen, in welken zij niet geloofd heb- „ ben? En hoe zullen zij in Hem gelooven, van „ welken zij niet gehoord hebben? En hoe zullen „ zij hooren, zonder die hun predikt? En hoe „ zullen zij prediken, indien zij niet gezonden wor- „ den? gelijk geſchreven is: hoe liefelijk zijn de voe- „ ten dergenen, die vrede verkondigen; dergenen, die „ het goede verkondigen, (*) is 's mans uitdrukkelijke taal. En onze Heer zegt zelve, in zijne bedreigende vermaning aan den Engel der Gemeente, te *Epheſen:* „ indien gij u niet bekeert, zoo zal Ik haastiglijk komen, en uwen kandelaar van zijne plaatſe nemen." (†) Duidelijker bewijs toch, dat de prediking van Gods Woord, een bijzonder gunstbewijs Gods is, en het onttrekken van deszelfs glansrijk licht, als eene bijzondere Goddelijke ſtraffe, ten opzigte van het algemeen, moet worden aangemerkt, kan men niet ver-

lan-

(*) *Rom.* X. 14, 15.
(†) *Openb.* II. 5.

langen. Voorts zegt de Almagtige aan den Profeet EZECHIËL: „O menſchenkind! ik heb u tot eenen wachter geſteld over het huis *Israels*; zoo zult gij het woord uit mijnen mond hooren, en hen van mijnentwege waarſchuwen. Als ik tot den godlooze zeg: o godlooze! gij zult den dood ſterven! En gij ſpreekt niet, om den godlooze van zijnen weg af te manen, die godlooze zal in zijne ongeregtigheid ſterven, maar zijn bloed zal Ik van uwe hand eiſchen; maar als gij den godlooze van zijnen weg afmaant, dat hij zich van dien bekeert; en hij zich van zijnen weg niet bekeert, zoo zal hij in zijne ongeregtigheid ſterven, maar gij hebt uwe ziele bevrijd." (*) Nu zal de Heer CAPADOSE toch met ons moeten inſtemmen, dat het een even zoo moeijelijke als nuttelooze last zou geweest zijn, welke door God niet alleen op de ſchouders van dien ouden Godsman gelegd werd, maar voor welks getrouwe nakoming zijne ziel verantwoordelijk geſteld was, om zulk een hardnekkig en over het algemeen hoogst verdorven volk, als de Joden ten tijde van EZECHIËL waren, den weg der deugd en der Godzaligheid beſtendig te moeten voorprediken, indien hij toch door al zijne predikatiën geen' eenen enkelen verſtokten Jood bekeeren konde; en waartoe dan de Goddelijke bedreiging aan EZECHIËL diende, om, in geval de godlooze, zonder door hem vermaand te zijn, in zijne ongeregtigheid ſtierf, deszelfs bloed van de ziel des Profeten te zullen afvorderen, indien de godlooze zich onmogelijk bekeeren konde, betuigen wij even wei-

(*) EZECH. XXXIII. 7, 8 en 9.

weinig te begrijpen, als de getuigenis van den Oneindige zelven, vers 11. „ Zoo waarachtig als Ik „ leve, spreekt de Heere, zoo ik lust heb in den „ dood des godloozen, maar daarin heb Ik lust, „ dat de godlooze zich bekeere van zijnen weg en „ leve. Bekeert, bekeert u van uwe booze wegen; „ want waarom zoudt gij sterven, o huis Israels!" indien, namelijk, de godlooze zich toch niet bekeeren kon, en de prediking des Evangelies voor hem nutteloos is.

Eindelijk getuigt de Heilige Schrift uitdrukkelijk: „ *De Leeraars nu, zullen blinken als de glans des uitspansels*, en, *die er velen geregtvaardigd zullen hebben, gelijk de sterren, altoos en eeuwiglijk.*" (*) En dat degene, die eenen zondaar van de dwaling zijns wegs bekeert, eene ziel van den dood behouden, en eene menigte van zonden bedekken zal. (†) Het is zoo, noch Apostelen, noch Leeraren, noch iemand anders, heeft ooit eene enkele bekeering te weeg gebragt, zonder de gunstige medewerking van Hem, die alles in allen is. En te dezen opzigte is het zekerlijk te vergeefs, of een APOLLOS plant, en een PAULUS nat maakt, indien God geen' wasdom geeft. Doch daar ook in het dagelijksche leven niet de geringste onzer handelingen geschieden kan zonder de Goddelijke medewerking, en wij zonder dezelve niets vermogen, zoo wordt dit als eene stilzwijgende noodzakelijke voorwaarde er altoos onder verstaan; en God beloont, naar zijne grenzenlooze goedertierenheid, uit loutere genade, onze zwakke pogingen ten goede,

(*) DANIËL XII. 3.
(†) JAKOB V. 20.

de, even als of wij dezelve door eigene kracht verrigt hadden.

Eveneens is het met de Geneeskunst gelegen: zonder de Goddelijke hulp kan voorwaar geen Geneeskundige ooit beweren het leven van iemand zijner natuurgenooten behouden te hebben, doch door en met dezelve onderſteund, is het zekerlijk een' BOERHAAVE, GAUBIUS, HOFFMAN, FRANK, RICHTER, benevens een aantal anderen, vaak gelukt hunne lijders den nakenden dood te ontrukken, ja ons zelven, ofſchoon wij ons geenszins vermeten willen in de ſchaduw dezer groote mannen te ſtaan, is het echter door de Goddelijke genade dikwerf te beurt gevallen, de lijders uit een oogenſchijnlijk levensgevaar te redden, en aan hunne familie en betrekkingen terug te geven; intusſchen bewijst dit een en ander in deze NB. voor den geoefenden Christen beſtemde noot, ten klaarſte, dat de goede Doctor niet zeer berekend is, om over zulke diepzinnige *questiën* te oordeelen, en dat de Heer CAPADOSE, niettegenſtaande zijne buitenſporige verwaandheid, een ellendig Godgeleerde en een zeer ſober Geneesheer is; wij beklagen waarlijk van harte de ongelukkige Christenzielen, die in zulk eene weide, waarin niets dan ongezond, voor ziel en ligchaam beide hoogstſchadelijk, voedſel te vinden is, grazen gaan, en roepen hun welmeenend toe: *Wacht u voor de valſche broeders; wacht u voor hen, die uit de beſnijdenisſe zijn, laat ze varen, zij zijn blinde leidslieden der blinden; indien nu de blinde den*

 blin-

blinden leidt, zoo zullen zij te zamen in de gracht vallen.

Na dus deze, zoo het heeten moet, nadere toelichting van C., zijner zoogenaamde negative argumenten, in 's mans *Ernſtige en herhaalde Waarſchuwing* voorkomende, aan het onderzoek der gezonde rede en ervaring op nieuw onderworpen, en dezelve aan het Publiek als valsch, nietig en ongerijmd te hebben leeren kennen, zijn wij thans genaderd tot de overweging zijner poſitive argumenten, of liever, tot de toetſing van de al of niet gegrondheid der tegenwerpingen, aldaar door hem tegen de Vaccine te berde gebragt; en offchoon deze beſchouwing insgelijks derzelver ongegrondheid en nietigheid bij het denkend Publiek in het helderst daglicht zal plaatſen, zoo zal dezelve echter te gelijk den lezer doen verbaasd ſtaan, over de verregaande onbeſchaamdheid van C., om eene op de ervaring van eenige millioenen proefnemingen gegronde daadzaak, welke zich zelve, als eene waarheid op de ondervinding rustende, van den eerſten aanvang heeft doen kennen, zonder zelf de minſte ervaring nopens de zaak in *questie* te bezitten, ja zonder van genoegzaam praktiſche bewijzen ter ſtaving zijner tegenwerpingen voorzien te zijn, bij volſtrekt gebrek aan praktikale kennis en ervaring, niet ſlechts aan te vallen door allerlei drogredenen, en, bij nader onderzoek, geene ſteekhoudende theoretiſche beſpiegelingen, maar daarenboven door veelvuldige en hevige declamatiën tegen de Vaccine en hare voorſtanders,

door

door het listig inmengen van andere, vaak geene of ten minfte flechts eene zijdelingfche ftrekking hebbende tot de hoofdzaak in gefchil, den lezer van dezelve zoo veel mogelijk af te trekken, en eindelijk door, als had hij den fteen der wijzen gevonden, zijne herfenfchimmige denkbeelden, op eenen beflisfenden toon, bij het Publiek als zoo vele door de ervaring geftaafde waarheden, te doen voorkomen, ten einde door deze middelen het vaak min verlicht gemeen te trachten te verblinden, en hetzelve door het inboezemen van eene allezins ongegronde vrees zoo veel mogelijk te beletten, de Goddelijke weldaad der Vaccine deelachtig te worden. Inderdaad, de nadere toetfing van 's mans pofitive argumenten, of liever, van de, in deze *Ernftige Waarfchuwing* voorkomende, zoogenaamde tegenwerpingen, waartoe wij ons thans aangorden, zal het Publiek ten duidelijkfte overtuigen, dat wij nopens 's mans voor ons liggend gefchrijf een noch te liefdeloos, noch te ftreng vonnis geveld hebben. — Dan, ter zake:

Het is, waarlijk! boven alle verbeelding onbefchaamd en vermetel, hoe C. onze gezegden heeft verward en verdraaid. Hij begint met te zeggen, dat wij na hier weder, als naar gewoonte, wanneer wij eigenlijk niets te zeggen hebben, zijne jeugd en weinige ondervinding te hebben aangetast, tegen zijne verdeeling het zonderling verwijt gebruikt hebben, dat hij, als een voorzigtig Generaal, om zijne magt des te beter te kunnen gebruiken, het raadzaam gedacht heeft, eene geconcentreerde pofitie te nemen, en dat wij vervolgens zijne ftellingen wederlegd hebben

ben op zoodanige wijze, dat niemand bij ons een voorzigtig Generaal zal vinden, veel min eene geconcentreerde magt, maar dat alles eene in wanorde uiteengeloopene armée en déroute vertoont, en roept vervolgens uit: laat ons zien, of er nog een of ander peloton zijnen post bewaard en weerſtand biedt!

Zonder thans te willen onderzoeken, welke roerſels hier des Schrijvers pen beſtuurd hebben, zal het genoegzaam zijn, den lezer naar onze *Waarde der Vaccine* te verwijzen, alwaar wij, bladz. 65 en volg., gezegd hebben, hetgeen wij hier herhalen, dat het buiten kijf onder de zonderlinge verſchijnſels dezer zoo excentrieke eeuw behoort, dat een jong Geneesheer, blijkens 's mans *brochure*, zonder eenige ervaring in dat vak, en die dus verpligt is, zich altoos van eene geleende wapenrusting te bedienen, het heeft durven ondernemen, om de, op eene 30jarige ondervinding rustende, Vaccine te beſtrijden.

Dat wij, wijders, uit hoofde dat in de vier eerſte zinſneden van 's mans zoogenaamde poſitive argumenten, geen een enkele bewijsgrond tegen de Vaccine wordt aangetroffen, hebben aangemerkt, dat men dit geſchrijf met 's mans grootſchen ophef vergelijkende hier in den volſten zin de Latijnſche ſpreuk bewaarheid vindt: „ *Parturiunt montes, nascitur ridiculus mus*," en hierop hebben laten volgen: „ Waarſchijnlijk heeft de Heer C. zelfs, van de zwakheid zijner zaak innig bewust, als een voorzigtig Generaal, om zijne magt des te beter te kunnen gebruiken, het raadzaam gedacht, eene geconcentreerde poſitie te nemen, want met de vijf-

de

de zinſnede vangt de Heer C. eindelijk den ſtrijd aan." Een ieder ziet dus middagklaar, dat wij den Schrijver geen verwijt doen, tegen zijne verdéeling der argumenten in negative en poſitive, maar regtmatig de zwakheid zijner zaak onder het oog brengen, daar hij voor de vier eerſte zinſneden geen een enkel bewijs tegen de Vaccine kunnende te berde brengen, zich verpligt gevonden had, op de vijfde zinſnede te repliëren. Thans nu, wil de goede man, op zijne beurt, ons ook een verwijt doen, met te zeggen, dat wij de wederlegging zijner ſtellingen met eene uit een geloopene armée en déroute ondernomen hebben. Ei lieve, Doctor! hoe kunt gij u hier zoo bitter ten toon ſtellen; het gebeurt zekerlijk dikwijls, dat na eenen hevigen doch vruchteloozen aanval, de teruggeſlagene vijandelijke armée en déroute geraakt en uit een loopt, doch met eene uit een geloopene armée, met eene armée en déroute den vijand te attakeren, zou zekerlijk iets nieuws onder de zon zijn, want het ſpreekt van zelf, dat dit eene phyſieke onmogelijkheid is; wij zouden dus u welmeenend raden, van u liever voortaan van geene beeldſpraak te bedienen, dan door het *mal à propos* bezigen derzelve, zich bij het Publiek beſpottelijk te maken.

Thans zullen wij, zoo kort mogelijk, de armzalige drogredenen, de valſche voorſtellingen en de onbeſchaamde uitvlugten, met welke Heer C. heeft kunnen goedvinden, niet minder dan vijf en twintig bladzijden te vullen, doorloopen. Hij zegt dan in de eerſte plaats, dat de kinderziekte nog in onze da-

gen, niettegenſtaande de algemeene verſpreiding der Vaccine zeer dikwerf epidemisch heerscht. Wel, Doctor! daar gij waarlijk bij de eerſte lezing niet altoos gelukkig ſchijnt te ſlagen, om de bewijzen uwer tegenpartij te vatten, zoo moeten wij u verzoeken, ter wederlegging van uw ongerijmd gevoelen, ten dezen opzigte, onze *Waarde der Vaccine*, bladz. 67 en volgende, nog eens met de vereischte aandacht te lezen en te herlezen, en wij twijfelen niet, of gij zelven zult, bij bedaard en kalm onderzoek, inzien, het niets beduidende, ja beſpottelijke uwer pogingen, om door eene opeenſtapeling van *sophismen* uw, beide tegen de gezonde rede en ervaring aandruiſchend ſtelſel, hardnekkig te willen blijven verdedigen.

Immers hebben wij aldaar aangetoond, dat eene ervaring van 30 jaren ons geregtigd heeft vast te ſtellen, en als eene algemeene daadzaak aan te nemen, dat over het algemeen, van uitzonderingen ſpreken wij niet, hij, die de ware Vaccine behoorlijk heeft doorgeſtaan, voor altoos voor de kinderpokken beveiligd blijft; dat bij de hevige kinderpokepidemiën, welke te *Rotterdam*, *'s Gravenhage*, *Amſterdam* en elders gewoed hebben, de koepok derzelver waarde in den volſten zin gehandhaafd heeft, en dat er zelfs onder de vijf honderd ſlagtoffers te *Rotterdam*, onder de 335 te *'s Gravenhage*, en onder de ruim negen honderd ongelukkigen, welke, ten gevolge van domheid en vooroordeel, in *Neêrlands* hoofdſtad door de kinderpokken zijn weggeſleept, zelfs niet één enkel gevaccineerd voorwerp

ge-

gevonden wordt, zoo dat men toch niet wel een duidelijker of ſtelliger bewijs voor het behoedend vermogen der koepokken verlangen kan. Deze uwe aanmerking derhalve, Heer C., dat, niettegenſtaande de Vaccinatie, de kinderpokken echter nog van tijd tot tijd epidemisch blijven grasſeren, levert een ſprekend bewijs op van de waarheid, der door de Heeren A ROY en VAN DER BREGGEN verdedigde, en door de u boven zoo ten onregte gewraakte ſtelling, dat, namelijk, het onmogelijk is, de kinderziekte geheel te vernietigen, en dezen geeſel van het menschdom uit te roeijen, zonder dat er op hoog gezag eene algemeene Vaccinatie worde in het werk geſteld aan alle voorwerpen, die noch de kinderpokken gehad hebben, noch te voren gevaccineerd zijn, en dat het dus voor het algemeen welzijn wenſchelijk ware, dat eenmaal alle Koningen en Vorſten zich genegen toonden, om, in navolging van den Koning van *Beijeren*, tot dit groote doel gezamenlijk mede te werken, opdat deze plaag, zoo als weleer de pest, uit *Europa* verbannen werd; al deze door ons aangehaalde daadzaken gaat intusſchen de Heer C. met diep ſtilzwijgen voorbij, en de onmogelijkheid gevoelende om het talloos heer van echte waarnemingen, waarop de Vaccine als op den rotsſteen der ervaring gegrond is, met eenige vrucht te kunnen beſtrijden, tracht hij zich te redden door het listiglijk zoo te doen voorkomen, dat wij door den nood gedrongen ons verpligt gevonden hebben, de ſtelling, door de Heeren A ROY en VAN DER BREGGEN aangevoerd, te herhalen. Dit voorbeeld zij intusſchen voor

het Publiek genoeg om hetzelve omzigtig te maken, de aanhalingen van den Heer C. niet te ſpoedig te gelooven, maar dezelve bij de Schrijvers zelve na te ſlaan, wanneer het doorgaans zal blijken, dat dezelve door C., volgens gewoonte, verward en valsch voorgeſteld zijn. — Dit geeft dan ook den man gelegenheid, wel niet om eenig bewijs tegen de heilzame Vaccine te berde te brengen, maar toch om in hevige bewoordingen te declameren.

Het tooneel wordt door hem geopend met eene laffe, geheel alle Attisch zout dervende aardigheid. Zou men hieruit niet opmaken, zegt hij, dat die pest eenmaal door legermagten en bajonetten uit *Europa* verdreven, of wel bij een Koninklijk decreet was verbannen geworden? antwoord, het is *lippis et tonsoribus notum*, dat wel niet de decreten der reſpective Europeſche Gouvernementen, maar de heilzame maatregelen, ten gevolge derzelve daargeſteld, en behoorlijk uitgevoerd, de pest uit *Europa* verbannen hebben. En hetzelve zoude ten aanzien der koepokken, ongetwijfeld het geval zijn; ten aanzien nu van de vraag van C.: wat zullen de zoo listig ingevoegde woorden, in navolging van den Koning van *Beijeren*, beduiden? Wel, Doctor! dit is immers duidelijk en klaar. Zij moeten ſtrekken om onzen geëerbiedigden Souverein, wiens grootſte wellust is, het leven en de gezondheid zijner ingezetenen te behoeden, op het loffelijk voorbeeld van den Beijerſchen Monarch te wijzen, welke door allezins doelmatige maatregelen het thans in zijne Staten zoo verre gebragt heeft, dat er in de Reſatſche kreits,

op

op eene bevolking van ruim een half millioen inwoners, in 25 jaren ſlechts 27 perſonen aan de kinderziekte overleden zijn. Intusſchen verſchaft dit den Heer C. eene geſchikte gelegenheid om eene *échappatoir* te maken, en ampel en breed te declameren, tegen de beste middelen ter meerdere algemeen making der Vaccine, opgegeven door Dr. DE KONING, te *Zalt-Bommel*, over de *Koepok-inenting*, in eenen zekeren brief aan zijnen vriend K., welken brief, daar dezelve hier zeker niets bewijst, en ſlechts eene *hors d'oeuvre* is, geſchikt om van het ware geſchilpunt af te leiden, wij met ſtilzwijgen zullen voorbijgaan, ofſchoon wij echter niet kunnen afzijn, van ter loops als eene nieuwe bijdrage tot het welwillend oordeel van C., den lezer opmerkzaam te maken, op 's mans, waarlijk! zeer fraaije vergelijking der voorſtellen van Dr. K. met de ligting van den duizendſten penning ten tijde van het ſchrikbewind der Spanjaarden; alle verdere aanmerkingen hierover zouden inderdaad niet ſlechts overbodig, maar zelfs beleedigend zijn voor een verlicht en oordeelkundig Publiek. Vervolgens gaat de Heer C. over tot de verdediging zijner ſtelling, dat ſlechts een *Contagium* de ware koepokken en de zoogenaamde valſche voortbrengt, en tracht te beweren, dat Profesſor THOMASSEN à THUESSINCK, een der voornaamſte Vaccinatores van het Nederlandſche rijk, zelfs het beſtaan der zoogenaamde valſche koepokken ontkent, en dat dus, of het beveiligend vermogen der Vaccine, naar den loop der verſchijnſelen, niet te bepalen is, of dat de Vaccinatores tot op den huidigen dag zeer ſlech-

te waarnemers geweest zijn. Men ziet dus klaar, dat de Heer C. hier, *more solito*, wederom op eene allezins onbefchaamde wijze het Publiek wat opgewarmde kool tracht op te disfchen: want wat is dit alles anders dan eene bloote herhaling zijner ftelling? Daar de ware Vaccine de valfche kan doen geboren worden, en daar de zoogenaamde valfche koepokken geen beveiligend vermogen hebben tegen de kinderziekte, daar er eindelijk geen waar kenmerk beftaat, waaraan beide van elkander behoorlijk kunnen onderfcheiden worden, zoo moet hieruit noodwendig volgen, dat de Vaccine geen zeker en onfeilbaar voorbehoedmiddel tegen de kinderziekte kan genoemd worden, eene ftelling, waarvan wij reeds in onze *Waarde der Vaccine* de nietigheid en ongerijmdheid in het breede hebben uiteengezet; daar immers hebben wij, op bladz. 71, aangetoond, dat, wanneer het gevaccineerde voorwerp de vereischte vatbaarheid voor de Vaccine nog niet bezit, of wel derzelver werking door eenen anderen, in het ligchaam der gevaccineerde aanwezig zijnde ziekelijken prikkel in zijnen loop geftuit wordt, er als dan, uit den aard der zaak, geene ware, maar valfche koepokken geboren worden, en dat dus, daar het overigens thans uitgemaakt is, dat er, ter uitroeijing der kinderpokken door de Vaccine, tot zekere hoogte, eene algemeene aandoening van het geheele ligchaam van het gevaccineerd voorwerp vereischt wordt, de twee eerfte argumenten van C. van zelve vervallen; dat voorts 's mans derde argument alleenlijk zijne kwade trouw bewijst, en hoe zorgvuldig

men

men behoort op te letten, om zich te wachten voor des Schrijvers *ſophismen* en verwarde en verdraaide voorſtellingen der door hem aangevoerde autoriteiten, waarmede hij, bij gebrek van daadzaken en ſtellige bewijzen, dit zijn geſchrift, als het ware, doorzult heeft. Immers de Hoogleeraar THUESSINCK heeft nimmer, zoo als de Heer C., naar gewoonte, de zaak ten onregte tracht te verdraaijen, noch het beſtaan der zoogenaamde valſche koepokken ontkent, noch beweert, dat er geene kenmerken beſtaan, waardoor de echte en valſche koepokken van elkander kunnen onderſcheiden worden, maar ſlechts, dat men in deze zaak met de vereischte omzigtigheid te werk gaan en nooit op een enkel kenmerk alleen vertrouwen moet, omdat de valſche koepokken geene op zich zelve ſtaande ziekte uitmaken, maar ontaardingen zijn van de ware koepok, welke in geene twee gevallen gelijk zijn, dewijl dezelve natuurlijk verſchillen moeten, naarmate van de verſchillende oorzaken, waardoor zij te weeg gebragt zijn, en hieruit kan men dus geen ander gevolg afleiden, dan dat alleen de ware of echte koepokken, en geenszins hare ontaardingen of valſche koepokken, voor de kinderziekte beveiligen. Zoo lang derhalve de Heer C. buiten ſtaat is ons aan te toonen, dat de Vaccinatores, uit den ganſchen loop der koepokinenting en de vereeniging van alle verſchijnſelen, niet in ſtaat zijn, althans in het algemeen, om met zekerheid te kunnen beſliſſen of de beſmetting met het koepok-ſmet geregeld zij geſchied, en dezelve haren regelmatigen loop gehad hebbe, dan of der-

zel-

zelver werking, door bijkomende omſtandigheden, gewijzigd en geſtoord zij, zoo lang ook is het middagklaar, dat de gevolgtrekking van den Heer C., volgens welke het beveiligend vermogen der Vaccine, naar den loop der verſchijnſelen, niet te bepalen is, of dat de Vaccinatores, tot op den huidigen dag, zeer ſlechte waarnemers geweest zijn, als op valſche *praemisſen* gebouwd, geen ſteek houden kan, en durven wij dus gerustelijk met die waarheidsliefde, welke den eerlijken Geneesheer en den beminnaar zijner medemenſchen betaamt, hier onze, op bladz. 104 onzer *Waarde der Vaccine* gedane, ſtellige verzekering herhalen; dezelve ſteunt op eene wijduitgeſtrekte 29jarige ervaring, dat behoorlijk doorgeſtane koepokziekte, mits dezelve niet alleen eene locale, maar ook eene ligte conſtitutionele ongeſteldheid veroorzaakt heeft, niet ſlechts vóór 15 of 20 jaren, maar ook voor het geheele leven, tegen de kinderziekte beveiligt.

Hierna gaat C. over, om te betoogen, dat zijne ſtelling aangaande de eenzelvigheid in wezen van de *variola vera*, *spuria* en *modificata* geenszins zoo *absurd* is, als wij dezelve willen doen voorkomen, onderzoekt de autoriteiten, welke wij tot ſtaving van ons gevoelen hebben ingeroepen, en beweert, dat VAN SWIETEN, BURSERIUS en VOGEL zich omtrent dit punt niet zoo duidelijk en ſtellig als wij meenen verklaard hebben; tracht vervolgens aan te toonen, dat de beroemde HEIM geene twee onderſcheidene *contagia* aanneemt, ja dat hij zelfs heeft waargenomen, dat eene door ouderdom en hitte ver-

an-

anderde en verdorvene ftof, genomen uit eene echte pok, variéteiten of valfche koepokken voortbragt, hetgeen onmogelijk was, zoo het *contagium* verfchilde, dat de insgelijks door ons aangehaalde RICHTER geenszins twee verfchillende *contagia* aanneemt, en dat zelfs GITTERMAN onder degenen, welke het *contagium variolosum* en *varicellosum*, flechts voor twee verfchillende modificatiën houden, HUFELAND, HEIM, RICHTER en VOGEL opnoemt. (*) Om den lezer een klaar denkbeeld te geven van de valfche voorftellingswijze van den Heer C., en hoe verregaande hij onze gezegden verward en verdraaid voorfteld, zal het noodig zijn hem te doen opmerken, dat de Heer C., in zijne *Beftrijding der Vaccine*, het Publiek heeft willen diets maken, dat men eerst ten tijde der *inoculatie* en naderhand der Vaccinatie, zoo zorgvuldig de grensliniën tusfchen de ware en valfche kinderziekte heeft trachten aan te wijzen, om, namelijk, in alle voorkomende gevallen, waar het beveiligend vermogen van eene van beide inentingswijze zoude kunnen in twijfel getrokken worden, eene uitvlugt of *échappatoir* te hebben, (†) en dat wij in onze *Waarde der Vaccine*, bladz. 77 en vervolgens, in het breede bewezen hebben, dat deze aantijging van allen grond ontbloot en louter laster is, zoo als uit den aard der zaak blijkt; want daar noch de *Variolae*, noch de Vaccine, tegen de *Varicellen* beveiligen, zoo zoude immers het belang, beide der *Inoculatores* en der *Vaccinatores* gebiedend vorderen, indien,

(*) HUFELAND, *Journal der Pract. Heilk.* Mei 1821, S. 54.
(†) *l. l.*, S. 73.

dien, namelijk, niet de waarheid na te ſpeuren, maar eene uitvlugt te hebben, hun doel ware, om, in plaats van zorgvuldige grensliniën tusſchen de ware en valſche kinderpokken vast te ſtellen, en daardoor naderhand in voorkomende gevallen hun eigen vonnis uit te ſpreken, belangshalve, de zaak in het duister te houden, ten einde altoos den dekmantel van *varicellae* bij de hand te hebben, als, omdat men in praktiſche Geneeskundige werken, welke reeds lang, voor dat de Vaccine bekend was, geſchreven zijn, de *variolae* en de valſche pokken onderſcheiden vindt, als twee van elkander verſchillende ziekten. En ter ſtaving van dit ons gezegde, hebben wij drie algemeen als voortreffelijk erkende Geneeskundige werken aangehaald, namelijk, VAN SWIETEN, BURSERIUS en S. G. VOGEL. Dit nu tracht de Heer C. tegen te ſpreken; doch men hebbe 's mans bijgebragte ſchijngronden ſlechts met de door ons aangehaalde plaatſen te vergelijken, om zich volkomen te overtuigen, dat zij beide *variolae verae* en *spuriae*, voor twee verſchillende ziekten hielden, anders immers zouden deze Geneeskundigen, noch op de kenmerken, waardoor zich de eene en de andere in hunnen loop onderſcheiden, zoo zeer hebben aangedrongen, noch uitdrukkelijk gezegd, dat de valſche pokken geenszins voor de ware kinderziekte beveiligen. En dat de beroemde VOGEL insgelijks de ware en valſche pokken zeer duidelijk van elkander onderſcheiden heeft, en de verſchillende *criteria* van beide heeft opgegeven, hieromtrent kan men 's mans voortreffelijke voordragt over deze ſtof lezende, geen

den

den minſten twijfel koesteren, (*) offchoon wij nu echter niet ontkennen willen, dat VOGEL de onvolkomene of ontaarde kinderpokken, niet altoos behoorlijk onderſcheidt van de valſche kinderpokken of *Varicellae*, doch dit kan dien beroemden man geenszins ten verwijt ſtrekken, daar, ſedert hij zijn voortreffelijk werk ſchreef, thans 32 jaar geleden, en door HEIM en anderen zeer veel licht over deze materie verſpreid is. Intusſchen blijkt het, uit de door ons aangehaalde plaatſen dezer drie beroemde Geneeskundigen, overtuigend, dat men in praktiſche Geneeskundige werken, lang vóór de Vaccine, de *Variolae* en *Varicellae* onderſcheiden vindt, en deze overtuiging is al, wat wij ter dezer plaatſe verlangd hebben te betoogen.

In de vierde plaats beklaagt zich C., dat wij hem, omdat hij van den Geheimraad HEIM gezegd heeft, dat deze eene ſoort van valſche pokken beſchrijft, die, wat haren duur, loop en verſchijnſelen betreft, zich naauwelijks van de ware kinderpokken onderſcheiden, ten onregte beſchuldigd hebben, van 's mans woorden verdraaid en vervalscht te hebben; en haalt wijders ter ſtaving dezer aanklagt aan, dat HENKE, een groot voorſtander der Vaccine, zelf van HEIM getuigd heeft, dat hij eene ſoort van valſche koepokken heeft waargenomen, welke de echte kinderpokken, niet ſlechts met betrekking tot de uitwendige gedaante zeer gelijkvormig zijn, maar ook dikwijls een even langdurig, ja dikwerf een nog lang-

(*) *l. l.*, III Theil, 1 Kap., S. 179 et ſeqq. *Stendal* 1794.

laugdutiger verloop hebben dan de ware kinderziekte. En hier nu voegt Heer C., niet Dr. HENKE, bij, dat ook HEIM zelf heeft waargenomen, dat eene door ouderdom en hitte veranderde en verdorvene ſtof, genomen uit eene echte pok, *varicellen* of valſche kinderpokken heeft voortgebragt, hetgeen onmogelijk zou zijn, indien het *contagium* verſchilde. Ei lieve, Doctor! indien gij, waarlijk! zoo als uit deze twee aanhalingen zou ſchijnen te blijken, HORN's *Archif für Medicinische Erfahrung*, *Jahrgang* 1809, *Julij* en *Aug.* gelezen hebt: waarom u dan van HENKE bediend? Geloof ons, offchoon een halfſtarrig *Vaccinateur*, als een ſedert 29 jaren beproefd krijgsknecht *in castris Esculapii*, dat het veel beter is, de waarheid uit de echte bronnen na te ſpeuren, dan dezelve uit de tweede hand te ontvangen. Daar immers vindt men de oorſpronkelijke Verhandeling van Dr. HEIM zelven, en daar uit had het u kunnen en behooren te blijken, dat geenszins HEIM zelf, maar Dr. FREYER zegt, waargenomen te hebben, dat eene door ouderdom en hitte veranderde en verdorvene ſtof, genomen uit eene echte pok, *varicellen* of valſche koepokken heeft voortgebragt. Dit nu zegt gij zeer juist, dat onmogelijk was, zoo het *contagium* verſchilde. Maar, Doctor! hieruit blijkt middagklaar, dat gij mijne *Waarde der Vaccine* niet met de vereischte aandacht gelezen hebt, anders immers zoude dezelve u geleerd hebben, dat deze waarneming van Dr. FREYER, ſchoon met alle hem eigene ſcherpzinnigheid door den beroemden REIL voorgeſteld, en onder deszelfs *praesidium*, door

door Dr. NEIDT, in het jaar 1792, op de Univerſiteit te *Halle*, in *Sakſen*, gedefendeerd, hier volſtrekt niets bewijst, en dat de beroemde geneeskundige STIEGLITZ onwederlegbaar heeft aangetoond, dat de geheele misvatting hieruit ontſtaan is, dat men eene uitbotting van onvolkomene of ontaarde kinderpokken ten onregte met valſche pokken of *Varicellen* verward heeft. (*) Wat overigens de ellendige aanmerkingen van den Heer C., over de beſchrijving dezer bijzondere ſoort der valſche pokken van Dr. HEIM, betreft, dezelve leeren alleen, dat hij, — welligt heeft de goede Doctor de hornpok van Dr. HEIM nog nooit bij het ziekbed leeren kennen, — niet op die hoogte ſtaat, om over zulke moeijelijke praktikale *questiën* eenigzins met kennis van zaken te kunnen oordeelen, doch benadeelen geenszins, in het minſte de uitmuntende *diagnostik* van den Hoogleeraar HEIM, welke men te regt als eene gewigtige bijdrage ter volmaking der Geneeskundige wetenſchap te beſchouwen hebbe; want dezelve heeft ons de kenmerken opgegeven, waardoor de *Varicellen* en ware kinderpokken ook in zoodanige gevallen, waarin zij elkander, niet ſlechts wat den uiterlijken vorm, maar ook wat het beloop der ziekte betreft, zeer gelijkvormig zijn, echter kunnen erkend worden, zoodat het naauwkeurig waarnemen van het geheele beloop der ziekte, den praktiſchen Arts altoos in ſtaat ſtelt, om met juistheid te kunnen beſlisſen, of de patiënt in een gegeven geval aan ware kinderziekte, of wel aan de *Varicellae* gelaboreerd heeft. Zoo lang derhal-

(*) *Waarde der Koepokken*, bl. 107.

halve de Heer C. niet in ſtaat is ons door daadzaken te bewijzen, dat de door den beroemden HEIM ter onderſcheiding tusſchen de zoogenaamde *hornpokken* en ware kinderpokken opgegevene kenteekenen, bij het ziekbed geenen ſteek houden, houden wij het daarvoor, dat de Heer C. hier wederom, *more solito*, lastert hetgeen de man niet kent.

In de vijfde plaats beklaagt zich de Heer C. over ons, ten aanzien van den grooten RICHTER, omdat wij, namelijk, in onze *Waarde der Vaccine*, gezegd hebben, dat hij, C., dien grooten man ten onregte beſchuldigd heeft, van over het al of niet beſtaan van een wezenlijk verſchil tusſchen de ware en valſche pokken verward en onbeſtemd te zijn, en dat hij, C., volgens gewoonte 's mans woorden listiglijk verdraaid heeft, en eindelijk beweerd hebben, dat RICHTER de *Variolae* en *Varicellae* voor twee onderſcheidene *contagia* van eenen verſchillenden oorſprong houdt. Ja, Mijnheer! wij hebben u inderdaad op meer dan eene plaats van dit werk, van eene der verfoeijelijkſte wandaden voor eenen Schrijver, namelijk, opzettelijke verdraaijingen en vervalſchingen niet ſlechts beſchuldigd, maar ook telkens het begane feit met onwraakbare bewijzen geſtaafd, en het doet ons leed, ter liefde der waarheid, deze beſchuldiging ook hier te moeten herhalen. — Waarlijk! men behoeft het onſchatbaar werk van RICHTER ſlechts in te zien, om van de valschheid en ongerijmdheid uwer aantijging jegens den grooten Arts overtuigd te zijn; RICHTER, namelijk, zegt, dat de variëteiten der kinderpokken, ten aanzien van den uiterlij-

lijken vorm, onder de volgende afdeelingen kunnen gerangſchikt worden. Hierop nu volgt de optelling van acht ſoorten bij de ware kinderpokken, terwijl hij in het hoofdſtuk der valſche pokken, op het voetſpoor van den beroemden VOGEL, dezelve in drie ſoorten verdeelt; nu zou het wel aan niemand dan aan een wezen als gij, in de herſens gekomen zijn, om ſlechts een oogenblik te veronderſtellen, veel min hieruit te willen afleiden, dat RICHTER alleen in den uiterlijken vorm de *Variolae* en *Varicellae* van elkander doet verſchillen (*), daar het middagklaar is, dat, volgens RICHTER, even als volgens VOGEL, het *criterum* tusſchen de ware en valſche pokken, niet ſlechts van den uiterlijken vorm, maar ook van het wezen der ziekte, en derzelver geheele beloop af hangt; want indien de uiterlijke vorm hier het eenig onderſcheid moest uitmaken, waarin zoude dan het *criterum* beſtaan, tusſchen de *lymphaticae* en *verrucosae*, welker benamingen wij beide onder de ware en valſche pokken aantreffen? Inderdaad, welk *practicus* is het onbekend, dat de *varicellae lymphaticae* en *verrucosae* eene meestal zeer ligte ziekte uitmaken, terwijl daarentegen de *variolae lymphaticae* en *verrucosae*, als doorgaans met eene *febris nervoſa* vergezeld, ſchier altoos met levensgevaar verzeld zijn en vaak doodelijk afloopen. Leert daarenboven niet het geheele *therapeutisch* gedeelte van dit hoofdſtuk, dat RICHTER juist het tegengeſtelde beweert, van hetgeen Doctor CAPADOSE hier verzekert? Want, offschoon, daar

(*) *Beſtrijding der Vaccine*, bl. 76.

daar alles in de Natuur en vooral in de dierlijke huishouding te gelijk middel en einde, oorzaak en werking is, wij ook uit deze verfcheidenheden in den uiterlijken vorm, eenigermate tot den aard der ziekte befluiten kunnen, is het echter eene uitgemaakte waarheid, dat al deze uiterlijke verfcheidenheden van het wezen der ziekte afhangen, en aan dezelve en aan den aard van de, de kinderpokken vergezellende koorts, derzelver oorfprong verfchuldigd zijn?

Dat voorts RICHTER de *Variolae* en *Varicellae* inderdaad voor twee bijzondere ziekten gehouden heeft, blijkt niet flechts hieruit, dat hij beide de *Variolae* en *Varicellae* in twee bijzondere hoofdfoorten behandeld, en derzelver verfchillende kenteekenen allernaauwkeurigst opgegeven heeft, maar inzonderheid uit 's mans voordragt der zaak in *questie.* Immers wij lezen bij RICHTER het volgende, ten opzigte der *Varicellae*: „ Diefe Krankheit ist „ befonders in diagnostifcher Hinficht fehr wichtig; „ denn die falfchen Blättern find in der That aus- „ nehmend leicht mit den wahren zu verwechfeln; „ und doch hängt von ihrem gehörigen Erkennen „ die Beftimmung ab; ob ein Individuum die wah- „ ren Pocken fchon gehabt hat oder nicht; zum „ Theil auch, ob die wahren Blättern zweimal befal- „ len können, und ob nach überftandenen Kuhpoc- „ ken eine wahre Blättern-anfteckung möglich ist. „ Es ist fogar keinen Zweifel unterworfen, dass in „ manchen Fällen in den Zeiten der noch herr- „ fchenden Menfchenpocken-Einimpfung, man zu-

„ wei-

„ weilen mit Gift von falſchen Blättern einimpfte, „ und dadurch eine unächte, nicht gegen die wah- „ ren Blättern ſchützende Pockenkrankheit hervor- „ brachte. Endlich kan eine Verwechſelung wegen „ Furcht vor einer Blättern-Epidemie zu unnöthig „ ſtrengen Polizeiſchen Maasregeln, aber auch eben „ ſo gut zu einer Vernachläsſung der gehörigen Vor- „ ſicht Veranlasſung geben." (*)

Kan men nu, vragen wij, wel duidelijker bewijs verlangen, dat RICHTER twee verſchillende *contagia* aanneemt, dan wij hier uit deze aangehaalde plaats geleverd hebben; en moet de onpartijdige lezer niet met ons uiterst verbaasd ſtaan, over CAPADOSE's verregaande onbeſchaamdheid? Het is zoo, de Heer C. heeft, ten bewijze, dat RICHTER hieromtrent verward en onbeſtemd is, eene plaats uit hetzelfde hoofdſtuk (S. 351.) aangehaald, waarin de Schrijver, het gift of de ſmetſtof der *Varicellae* ſlechts voor eene modificatie van het ware pokgift ſchijnt te houden, doch deze ſchijnbare tegenſtrijdigheid zal echter bij nader onderzoek wel ras ophouden, wanneer wij ons herinneren, dat de groote man hier geene opzettelijke Verhandeling over de verſchillende *contagia's* der ware en valſche pokken ſchreef, maar eene praktiſche handleiding ten gebruike voor zijne leerlingen en jonge kunstgenooten, en waarin dus natuurlijk alles voor en tegen door hem moest worden opgegeven, en dat hij dus in de door ons aangehaalde plaats de zaak in geſchil naar zijne eigene meening beſchrijft, terwijl hij in de door C. bijgebrag-

(*) RICHTER, *l. l.*, S. 342.

bragte, flechts de gronden van beider gevoelen opgeeft, zonder dezelve te beoordeelen; een onderfcheid, waarvan het niet opmerken, niet flechts een' CAPADOSE, maar zelfs een' GITTERMAN heeft doen dwalen. (*)

Ten laatfte moeten wij den lezer onder het oog brengen, dat niet de door ons aangevoerde autoriteiten, zoo als de Heer C. zulks zeer verkeerdelijk heeft doen voorkomen, maar de door ons, in onze *Waarde der Vaccine*, bl. 107, te berde gebragte bewijzen, de gronden uitmaken, waarop ons gevoelen aangaande den verfchillenden oorfprong der beide *contagia's* van de kinderpokken en *Varicellae* is rustende; bewijzen, waarvan men de wederlegging vruchteloos in dit voor ons liggend gefchrijf van Heer C. zal zoeken, die zeer listiglijk al de aangevoerde citatiën in het breede behandelt, terwijl hij omtrent de hoofdargumenten, welke hij hier vooral had behooren te wederleggen, een diep ftilzwijgen in acht neemt; even eens zegt hij van THOMSONS argumenten, waarvan wij de nietigheid en ongerijmdheid insgelijks in onze *Waarde der Vaccine* in het breede hebben betoogd (†), niet te zullen gewagen, omdat de geheele *questie de Beftrijding der Vaccine* flechts zijdelings betreft. Dit is allezins waar, Doctor! Maar waarom dan zoo lang bij de door ons aangevoerde citatiën of bijkomende argumenten vertoefd, en de eigenlijke hoofdzaak dier zijdelingfche *questie*,

(*) HUFELAND, *Journal der Pract. Heilk.* Mai-ftück 1821.

(†) *l. l.*, p. 86 tot 103.

tie, de door ons ter ſtaving onzer ſtelling bijgebragte argumenten, onaangeroerd gelaten? Wij kunnen echter hier niet afzijn, als eene nieuwe bijdrage tot des *Doctors* waarheidsliefde, van 's mans volgende woorden ter loops te gewagen. — „ Hoewel de Heer O. er den ſchijn aangeeft als ware het een hoofdpunt." Ei lieve, Doctor! lees eens bedaard na onze *Waarde der Koepokken*, bladz. 76.

Daar leest men immers het volgende:

„ Wij moeten hierop aanmerken, vooreerst, dat het denkbeeld, dat de *Variolae verae* en *Varicellae* ſlechts twee verſcheidenheden in den vorm van eene en dezelfde ziekte uitmaken, niet oorſpronkelijk is van onzen jeugdigen Geneesheer, dat hetzelve onder anderen door een' van de grootſte voorſtanders der Vaccine, den beroemden REIL, is voorgeſtaan geworden, uit wiens geſchriften onze Schrijver deszelfs argumenten ſchijnt ontleend te hebben, ja dat zelfs, genomen het inderdaad bewezen ware, dat de valſche pokken ſlechts wijzigingen van de ware kinderziekte uitmaakten, dit dan nog eer voordeelig dan nadeelig voor de Vaccine zoude zijn, dewijl dan alle gevallen van de zoogenaamde *mitigated smallpox*, welke na de *Vaccinatie* zijn waargenomen, ſchier uitſluitend onder de *Varicellae* zoude moeten worden gerangſchikt, en het dus geen het minſte nadeel aan de Vaccine zoude kunnen veroorzaken, dat in die gevallen, waarin de lijders, na doorgeſtane geregelde Vaccine, weder door de kinderziekte werden aangetast, zij dan toch bijna nooit aan derzelver gevaarlijkſte, maar doorgaans alleen aan derzelver ligt-

ſte ſoort zouden onderworpen zijn." — *Ubi ergo tam manifesta adsunt rerum testimonia, non opus est verbis.*

Nog onbeſchaamder echter is 's mans beſchuldiging tegen ons, dat hij, C. namelijk, op gronden eener zuivere geneeskundige theorie, ondervinding en waarneming van de geſtellen van het tegenwoordig geſlacht, bij zich zelven verzekerd is, dat de wijze, waarop de Vaccine werkt, zeer verderfelijk is, de natuurlijke ontwikkeling verſtoort, en dus de gezondheid ondermijnt, doch dat men de wederlegging van dit punt vruchteloos bij ons zal zoeken.

Wel, Doctor! loopt de molen dan geheel en al door den vang? Is het zoo verre met u gekomen, dat gij zelf uwe eigene ſchriften niet meer weet? Ei lieve! lees de vijfde zinſnede uwer *Beſtrijding der Vaccine* eens kalm en bedaard over, en gij zult er geen enkel woord van de zoogenaamde ondermijnende kracht der Vaccine in vinden. Het is zoo, in de volgende zinſneden, zoo als wij hierna zullen zien, hebt gij inderdaad deze zoo belagchelijke als hoogst ongerijmde, beide tegen de gezonde rede en ervaring aandruiſchende, theorie ontwikkeld; doch daar is dezelve door ons in het breede wederlegd en het Publiek derzelver ongegrondheid en ongerijmdheid middagklaar aangewezen. Des Schrijvers hoogst dwaze aanmerkingen op de waarnemingen van JENNER, THOMASSEN à THUESSINCK en den Heer GYSBERTI HODENPYL, als ontzenuwende de door ons en de Vaccinatores in het algemeen verdedigde ſtelling, met betrekking tot het beveiligend vermo-

gen

gen der Vaccine, bij eene geregeld afloopende Vaccinatie, zullen wij den lezer ſparen, daar men ſlechts het geſchrijf van C. hebbe in te zien, om zich met ons te overtuigen, dat deze waarnemingen uit hun verband gerukt en zeer *mal à propos* hier door C. aangevoerd zijn, en wij daarenboven, in den loop van dit werk, deze *questie ex professo* moetende behandelen, ook overvloedige gelegenheid zullen hebben, om 's mans valſche aantijging te dezen opzigte in het helderst daglicht te plaatſen.

Wij gaan dus over tot de beſchouwing van 's mans zoogenaamde nadere toelichting van het zesde argument, de koepok-inenting vernietigt de vatbaarheid voor de kinderziekte. Dit nu, zegt C., in zijne *Beſtrijding*, is onmogelijk, omdat de kinderziekte gezamenlijk met alle andere ziekten uit eene gemeenſchappelijke bron ontſpruit, namelijk, uit den afval van God, door onzer aller Stamvader ADAM; want C. beſchouwt iedere ziekte als eene ontwikkeling eener ſluimerende vatbaarheid, den mensch voor alle mogelijke ziekten aangeboren, zijnde het, volgens hem, geene moeijelijker zaak aan te nemen, dat er vele eeuwen zijn voorbij gegaan, eer zich de kinderziekte openbaarde, en dat de vatbaarheid voor dezelve echter van alle tijden bij den mensch heeft plaats gehad, dan het moeijelijk is te ſtellen, dat ieder jongeling, hoewel eerst op zijn zestiende of achttiende jaar de manbare teekens in het aangezigt dragende, echter de vatbaarheid hiertoe reeds in de wieg en vroeger moet gehad hebben, en de *Aloë*, die eerst na honderd jaren bloeit, de vatbaarheid

hiervoor echter van de eerste tijden af bezit. Op deze gronden beschouwt de Heer CAPADOSE dan ook de vatbaarheid voor de kinderziekte, als aangeboren en de menschelijke natuur eigen geworden, en besluit uit dien hoofde, dat, zoo lang de mensch zijne natuur behoudt, hij ook vatbaar zal blijven, om door de kinderziekte te worden aangetast, zijnde het daarom volgens hem eene verregaande dwaasheid, eene volstrekte onmogelijkheid, om de vatbaarheid voor de kinderziekte bij den mensch te vernietigen en uit te roeijen; verder leert ons de Schrijver, als een noodwendig gevolg van dit zijn fraai stelsel der vatbaarheid, dat er eigenlijk geen onderscheid tusschen besmettelijke en niet besmettelijke ziekten bestaat, maar dat alle gevaar te dezen opzigte in de oorspronkelijke vatbaarheid van elk *individu*, met de gelegenheidsoorzaak vereenigd, en niet in den aard der ziekte schuilt. (*) Daar nu de noodlottige gevolgen, welke uit dit hersenschimmig stelsel der vatbaarheid voor de maatschappij moeten voortvloeijen, onberekenbaar zouden zijn, zoo achten wij het pligt, dit 's mans gevoelen, als strijdig zoo wel met de gewijde bladeren, als met de gezonde rede, openlijk te wederspreken, en ten dien einde aan te toonen, dat door ADAMS zondenval, het zinnelijk beginsel de overhand boven het zedelijk verkregen hebbende, de gevallen mensch ten prooi werd van allerlei zondige hartstogten van angst, zorg en kommer, en dat ten gevolge daarvan, ook het *organismus* van lieverlede moest ondermijnd worden, en een natuurlij-

lij-

(*) *Bestrijding*, bl. 89.

lijke dood vroeg of laat daarvan het gevolg zijn; doch dat de mensch echter, uit hoofde van ADAMS val, geenszins geboren werd met eene vatbaarheid voor alle ziekten, waarvan het eerste kiempje zijne wording, zijne sluimerende vatbaarheid reeds van dien eersten stamvader zou ontleenen, want, dat integendeel ADAM, en in het algemeen onze antidiluviaansche voorouders, blijkens de Heilige Schrift, doorgaans eenige eeuwen hebben geleefd, en offchoon door den val, eene algemeene vatbaarheid om te kunnen lijden en ziek worden bekomen hebbende, echter uit hoofde van hun hecht en sterk gestel, doorgaans, zoo het schijnt, zonder ziekte gekend te hebben, gestorven zijn; en dat, offchoon de menschen na den zondvloed oneindig zwakker waren, en hierdoor hun leeftijd aanmerkelijk korter schijnt geworden zijn, het echter onze opmerking verdient, dat wij omtrent de eerste Aartsvaders in den Bijbel niets van eenige ziekte lezen, maar dat zij waarschijnlijk allen, vader JAKOB uitgezonderd, die de eerste was, welke een ziekbed had, den natuurlijken dood, den dood des ouderdoms, gestorven zijn, en als het ware opgehouden hebben te leven. — Dat het dus hieruit allerduidelijkst blijkt, dat door ADAMS val aan zijne nakomelingschap, wel is waar, is overgebragt, eene algemeene vatbaarheid om ziek te worden en te kunnen lijden, in een woord, bij gelegenheid vatbaar te zijn voor allerlei schadelijke inwerkingen op de dierlijke huishouding, maar geenszins eene sluimerende vatbaarheid voor alle ziekten, waarvan het eerste kiempje zijne wording reeds van dien stamva-

vader zou ontleenen. Want, immers leeren ons beide, de gezonde rede en de ervaring, dat de mensch in den ſtaat der natuur aan oneindig minder ziekten onderworpen is, dan in de beſchaafde wereld, dat bijna drie vierde der ziekten zamengeſteld, en derzelver oorſprong verſchuldigd zijn aan eenen toevalligen zamenloop van omſtandigheden, vaak door der menſchen verkeerdheden, zich zelven en hunne nakomelingſchap op den hals gehaald, en dat aldus de ſteeds toenemende verbastering van het menschdom, deszelfs civiliſatie, der menſchen buitenſporigheden, ſchadelijke gewoonten, derzelver blootgeſteld zijn aan al te groote hitte des daags, en aan de koude des nachts, zorg, kommer en gebrek allengs een aantal ziekten te weeg bragten, welke den mensch, eenmaal gedoemd te ſterven, uit hoofde van zijne voor zoo vele ziekteſtoffen, of liever, ziekelijke prikkels, gevoelig ligchaam, lang voor zijn natuurlijk uiteinde ten grave ſleepten; dat derhalve, even als er kwalen beſtaan, die men in alle tijden en bij alle volken wedervindt, omdat zij onafſcheidelijk zijn van ons ontſteld *organismus*, er ook zeer vele worden aangetroffen, die alleen hier en daar bij ſommige natiën en in een of ander bijzonder klimaat te huis hooren, blijkende het dus, uit dit alles, middagklaar, dat door ADAMS val bij den mensch wel geboren is, eene algemeene vatbaarheid om te lijden en ziek te kunnen worden, of liever, om mij duidelijker uit te drukken, eene algemeene vatbaarheid voor ziekelijke prikkels, maar geenszins eene aangeborene vatbaarheid voor alle ziekten, veel min de kiemen derzelve,

de

de ongerijmdheid van welk ſtelſel des te duidelijker zal blijken, wanneer men overweegt, dat vele ziekten, zeer vele eeuwen daarna, door eenen zamenloop van omſtandigheden, toevallig ontſtaan, en der menſchelijke natuur *per se* niet eigen en niet aangeboren, maar verkregen zijn, en dat onder dezelve niet ſlechts de pest en de veneriſche kwalen, maar ook wel degelijk de gele koorts en de kinderpokken behooren gerangſchikt te worden.

Dat derhalve, even als niet alleen de *Grieken* en *Romeinen*, maar ook onze voorouders zelve, voor het overbrengen van dezen geduchten geeſel van het menschdom, zeer ſterk en gezond geleefd hebben, zonder ooit de kinderpokken te hebben gehad, men deze ongelukkig van elders aangebragte of verkregene vatbaarheid, zonder het minſte nadeel hieruit voor ons *organismus* te duchten te hebben, kan en moet trachten uit te roeijen. En wijders hebben wij, ten aanzien van de allerverderfelijkſte gevolgen, welke uit het herſenſchimmig ſtelſel der vatbaarheid van Dr. C. in de Geneeskunst, noodwendig zouden voortvloeijen, aangemerkt:

Vooreerst, dat de Heer C., op bl. 88, zich zelven tegenſpreekt, waar hij van den meerderen of minderen graad van vatbaarheid bij verſchillende perſonen ſprekende, er bijvoegt: „ de waarheid hiervan blijkt ten duidelijkſte bij de beſchouwing, dat ſoms de een of ander bij eene ligte aanſtekingsoorzaak wordt aangetast, welk verſchijnſel nimmer zou kunnen waargenomen worden, zoo niet die vatbaarheid reeds te voren bij dezen perſoon beſtaan had, terwijl

wijl hij te voren eene zware *epidemie* weerstond."
Daar dit verre van, volgens C.'s, verwarde denkbeelden, in het eerste geval eene vatbaarheid aan te duiden, tusschen welke en de uiterlijke opwekkende oorzaken de bepaalde overeenstemming geene plaats heeft, integendeel ten klaarste aanduidt, dat de specifieke vatbaarheid of de aanleidende oorzaak, zonder welker aanwezen de werking der opwekkende oorzaken op het menschelijk ligchaam nul is, te voren nog niet aanwezig was, doch thans, door eenen zekeren zamenloop van omstandigheden, ontstaan is, of met andere woorden, dat de specifike vatbaarheid voor de meeste ziekten niet aangeboren, maar verkregen is. (*)

Ten tweede, dat, indien er waarlijk geen onderscheid bestaat tusschen besmettelijke en niet besmettelijke ziekten, en alle gevaar hieromtrent niet in het wezen der ziekte, maar alleen in de oorspronkelijke vatbaarheid van elk individu, met de gelegenheidsoorzaak vereenigd, te zoeken is, hieruit noodwendig zou moeten volgen, dat er voor eene menigte van ziekten, die nooit van den eenen op den anderen overgaan, geene vatbaarheid bij den mensch zou bestaan, hetwelk echter door de dagelijksche ervaring volkomen gelogenstraft wordt.

Ten derde, dat het geenszins ten aanzien van alle ziekten, maar slechts ten opzigte van weinige besmettelijke ziekten waar is, dat soms de lucht, soms linnen, wol, papier, enz., in een besmet, of liever in een voor besmetting vatbaar persoon, de vatbaar-heid

(*) Gaubius, *Instit. Pathologicae*, § 622 en § 626.

heid opwekken, en dat, waar dit plaats heeft, zulks onmogelijk kan verklaard worden, zonder dat men eene van lucht, linnen, wol of papier onderſcheidene ſmetſtof aanneme; en eindelijk,

Ten vierde, dat deze meening des Schrijvers in vele niet beſmettelijke ziekten aanleiding geven zoude tot eene onnoodige vrees voor beſmetting, waar zij niet beſtaat, en omgekeerd in beſmettelijke ziekten, door eene roekelooze trotſering van wezenlijk gevaar en door onverantwoordelijke verwaarloozing van alle voorbehoedmiddelen, den dood van vele duizenden menſchen veroorzaken zoude, en wij eindigden deze onze aanmerkingen, met den jeugdigen Collega vriendelijk te waarſchuwen, om toch uit deze verregaande roekeloosheid te leeren, nooit in het beoefenend gedeelte eener kunst, waarin de gezondheid en het leven zijner medemenſchen altoos op het ſpel ſtaan, in het vervolg eenige meening te opperen, zonder alvorens derzelver gevolgen naauwkeurig berekend te hebben, en hem onze verwondering te betuigen, hoe bij een' Geneesheer zulk een dwaas en ongepast denkbeeld heeft kunnen opkomen, om, namelijk, 's menſchen vatbaarheid voor de kinderpokken te vergelijken met de manwording des jongelings, vermits de laatſte eene ontwikkeling van de menſchelijke natuur is, en de eerſte daarentegen eene hebbelijkheid voor eene vreemde ſmetſtof, welke de Ouden niet gekend hebben, en welke, even als de pest, aan de menſchelijke natuur vreemd zijnde, dus niet aangeboren, maar verkregen is; en hem eindelijk onder het oog te brengen zijne grenzelooze ver-

waand-

waandheid en alle palen te buiten gaande eigenliefde, waardoor de Heer C. niet alleen vermetel genoeg is, om zulk eene verregaande ongerijmdheid aan een verlicht Geneeskundig Publiek te durven opdisfchen, maar zich nog daarenboven, door zijnen ijdelen hoogmoed, zoo verre laat vervoeren, om, op bl. 98 zijner *Bestrijding*, met de verregaandfte onbefchaamdheid openlijk te durven fchrijven: „ Logica, die eene „ juistheid in het denkvermogen veronderftelt, hebben „ wij vruchteloos in de fchriften der Vaccinatores „ gezocht."

Natuurlijk zou men dus in deze *Ernstige en herhaalde Waarfchuwing*, volgens C. eene volledige wederlegging onzer *Waarde der Vaccine* behelzende, ten minfte eene foort van wederlegging der door ons bijgebragte bewijsredenen verwacht hebben; doch hierin vonden wij ons ten eenemaal te leur gefteld, immers indien fchenden en lasteren, razen en tieren geenszins voor *synonyma* te houden zijn met ééne grondige wederlegging, dan zal men dezelve ook hier vruchteloos zoeken. Neen, de Heer C. flaat een' anderen, veel gemakkelijkeren weg in. Hij begint met ons ernftig te raden, in het vervolg niet uit noodzakelijkheid, niet als door anderen, onzes ondanks, wordende gedwongen, maar uit behoefte des harten, dorftende naar geregtigheid, tot die bron te naderen, waaruit wij zeggen, dat hij C. voornamelijk geput heeft. Wij hebben, namelijk, in onze *Waarde der Vaccine* verklaard, het min doelmatig te achten, de gewijde bladeren in Geneeskundige fchriften te berde te brengen, doch dat wij thans deze onze meening

niet

niet zouden laten gelden, omdat, onzes oordeels, eene volkomene wederlegging der *Bestrijding der Vaccine* van den Heer C. onmogelijk is, zonder van dezelfde bron, waaruit hij voornamelijk geput heeft, gebruik te maken, uit hoofde de Heer C., in zijne *Bestrijding*, de gewijde schriften zoo zeer gemengd heeft, en blijven, niettegenstaande het hier geheel niet te pas komend, door C. bijgebragte antwoord, van den Zaligmaker der wereld aan de Samaritaansche vrouw, nabij de fontein *Jakobs*, en de Latijnsche aanhaling van HOFFMAN, bij onze meening, nopens het ondoelmatige, om de gewijde schriften in Geneeskundige werken te berde te brengen.

In den schoot der Christelijke kerk, van brave en godvruchtige ouders geboren, hebben wij het onwaardeerbaar voorregt genoten, om van kindsbeen af in de gronden der Christelijke religie vlijtig onderwezen te worden, en schamen ons dus voorwaar, even min als Doctor C., het *Evangelie van* CHRISTUS. Maar de Heer C. heeft hier weder naar gewoonte twee verschillende begrippen met elkanderen verward. Het is, namelijk, heel wat anders, zich in de uitoefening van zijn beroep, in zoo verre zulks de menschelijke zwakte toelaat, het Evangelie der liefde en des vredes ten rigtsnoer van zijn gedrag en zijnen wandel te stellen, of, even als de Farizeën, overal den hoogst regtzinnigen, schijnvromen man te willen uithangen, en Gods Woord, als het ware, te koop te dragen; het eerste is, onzes erachtens, de pligt van ieder waar Christen; het tweede is ons stellig in de Heilige Schrift verboden, en wij zijn het dus met

den grooten, door Dr. CAPADOSE zoo vaak aangehaalden, HOFFMAN volkomen eens. Melius est, ut demonstretur laudabili vita, quid sit Christianus, quam multum rationibus et controversis id ipsum indicare, dat is: het is beter, dat men door een' lofwaardigen levenswandel toone, dat men Christen is, dan door vele redekavelingen en twistingen over geschilpunten dit te willen bewijzen. (*) Vervolgens verklaart de Heer C. zeer naïf, „ dat de ter dezer „ plaats voorkomende menigvuldige drogredenen en „ dwalingen, vreemde en gewaagde stellingen, tal„ rijke proeven eener wanschapene uitlegkunde, ge„ nees- en geschiedkundige wanbegrippen, die zich „ in dit gedeelte van ons werk tot eene alle verbeel„ ding te boven gaande hoogte opeenstapelen en ver„ menigvuldigen, eene geregelde wederlegging onmo„ gelijk maken. Ja de man voegt er bij, dat hij „ geen oogenblik zou aarzelen, om dat gedeelte, van „ bladzijde 114 tot 124, woord voor woord, over „ te nemen, ware het niet, dat hij, C., NB. dit „ zijn voor ons liggend werkje niet gaarne met zulk „ een' ballast beladen zag, zoodat hij thans het ge„ zegde slechts met eenige bewijzen staven zal." Deze nu zijn de volgende:

1°. Dat wij gezegd hebben, dat de zedelijke verdorvenheid van ADAM, op zijn kroost overgaande, dit op zijn physiek eenen krachtdadigen invloed moest hebben, en dat ook hierdoor het *organisme* allengs en van lieverlede ondermijnd moest worden, ter-

(*) *Medicus Politicus.* Pars I. Cap. I. Regul. II.

terwijl wij, zegt hij, intusschen op de volgende bladzijde beweerd hebben, dat het ligchaam zoo vast en sterk bleef, dat er doorgaans eenige eeuwen verliepen, alvorens zij (de eerste menschen) ten gevolge van ADAMS zondenval, den natuurlijken dood ondergingen, want ziekten kenden zij niet, en trekt hieruit de gevolgtrekking, dat wij dus eene ondermijning van het *organisme* voor geene ziekelijke aandoening houden, en hij zich daarom ook niet verwondert, dat wij de ondermijnende kracht der Vaccine zoo geheel over het hoofd zien, en eindigt met zeer beleefd op ons toe te passen het zeggen van SALOMO: *de mond des zots is hem zelven eene verstoringe en zijne lippen een strik zijner ziele.* Intusschen behoeft men de aangehaalde plaats slechts in te zien en met het voorafgegane en hetgeen volgt in verband te beschouwen, om zich te overtuigen, dat deze geheele aanmerking van den Schrijver louter woordenspel is, daar eene allengs van lieverlede ondermijning van het physiek gestel *per se* eene ziekelijke aandoening, eene langzame slijting van de dierlijke machine veronderstelt, en dat wij dit, bl. 114, duidelijk geleerd hebben, doch dat wij tevens beweerd hebben en nog blijven beweren, dat de eerste menschen, uit hoofde van hun vast en sterk ligchaam, allen den dood des ouderdoms gestorven zijn, zonder dat heer van doodelijke ziekten te kennen, waardoor thans, helaas! 's menschen levensdraad, in het midden zijner loopbaan, zoo vaak afgesneden wordt. En ten aanzien van de vergelijking van C. tusschen de ondermijning van het organis-

mus door den ouderdom en de zoogenaamde ondermijnende kracht der Vaccine: het ongerijmde en dwaze dezer vergelijking is te duidelijk, om eenige wederlegging te behoeven; immers de dood des ouderdoms, is het natuurlijk gevolg eener allengs van lieverlede ondermijning van het organismus, krachtens een, door de Goddelijke Majesteit genomen, besluit, ten gevolge van welke het geheele menschdom, vroeger of later, eenmaal den dood smaken moet, en aan welke wet dus ook ADAM en onze antidiluviaansche voorouders, offchoon hun sterk en stevig gestel deze ondermijning in het begin eenige eeuwen weêrstand bood, even zoo zeer als het verbasterd menschenras dezer negentiende eeuw, onderworpen waren. Inderdaad het einde van elk mensch is, HENOCH en ELI uitgezonderd, sedert de schepping steeds geweest en zal tot aan de voleinding der wereld toe blijven; hij stierf en werd begraven. De ondermijnende kracht der Vaccine daarentegen berust enkel op eene hersenschimmige vrees van Dr. C., en wordt, zoo als wij dit, in onze *Waarde der Vaccine*, klaar en duidelijk betoogd hebben, beide door de gezonde rede en ervaring gelogenstraft. Welk eene fraaije vergelijking is dus deze!!!

2°. Van gelijken stempel is N°. 2, alwaar wij gezegd hebben, dat de dood het onmiddellijk gevolg der zonde is, en niet de ziekten. — Het zal hieromtrent genoegzaam zijn den lezer te doen opmerken, dat wij, bl. 116, het woord ziekten in het meervoud gebruikt hebben, hetgeen door C., het zij dan uit onnaauwkeurigheid, het zij uit kwade trouw,

arg-

arglistiglijk in het enkelvoudig woord ziekte veranderd is; dat de door ADAMS val te weeg gebragte afwijking van den tot de gezondheid vereischten normalen ſtaat der vaste en vloeibare deelen en de daarmede onmiddellijk in verband ſtaande algemeene vatbaarheid tot lijden, of om ziekelijk te kunnen worden aangedaan, *per se*, eenen ſtaat van ziekte, immers eene ziekelijke aandoening allengs tot ziekte en dood leidende, bij allen, ook bij den gezondſten en ſterkſten mensch, veroorzaken moet, doch dat zij ziekten, in den meer uitgebreiden zin van het woord genomen, dat heer, namelijk, van doodelijke krankheden, waardoor het gros der menſchen thans hunne dagen niet ter helfte brengen, niet kenden.

Om dit werkje, helaas, reeds te zeer met nutteloozen ballast van C. overladen, verder niet meer dan noodzakelijk te bezwaren, zoo zullen wij hier de bewijzen van den Heer C., ſub N°. 3, 4 en 5, tegen ons te berde gebragt, te zamen voegen. In de eerſte beſchuldigt ons C., beweerd te hebben, dat de dood geene ſtraf is voor onze zonden, maar een natuurlijk gevolg derzelve; in het tweede, dat wij te onregt beweerd hebben, dat de zinſnede: *met ſmarte zult gij daarvan eten alle dagen uws levens*, niet van ziekte of eigenlijke pijn of ſmart, maar van moeite, zorg, kommer en inwendig hartzeer moet verſtaan worden; en in de derde, dat wij van de Aartsvaderen gezegd hebben, dat zij allen, tot vader JAKOB toe, zonder ziekte gekend te hebben, den natuurlijken dood des ouderdoms geſtorven zijn; waarop de Heer C. aanmerkt: indien

JAKOB nu de eerste is, die ziek geweest is, dan hebben wij welligt eene Verhandeling van Doctor ONTIJD te wachten over de *physiologische* blindheid van ISAÄK.

Wij antwoorden hierop ten opzigte van N°. 3, dat er in den tekst staat: *de dood is derhalve geene willekeurige straf, maar een onmiddellijk gevolg der zonde*, en dat het klaar is, dat, door het opzettelijk uitlaten van het woord willekeurig, de geheele zin veranderd wordt, dezelve is een onmiddellijk gevolg der zonde; *ten dage als gij daarvan eet, zult gij den dood sterven!* is de taal des Almagtigen zelven: doch dit sluit geenszins uit, dat de dood tevens eene regtmatige straf der zonde is, want deze beide begrippen laten zich immers zeer wel vereenigen. Ten opzigte van het vierde bewijs blijven wij steeds beweren, dat niemand van gezonde hersenen dit in den eigenlijken zin zal opvatten en gelooven, dat ADAM eenige eeuwen in bestendige pijn en smart heeft doorgebragt, maar dat het bitter berouw, over zijne overtreding van Gods gebod, en het gestadig herdenken aan de rampen, welke hij door zijnen val, niet alleen zich zelven, maar ook zijne nakomelingschap, het gansche menschelijk geslacht, had op den hals gehaald, bij ons aller stamvader altoos meer of min al de genoegens zijns langdurigen levens vergalden; doch hoe de Heer C. hieruit ter goeder trouw deze gevolgtrekking heeft kunnen afleiden: „De Schrijver heeft voorwaar een „vreemd *pathologisch systema;* immers, den in„vloed der gemoedsbewegingen op het *organisme*,

„schijnt

„ ſchijnt hij hier van weinig belang te achten, daar „ hij ontkent, dat ze ADAM eigenlijke pijn of ſmart „ veroorzaakte. SALOMO zeide, dat een verſlagen „ geest het gebeente verdroogt," — betuigen wij niet te begrijpen. Ei lieve, Doctor! indien gij mijne vorige ſchriften, namelijk, toen wij nog niet door het kwaad beginſel der Vaccine beſmet waren, volgens uwe eigene getuigenis, niet zonder vrucht gelezen hebt, dan is het u immers uit dezelve gebleken, dat wij de verſchillende gemoedsbewegingen een' zeer grooten invloed op het *organisme* toekennen, en vruchteloos zult gij trachten eene enkele plaats in onze *Waarde der Vaccine* aan te wijzen, waar wij ſlechts zijdelings zoodanig iets beſpottelijks gezegd hebben; immers bewijst het door ons gebruikt woord van vergallen juist het tegendeel, en een ieder, welke de bittere kelk des tegenſpoeds, vooral door het verlies eener geliefde gade en twee zijner kinderen, even als wij, bij ervaring heeft leeren kennen, zal gereedelijk met ons inſtemmen, dat de, door zoodanige ſmartelijke verliezen veroorzaakte, zielsſmarten, ten aanzien der verderfelijke gevolgen voor het *organisme*, de ligchamelijke pijn of ſmart doorgaans verre overtreffen; trouwens de Heer C. ſchijnt zelve eenigermate de juistheid van het hier door ons gebruikte woord van vergallen te gevoelen; want de Doctor, waarſchijnlijk om ons *en passant* nog een beleefd kompliment te maken, — men heeft toch de man reeds menigwerf als zeer beſcheiden tegen zijne Collega's leeren kennen, — eindigt met de volgende uitroepingen: „ Heerlijk bewijs van de waarheid! Ja

 „ de

„ de echte taal is van *God* en ook *Belial* dezelve „ gebruikende" profeteert! —— Ten opzigte van het vijfde bewijs, zijn wij het met den Heer C. ten volle eens, dat, namelijk, de blindheid van ISAÄK geen *physiologisch*, maar een *pathologisch* verschijnsel geweest is; doch wij verzoeken den Heer C., zich te willen herinneren, dat wij hier alleenlijk spreken van doodelijke of van zulke ziekten, welke *per se* den dood veroorzaken, en voorts de gewijde bladeren (*Genes.* XXXV. 29) eens na te slaan, alwaar wij lezen: „ *En Isaäk gaf den geest, en stierf, en werd verzameld tot zijne vaderen, oud en zat van dagen.*" Daar dit sterven van ISAÄK dus meer dan 20 jaren na zijne blindheid voorgevallen is, zoo spreekt het immers van zelve, dat niet de blindheid, maar de allengs toenemende slijting zijns ligchaams, zijn' dood veroorzaakt heeft, of dat ISAÄK den natuurlijken dood des ouderdoms gestorven zij, en wij vertrouwen, dat, na deze toelichting, de Heer C. thans begrijpen zal, hoe wij met waarheid kunnen zeggen, dat alle Aartsvaders, tot op JAKOB, zonder doodelijke ziekte gekend te hebben, den natuurlijken dood des ouderdoms gestorven zijn, daar het toch uit het verband der zaak van zelve spreekt, dat wij hier niet bedoelen of bedoelen konden, ziekelijke ongesteldheden in het algemeen, maar alleen de zoodanige, welke den mensch ten grave slepen, alvorens zijne natuurlijke slijting deszelfs toppunt bereikt, ja vaak voor dat dezelve begonnen, of ook zelfs voor dat zijn gestel geheel ontwikkeld is.

6°.

6°. Dat wij geleerd hebben, dat de mensch door den val flechts eene algemeene vatbaarheid bekomen heeft, om te kunnen lijden en ziek worden, doch dat allengs, door eene menigte van bijkomende omftandigheden, een aantal ziekten zijn voortgebragt, welke den mensch, uit hoofde van zijn, voor zoo vele ziekteftoffen gevoelig ligchaam, lang voor zijn natuurlijk uiteinde ten grave flepen. Zie daar nu, zegt C., eene algemeene vatbaarheid bij den mensch, wiens ligchaam voor zoo vele ziekteftoffen gevoelig of vatbaar is; dat wij wijders op de eene plaats gezegd hebben, dat er geene ziekten beftaan hebben vóór JAKOB, en échter, wat verder, erkend hebben het beftaan van kwalen, die men in alle tijden en bij alle volkeren wedervindt, omdat ze onaffcheidelijk zijn van ons ontfteld *organismus*. — Wat moet men nu, vraagt C., van zulke *contradictiën* en drogredenen zeggen! Daarenboven, wat is toch eene algemeene vatbaarheid, die de bijzondere uitfluit?

Daar het dus duidelijk blijkt, dat de Heer C. onze wijze van zien, te dezen opzigte, in het geheel niet begrijpt, zoo zullen wij hem dezelve nader trachten uit te leggen, door welke nadere toelichting dan ook alle fchijnbare *contradictiën* van zelve vervallen zullen.

De mensch heeft, ten gevolge van ADAMS val, eene algemeene vatbaarheid verkregen, om te kunnen lijden en ziek te worden; immers, zoodra het zinnelijk beginfel de overhand verkreeg boven het rede-

lijke, moest ook hierdoor allengs en van lieverlede het *organisme* ondermijnd worden, en een natuurlijke dood, door de slijting van het *organisme*, eene ziekelijke aandoening, voorzeker, vroeg of laat, daarvan het onvermijdelijk gevolg zijn, en deze, den natuurlijken dood veroorzakende, ziekelijke aandoening, welke wij met Dr. C. volkomen eens zijn, dat zich niet laat wegredeneren, beschouwen wij als een onmiddellijk gevolg dier algemeene vatbaarheid; deze algemeene vatbaarheid sluit echter, zoo als de Heer C. verkeerdelijk waant, de bijzondere niet uit, want, ware dat het geval, hoe zouden dan ooit de door ons opgenoemde *potentiae nocentes* allengs zulk een aantal ziekten hebben kunnen veroorzaken, als waardoor de beschaafde mensch thans gekweld wordt. Hoe toch zoude het dan mogelijk zijn, dat de verschillende smetstoffen, tegenwoordig vaak zulk eene slagting onder de bevolking te weeg brengen, indien, namelijk, de algemeene vatbaarheid de bijzondere uitsloot. Doch het zijn voorwaar twee verschillende begrippen, te stellen, dat uit deze hoofdbron van algemeene vatbaarheid om te lijden en ziek te kunnen worden, door bijzondere wijzigingen van het menschelijk ligchaam, eene bijzondere vatbaarheid voor deze of gene ziekte of smetstof ontstaan kan, of met den Heer C. iedere krankte te beschouwen, als eene ontwikkeling eener sluimerende vatbaarheid, den mensch voor alle mogelijke ziekten aangeboren, en waarvan het eerste kiempje, zijne wording reeds van ons aller stamvader ADAM zou ontleenen.

Het

Het eerfte is ons gevoelen, het tweede, dat van den Heer C.; en het is dit laatfte gevoelen, hetgeen wij in onze *Waarde der Vaccine*, bladz. 112, openlijk beweerd hebben ftrijdig te zijn, zoo wel met de gewijde bladeren, als met de gezonde rede.

De gronden nu, waarop ons gevoelen rust, zijn, behalve de daar reeds aangevoerde, de volgende: ter daarftelling eener ziekte wordt er in het algemeen een zamentreffen van de *seminia morborum naturalia propria, aut praeter naturalia*, en van de *potentiae nocentes*, of, met andere woorden, van de *causae praedisponentes* en *occasionales* vereischt. Immers, indien er geene praedispofitie voor deze of gene ziekte bij den mensch beftaat, dan ook vermogen de *causae occasionales* niet derzelver fchadelijken invloed op het menfchelijk ligchaam uit te oefenen, en de mensch blijft gezond. Doch deze *causae praedisponentes*, deze *seminia morborum* zijn geenszins, — de groote GAUBIUS heeft dit reeds duidelijk bewezen (*), — alle den mensch aangeboren, maar ook grootendeels verkregen, en brengen vervolgens, door de *potentiae nocentes* opgewekt, onderfcheidene ziekten voort: „ *quum vero potentiae nocentes etiam seminia morbosa creare soleant, quae nata, dein cum illis rursus concurrendo, in morbos tandem abeant; manifestum est, easdem solas, continuata diu actione, quidquid ad morbum constituendum requiritur, inducere posse, nullo licet seminali vitio praegresso. Incongruus rerum non na-*

(*) *l. l.*, p. 395.

naturalium usus vel perfectissimas sanitates haud raro pessumdat. (*) Indien men wijders overweegt, dat bijna drie vierden der ziekten niet eenvoudig, maar zamengesteld zijn, dat is, met andere woorden, derzelver oorsprong verschuldigd zijn aan eenen toevalligen zamenloop van omstandigheden, soms door des menschen verkeerdheden, zich zelven en hunne nakomelingschap op den hals gehaald; dat er zeer vele ziekten bestaan, die slechts hier en daar, bij sommige natiën, en in een of ander bijzonder klimaat te huis hooren, dat men hetzelfde met grond beweren kan van eene onderscheidene, ja welligt van alle smetstoffen, als welke insgelijks door eenen toevalligen zamenloop van schadelijke prikkels ontstaan, de menschelijke natuur *per se* niet eigen, maar vreemd, en dus niet aangeboren, maar verkregen zijn; dat voorts de mensch in den staat der natuur aan oneindig minder ziekten onderworpen is, dan in de beschaafde wereld; dat, eindelijk, het talrijk heer van ziekten, welke derzelver oorsprong verschuldigd is aan de *diatheses hereditariae*, ten gevolge van 's menschen verbastering door eenen zamenloop van schadelijke invloeden, toevallig in het menschelijk ligchaam ontstane erfsmetten, en welke zich vervolgens niet slechts van de ouders op hun kroost hebben voortgeplant, maar ook door wederkeerige en onderlinge vermenging van verschillende erfsmetten, weder een aantal nieuwe schakeringen of *nuances* derzelve hebben voortgebragt, natuurlijk aan onzen eer-

(†) *l. l.*, p. 400.

eersten stamvader en deszelfs nazaten vreemd was, en indien men hier nu nog bijvoegt, den zoo krachtdadigen invloed der *vires naturae medicatrices*, waardoor ook zelfs tegenwoordig de mensch voor vele ziekten gewaarborgd wordt, en door welker heilzamen invloed wordt veroorzaakt, dat de staat van gezondheid verre menigvuldiger wordt aangetroffen, dan die van ziekte; dat zeer vele menschen slechts zeldzaam ziek zijn, en sommige door derzelver *ferrea quasi natura*, niettegenstaande het talrijk heer van schadelijke prikkels echter, zonder ooit ziek geweest te zijn, een' hoogen ouderdom bereiken, en eindelijk, door middel derzelve, een aantal zieken, zonder geneeskundige hulp te behoeven, derzelver gezondheid, als het ware, van zelve herkrijgen, en dat deze voorbeelden inzonderheid plaats hebben bij de meer, volgens den staat der natuur, levende standen en volken, en wij dus veilig mogen veronderstellen, dat de heilzame werking dezer genezende Natuurkrachten bij ons aller stamvader, en in het geheel bij onze Antidiluviaansche voorouders, die meestal eenige eeuwen leefden, uit hoofde van hun hecht en sterk gestel, en zelfs nog na den algemeenen zondvloed, bij de Aartsvaders, offschoon in een' oneindig minderen graad, zeer veel sterker geweest is dan tegenwoordig, dan ook immers laat het zich gemakkelijk begrijpen, eensdeels, hoe deze eenige eeuwen levende wezens, alhoewel aan den invloed van schadelijke prikkels blootgesteld, echter zonder ziekten, doodelijke ziekten namelijk, gekend te hebben, alle, tot op den Aartsvader

JA-

JAKOB toe, den natuurlijken dood des ouderdoms gestorven zijn, anderdeels doet de absurditeit van 's mans stelling, dat, namelijk, de kiemen van alle mogelijke ziekten reeds bij vader ADAM zouden aanwezig geweest zijn, zich thans regt duidelijk gevoelen, daar het uit den geheelen zamenloop van 's werelds geschiedenis blijkt, dat de specifieke vatbaarheid voor een groot aantal derzelve, of de aanleidende oorzaak, zonder welker aanwezen de werking der opwekkende ziekte-oorzaken op het menschelijk ligchaam nul is, in de kindschheid van het menschdom nog niet bestond, maar van vele, b. v. van de pest, venerische kwalen, kinderziekte en gele koorts, eerst vele eeuwen daarna, door een' zamenloop van omstandigheden, toevallig ontwikkeld, en dus de menschelijke natuur *per se* niet eigen, dat is niet aangeboren, maar verkregen zijn, en dat derhalve, wel is waar, de algemeene ziekelijke vatbaarheid, als innig met het levensbeginsel verbonden, zoo lang de mensch zijne natuur behoudt, ook onvernietigbaar is, doch dat zulks ook daarentegen met de specifieke vatbaarheid van deze of gene ziekte, zonder het minste nadeel van het *organisme* te veroorzaken, zeer mogelijk is, vermits, blijkens de ervaring, deze bijzondere vatbaarheid *pro re nata* gewijzigd, veranderd of vernietigd kan worden; en daar nu, door de natuurlijke pokken, de vatbaarheid voor de kinderziekte bijna bij alle voorwerpen vernietigd wordt, zoo spreekt het immers van zelve, dat zulks even zeer door de Vaccine geschieden kan, indien dezelve, namelijk, insgelijks eene zoodanige stemming aan het

het menfchelijk geftel mededeelt, waardoor hetzelve, in het vervolg, onvatbaar wordt voor den fpecifieken prikkel der kinderpokken, en dat de heilzame Vaccine zulks, in het algemeen, werkelijk doet, leert de dagelijkfche ondervinding. —— De waarheid (wij bedienen ons van 's mans eigene woorden) (*) blijkt ten duidelijkfte bij de befchouwing, dat foms de een of ander bij eene ligte ontftekingsoorzaak wordt aangetast, terwijl hij te voren eene zware *epidemie* weerftond, hetgeen, zoo als wij te voren bewezen hebben, eene beflisfende proef oplevert, dat de fpecifieke vatbaarheid of aanleidende oorzaak te voren bij hem nog niet beftond, maar thans door eenen zekeren zamenloop van omftandigheden ontftaan is, en door deze eenvoudige ontwikkeling onzer denkbeelden nopens de algemeene en fpecifieke vatbaarheid, en van de gronden, waarop dezelve rust, vertrouwen wij het oordeelkundig Publiek van de valschheid en ongerijmdheid van 's mans aantijgingen tegen ons te hebben overtuigd, en tevens ten klaarfte aangetoond, dat onze redeneertrant noch *contradictiën*, noch drogredenen bevat: inderdaad wij achten ons verre verheven boven het gebruik van zulke lage wapenen; dezelve zijn zoo wel het verheven doel, hetwelk wij ons in het fchrijven van dit werk alleen hebben voorgefteld, de verdediging, namelijk, der waarheid tegen de logen, als de zuiverheid der door ons verdedigde zaak der heilzame Vaccine ten eenemaal onwaardig; wij laten het gebruik van foortgelijke wape-

pe-

(*) *Beftrijding*, bl. 88.

penen dus gerustelijk aan den Heer C. *cum suis* over.

7°. Heeft C., in zijne *Beſtrijding der Vaccine*, bladz. 90, gezegd, dat, offchoon hij den oorſprong der kinderziekte niet hooger dan de twaalfde of dertiende eeuw kan opvoeren, zulks echter niet bewijst, dat zij niet ouder is, en dat, genomen zulks inderdaad bewezen ware, de mensch evenwel de vatbaarheid kan bezeten hebben, even als de *Aloë*, ſchoon eerst na honderd jaren bloeijende, bij hare wording de vatbaarheid tot bloeijen reeds bezit, en de jongeling man geworden, ſlechts de vatbaarheid ontwikkelt, die hij in de wieg reeds bezat. In onze *Waarde der Vaccine* nu hebben wij, om den man de absurditeit van zijne gekozene voorbeelden, ten opzigte der zaak in *questie*, te doen gevoelen, en hem tevens zoo veel mogelijk te ſparen, den Heer C. verzocht, eens na te denken, over de gevolgen, welke uit de toepasſing zijner ſtelling, dat de kiemen van alle ziekten, als eene ſluimerende vatbaarheid, ons als een droevig erfdeel, bij den val van ADAM, zijn medegedeeld, en van zijn fraai voorbeeld uit den laten bloei der *Aloë* ontleend, op onze antidiluviaanſche voorouders noodwendig zoude moeten voortvloeijen, terwijl dan deze verſcheidene eeuwen lang levende menſchen, door eene beſtendige ontwikkeling van ſluimerende ziektekiemen, ſchier zonder ophouden aan een verſchrikkelijk heer van allerlei ziekten en kwalen zouden zijn blootgeſteld geweest, en welke wederlegging vinden wij nu hier van dit ons gezegde! de Heer C. vergenoegt zich met zeer nederig te

zeggen, dat alle door ons hieruit afgeleide belagchelijke ſtellingen, eenig en alleen zijn ontſtaan, doordien wij weten, wat het *tertium comparationis*, het derde in de vergelijking, beteekent; tijdens de *Waarde der Vaccine* ons oogmerk zijnde, ſlechts de edele zaak der Vaccine te verdedigen, en tevens den Heer C., in zoo verre zulks de zaak der waarheid en 's mans onhebbelijk, verre beneden alle kritiek, gedrag jegens de kunst en kunstgenooten, ſlechts eenigermate gedoogen, te ſparen, zoo zijn wij zijn gebrek aan eenen bondigen redeneertrant, valſche voorſtellingen en wangedrogtelijke geneeskundige begrippen, welke ſchier iedere bladzijde van zijne ſchriften kenmerken, of met ſtilzwijgen voorbijgegaan, of hebben dezelve ſlechts in het voorbijgaan aangeſtipt; thans echter vinden wij ons genoopt hem te verzoeken, hetgeen hieromtrent door den Recenſent zijner *Beſtrijding*, in de *Vaderlandſche Letteroefeningen*, is opgemerkt, eens te willen naſlaan, eene aanmerking, waarvan men de wederlegging in 's mans *Nieuwe Bijdrage* vruchteloos zoeken zal, en welke wij zoo *ad rem*, zoo gepast vinden, dat wij ons niet kunnen weerhouden dezelve geheellijk over te nemen.

„ Eindelijk moeten wij nog een woord zeggen „ van de fraaije voorbeelden, uit den laten bloei der „ *Aloë* en de manwording des jongelings ontleend, „ om te verklaren, hoe de latere ontwikkeling der „ kinderpokken met de oorſpronkelijke vatbaarheid „ voor dezelve heeft kunnen gepaard gaan. Elke „ wederlegging is hier bijna nutteloos; maar wij

„ kunnen toch niet nalaten, in het voorbijgaan al
„ het onbegrijpelijke, dwaze en ongepaste dier ver-
„ gelijkingen in een helder daglicht te ſtellen, door
„ er eenvoudig dit van te zeggen, dat zij dan eerst
„ van waarde zijn zouden, wanneer, of de eerſte
„ mensch zelf, al ware het dan na verloop van één
„ of meer honderd jaren, de kinderziekte gekregen
„ had, of wanneer er omgekeerd, eene geheele rij
„ van Aloëes of van jongelingen elkander waren op-
„ gevolgd, alvorens een der eerſten bloeide, of een
„ der laatſten eenen baard kreeg." (*)

En hieruit zal thans ieder onpartijdig lezer kunnen oordeelen, wie van ons beiden niet ſchijnt te weten, wat het *tertium comparationis*, het derde in de vergelijking, beteekent. De Heer C. eindigt dit zesde argument met de herhaling van *Logica*, die eene juistheid in het denkvermogen veronderſtelt, vruchteloos in de ſchriften der *Vaccinatores* te hebben gezocht, en die het allerminſte bij ons te hebben aangetroffen. Daar het ons tamelijk onverſchillig is, hoe de Heer C. *cum suis* over ons denkt, en de zaak der Vaccine bij deze perſonaliteiten niets wint of verliest, zoo zullen wij dezelve den lezer ſparen, en ons vergenoegen met ſlechts in het voorbijgaan aan te merken, dat, zoo iemand, ten minſte hij, CAPADOSE, de man niet is, om hieromtrent eenigzins met kennis van zaken te kunnen oordeelen, daar zelfs eene oppervlakkige lezing van 's mans geſchrif-

(*) *Vaderl. Letteroef.*, 1824. N°. I. *Boekbeſch.*, bl. 25, 26.

ſchriften meer dan genoegzaam is, om ieder onpartijdig lezer te doen opmerken, dat, er moge inderdaad in dezelve eenige ſporen van vernuft en geleerdheid, vooral van ſchijnbare, met velerlei drogredenen doorzulte ſchijngeleerdheid, *inanis eruditionis pompa* te vinden zijn, doch dat men in dezelve naar eenen deftigen en bondigen redeneertrant en gezond verſtand te vergeefs zoeken zal. Alvorens wij echter van het onderhavige punt tot het volgende overgaan, moeten wij den lezer opmerkzaam maken

1°. Dat men bij den Heer C., zoo wel in 's mans *Nieuwe Bijdrage*, als in deze zijne *Ernſtige Waarſchuwing* vruchteloos zoeken zal de wederlegging van de verderfelijke gevolgen, welke wij in onze *Waarde der Vaccine* ten klaarſte hebben aangetoond, dat uit dit zijn herſenſchimmig ſtelſel der vatbaarheid in de beoefening der Geneeskunde noodwendig zouden voortvloeijen, en dat de Heer C. hier zeer behendig alles, dat ſlechts zijdelings de eigenlijke hoofdzaak der Vaccine betreft, al de bijkomende Godgeleerde argumenten zeer in het breede behandelt, terwijl hij van de hoofd of Geneeskundige argumenten, als ter loops en in het voorbijgaan gewag maakt, ja meestal dezelve of alle wederlegging onwaardig keurt, of met loutere magtſpreuken beantwoordt, en, in plaats van de zaak in geſchil door bondige bewijzen te ſtaven, integendeel zijn geliefkoosd ſtelſel, door veelvuldige declamatiën, ſchelden en razen, zoo veel doenlijk, bij de min verlichte klasſe tracht ingang te doen vinden.

2°. Op de onedele, hoogst laakbare wijze, waarop

C. den ſtrijd voert, niet met grondige, uit de gezonde rede en ervaring afgeleide, bewijsredenen, maar met theoretiſche beſpiegelingen, onderſteund dóor allerlei drogredenen, valſche voorſtellingswijze, listige verdraaijing van iemands gezegden, en vooral met uit hun verband gerukte ſchriftuurplaatſen, loutere magtſpreuken, niets ter zaak afdoende declamatiën en ſchelden en razen tegen andersdenkenden; wij, b. v., worden door hem beſtempeld met de benaming van *Belial*, *Vaniloquens*, zot, domoor en dergelijke eertitelen meer, doch, tot onzen troost, zoo bevinden wij ons te dezen opzigte in een talrijk gezelſchap; immers de Hoogleeraar VAN DER BREGGEN wordt voor een' ellendeling uitgekreten, en de Hoogleeraar THOMASSEN à THUESSINCK, een man, grijs geworden in de beoefening der Geneeskunst, en een der voornaamſte fieraden van ons Vaderland, wordt door C. zeer zedig gezegd een produkt geleverd te hebben verre beneden alle kritiek, en waarover zich zelfs een ſtudent in de Geneeskunst ſchamen zoude. De groote RICHTER is onbeſtemd en verward, HUFELAND en HILDEBRAND worden door den vorst der logen aangeblazen, ook de recenſenten beide der *Vaderl. Letteroefeningen* en van den *Recenſent*, *ook der Recenſenten*, en collega VAN LIER, worden insgelijks vreesſelijk gehavend; van zuivere *logica*, die eene juistheid in het denkvermogen bezit, is in de ſchriften der Vaccinatores geen ſpoor te vinden. (*) In één woord, daar,

(*) Daar nu, volgens de getuigenis van den Heer C. zel-

volgens het ſteiſel van C., de Vaccine, als zijnde de vrucht dezer zoo geheel en al bedorven negentiende eeuw verderfelijk zijn moet, zoo wordt dan ook, ten gevolge van dit fraaije ſtelſel, al wat *Vaccinateur* is of te voren *Inoculateur* geweest is, duchtig doorgeſtreken; de woede of, zoo het heeten moet, de heilige ijver van Dr. C. voor het oude, gaat zoo verre, dat hij zelfs de dooden in de graven niet laat rusten, wordende de groote CAMPER insgelijks door hem vinnig doorgeſtreken; doch dit een en ander zijn ſlechts perſonaliteiten; noch 's mans Collega's, noch de Geneeskunst en derzelver priesters in het algemeen, komen er genadiger af; de ſchrik-

zelven, de geheele geneeskundige wereld, ſedert jaren, de zaak der Vaccine aankleeft, zoo zou hieruit noodwendig moeten volgen, dat er bij geen een enkel Geneeskundige in de ganſche beſchaafde wereld, zuivere *logica* of juistheid van denkvermogen te vinden is, dan alleen bij den Heer Med. Doctor ABRAHAM CAPADOSE, te *Amſterdam*; en dit glinsterend licht onder het verbasterd geſlacht dezer zoo geheel bedorven negentiende eeuw, heeft thans, helaas! de praktijk der Geneeskunde, zoo men zegt, uit hoofde van zijne wankelende gezondheid, vaarwel gezegd. Er zijn er echter, die beweren, dat niet zoo zeer de Heer C. de praktijk, als wel de praktijk den Heer C. heeft vaarwel gezegd, en dat dezelve zich reeds een' geruimen tijd tot zijne ſtudeerkamer en het Besjeshuis bepaalde; doch dit zal waarſchijnlijk wel een weinig overdreven zijn!!!

ſchrikkelijke ſterfte, door de kinderziekte veroorzaakt, wordt door Dr. C. ſtellig verzekerd, meestal het gevolg te zijn van de ja moordende behandeling van onkundige Geneesheeren, en daar hij zelf intusſchen, op bl. 82 zijner *Beſtrijding*, erkent, dat er door de laatſte *Epidemie* te *Amſterdam* meer dan negen honderd perſonen zijn weggerukt, zoo is het blijkbaar, dat, volgens C., de blaam van moord en onkunde op zijne *Amſterdamſche* kunstgenooten rust, en eindelijk wordt de Geneeskunde dezer eeuw in het algemeen door C. verklaard als gevallen, diep gevallen, en verre beneden die tijden, waarin domheid en vooroordeel haar in kluisters hielden vastgeſloten, en de Geneeskundigen afgeſchilderd als menſchen, die het vervullen der heiligſte pligten geheel vergeten hebben, en die zonder eenig beſef van zedelijke en Godsdienſtige pligten, met het leven en de gezondheid hunner medemenſchen naar hunne grilligheden ſpelen, en bij welke de menschlievendheid voor de gevloekte geldzucht moet wijken, als ſchaamtelooze kwakzalvers en vergiftmengers, ten gevolge van wier verkeerde behandeling en onkunde, immers grootendeels twee derden der kinderen, de blijken eener verſtoorde ontwikkeling vertoonen; eindelijk als ſatelliten van den Booze, welke door den Vorst der duisternisſe voortgezweept worden. — Indien de Doctor inderdaad waant, hierdoor of ons te beleedigen, of de goede zaak der Vaccine eenigzins te benadeelen, dan is de goede man het ſpoor geheel bijster, want zoodanige lage wapenen zijn integendeel ſchier altoos een onfeilbaar kenmerk,

dat

dat men gebrek aan betere heeft, en ſtrekken ſlechts om hem, die dezelve bezigt, bij het oordeelkundig Publiek in een hatelijk daglicht te plaatſen, en zijne goede trouw te regt verdacht te maken; intusſchen durft de Heer C., men moet zich waarlijk! over zijne matelooze onbeſchaamdheid verbazen, zich niet ſlechts beklagen over de bitterheid der Vaccinatores, jegens zijn' perſoon, en, na zoo vele door ons te berde gebragte ſtalen van onwaarheid, boosaardigheid en vermetelheid, het Publiek niet alleen openlijk in het aangezigt voorliegen, nimmer de zoogenaamde zuiverheid der door hem verdedigde zaak door onzuivere middelen ontreinigd, en nimmer zijne handen met zulke lage wapenen, als opzettelijke verdraaijing en vervalſching, bezoedeld te hebben (*), maar daarenboven ons ſtellig verzekeren, van door de verkiezing der genade onder velen, zoo rijk gezegend te zijn, en in al zijn geſchrijf zich doorgaans den beſlisſenden toon van eenen Godsgezant aan te matigen, ja voorgeven, door den geest Gods zelven geleid te zijn.

Wanneer in den oorlog tusſchen den Engelſchen Koning RICHARD LEEUWENHART en den Franſchen Koning PHILIPPUS II, in den jare 1194 tot 1196, ook ſommige Franſche Geestelijken, om den nationalen moed des te meer op te wakkeren, hun geestelijk gewaad met het harnas verwisſelden, en hierdoor inderdaad de *Britten* zeer veel afbreuk deden, gebeur-

(*) *Ernſtige Waarſchuwing*, bl. 81.

gebeurde het, dat een van hen, de Bisfchop, namelijk, van *Beauvais*, door de *Britten* krijgsgevangen gemaakt en als zoodanig naar *Engeland* gevoerd werd; zulks echter ter kennisfe van den *Paus* gekomen zijnde, zoo liet deze den Engelfchen Monarch verzoeken, zijn' zoon in CHRISTUS te willen loslaten. Doch Koning RICHARD, in plaats van aan dit verzoek te voldoen, deed, door zijnen Ambasfadeur, te *Rome* het krijgsgewaad, waarin den Bisfchop gevangen genomen was, aan den *Paus* overhandigen met eenen brief van den volgenden inhoud: „ Heilige „ Vader! zie en beken, of dit de rok van een' uwer „ zonen zij?" Met gelijk regt mogen wij derhalve de fchriften van den Heer CAPADOSE aan de Goddelijke oorkonden toetfen; en nu vragen wij: indien, volgens den Bijbel, de Godsdienst van hem, die onder ons Christenen denkt, dat hij Godsdienftig is, en zijne tong niet in toom houdt, maar zijn harte verleidt, ijdel is; indien hij, die bittere nijd en twistgierigheid in zijn hart heeft, niet roemen en liegen moet tegen de waarheid; indien deze de wijsheid niet is, die van boven afkomt, maar aardsch, natuurlijk, duivelsch is; want waar nijd en twistgierigheid is, aldaar is verwarring en alle booze handel; (*) indien eindelijk de broederlijke liefde het grondkarakter der Christelijke Godsdienst uitmaakt (†), dan immers kan het niet twijfelachtig zijn, of de onbefcheidene toon, welke in de fchriften van den Heer

(*) JAK. I. 8, 15 en 16.
(†) JOH. 18. 35.

Heer C. heerscht, waarin hij zich veroorlooft, al wat braaf en verlicht is, onder de Geneeskundigen, te schenden en te lasteren, wegens het bezigen der Vaccine, ja in welke hij zelfs de dooden niet ongestoord in het graf laat rusten, in welke, van het begin af tot het einde, bittere nijd en twistgierigheid heerscht, in welke, schier op elke bladzijde, onder den uiterlijken schijn en onder den mantel van Christelijken ootmoed eene, vooral aan den waren geest des Christendoms, geheel vreemde waanwijsheid, ijdele hoogmoed, matelooze eigenliefde en drieste onbeschaamdheid worden aangetroffen, bewijzen ontegenzeggelijk, dat 's mans schriften geenszins het kenmerk van den Geest Gods dragen, maar integendeel de duidelijkste sporen opleveren van den geest des Antichrists, en dat zij produkten zijn van een echt afstammeling dier aloude *Farizeën*, over welke, als onder den schijn van uiterlijken ootmoed, eene buitensporige trotschheid en matelooze eigenliefde verbergende, onze Heer tot acht malen na elkander het wee heeft uitgesproken. (*) En wij eindigen deze nadere beschouwing van dit zesde argument, met de eenvoudige Christenen onder ons, de woorden van den heiligen PAULUS toe te roepen: wacht u voor de valsche broeders, wacht u voor de vele ongeregelde ijdelheidsprekers en verleiders van zinnen, inzonderheid, die uit de besnijdenisse zijn (†), welker einde zal zijn naar hunne werken.

In-

(*) MATTH. XXIII. 13—29.
(†) TIT. Cap. I. vs. 10.

Indien de Heer C., na dit alles, nog eenigen twijfel mogt koesteren, van in deze afgemaalde teekening zijne eigene beeldtenis te ontwaren, verzoeken wij hem, hierover onzen waarlijk grooten van VAN KAMPEN (*), alsmede den bewusten brief van den Eerw. Heer A. STOLKER (†), met de vereischte aandacht, *à capite ad calcem*, kalm en bedaard na te lezen, alwaar hij menig woord ter zijner behartiging zal aantreffen. De beroemde VAN KAMPEN en de eerwaardige STOLKER zijn toch te regt algemeen bekend, als twee geduchte geesels van dweepers en huichelaars.

Wat het zevende argument, de Koepok-inenting vermindert de sterfte in het algemeen, betreft; deze is reeds bij het vijfde of laatste der zoogenaamde negative argumenten door ons in het breede behandeld, alwaar wij alle schijnbewijzen, welke de Heer C., in zijne *Nieuwe Bijdrage*, voornamelijk uit de werken van WATTS, HUFELAND, REIL en RICHTER bij elkander verzameld heeft, aan den proefsteen der gezonde rede en ervaring getoetst, en derzelver valschheid en ongerijmdheid ontegenzeggelijk bewezen hebben. Wij zouden dus kunnen volstaan, met den lezer derwaarts te verwijzen; doch kunnen echter niet nalaten, van ter dezer gelegenheid den Heer C. openlijk onze verbazing te betuigen wegens zijne verregaande onbeschaamdheid, om in een tijdstip, waar-

(*) *Verdediging van het goede dezer eeuw.* Hoofdst. I.

(†) *Vaderl. Letteroef.*, Dec. 1825. *Meng.* bl. 963.

waarin de Heer G. F. KRAUSS, Regerings-Medicinaalraad van de *Rezatkreits*, in het Koningrijk *Beijeren*, de geheele of volkomen uitroeijing der menschenpokken door de Vaccine, van 1801 tot 1818, en dus gedurende een tijdvak van 17 jaren, op eene bevolking van ruim een half millioen zielen, proefondervindelijk bewezen heeft, en tevens in zijn onschatbaar werk niet door theoretische spitsvinnigheden, maar door daadzaken, praktische *facta*, den weldadigen invloed, welke de Vaccine op de bevolking en tevens duurzaamheid uitoefent (*), in het helderst daglicht gesteld heeft; waarin Dr. KAUSCH insgelijks door daadzaken aangetoond heeft, dat door de Vaccine alleen de bevolking jaarlijks $\frac{2}{5}$ percent aanwinst verkrijgt, dat is, dat de bevolking op één millioen jaarlijks met 4000 vermeerderd wordt, en dat, zonder dezelve, de bevolking, in gewone vredestijden, doorgaans met één percent vermeerdert, zoodat, met de Vaccine te zamen genomen, deze vermeerdering 14000 per millioen menschen bedraagt, en dat dus, door dit een en ander, de bevolking der Pruissische Monarchie, blijkens de Staten van den Burgerstand, werkelijk met één millioen zielen vermeerderd is (†); waarin, blijkens de hier bijgevoegde, ons door de welwillendheid van Zijne Excellentie, den Heer Gouverneur van *Zuid-Holland*,

(*) HUFELAND, *Bibl. der Pract. Heilk.* 1820. Fünfter Stück. May. S. 241 bis 261.

(†) *l. l.*, *Journ. der Pract. Heilk.*, 1819. VI Stück.

land, gesuppediteerde Staten van den Burgerstand (*), de bevolking der Provincie *Zuid-Holland*, van 1816 tot

(*)

	Bevolking 1815.		Bevolking 1825.
Brielle	3223.	——	3609.
Delft	12850.	——	14079.
Delfshaven	2860.	——	3015.
Dordrecht	17387.	——	18913.
Gorinchem	5196.	——	5895.
Gouda	11979.	——	10698.
's Gravenhage . . .	42301.	——	47692.
Leyden	28532.	——	30915.
Maassluis	4370.	——	4276.
Rotterdam	58552.	——	65542.
Schiedam	9940.	——	10417.
Schoonhoven	2044.	——	2438.
Vlaardingen	6055.	——	6249.
Woerden	2649.	——	2960.
Totaal . . .	207,938.		226,698.
Bevolking ten platte lande 1815	180,567.	1825 .	208,469.
Totaal over 1815	388,505.	Totaal	435,167.

Bevolking 1825 . . . 435,167.
„ 1815 . . . 388,505.

Vermeerderd met 46,662 zielen.

Het blijkt dus, dat, sedert de invoering der Vaccine, de bevolking overal is toegenomen, behalve te *Gouda* en *Maassluis*, in beide welke plaatsen, uit hoofde van het verval van fabrijken en handel, de bevolking eenigzins schijnt achteruit gegaan; sedert dit tijdstip echter is het het Gouvernemen gelukt, den binnenlandschen handel en fa-

tot 1825, van 388,505 tot 435,167 geklommen is, dat is, in den tijd van 10 jaren met 46,662 vermeerderd, hetgeen dus insgelijks eene vermeerdering van ruim $1\frac{2}{5}$ percent jaarlijks oplevert, om in zulk een tijdstip, herhalen wij, zijn gebrek aan achting voor zich zelven en het verlicht Publiek zoo verre te drijven, van hetzelve zulke grove onwaarheden te durven opdisschen, en zich hierdoor eene gedu-
rige

fabrijken binnen *Gouda* eenigermate te doen herleven, waardoor de bevolking aldaar toegenomen en wederom tot ruim 12,000 zielen geklommen is; zijnde de staat der bevolking, in *Zuid-Holland*, op den 1sten Januarij 1827, als volgt:

Brielle	3640.
Delft	14354.
Delfshaven	2960.
Dordrecht	18998.
Gorinchem	6077.
Gouda	12226.
's Gravenhage	49167.
Leyden	31238.
Maassluis	4269.
Rotterdam	66766.
Schiedam	10656.
Schoonhoven	2407.
Vlaardingen	6362.
Woerden	2928.
	232,048.
Bevolking van de Gemeenten ten platten lande	215,676.
Totaal generaal	447,724 zielen.

rige tentoonſtelling en beſlisſing van zijne valſche voorſtellingen op den hals te halen.

Eindelijk zijn wij thans tot het achtſte en laatſte argument genaderd.

De Koepok-inenting bevordert de gezondheid. — Om deze ſtelling nu te beſtrijden, heeft de Schrijver, als het ware, zijne ganſche magt op dit eene punt geconcentreerd, ten einde nog eenen laatſten wanhopigen aanval tegen de Vaccine te doen. — De koepokſtof is, volgens C., een kwaadaardig vergift. Bij de meeste voorwerpen voorkomt zij, wel is waar, het ontſtaan der kinderziekte, maar juist door de *energie* des levens uit te dooven en alle bloei en kracht te ondermijnen; zij heeft, volgens CAPADOSE, zoodanig een vermogen, dat daardoor merg en been worden aangedaan, en derzelver werking, zegt de Doctor, waarſchijnlijk daarin te beſtaan, dat zij de ontwikkeling en bloei der grovere deelen ſtuit en verhindert en daarentegen de meer inwendige prikkelt en tot te vroege rijpheid aanzet, waarvan zwakheid, redeloosheid en vroegtijdige ouderdom het gevolg zijn. Intusſchen ontbreken de goede man daadzaken, om deze allezins gewaagde ſtelling te ſtaven, en het gebrek hiervan verpligt hem zelfs te erkennen, dat het grootendeels bloote veronderſtelling is (*); echter heeft hij op zijne wijze allerlei ſoort van bewijzen voor dit zijn gevoelen te berde gebragt, welke wij, de Heer C. getuigt het zelf (†), zeer geſchikt in zeven

(*) *Beſtrijding*, bladz. 117.

(†) *Ernſtige Waarſchuwing*, bladz. 114.

ven afdeelingen voorgedragen, en zoo wij vertrouwen, één voor één aan de gezonde rede en ervaring getoetst, in derzelver nietigheid, valschheid en ongerijmdheid klaar en duidelijk aangetoond hebben. Wij zouden dus thans met regt met de algemeene aanmerking kunnen volſtaan, dat des Doctors theoretiſche beſpiegelingen en louter herſenſchimmige vrees voor de toekomst, door de ervaring, blijkens de boven door ons opgeſomde daadzaken, proefondervindelijk gelogenſtraft en door de uitkomst bewezen zijn, van allen grond ontbloot te wezen. — Doch ons eenmaal ter nedergezet hebbende, om den Heer C. volkomen te wederleggen, zoo is ons onwrikbaar voornemen, om hem tot in zijnen laatſten ſchuilhoek te vervolgen en in zijne wezenlijke naaktheid, bij het verlicht Publiek, ten toon te ſtellen; wij zullen ons tot dit einde de moeite getroosten den ſchrijver op den voet te volgen, en de zoogenaamde nieuwe bewijzen, welke de Heer C. hier, zoo hij zegt, tegen onze *Wederlegging* geleverd heeft, nogmaals een voor een op de keper te beſchouwen.

Doctor CAPADOSE beweert, in zijne *Beſtrijding der Vaccine*, dat dezelve den rustigen of gezonden een geneesmiddel, daarentegen, den onrustigen of ziekelijken toeſtand des ligchaams ſtoort, en de een ziekteverſchijnſelen verwekt, en de andere, die geneest; dit, en het door hem daaruit afgeleid gevolg, dat de Vaccine geen geneesmiddel is, hebben wij den man volkomen toegeſtemd, daar, onzes inziens, de werking der geneesmiddelen geenszins volgens de gronden eener zuivere redenering op de Vaccine kan

of

of mag worden toegepast, doch tevens den Heer C. aangetoond, dat de Vaccine, offchoon geen geneesmiddel, toch een voorbehoedmiddel is tegen eene vreesfelijke ziekte, de kinderpokken, en dat wel, door het verwekken eener ongelijk ligtere ziekte, dan de ingeënte kinderpokjes, welke, door eene voorbijgaande, ligte, doch algemeene ongefteldheid te verwekken, het menfchelijk ligchaam eene andere ftemming geeft, en hierdoor in het vervolg onvatbaar maakt voor den foortgelijken prikkel der kinderpokken. En welk repliek geeft nu C. op dit ons antwoord? De man, na niet minder dan ruim vijf bladzijden befteed te hebben, met de in zijne *Beftrijding* reeds door hem aangevoerde plaats van den Hoogleeraar VROLIK, welken hij zegt, de werking der geneesmiddelen met die der Vaccine vergeleken te hebben, op zijne wijze, te wederleggen, eindigt, met zeer naïf te zeggen: „ daar de Heer ONTIJD „ volgaarne toeftemt, dat de Vaccine geen genees„ middel is, zoo kunnen wij verder gaan." Daar het dus blijkt, dat de Heer C. hier, ten opzigte van 1°. niets te zeggen heeft, zoo had hij ook deze vijf, niets tot de zaak in gefchil doende, bladzijden den lezer behooren te befparen.

2°. De Vaccine-ftof is het produkt eener ziekelijke affcheiding van de koe-uijers, en moet dus noodwendig eene bron van ziekte openen, naardien de koepokftof, niet alleen een gift is, maar zelfs het produkt eens zieken geftels. Ware het nu ons te doen geweest, niet om de Vaccine te verdedigen, maar om den Schrijver te hekelen, dan zouden wij ze-

zekerlijk zulk eene ſchoone gelegenheid ons niet hebben laten ontſlippen, om 's mans *logica* bitter ten toon te ſtellen, daar hier blijkbaar de door den Schrijver vastgeſtelde praemisſen valsch zijn, en dus het *tertium comparationis* noodwendig van zelve vervallen moet; doch getrouw aan ons onwrikbaar voornemen, om, zoo veel mogelijk, den opgeblazen jongeling te ſparen, hebben wij ons vergenoegd, eensdeels, met hem met daadzaken aan te toonen, dat zijne ſtelling, dat giften, welke pathologiſche produkten zijn, heviger werken, dan die van eenen phyſiologiſchen oorſprong zijn, niet algemeen waar is, daar, b. v., het ſlangengift, een phyſiologisch produkt, eenen bijna oogenblikkelijken dood veroorzaakt, anderdeels, dat de werking van alle mogelijke te bezigen prikkels, hoe ook genaamd, altoos ſtaan in de zamengeſtelde rede van de meerdere of mindere hevigheid, waarmede de gebezigde prikkel op het menſchelijk ligchaam werkt en van den verſchillenden graad van terugwerking van hetzelve op den aangewenden prikkel, en dat, daar de ervaring leert, dat de prikkel van het koepokgif zeer zacht en de terugwerking van het menſchelijk ligchaam op hetzelve in evenredigheid zeer gering is, hieruit noodwendig volgen moet, dat de prikkeling van het zenuwgeſtel en de ſoortgelijke, door de koepokken voortgebragte, koortſige beweging, in de meeste gevallen ook luttel beduidende zijn, en dat, daar de *complicatiën* der ziekten altoos in eene zamengeſtelde reden ſtaan tot de ſterkte der prikkeling van de ziekteſtof en de meerdere of mindere diſpoſitie van den lijder tot

 zoo-

zoodanige ziekten, en de prikkeling bij de inenting met koepokken verre minder is dan bij de inenting met menfchenpokken, de mogelijkheid van *complicatiën* in dezelfde evenredigheid, insgelijks in de eerfte minder is dan in de laatfte, en er derhalve even min gevaar is, dat de koepokken tot een' prikkel voor andere ziekelijke dispofitiën zullen ftrekken; gelijk ook de millioenen malen herhaalde ondervinding, gedurende een tijdvak van 29 jaren, bij de geneeskundige wereld, geen den minften twijfel heeft overgelaten nopens de zachte en onfchadelijke werking der Vaccine, en dezelve proefondervindelijk bewezen heeft, dat de koepokken *per se* nooit eenige ziekte hebben ontwikkeld, tot welke het ligchaam te voren gedisponeerd was, en dat er even min ooit eenige ziekte als een gevolg der koepok-inenting *qua talis* ontftaan is, daar integendeel, door de inenting met menfchenpokken, dikwerf *scrophulae* en andere ziekten ontwikkeld worden, en de kinderpokken zelven ook bij ingeënte voorwerpen niet zeldzaam verfcheidene ongefteldheden achterlaten. En wat is nu, vragen wij, in 's mans *Ernftige Waarfchuwing*, door C., tegen de door ons bijgebragte daadzaken en tegen deze door ons uit zuivere begrippen afgeleide bewijzen geopperd? De goede man vindt zich verpligt de gegrondheid onzer aanmerking toe te ftaan en te erkennen, dat de door ons tegen dezelve aangevoerde feiten proef houden, en dus zijne ftelling niet algemeen waar is; doch hij tracht deze feiten als uitzonderingen van den algemeenen regel te doen voorkomen, en heeft zelfs de

dwaas-

dwaasheid van hier de *rheum* als een algemeen *purgans* ter vergelijking aan te voeren; dit intusſchen bewijst alleen, op welk eenen lagen trap de Heer C. ſtaat, ten opzigte van zijne *physiologiſche* en *therapeutiſche* kundigheden, en hoe weinig bevoegdheid de Doctor bezit, om als kampvechter in eene prakticale geneeskundige *questie* op te treden; immers ieder, ſlechts met eene oppervlakkige kennis toegeruste, Geneesheer ziet ras het ongerijmde dezer vergelijking in, want de aard en de natuur van de *rheum*, is en blijft altoos dezelfde, maar de uitwerkſelen zijn verſchillende, naar mate van den onderſcheiden graad van terugwerking van het menſchelijk ligchaam op den aangewenden prikkel van de *rheum* in de verſchillende geſtellen, dat is, de prikkel blijft hier altoos een en dezelfde, waartegen in de verſchillende dierlijke ſmetſtoffen de werkingen derzelve hemelsbreed verſchillen, naar mate van de meer of minder hevige prikkeling, welke zij op de dierlijke huishouding uitoefenen; zoodra dus de Heer C. zelf verpligt is te erkennen, dat zijne ſtelling niet algemeen waar is, maar dat er exceptiën van beſtaan, dan moet ook zijne ſtelling, dat het koepok-gif, als het produkt eens zieken geſtels, noodwendig eene bron van ziekte openen moet, van zelfs vervallen. De Heer C. derhalve, het netelige zijner poſitie hieromtrent gevoelende, tracht er zich uit te redden, door hetzelve, volgens gewoonte, met een ander geſchilpunt te verwarren, en zegt zich te verwonderen, dat wij hem deze aanmerking gemaakt hebben, daar wij zelven de ſtoutheid gehad hebben,

let wel! van te zeggen, dat de *mitigated smallpox* als zoo vele uitzonderingen op den algemeenen regel te beschouwen zijn; een ieder ziet intusschen klaar en duidelijk, dat dit ons gezegde, hetwelk wij thans herhalen, niet hier, maar tot de vijfde zinsnede behoort, en reeds daar door ons, zoo in onze *Waarde der Vaccine*, als in deze *Nieuwe Bijdrage*, in het breede bewezen is; wij nemen derhalve de vrijheid, ten einde alle nuttelooze herhalingen te vermijden, den Heer C. derwaarts te verwijzen. Sub N°. 2 hebben wij dus insgelijks, in deze *Ernstige Waarschuwing*, niets tegen ons of de Vaccine aangetroffen, en dezelve is ons alleenlijk belangrijk, in zoo verre zij een nieuw en doorslaand bewijs oplevert van 's mans verregaande onkunde, zelfs in de theorie van de praktijk der Geneeskunst.

De derde tegenwerping van den Heer C. bestaat daarin, dat de Vaccine zoodanig eene verandering in het gestel veroorzaakt, dat hetzelve hierdoor, gedurende ons leven, minder is blootgesteld om de kinderziekte te krijgen; de wending aan het menschelijk ligchaam, door de Vaccine aldus medegedeeld, blijft ook in het toekomende voortduren. Een geneesmiddel daarentegen werkt op het ziekelijk ligchaam des lijders alleen, zoo lang de bestaande ziekte nog niet geweken is, en hare inwerking is dus tijdelijk en voorbijgaande. Wij hebben Dr. C. geantwoord, dat, daar wij reeds hem hadden toegestemd, dat de Vaccine geen genees-, maar een voorbehoedmiddel is, deze geheele fraaije vergelijking hier geheel niet te pas komt. De Doctor schijnt dit toch zelfs eeniger-

germate gevoeld te hebben, want de man wendt het ſtraks over eenen anderen boeg, en vraagt: „Is het dan niet voldoende ziekten van allerlei aard te genezen? Kunnen wij wel iets meer tegen de koorts, de ontſteking, enz. doen, dan dezelve door gepaste middelen te beſtrijden, en derzelver verſpreiding beletten, zoo dikwerf zij zich vertoonen. En is het niet zonderling, (dus vervolgt C.) dat men alleen voor de kinderziekte iets meer, iets buitengewooner heeft gewild, dan tegen andere ziekten? Wij hebben, te dezen opzigte, den Heer C. aangetoond, dat zulks zeer natuurlijk is, en uit den aard der zaak voortvloeit, want, dat, even als men er in het dagelijkſche leven op uit is, om allerlei beſchuttingen uit te vinden en te maken, ten einde geene ongelukkige ſlagtoffers onzer vatbaarheid voor koude, honger en ongemak van allerlei aard te worden, zoo ook de Geneeskundigen er van oudsher op zijn bedacht geweest, niet alleen om de rampen hunner lijdende natuurgenooten te lenigen en te genezen, maar ook om dezelve, vooral ſmetziekten, zoo veel mogelijk, voor te komen, en dat dus, uit hoofde van de door de kinderpest onder het menschdom aangerigte vreesſelijke ſlagtingen, de Geneeskundigen ten allen tijde, van RHASES af tot op heden, er op uit geweest zijn om middelen uit te vinden, ten einde dezen vreesſelijken geeſel voor te komen, of ten minſte deszelfs noodlottige gevolgen af te wenden, en dat zij daarin ook ten deele, door het aanwenden van onderſcheidene voorbehoedmiddelen, geſlaagd zijn; doch dat geen derzelven hieromtrent in vergelij-

king kan komen met de veel vermogender en krachtiger werkende Vaccine, en dat dus de, zoo het heeten moet, Godsdienſtige Jeremiade, waarmede de Heer C. hoogstwaarſchijnlijk zelf de ongerijmdheid van zijn Geneeskundig betoog gevoelende, zich, lofſelijker gewoonte, uit den drang tracht te redden, hier volſtrekt niet te pas komt, van allen grond ontbloot, ja louter onzin is. —— En welke nieuwe bewijzen vinden wij nu hier? De Heer C. begint, met zijne, door ons zoo even aangehaalde ſtelling, en vervolgens ons antwoord hier over te nemen; en al de repliek, welke wij hier ontvangen, is: — Mijn antwoord ligt in N°. 1. opgeſloten. Daar wij nu te voren betoogd hebben, dat de Heer C. ter bedoelde plaats niet tegen ons ſtrijdt, maar met zijne eigene ſchim een ſpiegelgevecht houdt, en volſtrekt niets bewijst, zoo kan er ook in N°. 1. niets opgeſloten liggen. Wij moeten het dus daarvoor houden, dat de Heer C. hier eigenlijk niets te zeggen heeft, doch dat de Doctor het echter van zich niet verkrijgen kon zoo maar van N°. 3. af te ſtappen. En buiten ſtaat zijnde, hier iets tegen de Vaccine te berde te brengen, wilde hij dan ten minſte eenen aanval tegen ons beproeven.

„ Wie is er nu," roept de man in diepe verontwaardiging uit, „ die zulke beſpottelijke vergelijkin-„ gen, zulke drogredenen, zonder ongeduld en ver-„ ontwaardiging lezen kan? En wat is er dan toch „ wel uitgevonden, dat ons beſchutten kan, (let „ wel) tegen de vatbaarheid voor den honger? —— „ En wie is toch een ſlagtoffer zijner vatbaarheid

„ voor

„ voor koude? Het is hier volkomen onzin, *quod* „ *verba, tot monstra!*" Ei lieve, Doctor! bedaar toch, bidden wij u! wij zijn voor geene exclamatiën vervaard, noch laten ons met loutere magtspreuken afwijzen, maar vorderen bewijzen, op de gezonde rede en ervaring steunende. Daar gij intusschen onze redekaveling niet schijnt te begrijpen, zoo zullen wij u moeten antwoorden. — Het is het gebruik van voedsel, hetgeen ons tegen de vatbaarheid voor den honger beschut, en bij gebrek van hetwelk, wij al spoedig, enkele gevallen uitgezonderd, een slagtoffer onzer vatbaarheid voor den honger zouden worden. En, vraagt gij verder, wie is toch een slagtoffer zijner vatbaarheid voor de koude? Antwoord, ongelukkige lieden, die gebrek aan behoorlijke kleeding en deksel hebben, vooral, als zij nog daarenboven slecht gevoed zijn. Wonderbaarlijk is het inderdaad, dat de Heer C. in ernst zulke zotte tegenwerpingen oppert, daar immers de vreesselijke vernieling, welke de groote Fransche armée, in October en November 1812, in *Rusland*, bejegende, een zoo beslissend als ontzettend voorbeeld heeft opgeleverd van de vreesselijke gevolgen, welke vooral uit onze vatbaarheid voor honger en koude, te zamen vereenigd, voortvloeijen. Immers, dat men hieraan derzelver vernieling hebbe toe te schrijven, blijkt ontegenzeggelijk daaruit, dat de een gedeelte van de achterhoede der groote armée uitmakende, Oostenrijksche troepen, offchoon aan hetzelfde ruwe weder blootgesteld, echter geenerlei aanmerkelijk verlies aan manschappen of paarden geleden hebben,

omdat zij behoorlijk gekleed, gedekt en gevoed werden. —— Doch gaan wij verder.

Ten aanzien van de vierde tegenwerping van den Heer C., dat de kinderziekte uit haren aard zoo kwaadaardig niet is, en dat de ſchrikkelijke ſterfte, door haar veroorzaakt, meestal het gevolg is van de verkeerde, ja moordende behandeling van onkundige Geneesheeren, die door hunne werkzame methode de Natuur niet onderſteunen maar dwingen, hebben wij ons verpligt gevonden, om den Heer C. onze diepe verontwaardiging te doen gevoelen over zulk eene taal, in den mond van een' Amſterdamsch Geneesheer, die ons, bl. 82 zijner *Beſtrijding*, zelf berigt heeft, dat er bij de onlangs daar ter ſtede geheerscht hebbende pokken-epidemie meer dan 900 perſonen zijn weggerukt, zoodat, indien men eenig geloof aan zijne getuigenis, in dit opzigt, hechten wilde, men natuurlijk daaruit zou moeten beſluiten, dat eene verkeerde en moordende behandeling van Amſterdamſche Artſen, den dood van 900 ſlagtoffers der kinderpokken veroorzaakt hebben, en dat dus Doctor CAPADOSE, loffelijkerwijze, de blaam van ſchandelijke onkunde en moord op zijne achtingwaardige Collega's heeft willen laden; niet onduidelijk te kennen gevende, dat dezelven, immers grootendeels, door eene anders gewijzigde behandeling, wel zouden te redden geweest zijn; wijders hebben wij den Heer C. aangetoond, dat de hier, ter onderſchraging van zijne paradoxe ſtelling, aangevoerde plaats uit de werken van den beroemden F. HOFFMAN zeer ſlecht is toegepast, daar het ten klaarſte

blijkt,

blijkt, dat HOFFMAN hier zeer juist, zoo wel tegen het aanwenden van een al te heet, als van een te verkoelend *regimen* waarſchuwt, omdat beide deze uiterſten ſoms rampzalige gevolgen te weeg brengen, en van goedaardige, kwaadaardige pokken maken, doch dat overigens die uitmuntende Geneesheer te veel verſtand en te veel praktijk had, om ooit te hebben willen beweren, dat de kinderpokken uit den aard niet kwaadaardig zijn, maar zulks ſlechts worden door eene verkeerde en moordende genees-wijze. Wijders hebben wij de getuigenis van DE HAEN, als zeer door vooroordeelen tegen de *Inoculatie* ingenomen, en dus, als hoogst partijdig, billijk gewraakt, en geëindigd, met den Heer C. met onze gewone rondborſtigheid ronduit te verklaren, en met aangevoerde daadzaken te bewijzen, dat deze zijne paradoxe ſtelling, welke ons 's mans kunde, zoo in het letterkundig vak der Geneeskunst, als in het beoefenend gedeelte derzelve, juist niet van de gunſtigſte zijde doet beſchouwen, en daarenboven een duidelijk bewijs oplevert, van zijne buitengewone mate van waanwijsheid en laakbaar zelf-vertrouwen, door de dagelijkſche ondervinding volkomen wordt gelogenſtraft.

En welke nieuwe bewijzen levert ons nu de goede man in deze *Ernſtige en herhaalde Waarſchuwing?* De Heer C. ſchijnt het al weder overbodig geacht te hebben, onze bewijzen te wederleggen, maar vergenoegt zich met eenvoudig te zeggen, dat wij, in plaats van al deze exclamatiën, (bewijzen en exclamatiën ſchijnen dus, volgens C., *synonima* te zijn),

 voor-

voorzeker beter gedaan hadden zijne ſtelling te overdenken, en met de ſchriften van beroemde mannen, die voor het tijdſtip der ellendige inentingen geleefd hebben, te vergelijken; wijl wij als dan hadden gezien, dat niet eene, maar veelvuldige plaatſen, zoo bij HOFFMAN, als bij LORRY, DE HAEN en anderen gevonden worden, die het door hem verdedigd gevoelen bevestigen:

Hierop nu draaft de Heer C. wakker door, en de lezer wordt op niet minder dan 19 bladzijden citatiën onthaald, niet ſlechts van die Schrijvers, welke naar 's mans meening zijn gevoelen ſtaven, maar inzonderheid worden geheele bladzijden gevuld met aanhalingen, uit de geſchriften der *Vaccinateurs*, ten bewijze, dat zij de kinderpokken voor een zeer gevaarlijk en voor het menſchelijk geſlacht allernoodlottigſte ziekte houden. Waarlijk! daar geen voorſtander der Vaccine hieraan twijfelt, zoo zou zekerlijk een ieder, buiten C., zich dezen nutteloozen arbeid geſpaard hebben, welke voorzeker, bij den Lezer, onwillekeurig het vermoeden zoude doen geboren worden, of welligt de Schrijver door zijnen Drukker per bladzijde betaald werd.

Intusſchen achten wij ons driewerf gelukkig van, zonder dit ons werk met zulk eenen nutteloozen ballast te behoeven te bezwaren, door eenige algemeene aanmerkingen te maken, in ſtaat te zijn, den oordeelkundigen Lezer, *ad liquidum*, aan te toonen, dat de, door den Heer C. ter ſtaving van zijn ongerijmd gevoelen, te berde gebragte bewijzen, in plaats van hetzelve, immers eenigermate, te be-

ves-

vestigen, integendeel niets anders bewijzen dan dat des Schrijvers gebrek aan kunde, in het praktische gedeelte der Geneeskunst, slechts door zijne mateloze verwaandheid, geëvenaard wordt, en wijders 's mans drieste onkunde, niet alleen in de litteratuur der Geneeskunst, maar ook in het bespiegelend gedeelte van de praktijk, jammerlijk aan den dag leggen. —— Dan, ter zake: wij merken dus aan:

Vooreerst, dat de Heer C. geene der daadzaken, waarop onze exclamatiën berusten, wederlegd heeft. Of zouden de slagtoffers der Amsterdamsche, Rotterdamsche en der beide te *'s Gravenhage* geheerscht hebbende kinderpok-epidemiën, welligt allen, immers grootendeels, aan de verkeerde, ja moordende behandeling van de onkundige Amsterdamsche, Rotterdamsche en Haagsche Geneesheeren zijn toe te schrijven? Of kenden welligt geen hunner, de Heer C. alleen uitgezonderd, de kunst, om de kinderpokken doelmatig te behandelen? Dat kan zich geen eerlijk Geneesheer, ten aanzien van de Artsen dezer drie steden, ligtelijk wijs maken. Voorts is de Heer C. hier ook weder de daadzaken, waarop onze redekaveling rust, met diep stilzwijgen voorbij gegaan.

2°. Dat de Heer C., zoo het schijnt, een groot liefhebber is, om het Publiek tweemalen denzelfden kost, met eene eenigermate veranderde sauce, op te disschen, daar immers dit zelfde thema reeds in de zesde tegenspraak van ONTIJD's *Ja en Neen* door hem in het breede behandeld is. Wij moeten derhalve C. derwaarts verwijzen, waar hij, ter zijner be-

beſchaming, al zijne drogredenen volkomen wederlegd, en de valschheid en ongerijmdheid zijner aantijging tegen de *Inoculatores* en *Vaccinatores* met onwederlegbare bewijzen zal geſtaafd vinden.

3°. Dat de door C., hier uit HOFFMAN, LORRIJ en andere Schrijvers aangevoerde citatiën, op de keper beſchouwd, niets afdoen ter ſtaving van 's mans ſtelling, daar dezelve, of ſlechts aantoonen de nuttigheid van eene zeer eenvoudige, vooral verkoelende geneeswijze in de kinderpokken, en het noodlottig, vaak doodelijk gevolg eener tegenovergeſtelde verhittende prikkelende methode, en dat deze geleerden, naar de toenmalige hoogst gebrekkige *Chemia animalis*, niet ſlechts alle *morbi exanthematici febriles*, maar ook nog een aantal andere, als zoo vele *morbi depuratorii* beſchouwden, waardoor, ten gevolge van de door het vreemde aangebragte *fermentum*, en de daardoor in het dierlijk ligchaam geboren zijnde, ſoortgelijke gisting der vochten, de vreemde ſtof van het *centrum*, naar de *peripherie* gebragt, en vervolgens in de onderſcheidene ziekten op verſchillende wijzen uit het ligchaam gevoerd werd. —— Immers zal wel niemand van gezonde herſenen, uit de door den Heer C. hier uit den beroemden F. HOFFMAN aangehaalde plaats „ omnes febres quae cum levamine ad partes extre„ mas materiem exturbant, ut sunt *variolosae*, „ morblllosae, purpuraceae, arthriticae, catharrales, „ et quas dejectiones copiosas comitantur, salutares „ quoque morbi sunt" (*) iets meer te willen aflei-

den

(*) CAPADOSE, *l. l.*, 124.

den. — Inderdaad, na al deze en de overige, door den Heer C. uit HOFFMAN aangehaalde, plaatſen met de vereischte aandacht overwogen te hebben, aarzelen wij niet onze vorige verklaring met ronde woorden te herhalen, en evenzeer als ooit te beamen, dat die uitmuntende Schrijver te veel verſtand en te veel praktijk had, om ooit te hebben willen beweren, dat de kinderpokken niet uit den aard kwaadaardig zijn, maar alleen zulks worden door eene verkeerde en moordende geneeswijze. De aangehaalde plaatſen, of, om juister uit te drukken, de door C. uit dezelfde afgeleide gevolgtrekkingen bewijzen dus alleen, dat de goede Doctor in het geheel niet berekend is, om zich met praktikale geneeskundige *questiën* te bemoeijen, en dat hij, door over dezelve, als het ware, met een dictatoriaal gezag *ex tripode* te willen beſlisſen, verre van zijne partij te overtuigen, integendeel ſchier op elke bladzijde zijne talenten in de praktijk der Geneeskunst, bij het oordeelkundig Publiek, juist niet op de gunſtigſte manier ten toon ſpreidt. De dwaling van C. is daardoor ontſtaan, dat de goede man, loffelijker gewoonte, hier wederom twee verſchillende begrippen met elkander verward heeft, te ſtellen, namelijk, dat eene verkeerde geneeswijze ook het hare kan toebrengen, en vooral in den tijd van HOFFMAN, vaak toebragt, om de kinderpokken doodelijk te maken, of te beweren, dat de kinderpokken alleen kwaadaardig worden, door eene verkeerde en moordende geneeswijze, maken immers twee zeer onderſcheidene begrippen uit. Het eer-

eerſte begrip is dat van HOFFMAN, BAGLIVIUS, ja van alle *practici*, zoo als wij dit, reeds 29 jaren geleden, hebben aangetoond. (*) Het tweede is de eigendommelijke ſtelling van Doctor CAPADOSE, en wij dagen den man uit, om ééne enkele plaats uit de geſchriften van HOFFMAN aan te toonen, waar deze ongerijmde ſtelling door dien grooten man geleerd wordt. Overigens is het, zoo als de zeer geleerde Heer VAN LIER zeer juist aangemerkt heeft, geene zeer groote kunst, enkele zinſneden in beroemde Schrijvers te vinden, waardoor men ook het ongerijmdſte zou kunnen ſtaven; men behoeft daartoe dezelve ſlechts uit haar verband te rukken. (†) Intusſchen ſchijnt de Heer C. zelfs de noodige bekwaamheid niet te bezitten, om zich van deze, voorwaar ellendige kunst, met eenig voordeel te bedienen. Immers de Doctor laat hier niet ſlechts LISTER, maar is ook zelfs dwaas genoeg, om SYDENHAM te laten optreden. Intusſchen lezen wij bij den eerſten Schrijver: „ illud quidem verissimum est, „ variolas esse de summe contagiosis aegrotationi- „ bus," en wat verder: „ quod pleraque signa va- „ riolatorum cum istis a venenatis bestiolis commu- „ nia sunt." (§) Uit de laatſte ontvangen wij hier drie aanhalingen, waarvan de twee eerſte uit zijne beſchrijving der *variolae regulares*, A°. 1667, 68 en 69, bl. 145, 153, en de derde uit zijne *disserta-*

(*) ONTIJD, *de Morte*, p. 169.

(†) VAN LIER, *Kritiſche aanmerkingen op de Beſtrijding der Vaccine van* D^r. A. CAPADOSE.

(§) p. 153, 157.

tatio epistolaris, pag. 370, ontleend zijn. De laatste is echter door den Heer C., op zijne wijze, verdraaid en verward. SYDENHAM zegt woordelijk het volgende: „ longior in his fui, quia sat scio „ curationis exitum sive laetum sive funestum, ab ea „ potissimum, si non in solidum, ratione pendere, „ qua aeger primis morbi diebus tractatur.” Wij zouden dus den Doctor raden, SYDENHAMS beschrijving, *de variolis anomalis*, A°. 1670, 71 en 72, en vooral in 1674 en 1675, welke aan zoo vele lijders het leven kostten, nog eens met de vereischte aandacht te lezen, wanneer hij ter zijner beschaming zal ontwaren, hoe onpas de getuigenis van den grooten SYDENHAM, hier ter staving zijner paradoxe stellingen is aangevoerd.

Cui bono, toch Doctor uwe aanhaling, dat SYDENHAM ons de onderscheidene soort, de *variolae discretae*, hetwelk inderdaad ons den aard der ziekte, zonder complicatiën, als doorgaans van alle gevaar ontbloot, leert kennen? Wel goede man! hebben wij, wel te verstaan thans 29 jaren geleden, toen wij nog niet door den boozen geest der Vaccine gedreven werden, niet hetzelfde in nog veel ruimer mate beweerd, en gezegd: „ quod exanthemata ad unum omnia numquam non constituant „ morbum, si non benignum mortis periculo saltem „ expertem” (*), en wij beamen deze, door ons toenmaals verdedigde stelling, nog ten volle. Maar daar wij geenen kans zien, om de zoo vaak door de kinderpokken veroorzaakte verschrikkelijke slagtingen weg

(*) *l. l.*, p. 157.

weg te redeneren, zoo zijn wij, onder verbetering, ſteeds van oordeel geweest, dat het, de zaak uit een algemeen therapeutisch gezigtspunt beſchouwd, er bitter weinig toe doet, of men aan de kinderziekte *per se*, of *qua talis*, dan aan dezelve verzellende complicatiën ſterft; dood is immers toch dood, zoo dat dus uwe geheele disputatie, een volſtrekt *inanis eruditionis pompa*, en van geene de minſte kracht of waarde is. —— Nog ongelukkiger, zoo mogelijk, is 's mans keuze uitgevallen, ten aanzien van de *Vaccinatores*, welke, volgens zijn voorgeven, ter liefde der Vaccine, een veel te zwart en te akelig tafereel van de zoo goedaardige kinderpokken hebben opgehangen, en waaronder hij inzonderheid REIL en HUFELAND laat optreden, van welken laatſten de Heer C. zegt, dat hij tot zulk eene razernij vervoerd is, omdat de Vader der logens hem aanblaast, om het gevloekte merkteeken der Beests met kracht en geweld te verdedigen en aan te bevelen. Intusſchen doet zich hier, ten opzigte der tijdrekening, eene, door den Heer C. over het hoofd geziene, kleine zwarigheid op: de klasſieke beſchrijving der natuurlijke en ingeënte kinderpokken van den grooten HUFELAND ſteunt op eene, door hem, in het Groot-Hertogdom *Sakſen-Weimar*, in 1788, waargenomene, allerhevigſte kinderpokken-epidemie, terwijl die van REIL, eene in het jaar 1791, in *Neder-Sakſen*, geheerscht hebbende vreesſelijke epidemie, ten grondſlag heeft; beide deze groote mannen hebben dus hunne ſtellingen niet uit theoretiſche beſpiegelingen, maar uit praktiſche daadzaken geput, en

de-

deze daadzaken dateren van een tijdperk anterieur aan de invoering der Vaccinatie in *Duitschland*; beide werken hebben het licht gezien in een' tijd, dat er een aantal ooggetuigen van de door hun zoo graphisch beſchrevene epidemiën aanwezig waren, en kunnen dus bij geene mogelijkheid, zelfs bij eenen CAPADOSE, verdacht gehouden worden, ter gunst der Vaccine de zaken eenigzins vergroot of de waarheid in het minſte te hebben te kort gedaan. Eindelijk moeten wij nog aanmerken, dat HUFELAND zijn uitmuntend werk over de kinderpokken in het licht heeft gegeven, vóór dat het beſtaan der Vaccine hem bekend ware, en dus kan immers de Heer C. niet wel beweren, dat hij in het opſtellen van dezelve, ter gunſte der Vaccine, door den Booze zoude zijn aangeblazen geworden. Doch daar valt ons iets in, goede Doctor! om u uit het gedrang te redden: gij weet, wij houden veel van goeden raad te geven, en het verdedigen van eene paradoxe ſtelling, meerder of minder, is toch voor u van geen belang ter wereld. De geheele zaak is immers in eens gevonden, met maar fiks weg te beweren, dat de Booze, ten einde voor de Vaccine ſchoonbaan te maken, reeds eenen geruimen tijd vóór de bekendwording derzelve in de voornaamſte Geneeskundigen gevaren is, en deze verklaring zoude tevens ter oplosſing verſtrekken, waarom er nog zoo vele menſchen in de landen, waarin de Vaccine tot dus verre niet algemeen is ingevoerd, aan de zoo goedaardige ontwikkelingsziekte der kinderpokken ſterven; en wij zijn ter veronderſtelling van zoodanig iets te

meer geregtigd, omdat, offchoon de Heer C. zoodanige ongerijmde verklaring wel niet woordelijk leert, wij dezelve echter hoofdzakelijk uit 's mans fchriften ontleend hebben. Immers zegt hij, met ronde woorden (*): alle *Vaccinatores* misfen *logica*, die eene juistheid in het denkvermogen veronderftelt; nu de geheele geneeskundige wereld kleeft de Vaccine finds vele jaren met een onbepaald vertrouwen aan; de Heer C. getuigt het insgelijks in zijne *Beftrijding*, bl. 67; bijgevolg zal men bij de geheele geneeskundige wereld vruchteloos juistheid van denkvermogen zoeken; geen wonder derhalve, dat de geneeskundigen, door den booze voortgezweept, de zachtaardige ziekte der kinderpokken niet kunnen vatten, want de booze geest verduisterd hun verftand. Bijgevolg is de door de kinderziekte veroorzaakte fterfte geenzins het gevolg dezer weldadige ontwikkeling der Natuur, maar van de verkeerde, ja moordende behandeling van onkundige ofte wel van in hun denkvermogen door den Booze benevelde Geneesheeren!!! *Nihil tam absurdum, quod non aliquando fuit dictum ab aliquo philosophorum.*

Ten vijfde: de Heer C. heeft, in zijne *Beftrijding*, beweert, dat de kinderpokken eene ontwikkelingsziekte zijn, eene *crifis*, gelijkftaande met het tanden krijgen der kinderen, met de ongefteldheden, die het doorbreken van de eerfte *menstrua* bij jonge maagden, en de weeën bij vrouwen in barensnood, en

(*) *Beftrijding der Vaccine*, bl. 98.

en eindelijk bij de jongelingen, ten tijde der manbaarheid, vergezellen; deze natuurlijke verrigtingen nu, zegt de Doctor, kan men niet ſtoren, zonder groot nadeel te verwekken; maar even als men door de *castratie* de manwording voorkomt, zoo kan men ook door de *Vaccine* het ontſtaan der kinderziekte voorkomen, juist even als bij de ontmanning plaats heeft, door de *energie* des levens, bij het kind zoo noodzakelijk, uit te dooven, en alzoo bloei en kracht te ondermijnen. Waarlijk! men behoeft geen Geneeskundige te zijn, maar alleen gezond menſchenverſtand te bezitten, om zich met ons te overtuigen, dat de Heer C. hier de dwaasheid ten toppunt drijft. Immers, om zich hiervan volkomen te overtuigen, hebbe men ſlechts aan te merken, dat, indien de kinderpokken inderdaad eene ontwikkelingsziekte zijn, gelijk ſtaande met de ongeſteldheden, welke het tanden krijgen der kinderen, het doorbreken van de eerſte *menſtrua* bij jonge maagden, de weeën bij barende vrouwen, en de manbaarheid bij jongelingen vergezellen, ook hieruit noodwendig zoude moeten volgen, dat de kinderpokken tot den normalen ſtaat des menſchelijken ligchaams behooren, en bij gevolg, tot behoud van de gezondheid even zoo noodzakelijk zijn, als de door hem vermelde natuur-verrigtingen, welke men, blijkens de dagelijkſche ondervinding, zonder groot nadeel aan de gezondheid te veroorzaken, niet ſtoren kan, zoo dat bij hen, die nimmer de kinderziekte gehad hebben, eene gebrekkige gezondheid, en dien ten gevolge, een korter leven zou moeten hebben plaats gehad; ongelukkig

 voor

voor zijne ftelling, dat de ervaring ons intusfchen lijnregt het tegendeel leert, daar de inwoners der voorwereld, blijkens de Heilige Schrift, eenige eeuwen leefden, terwijl de eerfte verfchijning van dezen geefel des menschdoms, gedurende de belegering van *Mecca*, door eene uit Christenen beftaande Abysfinifche armée, eerst in het jaar 569, heeft plaats gehad, en deze vreesfelijke ziekte vervolgens door de zegepralende Arabifche armeën fpoedig overal verfpreid, en naderhand ten tijde van den heiligen oorlog door de kruisvaarders naar *Europa* overgebragt is. — De oude *Grieken* en *Romeinen*, bij welke men geen het minfte fpoor dezer ziekte vindt, en die derhalve deze, zoo het heeten moet, weldadige pogingen eener herftel aanbrengende Natuur misten, hebben intusfchen, over het algemeen, veel betere gezondheid genoten, en waren veel hechter en fterker, dan het tegenwoordig geflacht. —— En men kan dezelfde getuigenis afleggen ten opzigte van de inwoners van dit werelddeel gedurende de twaalf eerfte eeuwen, blijkens de menigvuldige, gedurende den heiligen oorlog door hen verduurde ongemakken en verrigte heldendaden. Intusfchen waren deze voorbeelden van gezondheid en ligchaamsfterkte met de kinderziekte geheel onbekend, en misten zij derhalve zulk eene weldadige *crisis*, zoodanig eene voortreffelijke gelegenheid ter ontwikkeling. Een BOERHAAVE, OOSTERDIJK SCHACHT en zoo vele andere menfchen, welke de kinderpokken nooit gehad hebben, eu bij gevolg, van deze voortreffelijke *crisis* der kinderpokken zijn verftoken geweest, zijn in-

intusſchen geenszins zwakker en krachteloozer van geſtel geweest dan andere menſchen. Integendeel was wijlen de Utrechtſche Hoogleeraar OOSTERDIJK SCHACHT, die over de 80 jaren oud geworden is, en al zijne zielsvermogens tot zijn uiterſte behouden heeft, een man van eene goede gezondheid en eene ſterke ligchaamsgeſteldheid, zoo dat hij wel verre van dat hooger geſtemd leven, en die werkzame krachten ter uitbreiding te misſen, integendeel dezelve in eenen voor zijne jaren buitengewonen graad genoot. Voorts leert de ervaring, dat bij die menſchen, die in derzelver jeugd geene kinderpokken krijgen, de ontwikkeling er volſtrekt niets mede lijdt, doch dat de zoodanigen, in eenen vergevorderden leeftijd de kinderziekte krijgende, er doorgaans des te erger aan zijn, eu de uitkomst veelal doodelijk is. Eindelijk genieten zoodanige volkeren, tot welke ten huidigen dage dezen geeſel van het menschdom nog niet doorgedrongen is, geenszins eene meer gebrekkige gezondheid, of zijn van een zwakker ligchaamsgeſtel dan wij *Europeanen*, die reeds ſedert ruim zes eeuwen zoo vele millioenen ſlagtoffers als een gevolg dezer, zoo het heeten moet, weldadige criſis hebben zien ten grave dalen. —— Wijders hebben wij den Heer C. onzen welmeenenden raad gegeven, zich zelven in het vervolg te wantrouwen, en voortaan, alvorens zijn geſchrijf ter drukpers over te geven, hetzelve eerst aan een vertrouwd vriend van rijpe jaren en meerdere ervaring te laten lezen, ten einde hierdoor voor te komen, dat hij het Publiek niet weder zulk eene wartaal opdisſche, en onze

wederlegging besloten met eene aanhaling uit de geschriften van den grooten RICHTER, welke dit ongerijmde gevoelen onder de zonderlinge hypothesen onzer eeuw rangschikt, en tevens den lezer doen zien, dat dit ellendig denkbeeld van den Heer C., om, namelijk, de kinderpokken als eene ontwikkelingsziekte te beschouwen, nog niet eens nieuw is, maar dat de Doctor hier weder, *more solito*, in eene geleende wapenrusting gestreden heeft. —— Elk ander Geneeskundige, behalve een Dr. C., zoude, bij het lezen dezer uit den aard der zaak ontleende aanmerkingen, het ongerijmde eener even zoo vreemde als belagchelijke stelling, gevoeld en gezwegen hebben; doch men kent de verregaande ombeschaamdheid der Bilderdijkianen niet.. De Heer C. zegt, met een stalen voorhoofd, dat hij het onnoodig acht, onze bewijsredenen te wederleggen, vooral, daar hij dezelve reeds in zijne *Nieuwe Bijdrage* heeft uit een gezet, en verwijst ons naar bladz. XII, alwaar de Heer C. de dwaasheid heeft van te beweren, dat men het *Contagium Variolosum* als eene gelegenheidsoorzaak te beschouwen hebbe, omdat het, let wel! niet bij alle personen de kinderziekte verwekt, en de ziekte ook niet bij allen uit een contagium ontstaat, en voorts op de vraag: hoe, indien de kinderziekte eene ontwikkelingsziekte is, ontwikkelt zich het gestel der menschen in die landen, daar deze ziekte nog niet is uitgebroken? En hoe ging het in dit opzigt met onze voorvaderen, die de kinderziekte niet kenden? onbeschaamd antwoordt: de ontwikkeling geschiedde zonder dien strijd te verwekken.

ken. Immers, men zoude met hetzelfde regt kunnen vragen: hoe ontwikkelt zich het gestel bij kinderen, die geene ziekteverschijnselen hebben, bij het tanden krijgen? Hoe geschiedt de ontwikkeling bij die maagden, bij welke geene ongesteldheid het ontstaan der *menstrua* voorafgaat? En antwoordt al weder, zonder dien strijd. En echter blijven wij de ziekteverschijnselen, indien ze zich vertoonen, als *signa critica*, en als eenen weldadigen strijd beschouwen. Gelijk nu de ontwikkeling in sterkere gestellen, zoo als dit over het algemeen bij onze voorouderen plaats had, en ook nu nog bij eenige individus zonder veel moeite plagt te geschieden, zoo geschiedt zij thans over het algemeen met meer worsteling, de meerdere energie des levens deelde een meer weerstand biedend karakter aan het ligchaam mede, terwijl bij het verminderen van dien krachtigen weerstand, *vis resistens*, de natuur ook noodzakelijk meer inspanning, *vis opponens*, behoeft, om de ziekteprikkels te bestrijden: wanneer wij nu door een of ander middel de natuur hierin, in die worsteling tegenwerken, in plaats van haar te ondersteunen, dan verminderen wij hare krachten, en storen haar werk, de ontwikking, namelijk (*), — en vergenoegt zich wijders hier met de bloo-

(*) Intusschen verklaart dezelfde Schrijver, die hier het *contagium variolosum* slechts als eene gelegenheidsoorzaak wil beschouwd hebben, in hetzelfde geschrift, bladz. 32, uitdrukkelijk in zijne zoogenaamde wederlegging van den Recensent der *Vaderlandsche Letteroefeningen*,

bloote asſertie, dat het ten duidelijkſte blijkt, dat wij het *tertium comparationis* niet kennen, en dus zijn gevoelen niet begrepen hebben.

Dat hij, C., alleen, in zoo verre hij de kinderziekte als eene ontwikkelingsziekte beſchouwt, haar met de genoemde ziekteverſchijnſelen heeft willen vergelijken, en dat wij zigtbaar de Natuurverrigtingen zelve met pathologiſche verſchijnſelen, die dezelve zoo dikwerf vergezellen, verward hebben, en dat uit deze verwarring bij ons een aantal dwalingen en wanbegrippen ontſtaan zijn, en vervolgt met deze uitroeping. Neen! de ontwikkeling zelve is geene ziekte, maar de moeijelijke, ziekelijke, tegenſtand vindende, en daar tegen in werkende ontwikkeling, dien toeſtand heb ik ontwikkelingsziekte, en derzelver verſchijnſelen, weldadige pogingen eener herſtel aanbrengende natuur genoemd, en eindigt met de aanmerking, dat de ontwikkeling van het *ſystema cutaneum* bij het kind even zoo noodig en onontbeerlijk is tot het behoud der gezondheid, als het doorbreken der tanden, het ontſtaan der menſtrua bij de maagden, enz. Intusſchen behoeft men onze *Waarde der Vaccine* ſlechts in te zien, om zich ten volle te overtuigen, dat wij noch de waarlijk dwaze en belagchelijke ſtelling, dat de ontwikkeling van het *ſystema cutaneum* bij het kind onnoodig en

gen, dat hij zelve met zijne *Beſtrijding der Vaccine* niets anders gewild heeft, dan dat men de kinderziekte zoude tegengaan, even als alle andere beſmettelijke ziekten. Al weder dus een curieus ſtaaltje van 's mans conſequenten redeneertrant!

en ontbeerlijk zou zijn, noch dat de ontwikkeling zelve eene ziekte zoude uitmaken, maar juist het tegengeſtelde duidelijk geleerd, en hieruit onder anderen beweerd hebben, dat de kinderziekte nimmer onder de ontwikkelingsziekten konde gerangſchikt worden, omdat eene ontwikkelingsziekte derzelver grond en naaste oorzaak heeft in eene geſtoorde ontwikkeling, en indien dezelve geene plaats grijpt, alsdan de ontwikkeling geſchiedt zonder eenige ziekteverſchijnſelen te weeg te brengen, daar integendeel de pokken, zelfs in derzelver meest goedaardigen vorm, toch altoos nog eene ziekelijke aandoening van het geſtel veronderſtellen; doch daarenboven is eene ſlechts oppervlakkige lezing van den redeneertrant des Schrijvers genoegzaam, om ieder onpartijdig lezer te doen inzien, dat de Heer C. hier weder, naar gewoonte, zijne bekende taktiek bezigt, om, namelijk, wanneer hij zich buiten ſtaat bevindt onze argumenten zelve eenigermate te wederleggen, de bijzaken in het breede te behandelen, terwijl hij de hoofdzaak in het geſchil met diep ſtilzwijgen voorbijgaat, of wel met loutere magtſpreuken beantwoordt, of eindelijk, gelijk hier, door het listiglijk inmengen van allerlei, tot de eigenlijke hoofdzaak of geene, of voor het meest ſlechts eene zijdelingſche ſtrekking hebbende begrippen, den lezer ongemerkt van dezelve tracht af te leiden, niet begrijpende, dat hij door eene hier ten toon geſpreide voorbeeldelooze opeenſtapeling, van zich in elke zinſnede kenſchetſende phyſiologiſche en pathologiſche wanbegrippen, verre van zich uit den drang te redden, integendeel

zich ſteeds dieper en dieper in zijne eigene ſtrikken verwart. Immers, indien men door de ontwikkeling, zoodanig eene werkdadigheid van de Natuur verſtaat, waardoor dezelve het geſtel in ſtaat ſtelt, om aan het, door de Natuur beſtemde doel, te beantwoorden, zoo als zulks bij het voorbeeld der tandwording, bij de manwording, bij het doorbreken der menſtrua en bij het kramen plaats heeft, dan ook ſpreekt het van zelfs, dat zoodanig eene ontwikkeling geen pathologisch, maar een phyſiologisch verſchijnſel uitmaakt, en dat dezelve ſlechts dan een onderwerp der pathologie wordt, wanneer door de eene of andere bijkomende oorzaak, de natuurlijke ontwikkeling in derzelver loop geſtremd of verhinderd wordt; bij gevolg, indien de kinderpokken waarlijk onder de ontwikkelingsziekten zouden behooren gerangſchikt te worden, zoo zoude immers het volgend dilemma een van beide het geval moeten zijn, of de menſchen in die landen, waarin de kinderziekte nog niet is doorgebroken, alsmede onze voorouders, gedurende de twaalf eerſte eeuwen, zouden de kinderpokken hebben moeten doorſtaan, zonder eenige ziekteverſchijnſelen te ontwaren, of het menſchelijk ligchaam bezit het vermogen, om, zonder de hulp van dezen, vaak zoo noodlottigen vreemden gast, deszelfs geſtel te ontwikkelen. En bewijzen nu onze voorouders, die landen, waarin de kinderziekte niet is doorgedrongen, alsmede de enkele individus, welke, zonder ooit de kinderziekte gehad te hebben, in eenen hoogen ouderdom, in het volkomen genot van ziels- en ligchaamsvermogens,

het

het tijdelijke met het eeuwige verwisfeld hebben, niet ontegenzeggelijk, dat dit laatfte inderdaad het geval is. Dus vragen wij: met welk regt men toch de kinderpest, eene ziekte, welke, volgens de berekening van C. zelven, (en niemand zal toch wel het vermoeden koesteren, dat de Heer C. de zaak te hoog zal hebben opgegeven) van de 1000 lijders aan 90 het leven kost, onder de ontwikkelingsziekten rangfchikt, en waardoor zich dan de pokziekte als eene crifis der Natuur bewijst? daar, blijkens de gefchiedenis, het ligchaamsgeftel onzer vooronders, welke eene zoo heerlijke ontwikkeling, gedurende twaalf eeuwen, misten, in vergelijking met het krom en verdraaid geflacht dezer zoo diep bedorven negentiende eeuw, volgens den Heer C. zelven, zoo heerlijk ontwikkeld was! Maar daarenboven heeft de Heer C. de dwaasheid, de kinderziekte, als ontwikkelingsziekte, te vergelijken, met de lastige en onaangename verfchijnfelen, die het tandenkrijgen bij de kinderen, die de manbaarheid bij den jongeling, of de huwbaarheid bij de maagd dikwerf voorafgaan of vergezellen, ja met den toeftand der vrouwen in barensnood!!! Wel, goede man! waar blijft men hier toch met het *tertium comparationis*, het derde in de vergelijking? Want, indien men volgens uwe ftelling, de kinderpokken als eenen weldadigen ftrijd der Natuur ter ontwikkeling te befchouwen hebbe, indien men dezelve te regt met bovengemelde ziekteverfchijnfelen vergelijken kan, indien eindelijk bij die perfonen, die geene kinderziekte krijgen, de ontwikkeling zonder ftrijd plaats heeft, dan zou immers,

vol-

volgens het *tertium comparationis*, deze fraaije vergelijking dan eerst van waarde zijn, wanneer, of de kinderziekte tot eene geregelde normale ontwikkeling van het menfchelijk ligchaam behoorde, of, wanneer er omgekeerd, gedurende eenige eeuwen, geheele reekfen van kinderen, jongelingen, maagden en zwangere vrouwen ontwikkeld waren, zonder dat dezelve tanden gekregen hadden, of dat er bij het kramen, weeën waren aanwezig geweest. De verregaande ongerijmdheid van beide deze ftellingen is intusfchen zoo in het oog loopende, dat hier waarlijk elk woord van wederlegging geheel overbodig, ja bijna eene beleediging voor het lezend Publiek zijn zoude. Inderdaad, niemand zou beter en meer *ad rem*, eene fatyre op uwe excentrieke gevoelens hebben kunnen fchrijven, niemand zoo wel het *quo quis indoctior eo impudentior*, alsmede uw gebrek aan gezonde logica, in een helderder daglicht ftellen, dan gij zelf dit gedaan hebt! Ja de Heer C., hoe verblind ook, fchijnt toch zelf eenigermate de verregaande ongerijmdheid zijner rangfchikking der kinderpokken onder de ontwikkelingsziekten, gevoeld te hebben, en tracht dus bladz. 144, het paradoxe dezer ftelling eenigzins te bewimpelen, door te ftellen, dat verreweg de meeste ziekten in den eerften leeftijd, en in het bijzonder alle *morbi exanthematici acuti*, als ontwikkelingsziekten te befchouwen zijn. Intusfchen niet inziende, dat hij, in plaats van hierdoor zijne paradoxe ftelling te onderfchragen, integendeel de door hem ter dezer gelegenheid ten toon gefpreide pathologifche kundigheden juist in geen zeer gunftig

licht

licht doet beschouwen, daar hij hier twee hemelsbreedte verschillende denkbeelden van ontwikkelingsziekte, en van de zoodanige ziekten, waarin *symptomata morbi activa* voorkomen, jammerlijk met elkander verward. Doch daar wij noch tijd, noch lust gevoelen, om de beneden alle kritiek zijnde wangedrogtelijke, pathologische en therapeutische gevoelens van Dr. C. te wederleggen, dan alleen in zoo verre dezelve in een onmiddellijk verband staan met de heilzame Vaccine, zullen wij de verdere ontwikkeling zijner wanvoegelijke geneeskundige gevoelens den Lezer sparen, en gerustelijk aan de welwillende beoordeeling voor het lezend Publiek overlatende, wie van ons beiden, de Heer C. of wij, in den loop van dit geschrift proefondervindelijk getoond heeft, het *tertium comparationis*, het derde in de vergelijking, niet te kennen, en gaan wij thans tot het zesde argument over.

Ten zesde meent de Heer C. het gevaarlijke der Koepok-inenting hieruit te kunnen bewijzen, dat de dierlijke giften, en vooral, die uit eene ziekelijke afscheiding voortspruiten, de ergste vergiften zijn, en, omdat er door den Heer CHAUSSIER, kwaadaardige puisten bij het grazend vee zijn waargenomen, en door Doctor HERBST eene zekere zwarte pok beschreven is, uitwendig eenigermate naar de koepok gelijkende, en waarvan de gevolgen gevaarlijk, ja soms doodelijk zijn. De Heer C. erkent, dat, wel is waar, na de Vaccinatie volstrekt geen beangstigend verschijnsel wordt waargenomen, doch zegt, dat het eene niet ongewone eigenschap van de dierlijke vergif-

giften is, eene geheime werking uit te oefenen, zoodat geen enkel ziekteverschijnsel doet vermoeden, dat het gift steeds blijft voortwerken, om eenmaal de gezondheid en het leven aan te tasten en te ondermijnen. Men denke slechts, dus vervolgt hij, op het Venus-smet, of wel, op het speekselgift eens dollen honds, dat somtijds verscheidene jaren, ja zelfs, volgens ROUGEMONT, tot 40 jaren toe in het ligchaam kan verholen blijven, zonder dat zich in dien tusschentijd eenig verschijnsel openbaart. Daar wij nu dit voor eene der listigste en kwaadaardigste aanmerkingen des Schrijvers tegen de Vaccine houden, blijkbaar geschikt, om hierdoor zoo veel mogelijk aan min verlichten en zwakken, eene zekere vrees voor de Vaccine in te boezemen, alsof er welligt kwaad voor leven en gezondheid in de toekomst onder schuilen konde, zou hebben wij, om allen schijn van vrees te verbannen, des Schrijvers stelling aan de gezonde rede en de ervaring naauwkeurig getoetst, en den Heer C. op den voet volgende aangetoond; dat wij reeds bevorens met het voorbeeld van den beet eener vergiftige slang bewezen hebben, dat de dierlijke vergiften, welke aan eene ziekelijke afscheiding derzelver aanwezen verschuldigd zijn, niet erger of kwaadaardiger zijn dan de zoodanige, welke in den gezonden staat voorkomen. Dat wijders de Schrijver zich zelven de moeite had kunnen sparen, van met zoo veel omhaal van woorden de kwaadaardige puisten, door CHAUSSIER, bij het grazende vee, en de zwarte pok door Doctor HERBST waargenomen, zoo breedsprakig te beschrijven, uit-

hoof-

hoofde dezelve in het begin eenigzins naar den koepok gelijken, daar hij toch zelf verpligt is te erkennen, dat noch de kwaadaardige puisten van het grazende rundvee, noch de zwarte pok, doorloopende dezelfde verſchijnſelen vertoonen als de Vaccine, en er derhalve uit de in het begin der ziekte tusſchen dezelve plaats hebbende ſchijnbare overeenkomst ook niets ten nadeele der Vaccine kan worden afgeleid; dat dit ook 25 jaren geleden, toen men de werking van de Vaccine op het menſchelijk ligchaam nog niet algemeen kende, een ten minſte plauſibel argument voor den Schrijver had kunnen opleveren, doch dat het thans, nadat eene millioenen malen herhaalde ervaring, gedurende meer dan het vierde eener eeuw het tegendeel ten klaarſte bewezen heeft, een overtollig en nutteloos werk is, en dus alleen ſtrekt ten betoog, dat het hoogstwaarſchijnlijk zeer gevaarlijk zoude zijn, met ſtof of van de kwaadaardige puisten, of van de zwarte pok in te enten; iets, hetgeen aan geen vaccinator ooit in de gedachten zal komen om te beproeven. Dat voorts de vrees van C., voor de gevolgen der Vaccine in de toekomst, ijdel en herſenſchimmig is, en de door hem ter ſtaving zijner paradoxe ſtelling bijgebragte voorbeelden nul en van geene waarde zijn, daar de primitive werking van het venusgift zich doorgaans binnen weinige dagen openbaart en zes weken het langſte tijdſtip is, hetwelk wij, offchoon zeer zelden, echter ſoms, hebben waargenomen, en dat GIRTANNER zeer juist heeft opgemerkt, dat de door den goeden ROZEN VAN ROZENSTEIN en anderen beſchrevene gevallen, waar de

de besmetting zich eerst 20, ja zelfs 30 jaren, na de aansteking openbaarde, geneeskundige sprookjes zijn, welke bij den denkenden arts geen het minste geloof verdienen, dat eindelijk de groote RICHTER te dezen opzigte insgelijks zeer juist aantoont, dat zoodanig een gevoelen zich met gezonde pathologische begrippen niet wel rijmen laat, en dat ROUGEMONT, op wien de Heer C. de onbeschaamdheid heeft zich hier te durven beroepen, in zijn klassiek werk over deze vreesselijke ziekte, juist het tegengestelde leert van hetgeen C. hier beweert, zoodat deze plaats alweder een nieuw en sprekend bewijs oplevert van het weinige geloof, dat men aan 's mans aanhalingen hechten kan, daar toch een van beiden het geval moet zijn, of de Heer C. heeft hier mede ter kwader trouw zijner lezers trachten te misleiden, ten einde aldus zijne paradoxe stellingen, als het ware, onder de bescherming van dien klassieken Schrijver te plaatsen, en op die wijze zoo mogelijk zijn eigen onzin onder de mom van dien beroemden Geneeskundige tot het rijk der waarheid toegang te verschaffen, of de Doctor kent het zoo mal *à propos* door hem aangehaalde klassiek werk van dien beroemden Geneeskundigen niet.

Wijders hebben wij aangetoond, dat, daar elk vergift zijne bijzondere eigenschappen heeft, men in alle gevallen nog geenszins uit de analogie van de werking van het eene tot die van het andere eenig stellig besluit zou kunnen opmaken, maar dat daarenboven, zoodra in den dollen hondsbeet, het speekselgift zijne werking op het menschelijk ligchaam begint uit te oefe-

oefenen, deszelfs rampſpoedige gevolgen zich onmiddellijk openbaren; waarentegen bij de Vaccine, na het afloopen der Vaccinatie, nadat dus het geheele geſtel door de koepokſtof is aangedaan geworden, naar de getuigenis van Doctor C. zelven (*), geen beangſtigend verſchijnſel waargenomen wordt. Dat eindelijk de Vaccine, het produkt eener ziekelijke afſcheiding op de uijers der koeijen, wel is waar, een *contagium animale sui generis* daarſtelt, doch geenszins onder de dierlijke vergiften behoort, zoo dat de vrees van C. voor de kwade gevolgen der Vaccine in de toekomst waarlijk herſenſchimmig is, omdat de geneeskundige verhalen van dierlijke vergiften, welke eene reeks van jaren, zonder eenig verſchijnſel of ziekelijke werking naar buiten, in het menſchelijk ligchaam zouden zijn verholen gebleven, voor zoo vele ſprookjes te houden zijn, waarvan er, bij nader onderzoek, welligt geen enkel den toets der waarheid zou kunnen doorſtaan; dat eindelijk deze, genomen wij dezelver echtheid, hetgeen wij intusſchen ſtellig niet doen, voor het oogenblik aannamen, nog altoos als zoo vele uitzonderingen op den algemeenen regel zouden moeten beſchouwd worden, want dat de dierlijke vergiften gewoonlijk vrij ſpoedig werken, en er dus bijgevolg onder de millioenen der ſedert 29 jaren gevaccineerde perſonen zekerlijk reeds vele duizenden voorbeelden van vergiftiging door de koepokſtof zouden moeten voorhanden zijn, indien de koepok inderdaad zulke nadee-

(*) *Beſtrijding der Vaccine*, bl. 117.

deelige uitwerkfelen in het menfchelijk ligchaam uitoefende.

Daar intusfchen de Heer C. buiten ftaat is ons zelfs eene enkele daadzaak ter ftaving zijner meening hieromtrent te leveren, en zich gedrongen vindt, om op bladz. 117 zelve te erkennen, dat zijne geheele ftelling, dat, namelijk, de Vaccine de werkzaamheid van het zenuwgeftel in het algemeen en de ontwikkeling der teeldeelen en van al die organen, welke meer tot het uitwendig leven behooren en den werkkring des mans vormen, zouden vervroegen en vermeerderen, terwijl zij daarentegen de ontwikkeling der voedingsorganen belemmeren en verftoren, eene loutere befpiegeling is. Daar nu deze 's mans ijdele fuppofitiën door de dagelijkfche ervaring, de beste leermeesteresfe in het ondermaanfche, volkomen worden gelogenftraft; daar aan ons onder meer dan 1600 gevaccineerden geen één enkel voorbeeld is voorgekomen, waarbij, ten gevolge der Vaccine, de werkzaamheden van het zenuwgeftel in het algemeen en de ontwikkeling der teeldeelen in het bijzonder vermeerderd en vervroegd, en die der voedingsorganen daarentegen belemmerd en verftoord zouden zijn; daar eindelijk wij in ftaat zijn, om den Heer C. met een aantal van door ons gevaccineerden, die thans reeds de huwbare jaren bereikt hebbende, zich in den vollen bloei en kracht huns levens bevinden, en in alle opzigten de ondubbelzinnigfte bewijzen opleveren van naar ligchaam en ziel volkomen ontwikkeld te zijn, proefondervindelijk te bewijzen, dat de Vaccine geenszins werkt door de energie des le-

vens,

vens, bij het kind zoo noodzakelijk uit te dooven, en aldus bloei en kracht te ondermijnen, zoo vonden wij ons verpligt, offchoon wij volgaarne, uit liefde tot onze evennaasten, gelooven willen, dat de Heer C. in deze ter goeder trouw dwaalt, en zijne *Beſtrijding* niet met een kwaad opzet en tegen licht en beter weten geſchreven heeft, ter liefde der waarheid, hier openlijk onze verwondering te betuigen, dat het krachtvolle leven van zoo vele duizenden gevaccineerde jonge mannen en vrouwen niet in ſtaat geweest is den in dezen geheel verblinden Doctor van zijne dwaling terug te brengen.

En wat is nu de repliek van den Heer C. op al deze door ons aangevoerde daadzaken; de Doctor zegt, dat hij zeer wel weet, dat de *pustula maligna* en de zwarte pok niet doorloopende dezelfde verſchijnſelen opleveren als de koepok; doch dat dit alleen bewijst, dat ze drie onderſcheidene ziekten zijn, waarvan hij nimmer het tegendeel beweerd heeft; want dat hij niet de identiteit, maar alleen derzelver onderlinge analogie, daar ze ieder uit een *miasma*, met uw welnemen, Doctor! *contagium* der grazende dieren ontſtaan, heeft willen aantoonen, en dat dit het doel zijner vergelijking geweest is: maar Doctor *cui bono* deze vergelijking! daar men toch eensdeels nimmer uit de analogie tot den aard van een *contagium* ſtellig beſluiten kan en anderdeels deze vergelijking, thans volſtrekt niet meer te pas komt, ſedert eene 29jarige ondervinding proefondervindelijk bewezen heeft, dat de heilzame

Vaccine van den kwaden aard der *pustula maligna* en der zwarte pok hemelsbreedte verfchilt? Doch hooren wij den man verder: hij zegt, dat de Vaccine, volgens de getuigenis van een' der voornaamfte koepokinenters in *Duitschland*, den Hoogleeraar REIL, op de grondbeginfelen van de organifatie werkt, die, even als het zenuw- en vaatgeftel, algemeen worden opgewekt, of wel, zoo als de niet minder beroemde Franfche Geleerde HUSSON gezegd heeft, zoodanig op het weeffel der vaste deelen inwerkt, dat ze eene nieuwe gefteldheid krijgen, en het ganfche ligchaam eene blijvende en duurzame verandering ondergaat, en dat als zoodanig de wijze van werken van het koepokgift, door hem met meer uiteenzetting is voorgefteld, doch dat wij, zonder eene enkele wederlegging, dit gevoelen maar glad weg, *ex petitione principii*, hebben verworpen. —— Dat insgelijks onze verklaring, van in geen enkel individu, ten gevolge der Vaccine, de door C. opgegevene nadeelige uitwerkfelen op het menfchelijk ligchaam te hebben waargenomen, eene *petitio principii* bevat, doordien wij in deze woorden de verfchijnfelen, die hij, C., bij het tegenwoordig geflacht meent waar te nemen, niet ontkennen, maar alleen ftaande houden, dat ze niet het gevolg der Vaccine zijn, hetgeen intusfchen juist het door hem met bijvoeging van bewijsgronden verdedigde gefchilpunt is. Waarlijk! wanneer men in repliek niet in ftaat is, andere dan zoodanige ellendige bewijsredenen te berde te brengen, ware het ongetwijfeld beter niets te zeggen, dan met zoodanige ijdele fuppofitiën, zulke drogredenen en *petitiones*

nes principii te velde te trekken, en een ieder, die de minſte achting voor het Publiek, of zelfs voor zijne eigene eer koesterde, zoude zekerlijk deze partij gekozen hebben; doch dit was echter niet te verwachten van iemand als de Heer C. Want deze, na eenmaal het waagſtuk ondernomen te hebben, om, zonder de minſte daadzaken aan te voeren, tegen de meening van de geheele Geneeskundige wereld niet ſlechts, maar ook tegen die van het gansche beſchaafde Publiek, tegen al wat verlicht en geleerd is, ja eindelijk tegen eene algemeene ervaring van 29 jaren aan te druisſchen, acht zich verpligt, zijne eenmaal geopperde paradoxe ſtellingen, trots de gezonde rede en ervaring, vol te houden, en verkiest tot dat einde liever, zich van ijdele ſuppoſitiën, niets ter zaak doende declamatiën, valſche voorſtellingen, drogredenen van allerlei aard, ja openbare logentaal te bedienen, dan zijne eenmaal begane dwaling openlijk te erkennen, en het woord *peccavi* uit te ſpreken. En als wij dit punt vasthouden, dan, maar ook dan alleen, zal ons het gedrag van den Heer C. verklaarbaar zijn. Immers, men behoeft de werken van REIL en HUSSON ſlechts in te zien, om zich te overtuigen, dat zij beide niets anders geleerd hebben, dan hetgeen wij en alle Vaccinatores beweren, en hetgeen uit den aard der zaak natuurlijk voortvloeit, dat, namelijk, zal de Vaccine duurzaam en van kracht zijn, er noodwendig vereischt wordt, dat dezelve eene algemeene werking op het ganſche ligchaam uitoefene, ten gevolge van welke hetzelve de vatbaarheid verliest, om, enkele excepti-

en uitgezonderd, in het vervolg door het contagium der kinderpokken te kunnen besmet worden. Doch volgt hieruit, zoo als de Heer C. schijnt te wanen, dat de Vaccine, namelijk, als een gift, en het produkt eens zieken gestels, eene bron van ziekte noodwendig moet openen? Zekerlijk niet. Want, om ons van de woorden van wijlen onzen geachten Collega VAN LIER te bedienen: „ Elk aanstekend produkt eens dierlijken ziekte-gestels brengt, bij voorhanden zijnde vatbaarheid, altoos de, aan de oorspronkelijke ziekten, eigenaardige verschijnselen door overdraging voort. Daar nu de koepokstof het voortbrengsel is eener bepaalde ziekte, in eene van den mensch verschillende klasse vau zoogdieren, is het natuurlijk, dat die stof, op den mensch bij overdraging, maar ingevolge deszelfs vatbaarheid, werkt, en dus, wel is waar, ziekte bij hem voortbrengt, maar welker intensiteit, ten opzigte der ziekte, tegen welke zij als voorbehoedmiddel dient, in geene de minste evenredigheid staat." (*) Daar nu de Doctor blijkbaar het gevoelen der beide door hem aangehaalde Vaccinatores niet regt schijnt begrepen te hebben, en de man al zijne zoogenaamde nadeelige uitwerkselen der Vaccine, zonder eene enkele daadzaak ter staving zijner meening te kunnen aanvoeren, uit loutere theoretische bespiegelingen afleidt, zoo kan zekerlijk het niemand ons ten kwade duiden, dat wij waarlijk geenen den minsten lust gevoelen, om ons met deze ijdele suppositiën, of 's mans hersenschimmige vrees voor de toekomst een oogenblik langer bezig

te

(*) *l. l.* bl. 96.

te houden; te meer, daar de ervaring, de beste leermeesteresse in het ondermaansche, ons derzelver valschheid en ongerijmdheid klaar en duidelijk heeft leeren kennen. Daar dus de Vaccine zich van het eerste oogenblik als eene op de ervaring steunende daadzaak heeft doen kennen; daar de algemeene ervaring van 29 jaren, met het zegel harer goedkeuring, de heilzame werking der Vaccine bekrachtigd heeft, zoo spreekt het immers van zelf, dat niet wij, onze op de dagelijksche ervaring gegronde opinie, *ubi enim rerum testimonia adsunt, non opus est verbis*, maar de Heer C. zijn, beide tegen de gezonde rede en de ervaring aaandruischend, gevoelen moet bewijzen, en wel, niet, *more solito*, met bloote veronderstellingen, loutere bespiegelingen, hersenspoken, ijdele vrees voor de toekomst en allerlei drogredenen, maar door naauwkeurige waarnemingen, want dat daadzaken ook door daadzaken moeten bestreden worden. Deze laatste intusschen zal men vruchteloos in de repliek van C. zoeken, zoo dat, bij gevolg, niet wij, maar de Heer C. eene *petitio principii* begaat.

Wat eindelijk 's mans laatste aantijging betreft, dat wij, namelijk, door bijvoeging in de bewuste zinsnede, dat ons geen enkel voorbeeld is voorgekomen, bij welke, ten gevolge der Vaccine, de werkzaamheid van het zenuwgestel in het algemeen, en de ontwikkeling der teeldeelen in het bijzonder, vermeerderd en vervroegd, eu die der voedingsorganen daarentegen belemmerd en verstoord is, wij beamen hier ten volle onze, in de *Waarde der Vaccine*

 ge-

dane uitdrukking, namelijk, dat wij nimmer eenige nadeelige werkingen als een gevolg der Vaccine, *qua talis*, hebben waargenomen, maar wel in enkele gevallen, ten gevolge van andere blijkbare en nadeelige omſtandigheden, daar toch wel niemand van gezonde herſenen, de Vaccine als een algemeen panacee zal beſchouwen, of in ernst gelooven willen, dat de Vaccine het menſchelijk ligchaam in het vervolg voor de werking van allerlei andere prikkels ongevoelig of onvatbaar maakt.

Zoo zijn wij dus eindelijk tot het zevende of laatſte argument van den Heer C. genaderd, nopens de hechtheid der oude lieden, en van de minderheid in kracht en duurzaamheid van het tegenwoordige geſlacht, vooral ten aanzien van de mindere ſtevigheid van het beenig maakſel, waaromtrent wij den Heer C. onder het oog gebragt hebben, dat men, eensdeels, van deze oude lieden, die juist, uit hoofde van hunne hechtheid en ſterkte, zoo oud geworden zijn, en die dus als de elites van hunnen tijd moeten beſchouwd worden, geen algemeen gevolg kan afleiden, nopens de in het algemeen plaats hebbende minderheid in kracht en duur van het tegenwoordig geſlacht, ten aanzien van de mindere ſtevigheid van het beenig maakſel, anderdeels, genomen wij deze ſtelling, ten minſte in de Noordelijke Provinciën van het Nederlandſche rijk, in het algemeen niet ontkennen willen, het in dat geval echter dan nog aan geen den minſten twijfel zou onderworpen zijn, dat zulks geenszins aan de Vaccine, maar aan de, ſedert het jaar 1795, in dit rijk zoo algemeen verſpreide *lues*

Ve-

Venerea, alsmede aan de ongelukkige, ſteeds toenemende weelde en derzelver rampzalige gevolgen, en eindelijk aan de in hetzelve onder de geringere klasſe zoo ſchromelijk heerſchend misbruik van ſterke dranken zoude zijn toe te ſchrijven. Van daar, dat die echt Vaderlandſche geſlachten, bij welke, niettegenſtaande de algemeene beſmetting, zedigheid, matigheid en deugd den boventoon hebben blijven behouden, als ook in de kleine ſteden en ten platten lande, waar de Vaderlandſche zeden over het algemeen minder bedorven zijn, het gevaccineerd kroost ook een ſterker ligchaamsgeſtel heeft, en in het bijzonder een meer ſtevig beenig maakſel bezit, ja door de krachtvolle ontwikkeling zijner ziels- en ligchaamsvermogens alle gegronde hoop geeft, dat deze gevaccineerden, of ten minſte ſommige onder hen, ook eenmaal onder de elites van onzen leeftijd zullen worden gerangſchikt.

Wijders hebben wij aangemerkt, dat de Vaccine een onſchuldig en onſchadelijk middel is, waardoor, de Vaccinatie behoorlijk en regelmatig gewerkt hebbende, de vatbaarheid van des menſchen ligchaam voor de kinderziekte wordt weggenomen, doch dat hierbij zich deszelfs werking bepaald; want, dat overigens de Vaccine voor de gezondheid noch voor- noch nadeelig is, daar derzelver uitwerkſelen zich blootelijk bepalen tot de voorbehoeding der kinderziekte, en geenszins, zoo als ſommigen te onregt beweerd hebben, dienen ter genezing van andere ziekten. Dat men inderdaad hier en daar kort na de Vaccine onderſcheidene ziekten heeft zien wijken, en daarentegen na de Koepok-inenting andere

ziekten, vooral van eenen ſcrophuleuzen aard, zich ſoms zien ontwikkelen; doch dat, wanneer men zich niet door den uiterlijken ſchijn laat verblinden, maar de zaak nader met de vereischte naauwkeurigheid onderzoekt, het toevallige van het wezenlijke weet te ſchiften, het *post hoc, ergo propter hoc* niet laat gelden, en nimmer uit voorafgaande oorzaken tot de uitwerkſelen beſluit, ten zij er een noodzakelijk verband tusſchen beiden beſta, men ſpoedig zal ontwaren, dat beide, het verdrijven en ontſtaan dezer verſchillende ziekten, in geen het minſte oorzakelijk verband met de Vaccine ſtaan, en dat dezelve in de onderhavige gevallen, ten opzigte der andere ziekten, noch voor- noch nadeelig gewerkt heeft; en hebben wij dit betoog geëindigd met den Heer C., ter zijner geruſtſtelling, te verzekeren, van in ruim zeven en twintig jaren nog nimmer, na den geregelden afloop der Koepok-inenting, eenige belangrijke ongeſteldheid te hebben waargenomen. En wat repliceert de Heer C. nu tegen deze aangevoerde bewijsredenen? De Schrijver vindt zich verpligt de waarheid te erkennen, van den ſchadelijken invloed der afgodendienst aan Venus en Bacchus op het menſchelijk ligchaam, maar beweert, dat ook de Vaccine hiertoe bijdraagt, zonder echter hiervoor eenig ander bewijs aan te voeren dan onze getuigenis, dat vooral ziekten van eenen ſcrofuleuzen aard zich ſedert het genoemd tijdperk hebben ontwikkeld, terwijl men, zegt hij, vruchteloos bij ons zoeken zal, welke toch die ziekten mogen zijn, die men, ſedert de algemeene verſpreiding der Vaccine, heeft zien wijken. Zie

daar

daar, Lezer! al weder een blijk van de waarheidsliefde van den Heer C., of liever, van zijne kwade trouw, en van de valſche voorſtellingswijze onzer denkbeelden. Wij hebben hierom juist de geheele, hiertoe betrekkelijke periode ſchier woordelijk uit onze *Waarde der Vaccine* overgenomen, opdat de inzage hiervan een ieder overtuige, dat wij juist het tegendeel geleerd hebben van hetgeen de Heer C. zegt; want, verre van te beweren, dat vooral ziekten van eenen ſcrofuleuzen aard zich, ſedert het genoemde tijdperk, hebben ontwikkeld of verſpreid, hebben wij integendeel op proefondervindelijke gronden geleerd, dat in die weinige gevallen, waarin men de ſcrofulae na de Vaccinatie zich heeft zien ontwikkelen, deze ontwikkeling louter toevallig geweest is, en er geen het minſte oorzakelijk verband tusſchen beiden beſtaan heeft. (*) Even valsch als de vorige aantijging van den Heer C. is deze, dat wij buiten ſtaat zouden zijn de onderſcheidene ziekten op te noemen, die men ſedert de algemeene verſpreiding der Vaccine heeft zien wijken. — Wel, Doctor! hoe kunt gij u hier al weder zoo jammerlijk bloot geven! Vooreerst, raakt deze tegenwerping ons, die letterlijk beweerd hebben, dat de Vaccine ſlechts ter voorbehoeding tegen de kinderziekte en niet ter genezing van andere ziekten werkt, volſtrekt niet; ten andere, indien de Heer C. geen volſtrekt vreemdeling is in het medisch *Jeruzalem* is, dan kan het hem ook niet onbekend zijn, dat onderſcheidene Geneeskundigen, aan de Vaccine eene heilzame uitwerking tegen de kinkhoest, dar-

treu-

(*) *l. l.*, bl. 156.

treufe uitflag, fcrofulen, derdendaagfche koorts, enz. hebben toegefchreven. En is hem dit onbekend, hij leze ter zijner befchaming dan, de voortreffelijke Verhandeling van onzen waarden vriend, den Groninger Hoogleeraar THOMASSEN à THUESSINCK, over de kinderpokken (*), alwaar hij de daadzaken, hiertoe betrekkelijk, zal aangehaald vinden. De Heer C. intusfchen de valfche, ons zoo geheel verkeerdelijk toegefchrevene ftelling ten bafis zijner redenering gelegd hebbende, draaft daarop eenige bladzijden door, en discht ons eerftelijk een parabel op tusfchen de door hem opgegevene uitwerkfelen en gevolgen der Vaccine, in het kinderlijk geftel en de befchrijving der fcrofulae, van wijlen den beroemden RICHTER. Wel, man! die moeite had gij u kunnen befparen. Waarlijk! het is in den volften zin *oleum et operam perdere!* Ongelukkiger had gij u toch niet kunnen uitdrukken; immers zijn uwe fuppofitiën, nopens de werking van het *contagium vaccinicum* op het menfchelijk ligchaam, op eenen zandgrond gebouwd, daar dezelve niet uit gedane waarnemingen, want daadzaken ter onderfteuning uwer paradoxe ftellingen zal men in uwe fchriften vruchteloos zoeken, maar uit loutere theoretifche befpiegelingen zijn afgeleid. En ten gelukke voor het menschdom, worden dezelve, beide door de ondervinding en gezonde rede ten volle gelogenftraft. Wijders fchijnt de Heer C. ten eenenmale vergeten te hebben, dat wij in onze *Waarde der Vaccine* uitdrukkelijk geleerd hebben, een der voor-

(*) *l. l.*, bl. 269, 270.

voornaamſte voordeelen der Vaccinatie te zijn, dat er nimmer eenige ziekte als een gevolg der Koepokinenting ontſtaan is; daar integendeel door de inenting met menſchenpokken dikwerf ſcrofulen en andere ziekten ontwikkeld worden, en de kinderziekte zelve, ook bij de ingeënten niet zeldzaam verſcheidene ongeſteldheden achterlaat, en dat deze onze ſtelling door de eenparige getuigenis der beroemdſte Geneeskundigen volkomen bevestigd wordt, allen welke, offchoon in andere opzigten vaak verſchillende, echter in dit zoo belangrijk punt volkomen overeenſtemmen; dat, namelijk, de verſpreiding der Vaccinatie eene algemeene verbetering der gezondheid bij kinderen en volwasſenen heeft te weeg gebragt, zoodanig, dat de phyſieke ontwikkeling van ligchaam en ziel oogenſchijnlijk verbeterd is, dat de aanleg tot ſcrofels, tabes meſenterica, chroniſche uitſlagen, dartres, merkelijk is verminderd; dat de tandwording veel gemakkelijker is, het ligchaam meer kracht, de ſpieren meer vastheid krijgen, het hoofdhaar beter wast; dat er geene ziekten op de Vaccine volgen; dat de ziekten der kinderen veel minder algemeen zijn, gemakkelijker worden doorgeſtaan van diegenen, welke de koepokken gehad hebben, en dat men niet meer ziet die ellendige gevolgen, welke uit de kinderziekte zoo dikwijls voortkomen. (*)

En

(*) THOMASSEN à THUESSINCK, *Verhandeling over de kinderpokken*, bl. 269. — Voorts moeten wij hen, die, na al deze daadzaken, omtrent de waarheid hiervan nog den minſten twijfel mogten koesteren, het onſchatbaar werk

En geen wonder! daar deze, door de ervaring *a posteriori* geſtaafde ſtelling reeds *a priori* door de gezonde rede bewijsbaar is. Immers, indien het eene algemeene natuurwet is, dat de uitwerkſelen der gebezigde prikkels altoos ſtaan in de zamengeſtelde reden van den meerder of minder hevigen aard des aangewenden prikkels, en de terugwerking van het menſchelijk ligchaam op dezelve; indien het buiten allen twijfel is, dat het *Contagium vaccinicum* oneindig zachter werkt, dan het *Contagium variolosum;* indien de prikkeling op het zenuwgeſtel, en door de ſoortgelijke koortſige beweging door de koepokken te weeg gebragt, in de meeste gevallen zeer gering zijn; indien eindelijk, blijkens de ervaring, de complicatiën der ziekten altoos in de zamengeſtelde reden ſtaan, met de ſterkte der prikkeling van de ziekteſtof en van de meerdere of mindere dispoſitie van den lijder tot zoodanige ziekten, dan moet hieruit ook natuurlijk volgen, dat, daar de prikkeling, veroorzaakt door de inenting met koepokken, verre minder is, dan bij de inenting met menſchenpokken, en met die, door de natuurlijke pokken veroorzaakt, hemelsbreedte verſchilt, en de mogelijkheid van complicatiën te weeg te brengen, in

werk van den beroemden KRAUSS, *die Schutzpockenimpfung in ihrer endlichen Entſcheidung als Angelegenheit des Staats, der Familiën und des Einzelnen*, Nürnberg 1820, ter lezing aanprijzen, alwaar men, in de derde afdeeling, over den invloed der *Vaccinatie* op de gezondheid, dit een en ander uitmuntend en breedvoerig bewezen, en door een aantal waarnemingen geſtaafd vindt.

in dezelfde evenredigheid tot elkander ſtaat, dezelve dus bij de eerſte veel minder moet zijn dan bij de tweede en ongelijk veel minder dan bij de derde, en dat er derhalve zelfs a priori geen de minſte grond van vrees beſtaat, of ook redelijker wijze ooit heeft kunnen beſtaan, dat de koepokken tot eenen prikkel ter ontwikkeling voor andere ziekelijke dispoſitiën zouden verſtrekken. Door deze daadzaken nu, worden de door den Heer C. met zoo veel moeite uit alle Schrijvers bijeengeraapte waarnemingen van ziekten, welke, ſedert het meer algemeen worden der Vaccine, meer dan te voren zouden verſpreid zijn, alsmede 's mans verdraaide en valſche voorſtelling derzelve, met welke de Heer C. hier eenige bladzijden gevuld heeft, van zelven wederlegd, en van nul en geener waarde, behalve dat wij, ten opzigte van de mazelen en het roodvonk, welke beide ziekten hier de hoofdrol ſpelen, en waarvan de Heer C. de onnoozele menſchen tracht diets te maken, dat, ſedert de invoering der koepokken, derzelver epidemiën veel kwaadaardiger geworden zijn, reeds boven in het breede middagklaar hebben aangetoond, dat dit alles een louter opgeraapt verdichtſel is, ſtrijdig met de ervaring, en dat de Heer C. door het fraaije beſluit, hetwelk hij uit deze, zonder eenige orde of zamenhang, bijeengeraapte opeenſtapeling van citatiën getrokken heeft, dat het contagium vaccinicum de vaste deelen overprikkelt, het zenuwleven vervroegt en opwekt, en eindelijk de bloedmasſa op eene bijzondere eigenaardige wijze aandoet en ontreinigt, terwijl daarentegen de kinderziekte ſteeds eene zuivere ziekte,

mor-

morbus depuratorius, zoude zijn, in plaats van de heilzame Vaccine in het minst te benadeelen, integendeel zijne eigene kennis in de zuivere beginſelen van Pathologie en Therapie, juist niet zeer voordeelig heeft doen uitkomen, daar, indien men de door hem aangehaalde citatiën eens één voor één op de keper wilde beſchouwen, het ons voorwaar gemakkelijk zoude vallen te betoogen, dat de man den waren zin en de eigenlijke meening der door hem, ten bewijs zijner ſtelling, aangevoerde citatiën doorgaans, of niet begrepen, of wel opzettelijk ter kwader trouw verkeerdelijk gebezigd heeft. Wij zullen intusſchen ons zelven en den Lezer deze nuttelooze moeite ſparen, dewijl wij, hetgeen toch hier de *cardo rei* uitmaakt, reeds boven, uit de gezonde rede en ervaring *ad liquidum* betoogd hebben, dat het *Contagium vaccinicum*, als van eenen veel zachteren aard, de vaste deelen in het algemeen, en de zenuwen in het bijzonder, verre minder prikkelen, en de natuurlijke geſteldheid van het bloed en de overige vochten minder ziekelijk aandoen, en dus op de in den ſtaat der gezondheid eigenaardige menging en proportie van derzelver beſtanddeelen, dat is op derzelver gezonden of normaalſtaat eene veel minder ſterke uitwerking moet hebben, dan het ongelijk veel heviger prikkelende *Contagium variolosum*, en dat dus de heilzame Koepok-inenting, verre van de algemeene volksgezondheid in het minſte te benadeelen, integendeel onder den Goddelijken zegen een zeer geſchikt middel oplevert, om het, zoo door de ſteeds toenemende weelde en derzelver rampzalige gevolgen, als door

de

de afgodendienst aan *Bacchus* en *Venus*, verbasterd menfchelijk geflacht, wederom immers tot op eene zekere hoogte, tot den normalen ftaat terug te brengen, indien wij flechts, door de dagelijkfche ervaring geleerd, ons van de dienst dier afgoden losrukken, en onze verteederde, hoogst verfijnde leefwijze met de matige, in alle opzigten meer met de natuurwetten overeenftemmende, leefwijze onzer brave voorvaderen verwisfelen. En daar de Heer C. met deze zoo fraaije als belangrijke ftelling het geneeskundig gedeelte van dit gefchrijf eindigt, zoo zullen wij thans ter befchouwing van het zoogenaamde aanhangfel overgaan; alleen moeten wij nog ter loops met een enkel woord gewagen, dat de Heer C. hier alweder de onbefchaamdheid ten toppunt drijft, met te zeggen, dat de door hem zoo valfchelijk aan de Vaccine toegefchrevene kwade gevolgen gegrond zijn op zuivere redenering, op *analogie* en *inductie* fteunende; want behalve dat dit zijn gevoelen door de ervaring *a posteriori* ten volle wederlegd wordt, zoo wordt ook hetzelve *a priori* niet minder door de zuivere redenering gewraakt. Immers, dat de *analogie* hier zeer te onpas door den Heer C. wordt bijgebragt, hebben wij reeds te voren in het breede betoogd, en ten opzigte der *inductie* moeten wij den Heer C., ter dezer gelegenheid, de woorden van onzen onfterfelijken WYTTENBACH herinneren: *Syllogismus quidem evidentiam adfert mathematicam, et necessario concludit si quidem praemissae sunt certae, sed inductio tum demum mathematicam habet evidentiam, quum quid, omnibus*

 in-

individuis cognitis de tota forma, vel cognitis omnibus formis, de toto genere dicitur. (*)

De door den Heer C. hier gebezigde *inductie* is dus eene *inductio imperfecta*, welke geene mathematifche, maar flechts eene morele evidentie heeft; dat men nu aan eene *imperfecta inductio*, welke, gelijk ten opzigte van de Vaccine het geval is, door eene ondervinding van 29 jaren en de eenparige getuigenis van het Geneeskundig Publiek ten volle gewraakt wordt, geen het minfte geloof hechten kan, behoeft geen betoog; *res ipsa loquitur.*

De Heer C. begint dit aanhangfel, met zeer zedig te zeggen, dat, daar hij in het eerfte of geneeskundig gedeelte veelvuldige proeven gegeven heeft van onzen verwarden redeneertrant en onwetenheid in hetgeen Gods Woord den mensch gebiedt!! hij beflooten heeft, flechts met weinige woorden, gewag te maken van de wijze, waarop wij getracht hebben die hoofdftukken te wederleggen, waarin hij de Vaccine aan de beginfelen der Godsdienst en Rede getoetst heeft. En, inderdaad, men behoeft den waarlijk hoogst ellendigen inhoud van dit aanhangfel flechts in te zien, om zich zelfs door de weinige', nietige en ongerijmde tegenwerpingen, welke door C. tegen onze, uit de gezonde Rede en de Heilige Schrift ontleende, bewijzen zijn aangevoerd, van de door ons behaalde zegepraal volkomen te overtuigen. De Heer C. heeft zich derhalve zorgvuldig gewacht, om

(*) *Praecepta Philosophiae Logicae*, P. III, Cap. 6, p. 131.

om ons in het tweede en in het derde Hoofdſtuk voet voor voet te volgen; de Rede en de Godsdienst pleiten inderdaad zoo ſterk voor de Vaccine, dat zulk een waagſtuk zelfs voor de Bilderdijkiaanſche ſchool te ſterk zijn zoude. Innig bewust, dat bijgeloof en dweeperij in eenen openlijken ſtrijd tegen verlichting en zuivere Godsdienst weldra het onderſpit delven zouden, en dat, daar de poorten der helle nimmer het Rijk van CHRISTUS overweldigen kunnen, bij gevolg de magten der duisternis ook nimmer op den duur ſlagen kunnen, in hunne magteloo-ze pogingen ter beſtrijding van het rijk der verlichting en der waarheid, heeft hij getracht, om het licht der waarheid, het doorbreken van hetwelk te beletten, hem onmogelijk is, ten minſte zoo veel mogelijk te benevelen en te verduisteren. Insgelijks zal men, ten opzigte van het tweede Hoofdſtuk, of de Vaccine aan de beginſelen der Rede getoetst, hier vruchteloos de minſte wederlegging van de door ons ten voordeele der Vaccine aangevoerde daadzaken zoeken; neen, de Heer C. bepaalt zich tot ſchelden en razen, niet ſlechts tegen JENNER, maar ook tegen ons, en vooral tegen onzen waardigen grijzen vriend, den Groninger Hoogleeraar THOMASSEN à THUESSINCK. Wij worden alle drie door den Heer C. als materialisten beſchouwd, doch met de bewijzen ter ſtaving van 's mans gezegden ziet het er allerellendigst uit, dezelve zijn NB., ten opzigte van JENNER, eene citatie uit eene Verhandeling van LUDERS, in HUFELAND'S *Journal* van October 1824, welke intusſchen alleenlijk bewijst, dat de

Heer C. de fchoone Verhandeling van den Heer LUDERS niet begrijpt, en vervolgens worden wij beiden, mijn vriend THUESSINCK en ik, als materialisten, immers als, in navolging van JENNER, geheele materialistifche uitdrukkingen ter verdediging der Vaccine gebezigd hebbende, door den Heer C. voorgedragen. Ons oogmerk is geenszins, om ons beide, onzen hooggeachten vriend THOMASSEN à THUESSINCK en ons, tegen de door C. jegens ons ingebragte aantijging van materialisme te verdedigen, dit zou inderdaad niet flechts een overbodig werk, maar zelfs eene beleediging voor het lezende Publiek zijn; want de nietigheid en ongerijmdheid der door den Heer C. zoogenaamde aangevoerde argumenten zijn van dien aard, dat zij geenerlei wederlegging behoeven, maar zich zelven wederleggen. Wij zullen ons dus bepalen tot de twee aanmerkingen, in dit aanhangfel tegen het tweede Hoofdftuk onzer *Waarde* aangevoerd, dezelve nu beftaan hierin:

1°. Dat wij gezegd hebben, dat de koepokken zelfs Godsdienftige vooroordeelen overwonnen hebben, en dat de Indifche *Brachmannen* en *Hindoes*, in fpijt der bij hen heilig gehouden wordende koe, hunne kinderen lieten vaccineren, daar het uit een Indisch Tijdfchrift van *Bombay* bewezen is, dat eenige Braminen reeds voor langen tijd met de koepokinenting bekend zijn, doch dezelve alleen aan zulke kinderen, wier ouders de Godin, de Patronesfe der Voorbehoeding voor de kinderziekte aanbidden, verrigten: genomen nu, dat wij eens als volkomen bewezen aannamen, dat het vaccineren bij de Bra-

minen, integendeel veeleer ten bewijs van eene groote vereering des afgods zou verſtrekken, *quid tunc inde?* Zekerlijk niets ten nadeele der Vaccine, noch zelfs ten nadeele van het door ons geopperd gevoelen, dat de Vaccine Godsdienſtige vooroordeelen overwonnen heeft; want, ten aanzien van de anders voor nieuwe ontdekkingen zoo onverſchillige Muſelmannen en Indianen, blijft het gezegde toch altoos waar, en het meeste, wat men bij mogelijkheid er uit zou kunnen afleiden, zoude zijn, dat wij ons ten opzigte van het gegeven voorbeeld der Brachmannen en Hindoes vergist hebben, en dat bij hen het vooroordeel ten voordeele, in plaats van ten nadeele der Vaccine gewerkt heeft. Dan, vreemder luidt de tweede aanmerking, dat wij van de oorlogen onder NAPOLEON gezegd hebben, dat het naar 's menſchen inzigt te vreezen was, dat het menſchelijk geſlacht, immers in *Europa*, ten gevolge dier bloedige en beſtendig voortdurende oorlogen, zoo al niet geheel en al uitgeroeid, ten minſte aanmerkelijk zoude zijn verminderd geworden, terwijl wij, eenige regelen verder, de kinderziekte eene pest noemen, onder welker ſchrikkelijke woede het menſchelijk geſlacht, in ons werelddeel, reeds, gedurende zes eeuwen gezucht heeft, en welke aan hetzelve meer ſlagtoffers heeft gekost dan de bloedigſte oorlogen. Terwijl nu de Doctor deze twee uitdrukkingen als tegen elkander ſtrijdende beſchouwt, en hierdoor ten duidelijkſte aantoont, dat hij ons gevoelen niet wel begrijpt, zullen wij hem den waren ſtaat des geſchils moeten uitleggen. Vóór de invoering der heilzame

Koepok-inenting, Doctor! fleepte de kinderpest jaarlijks duizenden en duizenden weg. Door de bloedige oorlogen, van den door de Almagt ter tuchtiging van het menschdom, als eenen geefel in hare hand beftemde NAPOLEON werd, boven en behalve alle andere onheilen, de bloem der jongelingfchap van bijna geheel *Europa* beftendig weggemaaid, en door de vereenigde werking van deze beide flaande Engelen, zoude zekerlijk het menfchelijk geflacht, zoo al niet geheel uitgeroeid, ten minfte aanmerkelijk verminderd geworden zijn. Dan de Goddelijke vaderhand, welke men in alle bezoekingen nimmer uit het oog behoort te verliezen, en welke doorgaans flaat en verbindt tevens, deed hier, te gelijk met de kwaal, ook een middel ter genezing geboren worden. De Algoede fprak. Zijn Geest verlichtte het verftand van JENNER, en de Vaccine was daar, ter beteugeling der kinderpest, onder welker verfchrikkelijke woede het menfchelijk geflacht in ons werelddeel reeds, gedurende zes eeuwen, gezucht had, en welke aan hetzelve meer flagtoffers had gekost, dan de bloedigfte oorlogen. En aan dezen zoo heilzamen invloed der koepokken, op de vermindering van de fterfte onder de kinderen, hebbe men dan, onder de leiding der Goddelijke Voorzienigheid, het voornamelijk toe te fchrijven, dat het menschdom, zonder eene aanmerkelijke vermindering te ondergaan, in ftaat is geweest, om, gedurende eene reeks van jaren, een aanzienlijk gedeelte van de bloem der jongelingfchap van bijna geheel *Europa* beftendig te zien wegmaaijen, en geen wonder: daar, door het Goddelijk ge-

fchenk

ſchenk der Vaccine aan het menschdom, de nadeelen, door de beſtendige oorlogen van NAPOLEON aan hetzelve toegebragt, zoo al niet geheel weggenomen, ten minſte aanmerkelijk gelenigd werden, en van daar de onbegrijpelijke ſnelle voortgang, en ongeëvenredigde vermeerdering der bevolking, welke, nadat de wereld eenige jaren de weldaden der rust en des vredes genoten heeft, in alle oorden der gevaccineerde wereld plaats heeft, en zonder andere buitengewone rampen, jaarlijks meer en meer zal plaats grijpen, indien men ſlechts bij voortgang de zegeningen van rust en vrede moge ondervinden, en door eene algemeene invoering der Koepok-inenting ons kroost voor de kinderpest vrijwaren. —— Inderdaad, de door den Heer C. aangevoerde aanmerking bewijst niets ten nadeele der Vaccine, maar leert ons integendeel, 's mans welwikkend oordeel en juistheid in het denkvermogen, offchoon wel niet van de gunſtigſte zijde kennen, en levert daarenboven al weder een doorſlaand bewijs op, dat de Heer C., welke heeft kunnen goedvinden, de door de tegenſtanders der Vaccine, MOSELY, ROWLY, VAUMES CHAPON, MOULET, GOETZ, LE MAIRE, LE FRANC VAN BERKHEY, DOORNIK, MORAAZ en MARKUS HERTZ, reeds in de jaren 1801 en 1802 in *Frankrijk*, *Engeland*, *Duitschland* en *Holland* aan het Publiek opgedischte denkbeelden en bewijzen, die al te maal ſedert lang door de ervaring als logenachtig gewraakt, aan de verdiende vergetelheid waren overgegeven, wederom op te warmen en in een

 mys-

mystiek gewaad te ſteken, niettegenſtaande zijne groote verwaandheid, niet op de hoogte ſtaat, om zich met zulke gewigtige praktiſche questiën te bemoeijen. Kluchtig is het voorts, hetgeen wij hier van den, alle ſchaamte voor het Publiek geheel uitgeſchud hebbenden Heer C. leeren, dat hij, NB., zonder het menigvuldig ſchelden en razen, waarmede wij ons Tweede Hoofdſtuk eindigen, te herhalen, ſlechts een vlugtig oog op het derde of laatſte gedeelte zal werpen, daar men het laatſte gedeelte van ons Tweede Hoofdſtuk ſlechts hebbe in te zien om zich te overtuigen, dat hetzelve alleen is toegewijd om, door met daadzaken geſtaafde bewijzen, het Publiek te doen kennen, de ongerijmdheid en nietigheid van 's mans aantijgingen, niet ſlechts tegen JENNER, maar inzonderheid tegen onze waarde vrienden, JOHN COAKLEY LETTSOM en den Hoogleeraar VAN DER BREGGEN; wordende voorts in hetzelve het hatelijk, onchristelijk en onzedig gedrag, en de verregaande huichelarij van den Heer C., met de levendigſte kleuren afgemaald, en wij beamen als nog ten volle, het daar ter plaatſe door ons geſchrevene. Waarlijk! wij lazen met verfoeijing zulk eene gruweltaal, en beefden op het denkbeeld, dat een Christen, met de leugen in de regterhand, de verregaande onbeſchaamdheid heeft, van zich te durven beroepen op zijne verantwoording, welke hij en wij allen met hem eenmaal zullen moeten afleggen voor den regterſtoel van Hem, die de harten kent, en de nieren proeft, en voor wien alle dingen naakt en geopenbaard zijn. Inderdaad! op zulk eene onwaardige

wij-

wijze zich van Gods Woord te durven bedienen en hetzelve aldus te misbruiken, doet noch 's mans hart, noch 's mans verſtand eer aan!

Thans zijn wij derhalve gekomen tot het Derde Hoofdſtuk van de *Beſtrijding* van den Heer C., of de Vaccine aan de beginſelen der Godsdienst getoetst, in de behandeling van welke wij met de meest mogelijke naauwkeurigheid en de ſtrengſte waarheidsliefde, welke, trouwens, het gewigt eener, met het maatſchappelijk geluk in zulk een naauw verband ſtaande zaak, als de Vaccine, gebiedend vorderde, zijn te werk gegaan. — Eerst hebben wij den Lezer een kort begrip van den inhoud van hetzelve, doorloopende en, zoo veel mogelijk, om allen ſchijn van verdraaijing voor te komen, 's mans eigene woorden geleverd. Vervolgens hebben wij ons aangegord tot het onderzoek, of de geest van den Heer C. waarlijk uit God is, en ons verpligt gevonden, den Lezer in de eerſte plaats te doen opmerken, het in het oog loopend onderſcheid, hetwelk er beſtaat tusſchen den Geest Gods, welke een Geest is, niet van verwarring, maar des vredes en der liefde, en tusſchen den ellendigen mystieken geest, en ingewikkelden en onbeſtemden redeneertrant van den Heer C., welke ook in dit Derde Hoofdſtuk telkens allerlei Godsdienſtige en Geneeskundige begrippen onder elkander verwart. Voorts hebben wij in de tweede plaats, uit Gods onfeilbaar Woord ten klaarſte betoogd, dat de ſtelling van den Heer C., volgens welke de meeste Maatſchappijen, ter verbetering van lot en zeden in onze dagen opgerigt, en in het bij-

zonder, die *tot Nut van 't Algemeen*, en die der voortplanting der heilzame Vaccine, uit den Booze zijn, omdat den mensch voor het algemeen niet zoude mogen arbeiden, want, dat God dit zich heeft voorbehouden, geenszins overeenstemt met de gewijde schriften; want, dat de Bijbel ons duidelijk leeraart, dat een Christen, zelfs in de oogenschijnlijk meest onverschillige zaken, nimmer de eer van zijnen hemelschen Vader en de liefde tot zijne evennaasten, een oogenblik mag uit het oog verliezen; doch dat hij overigens niet alleen volkomen vrijheid heeft, maar zelfs, uit hoofde van zijn geloof als Christen, en als navolger van het evenbeeld des Vaders, verpligt is, om die talenten, die gaven, welke hem God, naar zijne ondoorgrondelijke wijsheid, naar zijne onbegrensde Vaderlijke barmhartigheid, uit loutere genade, geschonken heeft, gedurende zijne vreemdelingschap hier op aarde, aan te wenden ter verheerlijking van Gods naam, en tot welzijn zijner evenmenschen, en dat de Christen in Gods Woord, niet slechts een algemeen voorschrift heeft, waarnaar hij zich, in al zijne handelingen, van de onverschilligste tot de meest belangrijkste, te gedragen heeft; maar ook een, tot dat einde hem, door den Heiland zelven, geschonken maatstaf, namelijk: heb God lief boven alles, en bemin uwen naaste als u zelven.

Dat dit voorschrift en deze maatstaf algemeen zijnde, uit den aard der zake eene zeer groote uitgestrektheid bevat, en uit dien hoofde, de pligten van den Monarch oneindig grooter en veel uitgestrekter zijn, dan die van den onderdaan, grooter die

van de Overheden en aanzienlijken des volks, dan die van den ſtillen, ambteloozen burger; zwaarder die van den verſtandigen en meer verlichten, dan die van den eenvoudigen Christen; andere die der rijken en vermogenden, en andere, die der armen en behoeftigen; doch dat, offchoon deze pligten, naar Gods oneindige wijsheid, op duizenderlei wijzen gewijzigd zijn, er echter ſlechts één algemeen vereenigingspunt voor alle rangen en ſtanden beſtaat, hetwelk, namelijk, daarin gelegen is, dat allen, van den grootſten Monarch tot op den geringſten bedelaar, overeenkomſtig de verſchillende betrekkingen, waarin het de Goddelijke Voorzienigheid behaagd heeft, hen, gedurende dit leven, te plaatſen, eene hun opgelegde taak te volbrengen hebben, van het wel of kwalijk vervullen van welke, zij hier namaals voor den regterſtoel van onzen Heer JEZUS CHRISTUS rekenſchap zullen moeten afleggen; en dat zij allen, ter bereiking van dat groote doel, de hun door God verleende talenten en gaven, het zij zij er vele of wel weinige ontvangen hebben, elk naar zijn vermogen moeten beſteden ter verheerlijking van God en tot welzijn van hunne evenmenſchen, en dat dus de Christen, volgens het uitdrukkelijk gebod van den Zaligmaker: „ werkt, terwijl het dag is, eer de nacht komt, in welken niemand werken kan," niet alleen bidden, maar ook werken moet; ja dat hij, ſchoon met zeer ongelijke ſchreden, zijnen Verloſser, welke het geheele land doorging, weldoende, op het voetſpoor te volgen, en vruchten voort te brengen hebbe des geloofs en der bekeering waardig;

dig; want, dat alle boom, die geene goede vruchten voortbrengt, wordt uitgehouwen en in het vuur geworpen.

Voorts hebben wij beweert, dat de ftelling van den Heer C., dat het den Christen niet vrij zoude ftaan, om zich, ter verbetering van lot en zeden zijner evennaasten, tot verbroederingen te vormen, en dat hij vooral geen uitgebreid doel beoogen mag, als b. v. te zorgen, voor het menschdom in het algemeen, of voor den zedelijken en ligchamelijken toeftand niet van onze evennaasten, maar van het ganfche menfchelijk geflacht, en dat dit Gode niet welgevallig zijn kan, omdat hij fteeds heeft willen toonen, bij alle groote en gezegende gebeurtenisfen, dat zijn Geest, en Hij alleen, het goede werkt, en dat Hij daarom, opdat deze waarheid voor het afvallig menfchenkroost niet verborgen blijven zoude, nimmer door vereenigingen van menfchen, maar door enkele individus zijne weldaden over het menschdom heeft uitgeftort, geenszins ftrookt met de fchriften des Nieuwen Verbonds; want, dat wij niet alleen nergens in den ganfchen Bijbel een verbod vinden, om zich ter bereiking van een edel doel, de eere Gods en het welzijn onzer evennaasten beoogende, niet met onze broederen te mogen verbinden, maar ook, dat, offchoon onder de oude wettifche huishouding, God meestal door enkele individus werkte, zulks echter onder de nieuwe huishouding van het Evangelie der liefde en des vredes, geenszins het geval geweest is, daar een ieder, die geen

vreem-

vreemdeling is in de ſchriften des Nieuwen Verbonds, weet, dat de weldaden daarvan, onder de onmiddellijke leiding van Gods Geest, voornamelijk door broederſchappen over het menſchelijk geſlacht zijn uitgeſtort; dat dezelve, blijkens een aantal hiertoe door ons aangehaalde ſchriftuurplaatſen, door onzen Heer JEZUS CHRISTUS en zijne Apostelen zijn ingeſteld, en dat dit voorwaar niemand verwonderen kan, die overweegt, dat, volgens het gezegend Evangelie, de geheele Christenheid ſlechts ééne groote broederſchap, ja, wat meer is, één ligchaam uitmaakt, waarvan de gezegende Verloſſer van het menſchelijk geſlacht, onzen Heer JEZUS CHRISTUS, het Hoofd is. Zoo dat dus het door den Heer C. gemaakte onderſcheid tusſchen onze evennaasten en het ganſche menſchelijk geſlacht, eene onſchriftuurlijke uitdrukking is, geheel ſtrijdig met de zuivere Evangelieleer, daar, volgens hetzelve, dewijl God het menſchelijk geſlacht uit eenen bloede gemaakt heeft, niet alleen alle Christenen, onder welke afdeeling van het groot Christelijk huisgezin zij ook overigens behooren mogen, maar ook de Joden en Heidenen, ja zelfs de woeste Barbaarſche Turken, onze evennaasten, onze broeders zijn, en wij als menſchen alle kinderen zijn van eenen en denzelfden Vader, en, bij gevolg, als Christenen verpligt zijn, om, voor zoo verre zulks in ons vermogen is, hunnen ligchamelijken en zedelijken toeſtand te verbeteren, en hun wel te doen; en dat eindelijk de Zaligmaker zelf, ons uitdrukkelijk het tegenovergeſtelde

der

der ftelling van den Heer C. leeraart, in de parabel van den barmhartigen Samaritaan. (*)

De kennelijke dwaling van den Heer C., ten dezen opzigte, is daaruit ontftaan, dat hij hier weder, *more solito*, twee onderfcheidene begrippen, van werken, en Gode betamelijk te werken, jammerlijk met elkanderen verward heeft. Immers hebben wij in onze *Waarde* al verder betoogd, dat het niet genoeg is, dat de Christen werke, maar dat hij ook Gode betamelijk werken moet, dat is, dat hij in zijn werk het voorname doel des Christens, de liefde Gods en van zijne evennaasten, nimmer uit het oog verliezen moet, en dat, zoo lang hij flechts dit doel beftendig in het oog houdt, zoo lang hij in Christelijken ootmoed en ter eere Gods, die talenten, die gaven, welke hem God, in den weg zijner aanbiddelijke Voorzienigheid, gefchonken heeft, tracht dienstbaar te maken ten nutte zijner medemenfchen, hij dan geenszins behoeft te vreezen, dat zijne weldadige oogmerken zich te verre zullen uitftrekken, of dat het Gode niet welbehagelijk zijn zal, dat hij voor het algemeen tracht nuttig te zijn, en zich ook gerust op den Goddelijken bijftand verlaten mag, zoo lang hij het hoofddoel eens Christens maar niet uit het oog verliest. Doch, wanneer de zwakke broze fterveling, door hoogmoed en onbetamelijke eigenliefde opgeblazen, dit groote doel uit het oog verliest; wanneer hij, in plaats van Gods eer en het welzijn zijner evennaasten in het oog

(*) Luk. X. 30—37.

oog te houden, uit loutere menfchelijke inzigten te werk gaat, om zich, namelijk, eenen naam te maken, en om eer en aanzien bij de menfchen te bejagen, wanneer dus niet het algemeene nut, maar eigenbaat de drijfveer zijner handelingen is, alsdan ook al zijne werkingen, al zijn zij ook overigens goed, zondig zijn, dat hij echter in dit geval even eens zonde begaat, het zij met anderen tot eene maatfchappij vereenigd, het zij alleen; want, bij zoodanige gemoedsftemming wordt, volgens de getuigenis van den mond der waarheid, in het gegeven voorbeeld van den Farizeër en den Tollenaar (*), zelfs het gebed tot zonde. Eindelijk hebben wij opgemerkt, dat zoodanig eene ftelling, ons de begrippen van den Heer C., nopens het Opperfte Wezen, en zijne ervarenheid in de huishouding van het Evangelie des Vredes en der Liefde, juist niet in het gunftigfte daglicht leert kennen, maar ons integendeel duidelijk doet inzien, dat het dekfel van MOZES nog in vele opzigten op 's mans aangezigt ligt, en dat het geheel iets anders is, met den mond openbare belijdenisfe te doen van het Christelijk geloof, of den waren geest van het Evangelie der liefde en des vredes te bezitten; want, dat, ware hij in den geest van het Evangelie ingedrongen geweest, hij zich dan zekerlijk de woorden van den Zaligmaker: „ te vergeefs eeren zij mij, leerende leeringen, die geboden van menfchen zijn," zoude herinnerd hebben, en tevens begrepen, dat, uit hoofde, dat de Bijbel ons

(*) LUK. X. 17—19.

ons duidelijk leert, dat, waar de Geest des Heeren is, aldaar vrijheid is, zoodanige beperkingen onder het Evangelie der vrijheid hier volstrekt niet meer te pas komen, en dat daarom de heilige Apostelen des Heeren zich krachtdadig verzet hebben tegen de ingekropene valsche broeders uit de besnijdenisse, die van ter zijde ingekomen waren om te bespieden onze vrijheid, die wij in CHRISTUS JEZUS hebben, opdat zij ons zouden tot dienstbaarheid brengen; hij zou eindelijk duidelijk gevoeld hebben, dat wij voorwaar wel geen de minste vrees behoeven te koesteren, van in Gods wegen te zullen treden, en een Gode onbehagelijk werk te zullen verrigten, door ten algemeenen nutte te trachten werkzaam te zijn, of, volgens hem, zoogenaamde Goddelijke weldaden over het menschdom uit te storten; want, dat, daar wij naakt en in alle opzigten hulpbehoevende ter wereld komen, volstrekt niets medebrengen, en er ook niets kunnen uitdragen, maar alles hier moeten achterlaten, en daarenboven, alles wat wij hier bezitten, gezondheid, kracht, verstand, rijkdom, eer en wat dies meer is, al te maal gaven Gods zijn, aan ons door den Allerhoogsten, welke ons zekerlijk niets verschuldigd is, uit loutere genade geschonken. Wij derhalve, wanneer wij in Christelijken ootmoed, uit dankbare erkentenis voor de, door het Opperwezen aan ons geheel onverdiend bewezene, weldaden, en uit eerbied voor Gods Woord, de aan ons, gedurende dit leven, geleende talenten en goederen, waarvan wij slechts rentmeesters en usufructuarissen zijn, zoo veel mogelijk, ten

al-

gemeenen nutte trachten aan te wenden, en rusteloos met dezelve te woekeren ter verbetering van lot en zeden onzer evenmenfchen, ons wel zorgvuldig te wachten hebben, om zich op die zwakke pogingen, aan de beste van welke nog altoos zoo veel menfchelijks blijft kleven, iets in het minfte te laten voorftaan, maar integendeel, zullen onze werkingen Gode eenigermate behagelijk zijn, met den heiligen PAULUS moeten zeggen: wij zijn onnutte dienstknechten; wij hebben flechts gedaan, hetgeen wij fchuldig waren te doen.

Uit deze, niet op menfchelijk gezag fteunende, maar op Gods onfeilbaar Woord gegronde beginfelen, hebben wij wijders betoogd, dat beide de Maatfchappijen, *tot Nut van 't Algemeen* en ter voortplanting der heilzame Vaccine, verre van, volgens het verbijsterd brein van den Heer C., verbroederingen uit den Booze te zijn, integendeel uit God zijn, en het aan ons door den mond der waarheid aangewezen kenmerk, de liefde Gods en die der evennaasten, bezitten. Dat de Bijbel ons op tallooze plaatfen leert, dat wij als Christenen verpligt zijn, alle middelen, welke onder ons bereik zijn, aan te wenden, om ons en ons kroost, zoo veel mogelijk, voor allerlei rampen en gevaren te behoeden, en dat dus hij, die in Christelijken ootmoed, en met een dankbaar hart voor de weldaden, hem door de Goddelijke barmhartigheid, ter behoeding van het leven en de gezondheid van zijn teeder kroost, gefchonken, van de Vaccine gebruik maakt, een Gode welbehagelijk werk verrigt, en dat daarentegen hij, die

uit domheid, loutere onverſchilligheid, of wel, uit mystieke, inderdaad, onchristelijke beginſelen, deze heilzame en onſchadelijke bewerking nalaat, zich aan de ſnoodſte ondankbaarheid tegen de Goddelijke Voorzienigheid ſchuldig maakt, door het verſmaden van de, ons naar den rijkdom der Goddelijke genade, geſchonkene weldaad der Vaccine.

Wij hebben dit ons betoog geëindigd met den vurigen wensch, dat het Gode behagen moge, om dezen, zoo het heeten moet, tot de Christelijke Godsdienst bekeerden Israeliet, aan zich zelven te ontdekken, opdat hij, wanneer hij eenmaal bekeerd zal zijn, de broeders, aan velen van welke hij thans openbare ergernis veroorzaakt heeft, door een voorbeeldig Christelijk gedrag en wandel, ſtichten moge.

Natuurlijk zoude men dus verwacht hebben, dat de Heer C. ons hier ten minſte voet voor voet zoude hebben gevolgd, te meer, daar hij bladz. 206 zijner *Beſtrijding*, deze beginſelen van Godsdienst als de voornaamſte beweegredenen opgeeft, die hem van het ongeoorloofde en onchristelijke der Vaccine zouden overtuigd hebben, en wij, in onze *Waarde der Vaccine*, 's mans aangevoerde bewijsgronden aan het onbedriegelijk en onfeilbaar Bijbelwoord getoetst, en den Lezer niet op menſchelijk, maar op Goddelijk gezag van derzelver onbeſtaanbaarheid, valschheid en ongerijmdheid, ja gedurige wederſpraak met de Heilige Schrift, overtuigd hebben. — Dan de Heer C. zeer juist bevroedende, dat alle vereenigde krachten van bijgeloof en dweeperij in openbaren ſtrijd tegen zuivere opgeklaarde

be-

begrippen van ware Christelijke Godsdienst te kort zouden schieten, heeft het raadzaam geoordeeld, zich hieraan niet te wagen; te meer, daar wij in onze *Waarde der Vaccine*, alle systematische leerstellige begrippen, waaromtrent de onderschei-dene afdeelingen van het groot Christelijk huisgezin het met elkander oneens zijn, zorgvuldig vermijd hebben, zoo als zulks de aard der zaak natuurlijk vorderde, ten opzigte van eene questie, waarbij allen even zeer belang hebben, en hij dus verpligt zoude geweest zijn te bewijzen, dat de Vaccine of tegen de grondwaarheden, of tegen de algemeene beginselen der Christelijke liefde strijdig is. Doch de Doctor, hiervan de onmogelijkheid gevoelende, waagt zich aan geenerlei wederlegging, maar is onbeschaamd genoeg, om met een stalen voorhoofd te durven zeggen, dat men de wederlegging zijner Godsdienstige argumenten vruchteloos bij ons zoeken zal, en dat de door ons aangevoerde redeneringen uit de Heilige Schrift, de onmiskenbaarste bewijzen met zich voeren, dat wij nimmer het Evangelie met een biddend en ootmoedig hart gelezen en dus ook nimmer verstaan hebben; dat hij ons gevoelen niet behoeft te wederleggen, want, dat zij, die het Evangelie waarlijk kennen, uit de vergelijking van dit derde hoofdstuk onzer *Waarde* met dat zijner *Bestrijding*, voorzeker zulk een besluit zullen maken, als waaraan hij zich zeer gaarne zou willen onderwerpen, terwijl zij, die het niet uit zulk een oogpunt beschouwen, niet eens in staat zouden zijn, hem bij de wederlegging te verstaan. Men ziet dus, dat de Heer C., zich buiten staat bevindende, om

zelfs de minfte bewijsredenen tegen de door ons uit Gods onfeilbaar Woord afgeleide gronden aan te voeren, zich genoopt gevonden heeft, dezelve flechts met enkele magtfpreuken te beftrijden, terwijl de Doctor, hetgeen trouwens, van zulk een halsftarrig dweeper niet te verwonderen is, niet inziet, dat hij hieromtrent weder juist vlak uit handelt tegen het duidelijk bevel van onzen Heer JEZUS CHRISTUS, welke ons leert: Oordeelt niet, opdat gij niet geoordeeld wordt; en dat de eenigfte ons in den Bijbel gegevene maatftaf, waarnaar wij onze evennaasten mogen en moeten beoordeelen, is, uit hunne werken. Aan de vruchten zult gij den boom kennen; zijnde het ook op dit voetfpoor en volgens dezen ons aangewezen maatftaf, dat wij de gefchriften van den Heer C., en den geest, waardoor hij in het fchrijven derzelve is gedreven geworden, getoetst hebben, en van welk onderzoek de flotfom geweest is, dat wij, fteunende op Gods onfeilbaar Woord, den Lezer verzekeren durven, dat men in dezelve de drie in den Bijbel opgegevene hoofdkenteekenen van eenen waren Christelijken geest, nederigheid, zachtmoedigheid en zelfverloochening vruchteloos zoeken zal, maar integendeel, fchier op elke bladzijde, de onmiskenbaarfte teekenen zal ontwaren van den geest des Antichrists, zijnde 's mans fchriften met de hatelijkfte trekken van ijdelen hoogmoed, bitteren nijd, verregaande kwaadaardigheid, en matelooze eigenliefde, en verheffing van zich zelven boven anderen, als het ware, doorzult. Overigens zal het wel overbodig zijn, den Lezer te doen opmerken,

welk

welk eene juistheid in het denkvermogen, en welk eene zuivere logica dit dilemma van den Heer C. bevat, of de menſchen zijn het met hem eens, en voor dezen zoude het voorzeker noodelooze moeite zijn onze gronden te wederleggen, of zij zijn het niet met hem eens, maar dan hebben zij nooit het Evangelie met een ootmoedig en biddend hart gelezen en dus ook nimmer verſtaan, bij gevolg, zoude het insgelijks voor deze *Oleum et Operam perdere* zijn, onze bewijzen ten hunnen nutte te willen wederleggen, daar zij toch niet in ſtaat zouden zijn, hem bij de wederlegging te verſtaan. Waarlijk! wij zijn het met den Heer C. volkomen eens, dat men zulk eenen bondigen redeneertrant, zulke alles afdoende logiſche bewijzen, vruchteloos in de ſchriften der Vaccinatores zoeken zal!!! Zoodanige argumenten zijn ook voor geene wederlegging vatbaar; want voor hen, wier brein, gelijk dat van den Doctor, door het mysticisme ontſtemd is, zijn dezelve inderdaad onwederlegbaar, en voor hen, die door geene dweepzucht verblind zijn, is insgelijks alle wederlegging overbodig, want het gezond verſtand wederlegd ze van zelve. Doch hebben wij in het derde hoofdſtuk onzer *Waarde der Vaccine* ons verpligt gevonden te zeggen, dat hier de paroxysmus van 's mans ijlende koorts het hoogſte toppunt bereikt, ja letterlijk tot geestverbijstering overſlaat, het ſmart ons zeer, dit zelfde gezegde niet ſlechts hier te moeten herhalen, maar er daarenboven te moeten bijvoegen, dat de kwaal, blijkens 's mans laatſte ſchriften, hand over hand ſchijnt toe te nemen, zoo dat de *lucida-*

intervalla ongelijk korter worden, en er bijna onafgebroken een ſtaat van *delirium* plaats heeft. Twijfelt iemand aan de letterlijke waarheid van dit ons gezegde, welaan! zie hier ten bewijze woordelijk de vijf laatſte bladzijden der mystieke wartaal, waarmede de Heer C. dit zijn geſchrijf beſloten heeft. Wij verlangen inderdaad geene andere getuigenis dan dit 's mans geſchrijf, opdat de Lezer, over het al of niet gegronde van deze onze uitſpraak, met kennis van zaken zoude kunnen oordeelen. — „ Het „ is bijkans twee jaren geleden, dat ik niet alleen „ de maatſchappijen ter bevordering der Koepok-in- „ enting, maar ook die *tot Nut van 't Algemeen* „ en *van Weldadigheid*, ja zoo velen, als door de „ tegenwoordige verlichte echte zoonen van Lucifer, „ ter verlichting, ter verbetering, zoo het heeten „ moet, van het menſchelijk geſlacht, worden opge- „ worpen, het zij om uit het ligchaam van iederen „ mensch de vatbaarheid voor de menſchenpokken, „ het zij om uit het ligchaam der natie de nationale „ armoede uit te roeijen of te verbannen, verbroede- „ ringen genoemd heb, die tegen God en zijnen „ Gezalfden den krijg voeren, en de middelen, „ waardoor in al deze maatſchappijen, die ſoort van „ weldadigheid, of liever, baldadigheid zich ſtaande „ houdt en uitbreidt, hebben mij ſedert dat tijdſtip „ inderdaad geen gunſtiger denkbeeld daaromtrent ge- „ geven. — En echter is het vooruitzigt gunſtig voor „ hem, die niet aan het bloot verſchijnſel blijft han- „ gen, maar hooger klimt, en de teekenen der tij- „ en nagaande, de gezegende wederkomst van den

„ Heer

„ Heer JEZUS CHRISTUS in heerlijkheid, en als Ko-
„ ning zijner Kerk te gemoet ziet. Intusschen is
„ het doel des Satans, om door al deze middelen,
„ en vooral door de invoering eener zedelijke dwang,
„ zoo als ONTIJD zelf de Wet op de Vaccine noemt,
„ den weg te banen tot zoodanig eene, welligt al de
„ gruwelen der Inquisitie te boven gaande, gewe-
„ tensdwang en vervolgingszucht, als welke de An-
„ tichrist, volgens Gods Woord, uitoefenen zal,
„ zoo zelfs, dat hij, ware het mogelijk, ook de
„ uitverkrenen zoude verleiden. Neen! ik bedrieg
„ mij niet, maar wensch in de vreeze Gods te wan-
„ delen, biddende en wakende, dat de Satan over
„ ons geen voordeel krijge; want zijne gedachten
„ zijn ons niet onbekend. — En heeft hij van uit
„ het Vaticaan, dat zich thans met het *liberalis-*
„ *mus* vereenigende, weldra ter vervolging der Kerk
„ van JEZUS CHRISTUS uitgaat, eenmaal verachte-
„ lijke huurlingen gezonden, die Godslasterlijke afla-
„ ten predikten, om zich met dat werk te verrij-
„ ken. Thans is het tijdstip welligt niet verre, dat
„ hij zijne zendelingen met eene zekere soort van af-
„ laten, om niet verkrijgbaar, in de wereld zal uit-
„ zenden en met eenen ijzeren schepter wapenen,
„ daar hij nu vooral, naarmate het Rijk van CHRIS-
„ TUS aanstaande is, het zijne tracht op te bouwen,
„ niet wetende, dat de poorten der Hel de Gemeen-
„ te van CHRISTUS niet znllen overweldigen. Van
„ zoodanig een naderend tijdstip voor de Kerk is
„ ons in de Geneeskunde eene afschaduwing gege-
„ ven in de helsche Vaccine, daar ook deze als

 „ een

„ een aflaat, ten opzigte van het ligchaam, bij ve-
„ len om niet wordt aangeboden niet alleen, maar
„ die men zelfs gedwongen wordt te ontvangen en
„ toe te laten. Ja, de overeenkomst is treffend en
„ niet te miskennen. Immers, gelijk TETSEL in
„ *Duitschland* verfcheen, voorzien met de aflaten,
„ als voorbehoedmiddelen tegen de ftraf der zonden,
„ of, zoo als de groote CALVINUS zegt, als ver-
„ zoenmiddelen, waardoor wij konden van de ver-
„ diende ftraffen verlost worden; zoo trad JENNER
„ op het tooneel der wereld met zijnen aflaat uit het
„ Geneeskundig Vaticaan, als een voorbehoedmiddel
„ tegen de kinderziekte, en gelijk de Vaccinator
„ roept: niemand behoeft meer aan de kinderziekte
„ te fterven, die niet wil; zoo riep TETSEL: nie-
„ mand behoeft voor de ftraffe der zonden te vree-
„ zen, die niet wil, en die door deze verleidende
„ ftem aangelokt, zich overgaven, werden deerlijk
„ bedrogen; de een ontving het perkament met den
„ paufelijken ftempel, de ander het merkteeken des
„ beests; en de een was blijmoedig, meenende, in
„ zijne zoo bedriegelijke gerustheid, reinheid der
„ ziel te hebben, omdat het berouw de onrustba-
„ rende, maar ter redding, ter behoudenis kwellende
„ gewetenspijn, die werking des Geestes in het hart
„ des zondaars, geftild was; de andere is even blij-
„ moedig, meenende, in eene even zoo bedriegelijke
„ gerustheid, gezondheid des ligchaams te hebben,
„ omdat eene pijnverwekkende ziekte, die ftrijd,
„ welken de Natuur ter zuivering des ligchaams in
„ het werk ftelt, hierdoor geftuit en voorgekomen

„ wordt;

„ wordt; de een ſtort een langzaam werkend, maar
„ zeker gift in de ziele, de andere in het ligchaam;
„ in beide gevallen, werkt eene veel gevaarlijker
„ ziekte der ziel en des ligchaams, hoe ook met het
„ blanketſel van reinheid en gezondheid opgeſierd,
„ als een knagende worm, en ondermijnt, uit de
„ wederzijdſche werking op elkander, het geestelijke
„ zoo-wel als het ligchamelijke leven. Intusſchen is
„ ook in dezen de weerhoudende kracht van Gods
„ ontfermende liefde te erkennen en te aanbidden,
„ die ſlechts voor eenen tijd en tot eene zekere
„ hoogte de werking des Satans toelaat, ter kastij-
„ ding der ondankbaren, ter vermaning der zwak-
„ ken, maar ook ter beſchaming der vijanden. Doch
„ wij, die Gode wenſchen getrouw te blijven, en
„ den weg, hij zij dan met distelen bezaaid of met
„ olijven beplant, die Hij ons gegeven heeft, te be-
„ wandelen, in volkomene afhankelijkheid van Hem,
„ of liever, overgave aan Hem, wenſchen te vol-
„ gen, ons leven en dat van ons dierbaar kroost,
„ met al onze belangen, onder de Vaderlijke zorg
„ van onzen, in JEZUS CHRISTUS genadigen, God
„ en Vader met dankbare harten gerustelijk verlaten;
„ wij die weten, dat de mond der waarheid van de
„ geloovigen getuigd heeft, dat zij ſlangen zullen
„ opnemen, en al is het, dat zij iets doodelijks zul-
„ len drinken, het hun niet ſchaden zal." (Wij zou-
den intusſchen den Heer C. welmeenend afraden,
hiervan op zich zelven of andere mededweepers de
proef te nemen, daar wij gegronde vrees koesteren,
dat de uitkomst aan de verwachting van onzen ge-

waanden Profeet *cum suis* maar in het geheel niet zoude beantwoorden.) „ Wij mogen bij dit eene
„ berusten; wakende en biddende zal geen vijand
„ ons overvallen; want wij hebben in CHRISTUS
„ den Duivel overwonnen; en al vereenigen zich al
„ de listige vosfen en de briefchende leeuwen, de
„ Heere geeft de ziele zijner tortelduiven aan het
„ wild gedierte niet over, maar hen, die zich in
„ baldadige trotschheid tegen dien Heer der Heeren,
„ dien Koning der Koningen verzetten, zal hij een-
„ maal vreeze aanjagen, en de Heidenen zullen we-
„ ten, dat zij menfchen zijn."

Inderdaad, welk eenen bondigen redeneertrant! welk eene zuivere *logica* heeft de Heer C. hier niet ten toon gefpreid! Welk een geleidelijk verband en orde heerfchen niet in dit fraaije, alles afdoend betoog! Hoe wel ter fnede heeft de Heer C. hier, in een Geneeskundig betoog, leerftellige Godgeleerde begrippen ingemengd! Hoe doelmatig laat hij TETSEL en CALVINUS, drie eeuwen na hunnen dood, uit het graf optreden, om hen met JENNER in aanraking te brengen! En hoe onwederlegbaar weet de Heer C. uit dit alles volgens eene, op zuivere redenering, analogie en inductie fteunende, verklaringswijze af te leiden, dat de Vaccine ongeoorloofd, ja een helsch middel is! Dat heet eerst *Logica* te kennen, en, zoo als behoort, het *tertium comparationis*, het derde in de vergelijking, in den grond te verftaan, en zich daarvan regt meesterlijk te bedienen!!! zoo zal er welligt een adept der Bilderdijkfche fekte over oordeelen. Doch op oninge-

gewijden zal het ongetwijfeld eene geheel omgekeerde uitwerking hebben. En die ongelukkige Vaccinatores zullen, uit hoofde van hun volstrekt gebrek aan *logica*, dit fraai betoog als mystieke wartaal, ja volstrekten onzin beschouwen. Zij zullen, in hunne domheid, den hoogverlichten Heer C. welligt durven tegenwerpen, dat hij ons hier een mystiek produkt geleverd heeft, in den volsten zin beneden alle kritiek, en waarin niet het minste verband of orde heerscht, maar waarin men eene chaotische wanorde, eene opeenstapeling van allerlei, niets tot de zaak in geschil afdoende, Godgeleerde leerbegrippen aantreft; en hem verder vragen: *cui bono*, hier TETSEL en CALVINUS te laten optreden, ter beslissing van een praktikaal Geneeskundig onderwerp, hetgeen toch door geenerlei afgetrokkene Genees- of Godgeleerde bespiegelingen, maar alleen door daadzaken uit te maken is? Doch de Heer C. zal echter zoodanige onwelkomene bedillers spoedig den mond stoppen, met hun te gemoet te voeren, dat zij ellendelingen niet eens in staat zijn, hem bij de wederlegging te verstaan, en hierin stemmen wij met den man volkomen in, niet schromende openlijk te verklaren, dat het kennelijk oogmerk van den Heer C. in dezen, om, namelijk, hiermede de onwetende zand in de oogen te werpen, ons wel zeer duidelijk en klaar is, maar dat wij overigens de kracht zijner redekavelingen niet slechts niet verstaan, maar zelfs gelooven, dat de Heer C. zich zelven niet verstaat, ja wij aarzelen niet openlijk te erkennen, dat wij in onze qualiteit onderscheidene malen in gestichten, ten behoeve

van

van lieden van dien ſtempel opgerigt, voorwerpen hebben aangetroffen, wier brein, over het algemeen genomen, minder ontſtemd was, dan dat van deze ingebeelde tortelduif des Heeren!!!

Na deze doorſlaande proef van 's mans, door eene voorbeeldelooze dweepzucht, verbijsterd brein, zal wel geen onpartijdige of verſtandige van ons eiſchen of verwachten, dat wij ons met de verdere wederlegging der Godsdienſtige of Zedekundige begrippen, door CAPADOSE in dit geſchrift ontwikkeld, een oogenblik langer bezig houden, of trachten, den man de ſlechtigheden te doen verlaten, en te doen treden op den weg des verſtands, door hem onder het oog te brengen, dat niemand een ander fondament kan leggen, dan hetgeen gelegd is, hetwelk is JEZUS CHRISTUS. (*) En dat de heilige PAULUS zelfsvervloeking uitſpreekt over hem, die, al ware het ook een Engel uit den hemel, ons een Evangelie verkondigt, buiten hetgeen ons in Gods onfeilbaar Woord verkondigd is. (†) Dit zoude inderdaad den moriaan gewaſchen, en letterlijk hetzelfde zijn, als paarlen voor de zwijnen te werpen. Immers heeft de ondervinding van oudsher geleerd, dat het onmogelijk is, om eenen dweeper van dwaling te overtuigen, terwijl hij elk, die hem tegenſpreekt, voor een kind der duisternis houdt. God alleen is dus in ſtaat, om het verſtokte gemoed van dien onbeſnedene van hart en ooren te openen, hem aan zich

(*) 1 Kor. III. 11.
(†) Gal. I. 8.

zich zelven te ontdekken, hem te doen inzien, dat er een weg is, welken den mensch regt toeſchijnt, maar dat het uiterſte van dien, paden des doods zijn. Want dat onder het Evangelie des vredes en der liefde, de toegang tot den troon der genade, zelfs voor den grootſten en ſnoodſten aller zondaren, openſtaat, mits hij denzelven door CHRISTUS, en, even als de Tollenaar, met een ootmoedig en boetvaardig hart nadere; doch dat dezelve met geene vrucht kan genaderd worden door den Christen-Farizeër, die, onder uiterlijken ſchijn van diepen ootmoed, denzelven alleen nadert om te juichen en Gode te danken, van zich zoo rijk gezegend onder velen te mogen noemen, omdat zoodanig eene gemoedsſtemming niet welgevallig zijn kan aan Hem, aan wien, indien Hij met ons in het gerigte wilde treden, zelfs de beste, de braafſte onder ons menſchenkinderen, niet een uit duizend zoude kunnen beantwoorden. Genoeg zij het dus ons, den Lezer opmerkzaam gemaakt te hebben, dat wij hier niet met eene in den zuiveren geest des Christendoms geſchrevene Verhandeling, maar met een Christen-Farizeesch produkt te doen hebben, geſchreven door een' echten afſtammeling van die valſche broeders uit de beſnijdenisſe, voor welke de Apostel de Gemeente in *Galatië* zoo uitdrukkelijk waarſchuwt, en van de ongehoorzamen in *Judea*, tegen welke de heilige man uitdrukkelijk de voorbidding der geloovigen te *Rome* verlangt, opdat hij van derzelver lagen mogt bevrijd worden. (*)

Want

(†) Rom. XV. 30, 31.

Want ook de oude Christen-Farizeën hadden dit met hunne naneven gemeen, dat zij het bijzonderlijk op de meest verlichtste en ijverigste Godsgezanten gemunt hadden, en derzelver handelingen, steeds in een verkeerd en hatelijk daglicht trachten te plaatsen.

Zoo zijn wij thans tot het einde van de nalezing der, zoo tegen ons, als tegen de Vaccine, door den Heer C. in het licht gezondene geschriften genaderd, omtrent welke wij hier gerustelijk de woorden van den Christenleeraar A. STOLKER kunnen overnemen, daar wij zijne gezegden volkomen beamen. „ Indien wij," zegt de Heer STOLKER, „ den Heer „ CAPADOSE niet uit vroegere schriften hadden leeren „ kennen, zouden wij ons over zulk een geschrijf „ verbaasd hebben. Nu, na reeds zoo vele stalen „ van zijne onwaarheid, boosaardigheid en vermetel„ heid, en na zoo veel ondervinding te hebben van „ deszelfs gebrek aan achting voor zich zelven, en „ onverschilligheid voor de gedurige tentoonstelling „ en bestraffing zijner valschheden en ongerijmdhe„ den, verwonderde ons dit 's mans geschrijf niet. — „ De Heer CAPADOSE is gewoon, zich gereedelijk „ van alles te bedienen, wat hem dienstig dunkt om „ degenen, die van hem verschillen, verdacht te „ maken of te beschuldigen, en om alles, hoe nietig „ het ook moge wezen, wat slechts eenigen schijn „ heeft van hetgeen hij voorstaat, goed te maken, „ en onnoozelen verblinden kan, tot zijn gebruik aan te „ wenden. Men moge het vervolgens wederleggen, „ en er het valsche van aantoonen, dit zij zoo! De

„ zij-

„ zijnen zullen het niet lezen; of, zoo zij het le-
„ zen, er niet door bewogen worden om hem af te
„ vallen; en voor het overige, en bij anderen,
„ *semper haerebit aliquid.*" (*) Daar intusſchen in 's mans *Nieuwe Bijdrage*, noch in ONTIJD's *Ja en Neen*, noch eindelijk in zijne *Ernſtige en herhaalde Waarſchuwing tegen de Vaccine*, nieuwe argumenten tegen deze heilzame kunstbewerking worden aangetroffen; en hij, die in ſtaat is, ons in een dier drie ſchriften ſlechts een enkel proefhoudend bewijs tegen de Vaccine aan te toonen, *magnus nobis erit Apollo!* zouden wij thans geſchikte gelegenheid hebben, om ook op onze beurt en wel naar waarheid, of een CAPADOSE's *Ja en Neen* te ſchrijven, waartoe deze ſchriften ons voorwaar eenen ruimen voorraad zouden opleveren, of ten minſte hier eenige kritiſche aanmerkingen te laten volgen, en de in deze drie geſchriften zoo menigvuldige voorkomende afgetrokkene theoretiſche beſpiegelingen, valſche voorſtellingen, verdraaijingen van eens anders woorden en begrippen, paradoxe ſtellingen, valſche uitlegging, phyſiologiſche, pathologiſche en therapeutiſche wanbegrippen, welke, ſchier op elke bladzijde, ons juist geene zeer voordeelige denkbeelden van des Schrijvers praktikale talenten, en goeden aanleg tot de praktiſche uitoefening der Geneeskunst doen opvatten, zouden ons zekerlijk hiertoe eene meer dan genoegzame bouwſtof opleveren, en daar de Genees-
kunst

(*) *Vaderlandſche Letteroefeningen.* December 1825. N°. XVI. bl. 763—765.

kunst geene theoretifche maar eene praktifche kunst is, en des Schrijvers veelvuldige Geneeskundige wanbegrippen, b. v. over de befmetting, *over de vires naturae medicatrices*, en over nog een aantal andere belangrijke onderwerpen van eenen praktikalen aard zijn, en dus bij het ziekbed in werking gebragt, noodwendig de noodlottigfte gevolgen zouden veroorzaken, zoo zouden wij, indachtig aan de fpreuk: *amicus* PLATO, *amicus* SOCRATES, *sed magis amica veritas*, ons in gemoede verpligt vinden, hierop den Lezer oplettend te maken; te meer, dewijl er geen fchadelijker wezen voor de maatfchappij beftaat, dan eenen Geneeskundigen dweeper, en zij, die ons in de nalezing dezer beide fchriften op den voet gevolgd zijn, en hierdoor overvloedige gelegenheid gehad hebben, om den zuiveren redeneertrant van den Heer C. meer dan genoegzaam te leeren kennen, zullen wel geen oogenblik aarzelen, om met ons volkomen in te ftemmen, dat, niettegenftaande 's mans groote verwaandheid, zijne *Logica* echter nog wel iets te wenfchen overlaat. Immers, indien de *Logica* eene juistheid in het denkvermogen veronderftelt; indien de redeneerkunst dat vermogen der ziel uitmaakt, waardoor wij voornamelijk boven de dieren uitmunten, en hetgeen ons inzonderheid behulpzaam is ter ontdekking van het ware; indien de *Logica*, of de kunst om juist te denken, de regelen voorfchrijft, waardoor de ziel ter uitvinding der waarheid geleid wordt; indien de drie hoofddoeleinden der *Logica* beftaan, in het ware uit te vor-

fchen,

ſchen, te beoordeelen en aan anderen mede te deelen; indien de *Logica* door CICERO te regt genoemd wordt: *ars omnium artium maxima, quae quasi lux ceteris adhibeatur, quaeque doceat, rem universam tribuere in partes, latentem explicare definiendo, obscuram explanare interpretando: ambigua primum videre, dein distinguere, postremo habere regulam, qua vera et falsa judicantur, et quae, quibus positis, essent, quaeque non essent consequentia.* (*) Indien eindelijk alle bewijs, zal het op den naam van logisch eene billijke aanſpraak mogen maken, of dialectisch of apodictisch zijn moet, zoo zouden wij deze aanmerkingen zeer gevoegelijk kunnen beginnen, met den Heer C. welmeenend te raden, de voortreffelijke *Praecepta Philosophiae Logicae*, van wijlen den onſterfelijken WYTTENBACH, nog eens te beſtuderen, en met hem inzonderheid ter lezing en herlezing aan te raden, *de Prolegomena*, geheel Pars I., Cap. II, *De veritate et de indole et generibus veritatis*, en het *Pars tertia*, Cap. II, *de nota veri et falsi.* Want dit alles heeft de Heer C. of wel nooit gekend, of zoo hij het ooit geweten heeft, ſchijnt hij het ten minſte geheel vergeten te hebben. Voorts het Cap. VI, *de argumentatione necessaria*, Cap. VII, *de argumentatione probabili*, Cap. VIII, *de testimonio.* Inzonderheid het Cap. IX, *de conjectura et quae inde proficiscuntur, generibus syllogis-*

(*) CICERO, *Brut.*, Cap. 32.

gismorum probabilium ac sophismatum. Alsmede het Cap. X, *de communicanda cum aliis veritate*, *per disputandi et docendi officium.* En eindelijk in het Pars IV., Cap. II, *de fontibus doctrinae: experientia*, *lectione*, *meditatione*, en Cap. III, *de errorum fontibus.* Zijnde dit de voornaamſte punten, waaromtrent de Doctor in deze zijne ſchriften is te kort geſchoten, en waarvan wij dus hem de verdere oefening ter dezer gelegenheid ernſtig aanbevelen; ja wij vertrouwen, dat de Heer C. zelf, indien de man van verſtand nog eens bij hem boven komt, bij bedaarde zinnen, met ons zal moeten inſtemmen, dat wij hem met de beſtudering van deze hoofdſtukken een noch overbodig, noch nutteloos werk hebben aangeraden. Vervolgens zouden wij nog een hartelijk woord met den Heer C. moeten wisſelen, nopens de, bijna op elke bladzijde van 's mans geſchrijf, voorkomende blijken van kwade trouw; zijn geheel gebrek aan, hetgeen wij geneeskundig gewoon zijn, praktiſche takt te noemen, en de rampzalige gevolgen, welke zijne Pathologiſche en Therapeutiſche wanbegrippen in de praktiſche uitoefening zijner kunst, bij het ziekbed, noodwendig na zich zouden ſlepen. Doch, vooreerst, is het ons doel eigenlijk nimmer geweest, om den Heer C. te beſtrijden, maar alleen om de heilzame Vaccine te verdedigen, en hebben wij ons uit dien hoofde bepaald, met in onze *Waarde der Vaccine* het dwaze en gevaarlijke der gevoelens en leerſtellingen van CAPADOSE, op eene duidelijke en afdoende wijze voor den eenvoudigen en ongeletterden te ontwikkelen,

len, en overigens den man zelven, in zoo verre het slechts de zaak der waarheid, en zijn schaamteloos gedrag tegen de Geneeskunst en derzelver beoefenaren eenigzins gedoogde, zoo veel mogelijk gespaard, en zijne wangedrogtelijke Geneeskundige gevoelens, wij beroepen ons op deze nalezing, doorgaans slechts, als het ware, in het voorbijgaan met een enkel woord aangestipt; en de reden, waarom wij ten tweeden male de pen tegen hem hebben opgevat, is ook geenszins, om tegen den Heer C. in het strijdperk te willen optreden; neen, de Heer C. is inderdaad in onze oogen als medicus een te niets beduidend, en als mensch een te verachtelijk wezen, dan dat het ooit in onze gedachten zoude kunnen opkomen, zulk eene verachtelijke tegenpartij den handschoen toe te werpen; terwijl eindelijk de hoogst onedele wijze, waarop de Heer C. zich niet slechts tegen ons, maar ook tegen het gansche Geneeskundig Publiek gedragen heeft, en de lage en verachtelijke wapenen, waarvan wij in het kritisch overzigt dezer beide schriften gezien hebben, dat hij zich ter verdediging zijner paradoxe stellingen bediend heeft, alle verdere wederlegging ten eenenmale onwaardig maken. Inderdaad, de hoogst dwaze en dweepzieke geest van den Heer C., die schier op elke bladzijde doorstraalt, is voor het letterkundig Publiek meer dan voldoende, om het oordeel der afkeuring over zulk een geschrijf uit te spreken, en zich volkomen te overtuigen, dat geene waarheidsliefde, noch zuivere beginsels van Godsdienst en Zedekunde, maar matelooze eigenliefde, zucht om zich door het ver-

dedigen van allerlei paradoxe ftellingen eenen naam te maken, en verregaande dweepzucht zijne pen beftuurd hebben. Ja wij nemen deze gelegenheid waar, om den Heer C. ronduit te verklaren, dat geen ONTIJD's *Ja en Neen*, noch *Ernftige en herhaalde Waarfchuwing*, ons na dezen tot eenig antwoord hoegenaamd zullen uitlokken, daar wij vermeenen het Publiek door deze kritifche nalezing van CAPADOSE's fchriften, en door de in de behandeling derzelve nader ontwikkelde feiten, volkomen ingelicht te hebben, zoo van het voor de maatfchappij onwaardeerbaar voordeel der Vaccine, als van het gewigt, hetwelk men aan CAPADOSE's redenering te hechten hebbe. Inderdaad, het is alleen geweest ten dienfte van minkundigen, en vooral van dezulken, die met dezen fchrijftrant en manier van beftrijding van den Heer C. niet bekend zijnde, welligt wanen zouden, dat wij inderdaad in onze *Waarde der Vaccine* met onze vroegere fchriften in gedurige tegenfpraak zijn, en omdat er daarenboven fommigen fchenen te wezen, die eene verdediging ten dezen opzigte van ons verwachten, dat wij ons ook hieraan niet hebben willen onttrekken, en ons deze moeite volgaarne getroosten, daar wij ons hier niet tot het leveren van eene bloote wederlegging van 's mans aantijgingen tegen ons en de Vaccine bepaald, maar tevens deze gelegenheid waargenomen hebben, om, zoo wij vermeenen, onderfcheidene voorname Pathologifche, Phyfiologifche en Geneeskundige punten, met de Vaccine direkt of zijdelings

in

in betrekking ſtaande, verder te ontwikkelen. Ten andere heeft de Heer C. thans de bijl bij den boom neergelegd, en de praktijk der Geneeskunde vaarwel gezegd; derhalve zoude eene verdere ontwikkeling van 's mans wangedrogtelijke pathologiſche en therapeutiſche gevoelens, en derzelver hoogst nadeelige en gevaarvolle ſtrekking in de praktiſche uitoefening der Geneeskunst, van geen wezenlijk nut zijn, maar zouden dezelve, onzes inziens, ſlechts ſtrekken om aan perſonaliteiten, waarvan wij altoos wars zijn, bot te vieren! Immers, daar de Doctor er met de praktijk is uitgeſcheiden, zoo moet men, bij gevolg, zijne praktiſche loopbaan als geëindigd beſchouwen. De Heer C. is dus, *qua practicus*, dood, en *de mortuis nil*, als men er niets goeds van zeggen kan. *Requiescat in pace!!!* Beſluiten wij derhalve dit nader overzigt der ſchriften van den Heer CAPADOSE, met het algemeen gebed van den grooten POPE; een gebed, zoo allezins toepasſelijk op den Heer C. *cum suis*, dat men waarlijk haast zou gelooven, dat die groote man, in eene Profetiſche geestvervoering, hetzelve expresſelijk voor menſchen van zulk eenen ſtempel vervaardigd heeft; dus de Heer C. *cum suis*, de behartiging daarvan ernſtig aanbevelende, maken wij een einde.

FATHER *of All! in ev'ry Age*,
In ev'ry Clime ador'd,
By Saint, *by Savage*, *and by Sage*,
Jehovah, Jove, *or* Lord!

 Thou

Thou Great First Cauſe, least underſtood,
Who all my Senſe confin'd,
To know but this, that Thou *art Good*
And that myſelf am blind;

Yet gave me, in this dark Estate,
To ſee the Good from Ill;
And binding Nature fast in Fate,
Left free the Human Will.

What Conſcience dictates to be done,
Or warns me not to do,
This, teach me more than Hell to ſhun,
That, more than Heav'n purſue.

What Bleſsings thy free Bounty gives,
Let me not cast away;
For God is paid when Man receives,
T'enjoy it to obey.

Yet no to Earth's contracted Span
Thy Goodneſs let me bound,
Or think Thee Lord alone of Man,
When thouſand Worlds are round.

Let not this weak, unknowing hand
Preſume thy bolts to throw,
And deal damnation round the land,
On each I judge thy Foe.

If I am right thy grace impart,
Still in the right to ſtay;
If I am wrong, oh teach my heart
To find the better way!

Save

Save me alike from foolish Pride
Or impious Discontent,
At ought thy Wisdom has deny'd,
Or ought thy Goodneſs lent.

Teach me to feel' another's Woe,
To hide the Fault I ſee;
The Mercy I to others ſhow,
That Mercy ſhow to me.

Mean though I am, not wholly ſo,
Since quicken'd by thy Breath;
O lead me whereſoe'er I go,
Through this day's Life or Death!

This day be Bread and Peace my Lot;
All elſe beneath the Sun
Thou know'st if best beſtow'd or not,
And let Thy Will be done.

To thee, whoſe Temple is all Space,
Whoſe Altar, Earth, Sea, Skies;
One Chorus let all Beings raiſe!
All Nature's Incense riſe! (*)

(*) The Works of ALEXANDER POPE, By the Rev. WILLIAM LISLE BOWLES, London 1806. The Univerſal Prayer. Page 197.

E R R A T A.

	reg.		ſtaat:	lees:
,	2	v. o.	heb	hebben
,	18	v. b.	heimelijke	kennelijke
,	3	v. o.	onbeſchaafdheid	onbeſchaamdheid
,	3	——	itgezonderd	uitgezonderd
,	4	v. b.	derdelver	derzelver
,	1	——	concitari	comitari
,	14	——	*nimus*	*nimis*
,	17	——	et quo	ex quo
,	de laatſte	v. o.	genomen wij dat de	genomen wij de
,	15	v. b.	MORAAS	MORAAZ
,	22 en 23	——	zoo opgenomen,	opgenomen,
,	16	——	duidelijk te kenbaar	te duidelijk kenbaar
,	17	——	al de	alle
,	9	——	Rusſiſche	Pruisſiſche
,	5	v. o.	opdat Hij door	opdat Hij U door
,	17	v. b.	te bewijzen;	bewijzen;
,	1	——	bereidingswijzen	bereidingswijze
,	14	——	ſchaars door	ſchaars van
,	7	——	zoo ook het Christendom. Naauwelijks begon	zoo ook het Christendom zich naauwelijks algemeen begon
,	19	——	aangrijpen,	aanprijzen.
,	7	v. o.	zoodat	indien
,	4	v. o.	reſidium	reſiduum
,	13 en 14	v. b.	daar wij reeds van dezelve	daar wij van dezelve
,	10	v. o.	als zij vervolgen	als zij U vervolgen.
,	6	v. b.	zouder	zonder
5,	5	——	zesde	derde
—	8	——	gezonde en	gezonde rede en
6,	13	v. o.	de	der
7,	5	——	vertrouwden	en vertrouwden
2,	5	——	zullen	willen
8,	2	——	WATRON	WATZON.

bl.	*reg.*		*staat:*	*lees:*
241,	5	——	*variam*	*varium*
243,	5	——	NARRER	NAVIER
251,	11	——	met	niet
260,	8	v. b.	PRIDLANDER	FRIEDLANDER
267,	1	——	en hoe	en bewijst slechts hoe
301, de laatste noot			Tom IV.	Tom I.
309,	2	v. b.	is het	het is
313,	laatste	v. o.	van den vorm	in den vorm
345,	14	v. b.	welwillend	welwikkend
356,	2	——	te gelijk	wederkeerig
377,	laatste	v. o.	redelijke	zedelijke
383,	5	v. b.	De waarheid	Deze waarheid.

C. G. ONTIJD,
NIEUWE BIJDRAGE
TOT DE
WAARDE
DER
KOEPOK-INENTING.

C. G. ONTIJD,
NIEUWE BIJDRAGE
TOT DE
WAARDE
DER
KOEPOK-INENTING.